PREFAŢĂ
Acum aproape o jumătate de secol, ştirea, anunţată de posturile de radio şi de presă că în vecinătatea Mării Moarte s-au descoperit unele manuscrise cu mare vechime, a suscitat o nebănuită curiozitate în lumea cărturarilor, curiozitate pe care n-a trezit-o nici una din descoperirile arheologice anterioare. Curiozitatea era naturală, căci era vorba de nişte scrieri în Ţara Sfîntă, găsite la vărsarea rîului Iordan în Marea Moartă, unde predicase loan Botezătorul şi unde a fost botezat Mîntuitorul, iar în aceste manuscrise s-a dat peste expresii ca *învăţătorul, fiii luminii* şi altele care sînt întîlnite şi în Noul Testament. Se întrebau cărturarii: Nu cumva s-a dat peste vreo scriere cu viaţa lui Isus, trăită de el pînă la etatea de treizeci de ani, cum credeau că a existat o atare istorie criticii raţionalişti ai secolului al XVffl-lea şi al XlX-lea din era noastră ? Curiozitatea a dat naştere la studii nenumărate, încît, din 1947, cînd s-au descoperit manuscrisele, şi pînă în 1957, după lista bibliografică a lui C. Burchard *Bibliographie zu den Handschriften vom Toten Meer,* Berlin 1965, cărţile (volume) şi recenziile asupra acestora atinseseră cifra de şapte mii.
După primele luări de contact, s-a văzut că manuscrisele de la Marea Moartă au aparţinut comunităţii, mai bine-zis unei secte religioase iudaice. ^Unele manuscrise au fost compuse de către membrii comunităţii, iar altele au fost numai copiate şi conservate în "biblioteca" lor.
Pentru a caracteriza pe scurt comunitatea sau secta de la Marea Moartă, se poate spune că ea se deosebea de celelalte secte contemporane, cum ar fi aceea a fariseilor, a saducheilor şi a irodienilor, printr-o totală credinţă în Dumnezeu şi puterea Lui; printr-o fidelitate absolută în Legămîntul cel Nou (cel vechi înche-

iat pe Sinai cu Israel fiind considerat desfiinţat, prin nerespectarea lui de către iudei); printr-o fidelitate deosebită faţă de Legea lui Moise, împlinită la literă (în această privinţă secta de la Qumran era mult mai scrupuloasă decît fariseii); printr-o credincioşie în mesajul profeţilor, dar aceştia înţeleşi nu ca ceilalţi iudei, ci cum îi interpretau sectarii; printr-o fidelitate aparte faţă de preoţia din casa lui Aaron, dar nu toată casa lui Aaron, ci numai cea care cobora din familia marelui preot Sadoq, amintit în Scriptură pe timpul regelui Solomon; printr-o

fidelitate nebănuită faţă de calendarul solar tradiţional, nu cel lunar, ce era în uz la Templu.
La Qumran, mîntuirea era aşteptată: în Noul Testament, din contra, ea a apărut de mult în Isus Hristos, care rezumă în Sine întreaga aşteptare mesianică de la Qumran, adică *El este profet, este Fiul lui David, este Mare Preot.* La Qumran, spiritele luminii şi ale întunericului se înfruntă în luptă şi aşa rămîn pînă la sfirşitul veacului; în Noul Testament Hristos a învins pe prinţul întunericului.
Religia comuniunii de la Qumran, din scrupuloasa observare a Legii şi în caz de încălcare a ci, avea multe rituri de purificare; dimpotrivă, Evanghelia eliberează de observarea Legii şi dă deplina siguranţă a iertării păcatelor şi sfinţire a vieţii prin jertfa lui Hristos.
După descifrarea manuscriselor de la Marea Moartă s-a observat că între ele şi cărţile Noului Testament apar unele asemănări stilistice, lucru uşor de înţeles, dacă se ţine cont de faptul că atît qumraniţii cît şi primii creştini palestinieni vorbeau aceeaşi limbă, *aramaica,* **în care noţiunile *de Dumnezeu personal şi milostiv,* despre** *răsplată şi pedeapsă* etc, utilizează aceleaşi expresii.
Neţinînd seamă de profundele deosebiri dintre manuscrise şi cărţile Noului Testament, iubitorii de senzaţional s-au grăbit să facă unele aprecieri, care, mai tîrziu, după studii serioase, s-a probat că sînt produse ale imaginaţiei. Aşa, de exemplu, E. Wilson, un gazetar american, a scris prin 1955 o carte: *The Scrollsfrom the Dead Sea* (Sulurile de la Marea Moartă), în care se exprimă: *'Acum putem să ne imaginăm cum că mişcarea de In Marea Moartă, cam pe la jumătatea secolului înfîi al erei noastre, mai înainte ca refugiul ei să fie distrus odată cu templul Dumnezeului iudeu, a aprins un cap (pe Isus), care avea să depăşească iudalltnul şi esenia-nismul la un loc şi ai cărui discipoli vor fonda o Btsvfcâ ce va avea să supraviepiiască Imperiului Roman şi, pînă la urma ea, Biserica,*

să fie identificată cu Roma însăşi... Poate că această mînăstire (de la Qumran), această construcţie din piatră între apele amare (ale Mării Moarte) şi cu stîncile abrupte, cu vetrele sale şi cu călimările ei, cu rîşniţa ei şi cu ulucii ei, şi cu ale sale morminte fără podoabe, toate acestea pot să fie leagănul creştinismului, mai degrabă decît Betlee-mul şi NazaretuL"

Astăzi, majoritatea cercetătorilor textelor de la Qumran şi ai chestiunilor puse de manuscrise consideră cel puţin ca nefondate afirmaţiile criticilor improvizaţi, în timp ce cea mai mare parte a cercetătorilor autentici le respinge ca eronate.

Aceştia din urmă admit cum că comunitatea de la Marea Moartă a exercitat o oarecare influenţă asupra Noului Testament ori a Bisericii apostolice. Astfel, unul din primii cercetători ai manuscriselor, M. Burrows, *The Dead Sea Scrolls,* London 1950, declară: *"Din partea mea trebuie să mărturisesc că, prin studiul meu asupra manuscriselor de la Marea Moartă, timp de şapte ani, nu văd schimbată sensibil ideea mea despre Noul Testament. Compunerea Noului Testament de către scriitorii iudei devine mai clară şi mai înţeleasă, dar adevăratul lui sens nu este schimbat şi nici nu rezultă acum o clarificare de manieră majoră. Dar, în fond, de ce să aşteptăm prea mult ?... Dacă noi cunoaştem mai exact lumea în care a venit Evanghelia, profunda sa religiozitate şi speranţele sale înflăcărate, cum şi aberaţiile ei patetice, tocmai acum putem să apreciem şi mai bine ceea ce Evanghelia a adus nou în lume. Poate că lucrul cel mai bun ce ne vine din sulurile de la Marea Moartă este faptul că, prin confruntare, acum apreciem Biblia noastră şi mai mult decît înainte".*

Un alt cercetător de înaltă ţinută morală se exprimă şi el: *"Asemănările dintre Qumran şi creştinism sînt de un mare interes pentru studiul Noului Testament... în orice caz a devenit mai clar decît era pînă acum că creştinismul n-a ieşit dintr-un spaţiu vid, ci a reluat unele forme ale organizaţiei sale din cele ale contemporaneităţii Dacă apar unele apropieri, ici sau colo, în acelaşi timp ies la iveală şi profunde divergenţe. Cine voieşte să se convingă pe deplin de acest lucru, acela să citească scrierile de la Qumran în ediţiile lor originale sau în cele mai bune traduceri, alături cu Evangheliile ori cu celelalte cărţi ale Noului Testament. Părerea ce-si va face nu va putea fi alta decît că Qumran şi Noul Testament vorbesc fiecare o limbă proprie" (Funde in der WusteJuda,* trad. 1959, pag. 260).

Cum am amintit, despre manuscrisele de la Marea Moartă s-a scris enorm de mult. Nici ţara noastră n-a neglijat această temă. Revistele eclesiastice si laice de la noi, prin articole şi recenzii, au fost mereu la curent cu qumranologia, cum a fost denumită această recentă

disciplină de studii.
în limba noastră românească, a fost tradusă, din ruseşte, cartea lui I. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă,* 1963. Lucrarea aceasta este interesantă, deoarece ia în consideraţie atît sectorul vieţii sociale, cît şi pe cel religios al qumraniţilor. Dar s-a epuizat de mult. Din 1963 şi pînă acum nu au mai apărut, la noi, studii noi despre documentele de la Qumran, aşa că se simţea nevoia unei noi lucrări în limba română. De aceea m-am decis să dau la iveală opusculul de faţă, care însă să se ocupe numai de sectorul religios.
Opusculul de faţă era aproape gata, de acum trei decenii, dar din cauza regimului politic existent, care a împiedicat progresul cultural al ţării noastre, el n-a putut vedea lumina tiparului decîî în anul 1993. Toate editurile de stat la care am apelat nici n-au vrut să stea de vorbă cu mine, autorul. Aveam chiar impresia că se uită compătimitor spre mine, gîndind: "Pe ce pămînt trăieşti, omule ? Nu ştii că, în România, tipăriturile cu caracter religios sînt interzise ?". îmi amintesc cum directorul unei edituri (de stat) mi-a spus răspicat: "Dacă ai fi scris ceva contra religiei, am intra în discuţie, dar aşa, cu titlul ce-1 poartă, nu este posibilă publicarea sa".
Apelul pentru publicarea lucrării mele la editurile bisericeşti (mitropolii şi episcopii) a rămas fără răspuns, fiindcă nici ele nu aveau îngăduinţa tipăririi decît a unei singure cărţi pe an. Se înţelege că acea carte nu putea să fie a mea !
Iată pentru ce mulţumesc editurii Stephanus, directorului acesteia - domnul Daniel Miu şi consilierului editorial - domnul Teodor Pandrea, pentru amabilitatea de a publica opusculul meu care, altfel, ar fi fost condamnat pentru veşnicie.
Pr.Prof. ATHANASE NEGOIŢĂ

PARTEA ÎNTÎI

CAPITOLUL I

SCURTĂ SCHIŢĂ ISTORICĂ A POPORULUI IUDAIC DIN PERIOADA APARIŢIEI MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTĂ

Istoria poporului evreu este cunoscută chiar din antichitate, datorită Bibliei. Popoare mult mai mari ca cele ale hetiţilor, urar-tiţilor etc, au devenit cunoscute abia după săpăturile arheologice, începute în secolul trecut al erei noastre.
Cunoaştem, dar, emigrarea evreilor din Mesopotamia *în* Canaan, apoi

poposirea în Egipt, unde au rămas cîteva secole, cunoaştem independenţa lor pe timpul lui David şi Solomon, cunoaştem vasalitatea lor sub asirieni în secolul Vili î.Hr. şi, în fine, desfiinţarea lor prin ducerea în exilul babilonian (586 Î.Hr.), unde rămîn pînă în anul 539 Î.Hr., cînd perşii uniţi cu mezii reuşesc să nimicească statul neobabilonian. S-ar putea ca această coaliţie medo-persă să fi fost ajutată şi de către captivii evrei, ceea ce l-ar fi determinat pe Cirus să permită iudeilor[1] să revină în patria lor, Palestina, de unde fuseseră deportaţi de către Nabucodonosor. Reîntorşi în ţara lor, iudeii au început să lucreze asiduu la reconstruirea căminului lor naţional. După greutăţile inerente refacerii şi lupta cu samaritenii vecini[2], iudeii au reuşit să-şi reconstruiască Templul distrus şi în el au început să fie oficiate din nou serviciile religioase de către membrii vechilor familii sacerdotale, în fruntea cărora stătea Ieşua, un vlăstar din casa lui Sadoq,

[1] După exilul babilonic, evreii îşi iau numele de iudei, adică locuitori ai ţinutului Iudeea. Ceilalţi locuitori ai Palestinei, îndeosebi samaritenii, erau consideraţi păgîni de către iudei.

Samaritenii, locuitorii Samariei, partea centrală a Palestinei, erau foştii colonişti aduşi de asirieni după cucerirea regatului Israel la 722 î. Hr. Coloniştii s-au contopit cu populaţia israelită rămasă, trecînd la mozaism, dar conservînd multe obiceiuri şi credinţe păgîne. După reîntoarcerea iudeilor din captivitate, samaritenii le-au cerut să refacă Templul împreună şi să participe şi ei la cultul de aici. Iudeii au refuzat, şi de aici s-a declanşat o luptă aprigă între cele două comunităţi mozaice.

cel care ocupase funcţia de mare preot, în timpul primului Templu[3]. După revenirea din captivitate, toate familiile preoţeşti au fost restabilite în funcţiile avute mai înainte. Dinastia din casa lui David, însă, şi ea întoarsă din exil, n-a mai putut fi repusă în scaunul de domnie.

Iudeii, reîntorşi din robie, s-au organizat în sistem teocratic, adică în capul statului aflîndu-se marele preot, iar raporturile cu Imperiul Persan, stăpînul întregului Orient Apropiat, în secolele VI-IV Î.Hr., erau aduse la îndeplinire de către guvernatorul civil numit de regele iranian.

După ce imperiul persan a fost desfiinţat de către Alexandru ceî Mare

(330 Î.Hr.), situaţia politico-religioasă nu s-a schimbat prea mult, rămînînd oarecum aceeaşi, adică comunitatea iudaică era condusă în interiorul ei de către Sanhedrin[4], ce avea de şef pe marele preot, iar legătura cu statul egiptean, mai bine-zis statul ptoîemeilor[5], se făcea prin guvernatorul de limbă greacă, care încasa. tributul respectiv, dar lăsa liberă religia mozaică şi toate practicile religioase. Cum era şi natural, acum pătrunde cultura elenistică în păturile superioare ale comunităţii iudaice. Marii preoţi, care se perindau la conducerea statului iudaic, erau recrutaţi numai din casa lui Sadoq, de care am amintit. în lupta dintre laegizi[6] şi seleucizi[7], la 198 î.Hr., Palestina a trecut sub

[3] Primul Templu a fost cel construit de Solomon (960 t. Hr.) şi a durat ptnă la distrugerea lui de către babilonieni, m 587 î. Hr. Templul al doilea a fost cel reconstruit şi refăcut de către iudeii întorşi din captivitatea babiloniană şi refăcut de către Irod, supranumit cel Mare (37-4 t. Hr.). Acest al treilea Templu a fost distrus de romani tn urma războiului dintre 66-71 d. Hr. şi n-a mai fost reconstruit.

Sanhedrinul era un fel de consiliu superior de stat, compus din membrii care aparţineau familiilor aristocratice, mai ales sacerdotale. Sediul Sanhedrinului era la templul din Ierusalim. Acesta era sanhedrinul politic căci, după cît se pare, alături de el exista şi unul religios, considerat ca succesor al Marii Sinagogi, compus din învăţaţii versaţi în cunoştinţele legalistice, fiind considerat autoritate supremă în materie de cult şi jurisprudenţă. Adunarea era compusă din 71 de bărbaţi, fiind un fel de parlament ce se ocupa de conducerea religioasă şi chiar politică a israeliţilor, adunare în care saducheii ocupau scaunele principale.

[5] După moartea lui Alexandru cel Mare, imperiul creat de el a fost împărţit între succesorii lui (diadohi), cînd Egiptul a fost atribuit lui Ptolemeu.

[6] Laegizii este o altă denumire a ptoîemeilor din Egipt. Ptolemeu se mai numise şi Lagos.

Seleucizii au fost regii sirieni, numiţi aşa de la Seleuchos, diadobul lui Alexandru cel Mare, căruia i se repartizase partea de răsărit a imperiului macedo-nian, ce ţinea din Siria pînă în Mesopotamia şi chiar dincolo de ele.

dominaţia Siriei, care la început nu s-a preocupat prea mult de religia şi obiceiurile iudeilor, lăsîndu-i să-şi îndeplinească în voie ritualul mozaic de la Templul din Ierusalim. Dar cu suirea pe tronul sirian aî lui Antioh IV Epifaae, în 175 Î.Hr., lucrurile au luat o întorsătură neaşteptată. Mai înîîi Antioh s-a amestecat în succesiunea la scaunul de mare preot, iar mai tîrziu a încercat să interzică cu totul religia mozaică. Acest gest a dus la o revoltă naţională şi religioasă a iudeilor, care a avut ca rezultat completa independenţă politică a acestora din urmă. Conducătorii revoltei, familia preoţească a Asmoneilor[8], au dat naştere dinastiei ce le-a purtat numele, asumîndu-şi pe lîngă puterea civilă şi militară şi pe cea religioasă, căci au ocupat şi scaunul de mari preoţi.
Independenţa ţării a dat impuls preocupărilor spirituale. Acum apar partidele religioase cunoscute: saducheii, fariseii, esenieniî etc. Disputele dintre ele cu privire la conducerea teocratică a statului au fost aprige şi s-au soldat cu victoria fariseilor a căror doctrină se află în Talmud şi în aşa numita literatură rabinică.
De la anul 142 pînă în anul 63 Î.Hr., iudeii au reuşit să-şi păstreze independenţa, pînă cînd generalul Pompei a instaurat aici stăpînirea romană, organizînd tot teritoriul de la vest de Eufrat ca o parte a Imperiului Roman. Timp de douăzeci de ani romanii au lăsat funcţia de mare preot unui asmonean, care se ocupa şi de afacerile interne ale ţării. în anul 40 î.Hr., însă, situaţia politică a Asiei de vest a cerut să fie numit ca rege peste Iudeea un oarecare Irod, idumeean[9] de origine. Acest Irod a guvernat Iudeea, ca supus romanilor, de la anul 37 pînă la anul 3 Î.Hr. Fiul său Archelau, care i-a urmat la scaunul Iudeii, a fost detronat de Roma, la anul 6 d.Hr., aşa încît, de acum înainte, aproape şaizeci de ani, Iudeea a fost guvernată de către procuratori romani, numiţi de împăraţi, cu excepţia a trei ani (41-44 d.Hr.), cînd un nepot al lui Irod, anume Agripa I, a domnit ca rege peste Iudeea.
° Asmoneii sau Macabeii. Aşa a fost numită dinastia instaurată la cîrma Iudeii, după ce această ţară şi-a cucerit independenţa din partea Siriei, în secolele II şi I Î.Hr. Dinastia a fost instaurată de către cei cinci fii ai preotului Matatia, care s-au revoltat contra edictului regelui sirian Antioh IV de a interzice religia mozaică şi a o înlocui cu cea grecească.
[9] Idumeea este numele elenizat al ţării Edom, situată în sudul

Palestinei. în epoca seleucizilor Idumeea îngloba o parte din Sefela (cîmpia de lîngă Mediterană) cu care forma o eparhie. în epoca romană Idumeea constituia o toparhie a Iudeii, în partea dinspre regatul nabateenilor. După nimicirea statului iudaic a dispărut orice urmă de istorie a Idumeii.

De la începutul domniei lui Irod, marii preoţi încep să fie numiţi de către Irod şi apoi descendenţii lui, iar după aceştia, de către procuratorii romani, ceea ce face ca marii pontifi să conteze tot mai puţin, deşi în virtutea oficiului lor, ei continuau să prezideze Sanhedrinul, suprema curte a naţiunii iudaice[10].

împilările procuratorilor romani, combinate cu o intoleranţă tot mai sporită a controlului străin asupra partidelor naţionaliste iudaice, au dus la revolta palestiniană din anul 66 d.Hr., ce a avut drept efect distrugerea Templului din Ierusalim de către forţele romane, în anul 70 d.Hr. Sufletul revoluţiei 1-a format partidul zeloţilor, care nu admitea ca poporul ales să fie stăpînit de nişte păgîni, cum erau socotiţi romanii. Intransigenţa lor a fost fatală statului iudeu. Odată cu dărîmarea Templului, au încetat şi ultimele vestigii ale sistemului de conducere teocratică a statului iudaic, ca şi funcţia de mare preot. Iudeea a fost pusă sub un mai mare control militar decît fusese pînă atunci, iar centrul religios mozaic a fost mutat în mica localitate Iabne, de pe coasta Mării Mediterane.

în anul 132 d.Hr., însă, o nouă revoltă iudaică a izbucnit sub conducerea lui Bar-Kohba[11] care a proclamat independenţa Iudeii. După trei ani de luptă de gherilă, revolta lui Bar-Kohba a fost nimicită şi statul iudaic desfiinţat pentru totdeauna. Ierusalimul a fost refăcut de romani ca o cetate complet cosmopolită, iar după anul 13 d.Hr., o nouă istorie începe în Palestina: *istoria Bisericii creştine.*

[10] F. F. Bruce, *Secând Thougfils on the Dead Sea Scrolls,* London, The Paternoster Press, 1961, p. 12

E. Schurer, *Geschlihte des judisches Votkes im Zeithalter Jesu Christl,* 4 Aufl. Leipzig, 1911 voi. II, 246 sq. G. Rlcciotti *Histoire d'Israel,* tr. fr. par P. Auvray, voi II, Paris, 2 ed. 1948, p. 307,322,333,339,376,426.

John Bright, *A History of Israel,* Philadelphia, The Westminster Press 1960, p. 446 sq. Martin Noth, *Histoire d'Israel,* tr. fr.

(Bibliotheque tustorique) Paris, Payot, 1954, p. 406-445.
I. Pedersen, *Israel ItsLife and Culture,* Copenhagen and London, voi IV, 1940.
M. Margolis & AL Mare, *Histoire du peuple juif,* tr. fr. Paris, Payot 1930, p. 165-192.
[11] Adevăratul său nume era Bar-Kosiba, cum ştim clar astăzi, în urma descoperirii recente a unei epistole a lui printre manuscrisele dezgropate în Deşertul Iudean. Numele Bar-Kohba i-a fost dat, capului revoluţiei din 132 d. Hr., de către dascălul Akiba, spre împlinirea profeţiei din Numeri 24, 17 potrivit căreia "o *stea (kohba) va răsări din lacob...* "

CAPITOLUL II

VIAŢA SOCIALĂ ÎN EPOCA MANUSCRISELOR DE LA QUMRAN

în comparaţie cu alte popoare antice, societatea iudaică era riguros ierarhizată. în Israel, unde religia Torei alcătuia chiar fundamentul vieţii naţionale, societatea se organizase după criterii mai mult religioase decît sociale[1]. Iată cîteva din clasele cele mai caracteristice.

Cierul

Serviciul de la Templu era asigurat de către preoţii care se recrutau dintre descendenţii lui Aaron. în sînul poporului iudeu, aceştia constituiau o castă închisă şi puternic organizată, în interiorul căreia sacerdoţiul se transmitea într-un mod ereditar. Şeful era *marele preot* în primul secol Î.Hr., el avea un rol preponderent în viaţa religioasă şi naţională, căci el reprezenta autoritatea supremă a unei societăţi guvernate de principiul teocratic[2].

După reîntoarcerea din exil, puterea marelui preot a sporit continuu şi s-a impus atît în comunitatea palestiniană, cît şi în cea din Diaspora[3]. Macabeii, descendenţii Asmoneilor, au fost în acelaşi timp mari preoţi şi şefii naţiunii iudaice[4], titlul de rege apărînd mult mai tîrziu^. După apariţia Romei (Pompei 63 Î.Hr.) şi instaurarea dinastiei irodiene, puterea marilor preoţi a fost

[1] R. Le Deaut, *La vie religxuse et sociale in Introduction ă la Bible, Nouveau Testament,* Tome III, 1976, p. 76.
[2] Ioslf Flaviu, *Contra Apionem, 2,*16.
[3] Din afara Ţării Sfinte. Diaspora este un cuvînt grecesc cu sensul de "răs-ptndire".
[4]lMacabeil4,41.

[5] **Pe timpul lui Aristobul I (104-103 înainte de Hristos).**

.

foarte diminuată. Autoritatea politică ie-a fost luată în parte. Irod, ca şi romanii, numea şi detrona pe marii preoţi, după cum îi dicta interesul, punînd capăt definitiv principiului ereditar şi mandatului pe viaţă. Aşa se explică de ce în intervalul de 65 de ani s-au succedat peste 15 titulari, printre ei Ana (6-15) şi Caiafa (18-36). Cu toate acestea, marele preot trebuia să rămînă şeful necontestat al naţiunii iudaice. Rivalităţile ce marcaseră epoca macabeică şi linguşirea faţă de puterile străine au putut să arunce o umbră asupra sacerdoţiului suveran. Totuşi, numeroase mărturii atestă consideraţia pe care poporul o păstra pentru o funcţie al cărui titular nu era chiar totdeauna fără reproş[6]. *Marii preoţi* destituiţi formau, împreună cu membrii familiei lor, un fel de aristocraţie sacerdotală pe care Noul Testament şi losif Flaviu o denumesc clasa *marilor preoţi* Rolul jucat de Ana, la procesul lui Isus, ne arată influenţa pe care încă o aveau.

Prim ministru al cultului naţional, şef al clasei sacerdotale şi avînd mînâ liberă peste toate serviciile de la Templu, *marele preot* era şi preşedintele Sanhedrinului, instituţia supremă ce guverna într-o bună măsură viaţa iudaică. în faţa acestei autorităţi, numai influenţa tot mai mare a cărturarilor sau scribilor, în majoritate de tendinţă fariseeană, putea să conteze serios. *Marele preot,* fiind considerat mediator oficial între Dumnezeu şi poporul Său, funcţia lui îi da căderea să facă ispăşire pentru popor. Cel mai mare drept al lui consta în a pătrunde în Sfînta Sfintelor, o singură dată pe an, în ziua Ispăşirii[7]. în cartea Ecclesiastic[8] ne este descris minunat serviciul religios din acea zi. Tradiţia ne povesteşte[9] că în această zi *marele preot* se învrednicea de unele viziuni divine. Din Ioan 11, 51 se desprinde că *marelui preot* îi era atribuit darul profeţiei, desigur, fiindcă el avea legături cu Templul, unde se afla prezent Spiritul lui Dumnezeu.

în epoca ce ne interesează, *marele preot* nu mai era consacrat prin ungere (Exod 29, 7), ci prin învestitură, adică prin punerea veşmintelor sacre, despre care istoria acelui timp ne vorbeşte de mai multe ori, mai ales cînd istoriseşte conflictele pe care iudeii le-au avut cu Irod, Archelau şi apoi cu romanii. Veşmîntul *marelui preot* devenise simbol al religiei iudaice, de aceea puterea politică

Ioan 18,22; Faptele Apostolilor 23,5.

Leviticl6;Evrei9,7.
Sau Sii acide ori înţelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah.
R. Le Deaut, *op. cit.* p. 77.

îl păstra sub pază, ca semn al supunerii, în fortăreaţa Antonia[10], eliberîndu-1 numai la sărbători. A trebuit un decret al lui Claudiu (45 d.Hr.) pentru a pune capăt acestui conflict, prin restituirea veşmîntului către iudei, nu direct, ci prin Irod Agripa II[11].
Printre căpeteniile preoţilor, trebuie menţionat cel care venea imediat după arhiereu[12], numit de Noul Testament şi de losif Flaviu *comandantul Templului* (Faptele Apostolilor 4,1; 5, 24), iar de scrierile rabinice *sagan.* Acesta asista pe *marele preot,* desigur, observînd ca riturile să se împlinească corect şi înlocuindu-1 cînd era nevoie, chiar în ziua cea mai solemnă, adică a Ispăşirii. El avea în grijă supravegherea întreagă a cultului şi, cu acest titlu, asigura poliţia de la Templu, asistat de şefii de gardă[13].
Alături de această aristocraţie sacerdotală, existau preoţii obişnuiţi, împărţiţi în 24 de cete (1 Cronici 24,1-19). Fiecare ceată făcea cu rîndul, asigurînd serviciul de la Templu timp de o săptămînă, de la o sîmbătă la alta. Fiecare clasă avea în capul ei un şef care ocupa un loc important în ierarhia Templului şi la împlinirea ritualurilor, ca de exemplu cel al curăţirii (Luca 2, 22). Preoţii locuiau în Capitală sau dispersaţi în ţară, ei nerevenind în Ierusalim decît pentru împlinirea funcţiunilor ce le reveneau prin tragere la sorţi (Luca 1,8-9). Fiecare ceată era divizată în secţiuni zilnice, fiecare avînd şeful ei şi serviciul celor şapte zile ale săptămînii[14].
Preoţii trăiau din ofrandele de orice fel, din care, după cum se ştie, numai o parte era arsă în sacrificiile de pe altar. în sate, venitul lor îl constituia dijma şi taxele obişnuite, de altfel destul de reduse. Pentru a putea vieţui, mulţi preoţi munceau, profesînd o meserie manuală sau o funcţie de scrib.
»
Leviţii
Leviţii, a căror istorie e încă departe de a fi elucidată, erau slujitori subalterni şi formau un fel de cler inferior. Ei nu participau la cultul jertfelor în sine. Ca şi laicilor, le era interzis, sub pedeapsa cu moartea, să se apropie de obiectele sacre şi de altar (Numeri 18, 3) şi de a pătrunde în curtea preoţilor. Ei înde-

Clădirea de Ungă Templu, în care locuia garda romană la marile sărbători.
R. Le Deaut, *op. cit* p. 79.
Sau Marele Preot.
Cf. Luca 22,4.
R. Le Deaut, *op. cit* p. 79.

plineau serviciile anexe ale cultului, datările şi muzica, după cam şi sarcini materiale, ca de ex. paza porţilor şi întreţinerea ordinii in Templu. Ştirile mai precise cu privire la leviţi, în secolul I d.Hr., sînt mai puţin numeroase, dar agitaţia din grupul lor, în momentul primei revolte[15], pare să indice o luptă de clasă, datorită unei stări materiale grele.
Scribii şi bătrfnii
Cuvîntul ebraic *şofer* este redat în limbile moderne prin termenul de *scrib*[16] adică *scriitor.* Mai exactă ar fi denumirea de *cărturar* sau *învăţat,* deoarece ei erau cunoscătorii Legii şi explicatorii ei. Mai erau numiţi/K/wa'[17], *dascăli*[18] sau *învăţători* (ai Legii)[19]. Porecla de *robi "maestru"* era curentă pe timpul manuscriselor, dar instituţia rabinilor în corpul clerical este posterioară anului 70 după Hristos. La origine, *soferimU* erau preoţi, dar, din secolul al III-Sea înainte de Hristos, ei au început să fie recrutaţi dintre laici. Pe timpul Mîntuitorului, scribii se bucurau de o autoritate şi de un prestigiu de necontestat. Acest fapt este justificat de evoluţia religiei iudaice după exil, după căderea în desuetudine a instituţiilor vechi (regalitate, sacerdoţiu) sau a noilor lor preţuiri, cînd pietatea şi dinamismul religios se concentrează din ce în ce asupra cunoştinţei şi practicii Legii (Torah)[20]. Acestea trebuiau constant interpretate şi aplicate la noile situaţii, ceea ce atrage formarea unui corp de interpreţi la curent cu textele şi cu tradiţiile societăţii iudaice. Succesiunea profeţilor, într-un anumit fel, a fost preluată de către *învăţătorul Legii,* care devine ghidul spiritual al poporului, preotul rămînînd numai un slujitor al cultului[21]. Siracide[22] (39,1-15) ne arată în ce stimă mare era ţinută profesia de scrib, care moştenise tradiţia înţelepţilor, devenind un specialist al dreptului religios.
Mai aproape de clasele populare, poate mai dispus decît preoţii să răspundă la problemele lor, scribul a ajuns repede să dobîn-

[3] Anul 64 după Hristos. [6] în greceşte gramtnateas. ' în greceşte nomicos. ' în greceşte didascalos.
în greceşte nomodidascalos. [1]1. Jeremtos, articolul Grammateus in T. W. N. T.,T. 1,740-74Z
R. Le Deaut, *op. cil* p. 81.
Sau *Eccksiasticus, sau lisus, fiul lui Sirah,* o carte iudaică extracanonică.

dească influenţă şi prestigiu. Chiar s-a pus întrebarea dacă respingerea în bloc de către saduchei[23] a Tradiţiei orale pe care scribii[24] o transmiteau şi o apărau n-a fost un mijloc ocolit de a submina baza acestei popularităţi a scribilor în faţa poporului[25].
La originea acestei ascensiuni a scribilor se află Ezra, preot prin naştere şi scrib de meserie (Ezra 7,6; Neemia 8,11). Sub el, Israel se organizează împrejurul Tarei sale, *Legea Dumnezeului cerului* şi îndată se născu o nouă instituţie, *sinagoga,* atît casă de rugăciune, cît şi de studii şi reuniune, unde prezenţa preotului nu mai e indispensabilă. Faptul că 1 Macabei 7,12 aminteşte de o *adunare a scribilor*[76] arată că ei trebuie să fi constituit o forţă destul de puternică, după reîntoarcerea din exil. Torah devenind legea cetăţii în perioada elenistică şi sub Asmonei, activitatea de jurist era indispensabilă pentru viaţa oraşului. Aceasta explică de ce a căpătat scribul o poziţie din ce în ce mai importantă în Sanhedrin, alături de preoţi şi de bătrîni.
Dacă se poate spune că instituţia scribilor, faţă de cultul jertfelor, s-a născut dintr-o interiorizare a religiei, ce pune accentul *pe lauda divină mai mult decît pe jertfă* (Psalmul 51,23) şi pe actele de cult, totuşi această instituţie nu putea să scape de un anumit lega-lism[27] strimt, arătat cu degetul atît de tradiţia iudaică, cît şi de Evanghelii (Matei 15,23).
Grija legitimă de a proteja Torah, *ridicînd un gard în jurul* ei[28], prin prescripţii numeroase şi detaliate, avea să ducă la supraîngre-unarea religiei cu o povară nesuferită de minuţiozităţi ce înăbuşeau esenţialul, făcîncl din revelaţia divină o ştiinţă pentru iniţiaţi, iar nu lumina oferită tuturor pentru ghidarea vieţii lor (Matei 23, 23). Dar trebuie să ne ferim de a generaliza asprimea acuzelor evanghelice, ca şi de a judeca religia scribilor după paginile Talmudului care, adesea, nu sînt decît nişte procese verbale ale discuţiilor academice[29].
în Evanghelii, ca şi în tradiţia iudaică, adesea scribii sînt asociaţi cu

fariseii. Dar s-ar greşi dacă ar fi identificaţi, chiar dacă în
[23] în majoritate legaţi de casta preoţească.
[24] în majoritate de tendinţă fariseană.
[25] V. Tcherikover, *Hellenbtic Civilisation and the Jews,* New York, 1970, p. 26. ^ "Smagoghe Grammateon",
[27] Legalism, adică împlinirea literei Legii mai mult decît a spiritului său.
[28] Mişna, *Tratatul PirceAbot,* 1,1.
[29] R. Le Deaut, *op. cil* p. 82.

general scribii erau înclinaţi spre poziţiile fariseilor. E bine de amintit că ei existau mult înainte de fondarea fariseilor, apoi că unii dintre ei erau preoţi şi deci de ascultare saducheeană. Textele evanghelice, în redactarea lor succesivă, au avut tendinţa de a asimila pe scribi cu fariseii, dar o distincţie este încă aparentă între cele două grupe[30]. Trebuie subliniat că, în bună parte, datorită acestei aristocraţii intelectuale a *înţelepţilor,* iudaismul a putut supravieţui după 70 d.Hr. Alături de scribi, trebuie menţionat şi grupul bătrînilor, la care face aluzie deseori Noul Testament (Marcu 15,1; Matei 16,21; 27, 1; Luca 22, 2). Nu e vorba de doctorii Legii, ci de oameni suspuşi social, notabili sau şefi de familii, bogaţi şi cu influenţă. Persoane de acest gen jucaseră un rol important în guvernarea naţiunii după exil[31]. Dar influenţa lor, de exemplu în Sanhedrin, scăzuse mult în epoca Noului Testament.

Poporul

Clasele enumerate mai sus nu trebuie să ne facă a uita masa poporului Palestinei, din primul secol înainte şi după Hristos. Populaţia totală a fost estimată la ceva mai mult de o jumătate milion de locuitori, din care cea mai mare parte erau păgîni, meseriaşi sau dedaţi comerţului[32]. Anumite profesiuni erau dispreţuite, ca de exemplu cea a tăbăcarilor (Faptele Apostolilor 9, 43) sau a ţesătorilor, din cauza necurăţeniilor legale pe care ele le atrăgeau după dînsele, ori cea a colectorilor de impozite sau vameşilor, care erau în serviciul ocupanţilor romani şi socotiţi ca orbiţi de cîştig. Pe aceştia, scrierile rabinice îi aşază, adesea, în rîndul hoţilor şi păcătoşilor.

Sclavii

Social, clasa cea mai defavorizată era cea a sclavilor. Trebuie distinşi,

însă, sclavii de origine iudaică, protejaţi oarecum de o legislaţie specială în Biblie (Exod 21; Levitic 2, 39), de cei de origine păgînă, a căror robie putea să fie pe viaţă. Sclavul iudeu îşi recăpăta libertatea în mod normal la capătul a şase ani de servitute; el trebuia să fie bine tratat[33] şi nu trebuia să fie supus la

' Mt 5,21-48; 23,1-22; Le 11,46-52 si se compare cu Mt *6*,1-18; Le 11,39-44. Ezra5,9-16.

R. Le Deaot, *op. cit.* p. 83.

Ca un mercenar, zice Leviticul 25,40.

munci înjositoare, ca, de exemplu, spălarea picioarelor stăpînului său, ori să-i pună încălţămintea. Existau în Palestina sclavi de origine păgînă, dar fără dubiu, în număr mic, căci costau prea scump. Consideraţi ca proprietate absolută a stăpînului, ei puteau fi daţi, vînduţi şi moşteniţi. Ei nu erau scutiţi de tratamentele rele şi de capriciile stăpînilor[3^], dar Biblia prevedea eliberarea în cazul de răniri grele (Exod 21, 26-27), iar uciderea unui sclav era pedepsită ca orice omor. Sclavul păgîn putea să fie admis în iudaism, bărbatul prin circumcizie, femeia printr-o baie care o făcea *prozelită*[35]. Această convertire a sclavilor este atestată de către Documentul din Damasc[36] (XII, 10-11). Nu putea fi vîndut după aceea paginilor, iar unii magistri ai Talmudului interziceau păstrarea de sclavi necircumcişP[7]. Deveniţi *fii ai Legămîntului,* prin circumcizie, sclavii nu intrau deplin în comunitatea lui Israel decît prin eliberare. Sclavul nu era ţinut să observe decît o parte din obligaţiile religioase cerute unui iudeu, practicînd astfel numai îndatoririle la care erau obligate femeile. El se bucura de repaosul de sabat şi putea să ia parte la ospăţul pascal. Se vede că, totuşi, în ansamblu, drepturile sale rămîneau limitate. în special la căsătorie, sclavii de ambele sexe erau trataţi ca păgîni.

Prozeliţii

în sînul comunităţii iudaice palestiniene, trebuie menţionaţi şi prozeliţii, deşi aceştia sînt întîlniţi mai ales în Diaspora.

Una din caracteristicile religiei mozaice este legătura ei cu un anumit popor: Israel. Totuşi, chiar din timpurile antice, în Vechiul Testament, se află numeroase aluzii la o categorie de străini, trăind printre mozaici şi încorporaţi lor, în ce priveşte religia. Aceştia sînt *germ,* termen redat de obicei *ţiin proselitytoi* în Septuaginta[38]. Termenul de ger va ajunge să însemne *convertit* în literatura rabinică. Prozeliţii iau

parte la celebrarea sărbătorilor (Faptele Apostolilor 2,11), nu şi la ospăţul pascal, dacă nu erau circumcişi (Exod 12,48), dar ei trebuiau să respecte sabatul (Exod 20,10).
formarea unei importante Diaspora iudaică, apoi stabilirea paginilor în Palestina, în epoca elenistică, a făcut ca iudaismul să
^SiracideSS.^sq.
3'' Sau neofită, adică adeptă nouă a unei religii. Cf. *Targunudui* Ia Deuteronom 21,13.
-30 Unul din manuscrisele descoperite la Marea Moartă.
37 Talmudul de Babilon, Yebamoth 48b. Apud R. Le Deaot, *op. cit* p. 84.
3o Traducerea grecească a Bibliei ebraice.

se deschidă spiritelor atrase de religia lui Israel. Prozelitismul iudaic este atestat atît de Noul Testament (Matei 23,15), cît şi de literatura profană[39]. O bună parte din literatura iudaică elenistică este îmbibată nu numai de o tendinţă apologetică, ci şi de un veritabil zel, ce prezintă credinţa lui Israel ca fiind asimilabilă celorlalte culturi umane. Misiunea creştină de mai tîrziu va avea de-a face, adesea, cu prozeliţii (Faptele Apostolilor 6,5; 13,43).
Pentru iudaismul palestinian, actul cel mai important al convertirii era circumcizia, însoţită de o baie rituală şi de o jertfă la Templu. Cei care se supuneau acestei triple cerinţe deveneau *prozeliţii dreptăţii,* ceilalţi fiind numiţi *prozeliţii porţii* Rabinii vor asimila condiţia juridică a prozelitului cu aceea a unui nou născut. Viaţa lui anterioară era complet uitată; legăturile contractate înainte erau considerate ca inexistente, chiar şi cele de căsătorie. El adopta complet modul de viaţă şi obiceiurile noii sale religii[40]. Numărul femeilor prozelite depăşea pe cel al bărbaţilor, căci aceştia se codeau în faţa necesităţii circumciziei, adesea considerată, în lumea antică, ca o mutilare degradantă. Rabinii dădeau dispensă uneori, se pare, pentru cazurile de hemofilie[41].
De obicei, prozeliţii sînt distinşi de *temătorii de Dumnezeu,* care acceptau credinţa iudaică fără a îmbrăţişa toate obligaţiile (ca, de exemplu, circumcizia). Aceasta corespunde terminologiei rabinice, însă vocabularul Noului Testament (Faptele Apostolilor 13, 43) şi inscripţiile arată că mai înainte expresia *temător de Dumnezeu* putea

să desemneze şi pe iudeii veritabili şi pe prozeliţi. Dacă prozeliţii erau priviţi, în general, favorabil, totuşi trebuie arătate unele tendinţe restrictive la ei, mai ales în legislaţia matrimonială, în succesiune şi în accesul la funcţiuni[42].

Femeile

Condiţia femeii iudaice era inferioară faţă de cea a bărbatului. Ca şi în Orientul Antic, în general, ea nu lua parte la viaţa publică[43], ea nu putea lua parte activă la cult, nici nu putea fi citată ca martor la judecată. La templu, femeile nu puteau merge

•** Horatiu, *Satire* 1,4,142. Apud R. Le Deaut, *op. cit* p. 84.

[40] Cf. Galateni 5,3.

[41] R. Le Deaut, *op. cit* p. 85.

[42] B. J. Bamberger, *Prosefytism in the Talmud Period,* New York 1968, p. 17.

[43] Numai m cazuri excepţionale cum a fost cazul reginei Alexandra 76-67 Înainte de Hristos.

dincolo de curtea pentru femei, iar la sinagogă ele nu puteau fi chemate să citească Torah[44], nici pentru rugăciune, aici fiind asimilate cu copiii şi cu sclavii. Totuşi în Diaspora, în contact cu uzanţele mai liberale ale paginilor, se pare că femeile aveau mai multă iniţiativă (Faptele Apostolilor 16,13).

Femeile n-aveau obligaţia să studieze Torah şi dacă ele trebuiau să observe interdicţiile rituale, totuşi nu erau ţinute să împlinească preceptele cerute bărbaţilor. Un text din secolul al H-lea[45] d.Hr., cere ca iudeul să mulţumească lui Dumnezeu în fiecare zi că nu este femeie[46]. Educaţia femeii consta mai ales din învăţarea muncilor casnice. Ea ieşea puţin în public, cu capul acoperit, şi era necuviincios să i se vorbească sau chiar să fie privită.

Fetele se căsătoreau de tinere, între 12 si 14 ani. Căsătoria era validă după ce contractul oficial de logodire se făcuse cu tatăl. Logodnica era considerată văduvă dacă cel promis ei se întîmpla să moară. Ea era pasibilă de moarte în caz de adulter şi logodirea nu era ruptă decît printr-o epistolă de repudiere. După Deuteronom 24,1, singur soţul putea să dea o astfel de scrisoare femeii sale, dacă el găsise la ea ceva ruşinos. învăţaţii erau împărţiţi în funcţie de chestiunea valabilităţii pentru repudiere. Discipolii lui Hillel[47] erau mai toleranţi, cei ai lui Samai[48] cereau pentru repudiere o greşeală contra moravurilor sau o

infidelitate faţă de soţ[49]. Isus avea să Se pronunţe şi El asupra acestui subiect (Matei 19, 3). Soţul trebuia să plătească femeii de care se despărţea o sumă arătată în contractul de căsătorie. Această clauză de ordin economic avea drept scop împuţinarea numărului divorţurilor. De asemenea, deşi permisă de către Vechiul Testament şi tradiţia veche ebraică, poligamia trebuie că era rară şi limitată numai în cercurile celor avuţi. O femeie socotea ca o mare nenorocire, ba chiar o pedeapsă cerească, faptul de a rămîne fără copii. Soţul putea chiar s-o alunge, dacă ea nu-i dăduse copii în răstimp de doi ani.

[44] Talmudul babilonian, Megillah 23 a. [+J] R. Le Deaut, *op. at* p. 86.

[46] Tosefla, *Tratatul Berakhot,* 7,18.

[47] Un mare dascăl al Legii, în secolul I d. Hr.

[48] Un adversar al lui Hillel.

[49] Mlşna, tratatul *GMn,* 9,10.

CAPITOLUL III

GRUPURILE RELIGIOASE ÎN PERIOADA MANUSCRISELOR QUMRAN

în urma descoperirilor făcute în Deşertul Iuda[1] "s-a aflat cît de variată şi agitată de tendinţe diferite era lumea iudaică chiar în interiorul aceluiaşi grup religios. Alături *de partide* ori *secte* pe care le menţionează losif Flaviu, existau şi *mişcări* ce puteau să afecteze diferite grupuri şi mai ales masa poporului. Deşi nu se poate vorbi de un iudaism normativ decît în perioada pe care a inaugurat-o supremaţia rabinică, totuşi se poate sublinia că, în această fermentare religioasă din secolele II şi I înainte de Hristos, elementele fundamentale şi comune ale tuturor erau mai numeroase decît chestiunile ce divizau. Era suficient să accepţi cîteva adevăruri esenţiale şi practici rituale pentru a fi considerat membru al comunităţii lui Israel, ceea ce toate grupările susţineau că sînt[2].

Aşadar a descrie acest iudaism nu este un lucru uşor, mai ales că unele grupuri n-au lăsat decît izvoare tardive, iar altele nu sînt cunoscute decît prin scrierile adversarilor. Nici istoricul losif Flaviu, nici Noul Testament, nici literatura rabinică nu pot fi utilizate fără critica necesară, din cauza poziţiilor tendenţioase, uşor de recunoscut. Opiniile aşa de divergente ale istoricilor probează şi ele cît de anevoios este să redescoperi faţa iudaismului vechi.

Samaritenii

Istoria samaritenilor este un păienjeniş de enigme[3]. Ei se consideră

continuatorii legitimi ai credinţei mozaice, în timp ce

[1] Ţinutul de Ia sud de Marea Moartă, în care se află pustiul Eughedi, Qumranul şi Masada.

[2] N. I. McCeleney, *Orthodoxy in Iudaism in the First Chrisdan Centuty,* in JSJ.4 (1973), p. 19-42.

[3] R. Le Deaut, *Les g/vupes religfeux et la pensie juive,* ta *"Introâucâon a la Bible",* voi I, Desclee, 1976, p. 132.

iudaismul reprezintă o schismă, născută odată cu întemeierea sanctuarului de la Silo. Din contra, pentru iudei, secta samariteană provine din coloniştii asirieni mutaţi aici de către Sargon II[4], din oraşul Kuta[5]. Ambele învinuiri sînt fără temei.

Opoziţia dintre samariteni şi iudei apare cu ocazia reconstrucţiei Templului din Ierusalim (Ezra 4, 1-5), apoi sub Ezra şi Neemia, conducătorii iudeilor reîntorşi din robia babiloniană. Dar despărţirea totală a venit ceva mai tîrziu. în general, etapa cea mai aprigă a început odată cu construirea Templului de pe muntele Garizim, cam pe la 330 înainte de Hristos. Menţiunea răutăcioasă din Ecclesiasticus 50, 26 ne arată clar animozitatea ce domnea între cele două grupuri, către 180 î.Hr. Dar studiile recente asupra Pentateuhului samaritean[6] indică ruptura completă în epoca asmoneilor, cînd a fost distrus oraşul Sichem şi templul de pe Garizim, de către loaa Hircan, la 129-128 Î.Hr. Samaritenii nu recunosc ca Scriptură decît singur Pentateuhul şi de aceea trebuie aşezată separarea lor înainte de canonizarea scrierilor profetice.

De altfel, Pentateuhul samaritean e singura sursă directă ce ne arată credinţele lor vechi. Pentru date mai ample trebuie recurs la losif Flaviu'şi la Noul Testament. Acesta din urmă confirmă opoziţia dintre iudei şi samariteni (Luca 9, 51-56 ; Ioan 8, 48), dar arată şi o atitudine mai favorabilă (Luca 10, 29-37 ; 17, 11-19)[8]. Ioan (cap. 4) ne spune că iudeii şi samaritenii nu se vizitau, că samaritenii se socoteau israeliţii cei autentici[9], că ei au un loc de cult rival celui din Ierusalim şi aşteptau un Mesia. Totuşi al lor Taheb[10], întîlnit în literatura samariteană posterioară, nu e un Mesia în sens iudaic (Unsul, descendent din David). El este un profet "care va descoperi adevărul", profetul "ca Moise" (Deuteronom 18,18), text pe care Pentateuhul samaritean îl asază după Exod 20,21[11].

Textele samariîene pe care le posedăm sînt toate tardive. Menţionăm Targum[12], Mentar Marcah, un fel de comentariu al

[4] 2 Regi 17,24.

" De aceea, tradiţia iudaică a numit pe samariteni şi kutimi. " Scrierea specială, ortografia şi tradiţia textuală, diferite de ale Pentateuhului ebraic

[7] Âatichităţiie iudaice 11,8,6*;* 340-347.

[8] A se nota denumirea de "alt neam" dată samariteanului vindecat.

[9] *"Tatăl nostru era Iamb",*

•"» *"Cel care revine, restaurează',* adică Mesia.

[11] R, Le mani, *op. cit* p. 133.

[12]1. A. Moutgomery, *The Samaritans,* Philadelphia, 1907, p. 45.

Pentateuhului, Asatir, o cronică ce merge de la Adam pînă la, Moise, scrisă în epoca bizantină[13], Defter, o carte liturgic, Cronicele şi altele nepublicate.

Această literatură descoperă un monoteism intransigent, o divinizare a lui Moise şi a sanctuarului de pe Garizim, asupra căruia au fost transferate sistematic toate tradiţiile pe care iudeii le leagă de Ierusalim (Geneza 14,18; 22,28). Alipirea samaritenilor de litera Legii se arată şi astăzi, prin sărbătorirea Paştilor pe muntele Garizim, unde împlinesc ritualul din Exod, capitolul 12.

Fariseu

Cuvîntul fariseu vine din ebraicul *perusim* şi, mai ales, din aramaicul *perisaia.* După etimologia cea mai probabilă, el desemnează pe *separaţii,* cei care fac o ceată aparte. Originea numelui, însă, rămîne obscură şi tentativele de explicare sînt nebănuit de numeroase[14]. De altfel, cuvîntul îmbracă însemnări diferite de la o epocă la alta. S-a văzut în el o aluzie la separarea *pioşilor* de iudeii mai puţin scrupuloşi în observarea Legii, ori o separare de păgîni, pe baza lui Ezra 6,21, sau chiar de israeliţii prea gata a pactiza cu elenismul din secolul al II-lea înainte de Hristos, însemnare ce ar corespunde bine cu epoca în care termenul de fariseu îşi face apariţia în istoria iudaică[15]. Alţii socotesc că e vorba de o poreclă, născută în momentul rupturii cu saducheii, sub loan Hircan[16]. Termenul poate că ascunde o aluzie la opoziţia fariseilor faţă de politica naţionalistă a lui Hircan. Profesorul T.W. Manşon crede *(A fariseu* n-ar fi decît o simplă transpunere a cuvîntului/wyşî, ce ar aminti de influenţa concepţiilor iraniene asupra

unora din învăţăturile fariseilor[17]. O altă explicaţie leagă termenul *paraş* cu sensul de *a diviza,* de unde am obţine ideea de *a explica, a interpreta Scriptura.* Toate aceste tentative au meritul de a aminti unele particularităţi ale istoriei sau ale ideilor fariseene. Primele par cele mai probabile.
S-a căzut de acord în a recunoaşte originea îndepărtată a fariseilor în acel grup al *hasidalor* (pioşii), oameni ataşaţi de Lege, care ar avea legături cu Matatia şi partizanii lui (1 Macâbei 2, 42)
M. Gaster, *The Samaritans,* London, 1925, p. 28.
E. Schurer, *Geschicte d«s judisches Volkes,* voi II, p. 447.
Iosif Flaviu, *Antichităţile iudaice,* 13,5,9,171.
135-104 înainte de Hristos.
Apud R. Le Deaot, *op. cit* p. 134.

şi din care se pare că au ieşit şi esenienii. Aceşti *hasidei* erau grupaţi în *congregaţii.* După modelul majorităţii fariseilor din secolul I d.Hr., se pare că ei erau mai preocupaţi de libertatea religioasă decît de puterea politică (1 Mac. 7,13)™.
Fariseii s-au organizat ca partid, politic şi religios, în jurul nucleelor de scribi laici. Aşa apar, ca un grup solid organizat, sub domnia lui loan Hircan. Sub acesta, ei au cunoscut o perioadă favorabilă, dar poate că din pricina prea marii lor propagande în masa poporului au fost îndepărtaţi de saduchei, care păstrară întîietatea pînă ia sosirea la putere a Alexandrei-Salomea (76-67). Rolul lor, politic mai ales, va cunoaşte apoi un declin constant, începînd cu intervenţia romană din Palestina, în 63 înainte de Hristos[19]. Autorităţile palestiniene, totuşi, vor trebui să ţină cont de ei, din cauza ştiinţei lor juridice şi influenţei lor ca ghizi religioşi ai maselor. După 70 d.Hr., cînd Israel nu va mai avea decît pe *Cel Atotputernic* şi Legea Lui (2 Baruh 85, 3), ei vor rămîne singuri în arenă, cu misiunea de a restaura iudaismul pe baze noi.
Fariseii mai vechi
Nu trebuie a socoti că fariseii primitivi au fost exact aceiaşi cu iudaismul rabinic de mai tîrziu. Izvoarele utilizate cu grijă permit să descriem fariseismul secolelor I înainte de Hristos şi secolul I după Hristos. Aceste izvoare, deşi posterioare ca dată, conţin ştiri preţioase. Pentru a judeca mişcarea fariseeană, trebuie să ţinem seama că ea n-a

fost omogenă de la origine şi pînă la apariţia iudaismului rabinic, ci a admis mereu în sînul ei diferite tendinţe[20].

Grupul de farisei, puternic sprijinit de tagma scribilor şi instituţiei sinagogale, a avut o mare influenţă, m ale sale *Antichităţi iudaice,* Iosif Flaviu a exagerat probabil rolul lor, din motive personale şi politice. Iosif a aparţinut partidului fariseilor. Totuşi este cert că felul pios de care fariseii dădeau dovadă, integritatea vieţii lor şi idealul religios pe care ei îl propagau explică preţuirea de care se bucurau (Faptele Apostolilor 5, 34). Numărul lor era oarecum considerabil, fiindcă Iosif Flaviu ne dă numărul de 6000

1° în această epocă sînt asociaţi cu scribii în aplicarea scrupuloasă a Legii. [19] Evoluţia mişcării fariseene e descrisă bine de J. Neusner, *Front Politic to PietK TheEmergmceofPharisaicJudaism*, New Jersey, 1973, p. 28. ^° T. *mrtorâ,LesPharisiens,* tr. fr. Paris, 1928, p. 18.

pentru iudeii farisei care au refuzat jurămînt lui Irod[21]. La aceasta trebuie adăugat şi numărul simpatizanţilor. Membrii se recrutau din toate clasele sociale, incluztnd preoţi şi laici, uniţi prin păreri comune şi mai ales prin voinţa de observare meticuloasă a Legii, în acest scop ei se grupau în asociaţii *(haburoth),* un fel de frăţii care-şi aveau şeful lor şi adunările lor şi luau masa împreună[22].

Această religie scrupuloasă îi despărţea de mulţimea celor pe care rabinii îi numeau *am haaret* (poporul ţării), termen care pe atunci conţinea mai ales o atitudine religioasă, şi anume atitudinea celor a căror împlinire a legilor cu privire la zeciuieli şi curăţiri rituale era îndoielnică[23]. Iudeul pios nu putea vizita decît pe alţi credincioşi păzitori ai Legii. El trebuia să evite nu numai orice contact cu păcătoşii, dar chiar cu toţi cei al căror fel de viaţă îl expunea la încălcarea poruncilor. Comportarea lui bus, care frecventa pe vameşi şi păcătoşi (Mica 2, 15-17 ; Luca 15, 2), neglija purificările rituale, posturile şi evlavia, trebuia să conducă la opoziţia hotărîtă a grupului fariseean faţă de El.

Pentru a asculta Legea, ea trebuia să fie cunoscută şi deci studiată; ignorantul nu putea fi un om religios. Astfel se vede apariţia unui oarecare dispreţ pentru *am haaret*[24]*,* iar afirmaţiile cele mai aspre ale literaturii rabinice împotriva sa datează din timpul cînd s-au înfiinţat şcolile din Galileea, în secolul II d.Hr.

Idealul docţilor farisei era de a face din tot Israelul un popor sfînt.

Textul din Levitic 11,45 este interpretat astfel: *"Cum Eu sînt sfînt, aşa şi voi să fiţi sfinţi; cum Eu sînt separat, şi voi să fiţi separaţi (perusim)"*[25]. Se voia astfel a se întinde peste viaţa de toate zilele şi peste întreaga populaţie regulile de curăţire impuse tagmei preoţeşti. Sub această lumină trebuie văzute pasajele din Noul Testament[26] ce critică grija exagerată cu privire la unele practici ori la rigoarea anumitor prescripţii, cum ar fi de exemplu în Marcu 7,3-4. Orice religie este ameninţată de unele deformări legaliste şi cazuistice[27]; ea poate degenera în rituri formaliste ori să le creeze credincioşilor o stare de suficienţă orgolioasă (Luca 18,11-12), de

[21] *Antichităţile iudaice,* XVII, II, 2,4,42.
[22] *C* Rabin, *The ZadoUte Documente,* Oxford, 1954.
[23] R. Le Deant, *op. cit.* p. 137.
[24] Mişna, *Tratatul Pirce Aboth, 2£*; cf. Ioan 7,49.
[25] Midraş Slfra, la Levitic 11,45.
[26] M. J. Lagrange, *Lejudaisme avânt J. C,* Paris, 1931, p. 268-301.
[27] Era teribilă cazuistica fariseeană: Trebuie mtncat oul ouat sîmbăta? Trebuie ucis un purice sîmbăta?

mîndrie cum că ei cunosc Legea şi o împlinesc cum se cuvine, pe cînd alţii nu (Matei cap. 23). *Doctorii* farisei erau pe deplin conştienţi de aceasta. Talmudul de Babilon înfierează şi el pe şarlatanii ipocriţi şi, printre cele şapte grupuri de farisei, nu recunoaşte ca autentic decît unul, pe cel al *fariseilor iubirii,* al căror model este Avraam[28].

Doctrina

Punctele de credinţă ale fariseilor ne sînt cunoscute mai ales din losif Flaviu[29] şi din Noul Testament, unde sînt formulate în contrast cu poziţiile saducheilor.

Punctul fundamental este că fariseii recunoşteau, faţă de sadu-chei, autoritatea unei Legi orale, adică ansamblul tradiţiilor ce interpretau Torah pe Ungă Legea scrisă (Scriptura). Ei susţineau că Legea orală a fost dată odată cu Legea de pe Sinai, chiar iui Moise[30]. De aceea, de multe ori Isus a ripostat nu contra principiului unei tradiţii, ci contra rolului exagerat ce se acorda unora dintre ele (Matei 15,1-20). Pavel, care-şi recunoaşte clar trecutul lui de fariseu (Faptele Apostolilor 26,5; Filipeni 3,5-6), aminteşte de ataşamentul lui la tradiţiile părinţilor (Galateni 1,14).

Această prezenţă a unei tradiţii vii, alături de Scriptură, permite Bibliei să fie adaptată condiţiilor noi, evoluţiilor ideilor religioase, să adune şi să prefacă (găsindu-le baze scripturistice) concepţu împrumutate de la alte civilizaţii, cu care gîndirea iudaică venise în contact[31]. Tocmai această Torah orală era cea care dădea iudaismului o perspectivă, adică deschiderea constantă asupra viitorului.

Ea explică alte puncte importante ale doctrinei fariseilor şi anume: îndreptarea către universalism (Matei 23, 15), egalitatea tuturor oamenilor, demnitatea dată individului, credinţa într-o răsplată după moarte şi nemurirea personală, existenţa îngerilor (Faptele Apostolilor 23,8) şi mai ales a învierii din morţi (Marcu 12,18-27 ; Faptele Apostolilor 23, 8). Tradiţia orală ne arată via speranţă mesianică, ce s-a dezvoltat în cercurile fariseene, cum

[28] Tratatul Sotah 22 b. Apud R. Le Deant, *op. cit* p. 138.

[29] *Războiul iudaic,* II,VIII, 14,162-166; *Antichităţile iudaice,* XIII, 5-9,171-173 şi XIII, X, 6,297-298; XVIII, 1,3,12-17.

[30] Cf. *Pirce Aboth* 1,1; cf. J. Bonsirven, *Le judakme palestinien,* voi I, p. 44.

[31] M. J. Lagrange, *op. cit* p. 271; E. SchOrer, *op. cit.* voi II, p. 477 sq.

mărturisesc *Psalmii lui Solomon*[32], (17,23-18, 9). Din ce în ce mai deziluzionaţi de către prinţii asmonei, iar mai tîrziu supuşi dominaţiei străine, fariseii şi-au îndreptat privirea către timpul cînd Unsul din David va veni să instaureze împărăţia lui Dumnezeu. După părerea lor, numai o strictă observare a Legii putea să grăbească acest eveniment.

După losif Flaviu[33], fariseii admiteau că *unele lucruri, nu însă toate, sînt fixate prin destin* şi că altele depind de voinţa noastră. Făcea loc, deci, atît providenţei cît şi libertăţii omeneşti, ceea ce însemna o poziţie intermediară între saduchei, care puneau totul pe seama liberului arbitru şi esenienii care lăsau totul în seama destinului[34]. Separe că Flaviu voieşte să descrie aici pe farisei sub trăsături stoice[3^].

Rolul **jucat de farisei**

Importanţa fariseismului este recunoscută de toţi în ceea ce priveşte supravieţuirea iudaismului, după catastrofele îndurate la 70 şi **135 d.Hr.** Dar şi creştinismul are de la el cîteva idei de bază. Oricît de multe sînt divergenţele esenţiale dintre unul şi altul, se pare că

doctrina creştină are cu fariseismul mai multe puncte comune. Sînt autori[3]" care consideră că bus, dintre toate tendinţele din timpul Său, de docţii farisei Se apropie cel mai mult, dar arătînd o autoritate pe care nimeni dintre farisei nu o pretindea. Lucrul acesta avea să ducă la condamnarea Domnului. Cu toate acestea, este de remarcat că fariseii dispar aproape complet din relatările Patimilor lui Isus şi este de amintit prompta intervenţie a lui Gămăliei în privinţa primilor creştini (Faptele Apostolilor 5, 34-39), ceea ce înseamnă că nu numai ei au fost cei care au cerut condamnarea lui Isus.

Saducheii

Originea. Imaginea pe care ne-o facem despre saducheii din Noul Testament în mare parte o obţinem din descrierea lui losif Flaviu. Saducheii au neşansa de a fi cunoscuţi din scrieri care nu le

[32] O colecţie de 18 psalmi, datînd din primul secol d. Hr., scrisă tn ebraică, dar conservată tn greceşte.

[33] R. Le Deaut, *op. cit* p. 139.

[34] Cel puţin aşa se desprinde din relatările lui losif Flaviu.

[35] losif Flaviu, *Autobiografia,* sau *Viaţa,* 12.

[36] R. Le Desul, *op. cit* p. 139.

sînt mai deloc favorabile (Noul Testament) ori pe de-a dreptul ostile (literatura rabinică).

Originea numelui *(Sadduqim)* este controversată. Se pare că trebuie să recunoaştem la ei o legătură cu Sadoq, marele preot din timpul lui Solomon (I Regi 2, 35). Saducheii se considerau ca deţinătorii preoţiei legitime pe linia arătată în Ezechiel 40, 46, lucru pe care-1 pretindeau *şi fiii lui Sadoq* de la Qumran[37]. Ei pot fi consideraţi ca urmaşi ai sacerdoţiului şi aristocraţiei din epoca macabeică, acceptînd elenismul[38] şi rămînînd fideli dinastiei asmo-neene sau macabeice. Ei apar ca un grup organizat sub Ioan Hircan (135-104 Î.Hr.) şi vor interveni mereu în viaţa politică, mai ales prin intermediul marelui preot şi al Sanhedrinului.

Saducheii se recrutau în special din clasa sacerdotală şi formau un partid aristocratic. Ataşaţi serviciului şi tradiţiilor de la Templu, ei trăiau destul de separaţi de popor şi n-aveau decît autoritatea ce decurgea din funcţiunile lor rituale. Chiar în Sanhedrin, prezidat de ei, prezenţa scribilor şi a fariseilor îi împiedica de a avea un control total asupra vieţii naţiunii. Partid politico-religios al oamenilor bogaţi şi

sus-puşi, ei au colaborat în primul rînd cu politica naţională iudaică de după Ioan Hircan pînă la Aristobul II (67-63). Printr-o atitudine conciliantă faţă de romani, ei căutau să evite conflictele violente între ocupanţi şi masele populare. Cu toate acestea, cel care a declanşat revolta de la 66 d.Hr., interzicînd jertfele zilnice în cinstea împăratului roman, a fost un saducheu, Eliazar, fiul marelui preot Anania[39]. De fapt saducheii au pierit odată cu Templul, în anul 70 d.Hr.
învăţătura saducheUor
Caracteristica de bază a saducheilor era o ascultare numai în sensul literal al Scripturii[40], respingînd tradiţiile Legii orale a fariseilor. După ei, numai preoţii sînt interpreţii autentici ai Legii (Torah). Din Noul Testament şi literatura rabinică ştim că ei negau nemurirea sufletului, răsplata personală şi învierea, ţinîn-

[37] Cei care au scris manuscrisele de la Marea Moartă se numeau singuri "fiii lui Sadoq", în afara altor denumiri proprii.
■'"Cultura şi credinţele păgtne din primele trei secole premergătoare creştinismului.
[39] losif Flaviu, *Războiul iudaic,* II, XVIII, 2 409.
[40] *Sola Scriptura,* cam tn genul protestantismului de astăzi.

du-se de concepţia tradiţională a şeoluîui[41]. Pasajul din Faptele Apostolilor 23,8 spune că ei negau şi existenţa îngerilor şi a duhurilor. Lucrul acesta - se înţelege - nu este consemnat nici de losif, nici de literatura rabinică[4]* în Biblie, însă, îngerii apar adesea, iar saducheii, contrar părerii unor scriitori vechi bisericeşti, admiteau ca Scriptură şi alte cărţi în afară de Pentateuh, cu toate că Pentateuhul se bucura de o valoare aproape unică în ochii lor; în Marcu 12, 24-27, bus se bazează pe Torah pentru a întemeia pe Scriptură credinţa în învierea morţilor. Toate aceste negări ale saducheilor exprimau refuzul lor de a admite ca obligatorii credinţe neexplicit exprimate. Ostili credinţelor şi interpretărilor scripturistice noi ale fariseilor, ei respingeau în general conţinutul tuturor speculaţiilor apocaliptice şi mesianice, ce-şi făcuseră apariţia în ultimele secole înainte de Hristos. Totuşi nimic nu îngăduie să afirmăm că ei nu aşteptau o manifestare viitoare a lui Mesia. Dar un mesianism popular, cu entuziasmele sale necontrolate, le părea un pericol pentru însăşi viaţa naţiunii (Ioan 11, 48-50). Astfel marii preoţi saducheeni apar ca primii responsabili de moartea lui Isus,

bănuit de revendicări mesianice, ce le-ar fi periclitat comoditatea pe scaunele sus puse.

Saducheii aveau tradiţiile şi regulile[43] lor, pe care le observau cu atenţie, dar niciodată acestea n-au fost puse în acelaşi rang cu Legea scrisă. La baza opoziţiei saducheene faţă de Legea orală a fariseilor, exista teama ca nu cumva o liberă interpretare a Torei de către laici să ajungă la atingerea drepturilor şi prerogativelor lor sacerdotale.

Portretul ce se face adesea saducheilor este puţin plăcut. Se spune despre ei că erau sceptici, materialişti, oportunişti, mai bine zis, fără evlavie şi necredincioşi. Desigur, ei nu vor fi fost toţi modele de pioşenie. Dar losif Flaviu, el însuşi preot, devenit mai pe urmă fariseu, niciodată nu-i consideră eretici sau iudei răi şi de aceea este incorect a spune că îi asimilează cu epicurienii[44]. Ceea

[41] Şeolul era locuinţa morţilor. Aici mergeau sufletele decedaţilor, ducînd o viaţă de dormitare continuă. Cărţile Vechiului Testament nu amintesc clar despre nemurire, şi deci nici de înviere.

[42] R. te *mani, op. cit* p. 141.

[43] *Halakhoth* de la *halakha - regulă, prescripţia conduită.* Tradiţiile iudaice, mai ales fariseene, erau de două feluri: *haktkhice,* adică obligatorii şi *agadice,* cele care făceau mai bine înţelese prescripţiile legalistice, dar nu neapărat la literă.

[44] Un curent filozofic grecesc, din ultimele secole înainte de Hristos, care se interesa numai de ce face plăcere omului pe pămînt.

ce se poate spune cu mai multă exactitate este că saducheii au fost un partid religios care-şi avea tradiţia lui proprie.

Esenienii

Esenienii nu sînt numiţi în Noul Testament, iar sursele rabinice nu conţin nici o informaţie despre ei. Ceea ce ştim provine aproape exclusiv din Filon de Alexandria[45] şi din losif Flaviu[46], de care depind atît Dion Chrisostom cît şi Hipolit. Scurta notiţă a lui Pliniu cel Bătiîn[47] nu este decît un ecou al spuselor lui Filon sau al informaţiilor culese la faţa locului de către autor, care venise în Palestina în timpul războiului din 66-70 d.Hr.

Numele de *esenian* este în mod sigur aramaic, dar etimologia lui este discutată chiar şi astăzi[48].

Descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă a aruncat ceva mai multă lumină asupra esenienilor, fără însă să elucideze complet problema.
Filon de Alexandria afirmă că vieţuiau în sate, evitînd oraşul, losif Flaviu spune că n-aveau un oraş al lor, ci erau dispersaţi peste tot, iar unde se aflau, îndată formau o comunitate activă. Mai clar este Pliniu, cînd spune că esenienii se aflau pe marginea de nord-vest a Mării Moarte. Toţi aceşti autori concordă în a ne informa că esenienii se ocupau cu agricultura, cu păstoritul şi unele meserii, dar evitau cu toată grija comerţul şi proprietatea.
De asemenea, asupra organizării comunitare ni se spune că la esenieni nu exista o egalizare absolută. Preoţii se bucurau de o deosebită consideraţie, iar între membri existau deosebite trepte. Iniţierea sau admiterea în comunitate dura cel puţin doi ani, iar în unele cazuri dura chiar pînă la patru ani.
Ceea ce a izbit mai mult pe scriitorii clasici, amintiţi mai sus, a fost sfinţenia vieţii esenienilor, felul lor de viaţă morală şi religioasă, deosebit de ridicată. Prin această viaţă, esenienii se deosebeau de celelalte grupări sau secte iudaice contemporane. Aveau o observare a legii mozaice mai strictă ca alţii. Păzeau cu

***Quod omnisprobus liber* 75-91**

[46] *Războiul iudaic,* II, VIII 4-6119-161; *Antichităţile iudaice* XVIII, 111-22

[47] *Historia Naturală,* V, 17.

[w] Cei mai mulţi cercetători îl cred că vine de la cuvîntul ebraic *hasid* (Wellhausen, Schorer, Lietzmann). Hasidimii "pioşii" s-au distins prin zelul lor pentru apărarea credinţei străbune.

stricteţe nebănuită statutul propriu al comunităţii. Nu trecea nici o seară fără ca esenianui să nu se ocupe cu studiul cărţilor biblice şi cu al interpretărilor membrilor mai avansaţi în cunoaşterea Scripturilor. La explicarea textului sacru, era utilizată nebănuit interpretarea alegorică.
în ce priveşte păzirea sabatului şi celorlalte sărbători, erau mai habotnici decît toate celelalte partide religioase. Esenienii erau mari legalişti, adică păzeau cu scrupulozitate regulile de curăţire. Zilnic se îmbăiau, ca astfel să se purifice de eventualele necuraţii pe care le-ar fi

contractat în munca lor din timpul zilei.
Nu aveau sclavi, renunţaseră la proprietatea bunurilor, iar rodul muncii lor mergea la vistieria comună. După cercetările mai noi, comunismul lor era un comunism de consum, căci în alte privinţe am văzut că între membri nu exista o egalizare completă. Chiar şi la mese se aşezau după rang şi după vechime.
Esenienii duceau o viaţă celibatară, iar pentru continuarea comunităţii, adoptau copiii altora şi-i instruiau în doctrina sectei, losif Flaviu ne spune că exista o ramură a grupului esenienilor care se căsătoreau. La Qumran, în cimitirul dinspre răsărit, s-au găsit şi schelete de femei.
După descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, cum am amintit, s-a văzut că qumraniţii au avut multe asemănări cu esenienii, ceea ce a dus la părerea că obştea de la Qumran era compusă din adepţii sectei eseniene. Acolo ar fi avut chiar cartierul lor general sau centrul principal. Despre esenieni va mai fi vorba în rîndurile ce vor urma.

CAPITOLUL IV

CREDINŢELE ŞI **PRACTICILE** RELIGIOASE

Credinţa într-un Dumnezeu unic, creator, just şi milostiv, domn şi stăpîn a toate era fundamentul religiei iudaice. Sentimentul religios se exprima prin cultul de la Templu, prin reuniuni în sinagogi şi prin acte de pietate individuală. Acest sentiment era susţinut mereu treaz prin speranţa mesianică. Scribii, comentatorii oficiali ai Legii şi gardienii vigilenţi ai tradiţiilor predate de cei vechi erau dascălii spirituali **ai** naţiunii.

"Crezul" naţional

îsus a fost rugat într-o zi de către un scrib să-i spună care este cea mai mare poruncă din Lege. Citind un text din Deuteronom, care prescrie adorarea lui Dumnezeu unic, Mîntuitorul i-a răspuns: "Ascultă, Israele, Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn" (Marcu 12, 28-29). Asupra acestui punct, acordul era absolut în lumea iudaică; articolul esenţial al religiei naţionale era credinţa într-un Dumnezeu Unul, Creator şi Stăpîn al universului ş! Dumnezeu al lui Israel, cu totul special, fiindcă 1-a ales dintre toate popoarele spre a-i da lui cunoaşterea numelui şi a cultului Său, să-1 facă paznicul oficial, reprezentantul mandatar şi crainicul calificat ai monoteismului.
Iudeilor le plăcea să-şi afirme credinţa lor despre un Dumnezeu unic şi o făceau mai mult din semeţie decît din intransigenţă sinceră, astfel

încît în lumea pagină, unde era loc pentru toate divinităţile, ei erau acuzaţi uneori de ateism[1].

Această dogmă fundamentală a iudaismului se exprima în formula de rugăciune, alcătuită din trei texte biblice (Deuteronom 6, 4-9 ; 11, 13-21 ; Numeri 15, 37-41) şi cunoscută astăzi sub

*** Se află această acuză la scriitorii romani Juvenal, Tacit, Pliniu ş.** a. 3 - Noul Testament şi manuscrisele de la Qumran

numele de *şema*[2], pe care orice israelit trebuia s-o rostească de două ori pe zi, dimineaţa şi seara. Şema era o veritabilă mărturisire de credinţă monoteistă, dar în acelaşi timp şi o chemare presantă pentru iudeul pios de a servi lui Dumnezeu-Unul şi a nu servi decît Lui. Pronunţînd primele cuvinte din această rugăciune: "Ascultă, Israele, Yahweh, Dumnezeul nostru, este un Yahweh Unul", credinciosul intona tare cuvîntul *Un*, cum ni se istoriseşte despre Rabi Aqiba (50-135)[3]: *"Cînd l-au scos pe RabiAqiba să-l ducă la moarte era orapentru Şema. Ise jupuia pielea cu furci de fier în timp ce el se ruga cu dragoste. Discipolii îi ziseră: «Destul, Rabi, destul!» Dar el le-a răspuns: «In fiecare zi eram nemulţumit în sufletul meu rostind pasajul: Tu vei iubi pe Domnul din tot sufletul tău. îmi ziceam: Cînd va veni acest moment ? Şi acum, cînd el a venit, au nu voi împlini ceea ce doream ?» Şi cînd zicea: «Eternul este Unul», el prelungea cuvîntul «unul», pînă i-a ieşit sufletur*[4].

Noţiunea sau concepţia despre Dumnezeu unic nu se asemăna întru nimic unei deducţii cu caracter filozofic. Punctul ei de ataşare este în revelaţia de pe muntele Sinai, proba ei în istoria lui Israel, iar exprimarea ei în actele de religie. Iudeii, pentru care doctrina monoteistă avea acelaşi grad de certitudine ca şi un fapt sensibil, chiar nu căutau să demonstreze adevărul existenţei lui Dumnezeu, cu atît mai mult nu se dedau la speculaţii raţionale asupra problemei de Dumnezeu unic. Din contra, lor le plăcea să ridiculizeze neghiobia şi îndărătnicia paginilor care practicau cultul idolilor făcuţi de mîini omeneşti, din piatră ori din lemn şi neputincioşi a veni în ajutorul celor care-i cheamă într-ajutor. Ironizarea, într-o atare materie, mergea pînă la a utiliza cuvinte de ocară. Oroarea de idolatrie a ridicat populaţia Ierusalimului contra lui Irod, cînd acela a vrut să aşeze un vultur de aur pe marea poartă a Templului, şi de asemenea contra lui

Pilat, cînd trupele procuratorului au intrat în cetatea sfîntă cu steagurile desfăcute.
Dumnezeul unic este un Dumnezeu atotputernic, foarte sfînt şi mult milostiv. Aceste calităţi şi atribute, cîntate în cărţile biblice, serveau de teme dezvoltărilor omiletice ale rabinilor cum şi meditaţiilor oamenilor pioşi. Fiindcă este atotputernic, Dumnezeu

[2] Literal - *ascultă.*

3 în tratatul talmudic Berakhot 61 b.

[4] Apud A. Tricot, *Le monde juif palestmim au temps du Christ,* ta Initiation Biblique, ed. 3 DescMe, 1959, p. 751.

lucrează prin providenţa Sa totdeauna pentru binele celui drept. El conduce timpurile aşa cum conduce popoarele. Nimic nu se întîmplă care să nu fie opera Lui. Fiindcă este atotsfmt, El cere ca credincioşii Lui să evite păcatul, să se păzească de orice contact cu ceea ce este declarat necurat de către Lege şi să se ţină separat de păgîni. Fiindcă El este atotdrept, El aplică în judecăţile Sale o dreptate absolută şi înfricoşătoare; faţă de toţi oamenii, El se comportă ca un judecător integru şi infailibil; tocmai pentru dreptatea Sa El iubeşte pe cei buni şi urăşte pe cei neevlavioşi; El nu Se uită la faţa omului, ci aplică regulile ce decurg din principiul răsplăţii, atît pentru a pedepsi, cît şi pentru a recompensa. Dar El este şi atotmilostiv şi de aceea Se arată răbdător faţă de păcătoşi, îngăduitor în darurile Sale faţă de cei răi, primind pe cel ce se pocăieşte şi indulgent pentru cel ce se întoarce[5].
Era greu a concilia aceste două atribute divine: justiţia şi milostivirea, fără a atinge pe primul şi a micşora pe cel de-âl doilea. Sufletul iudeu se străduise chiar din timpurile vechi ca să ajungă la această concluzie, anume că Dumnezeu uneşte întotdeauna dreptatea cu milostivirea, atît în judecăţile Sale, cît şi în răsplătire. El Se abţine în a folosi justiţia riguroasă, fără de care înşişi Patriarhii n-ar fi putut să afle har în ochii Lui[6] şi El îşi aminteşte de milă, chiar în ziua mîniei Lui, cum a zis Osea (1,6). Astfel se găseau armonizate şi echilibrate cele două atribute ale lui Dumnezeu, declarat pe de o parte *Stăpîn al judecăţii,* iar pe de alta *bun şi milostiv.* Se ştie că rabinii contemporani cu Isus, ca de altfel şi învăţaţii mai vechi, vedeau în Yahweh numele Dumnezeului dreptăţii, iar în Elohim numele Dumnezeului milostivirii.
Dacă Yahweh este Dumnezeu-Unul, El este, cu titlu special, şi

Dumnezeul lui Israel, căci Israel a fost obiectul unei alegeri speciale şi unice. Cum menţionează şi I. Bonsirven[7], pentru iudei, lucrul acesta era *"dogmă istoric-fundamentală, dogmă naţională, că Dumnezeu a voit să-Şi aleagă un popor şi să-l prepare printr-o lungă şi lentă selecţie şi educaţie, pentru a-l face depozitarul demn al revelaţiei, al monoteismului moral şi al legii sfinţeniei".*
Alegerea Patriarhilor, începînd cu Avraam, primul şi cel mai mare dintre toţi, a fost consecinţa voinţei lui Dumnezeu, care pre-

[5] M. J. Lagrange, *Lejudaisme avânt Jesus Christ,* Paris, 1931, p. 28.
. Cuvîntul este al lui R. Eliezer, pe la finele secolului al H-lea. Apud A. Tricot,
***op. cit* p. 752.**
' *Lejudmsmepalestinkn,* voi I p. 73.

destinase pe Israel[8], alegere cu totul gratuită, zicea Scriptura, dar făcută şi prin previziunea meritelor Părinţilor, adăugau rabinii. Această alegere a fost urmată de un legămînt încheiat între Dumnezeu şi Avraam, care reprezenta naţiunea ce avea să vină. Acest contract bilateral, reînnoit solemn în timpul lui Moise, mediator între Yahweh şi poporul Lui, cerea angajamente reciproce, Dumnezeu promiţînd favoruri de orice natură şi protecţie eficace, Israel obligîndu-se să păstreze credinţa monoteistă şi împlinirea poruncilor primite. Pe motivul acestei alianţe, naţiunea iudaică se află legată printr-un jurămînt sacru către Dumnezeu, care I-a ales dintre celelalte naţii, preferîndu-1 dintre toate, care i-a făcut cunoscut Numele Său, care i-a dat Legea, care 1-a pus în stăpînirea ţării Canaan şi care, prin *Sekhina*[9], locuieşte în mijlocul lui, mai ales în Templul din Ierusalim. Ideea de alianţă, care ocupă un aşa de mare loc în Vechiul Testament, era încă pe primul plan în gîn-direa iudaică din ultimele secole d.Hr., dar rabinii aveau de gînd să scoată în relief meritele lui Israel, limitînd astfel descendenţa lui Abraham numai la copiii ieşiţi din rasa lui, adică numai la evrei.
în antichitate, Dumnezeul unei naţiuni era privit şi invocat ca tatăl ei. Israeliţilor, care se intitulau *fiii alianţei,* le plăcea să-şi spună *fiii lui Dumnezeu,* însemnînd prin aceasta iubirea lui Dumnezeu către ei şi natura legăturilor care îl leagă de poporul Lui. în Vechiul Testament, Dumnezeu este numit uneori Tată, iar unele pasaje din Isaia, cu acest sens, se aflau în toate gurile[10]. Dacă în timpurile vechi, israeliţii se

considerau ca fii ai lui Dumnezeu, fiindcă erau membri ai poporului ales, în ultimele secole înainte de Hristos, iudeul pios invoca pe Dumnezeu ca Tată individual (Ecclesiasticus 23, 1-4 ; 51, 10) şi textele rabinice dovedesc că în epoca Mîntuitorului acest obicei era destul de general în iudaismul palestinian. Tradiţia a fost nu numai menţinută, ci şi dezvoltată, în sensul unui raport mai intim al credinciosului cu Dumnezeu.
Această constatare se împacă greu, la prima vedere, cu faptul că iudeii dinaintea erei creştine îşi interziceau să pronunţe numele divin. Se ştie că Septuaginta a înlocuit cu cuvîntul "Domnul" tetragrama sacră YHWH. în lectura publică a Scripturii, numele

[8] Aceeaşi învăţătură se află şi la Pavel (Rom. 11, 2, 28, 29) şi se impune creştinilor ca un adevăr de credinţă.
Literal -*prezentă sau locuinţă.* Dumnezeu era prezent, locuia m Templu. Cu timpul, Sekhina a devenit o putere divină, un fel de Ipostas, cf. A. Tricot, *op. cit* p.753.
[10] Ca de exemplu 63,16; 64,8.

lui Dumnezeu era înlocuit cu alte echivalente. în literatura apocrifă[11], ca şi în scrierile rabinice, găsim întrebuinţate diferite substantive pentru a desemna pe Dumnezeu, ca de exemplu: Cerul, Locul[12], Numele, Locuinţa (Sekhina), Gloria, Puterea, Cel Prea-înalt, Sfintul, Milostivul, Eternul etc. Utilizarea acestor cuvinte abstracte, transformate în nume divine, devenise aproape generală la iudeii din secolul al III-lea înainte de Hristos. în epoca ce ne interesează, era o regulă abstractă, respectată chiar de Filon de Alexandria şi losif Flaviu. Unii istorici ai iudaismului[13] au văzut în acest fapt manifestarea unui sentiment de teamă faţă de Dumnezeu sau proba că Dumnezeu era ca un exilat departe de lume, într-o maiestuoasă solitudine. în realitate, motivele schimbării sau evoluţiei în utilizarea numelui divin au fost altele. Pe de o parte numele de Yahweh era tot ce putea fi mai sacru; se socotea că ei ar putea fi pronunţat de buze necurate sau profane, ceea ce ar fi o nelegiuire. Pe de altă parte, pentru a nu părea că şi iudeii posedă înaintea grecilor ideea de politeism, se evita de a da lui Dumnezeu un nume personal. Odată introdus obiceiul de a nu mai pronunţa numele divin, au făcut acelaşi lucru şi cu cuvîntul "Dumnezeu" (Elohim), care nu era un nume propriu.
îngerii şi demonii

Vechiul Testament vorbeşte mai puţin de îngeri, în raport cu Noul Testament şi cu literatura apocrifă, care abundă în ştiri de tot felul asupra spiritelor bune şi rele. Afară de saduchei, credinţa în îngeri era generală în ultimele secole dinainte de Hristos. Atît cît putem desprinde, această credinţă era nebănuit de dezvoltată în cercurile pietiste ale epocii de care ne ocupăm, în mare parte aflate sub influenţe din străinătate. Pe de altă parte trebuie remarcat că ea nu este un produs al dualismului[14], şi n-a fost niciodată tradusă prin practici idolatre, cum a fost cazul în Siria, Babilonia ori Persia. într-adevăr, pentru iudei, îngerii şi demonii nu sînt nişte emanaţii a două principii opuse, unul bun şi altul rău. Datorau propria existenţă Unuia şi Aceluiaşi Creator, îşi împlineau

[11] Scrierile iudaice care n-au intrat to canonul biblic.

[12] în ebraică *Maqsm,*

[13] A, Trieot*, op. cit* p. 754.

[14] Dualismul persan se răspîndise şi în Palestina; bine şi rău; întuneric şi lumină; Dumnezeu şi Satan etc.

activitatea sub ocrotirea Lui şi nu puteau fi obiectul unui cult de adorare.

Creaţia îngerilor urcă în timpurile cele mai vechi. Fiinţe fără corpuri[15], ei nu mănîncă şi nici nu beau, nu se înmulţesc şi nu mor; ei participă la calităţile lui Dumnezeu, a cărui curte o formează şi sînt mesagerii Lui; numărul lor este infinit; cînd se manifestă către oameni ei iau o înfăţişare umană şi poartă veşminte albe şi strălucitoare, în timpul dării Legii ei au jucat un rol important. Printre ei se află unii care guvernează diverse elemente ale universului (îngeri întristători), alţii eare-L asistă pe Dumnezeu în scaunul judecăţii, alţii sînt însărcinaţi cu revelarea misterelor şi planurilor divine, alţii veghează asupra oamenilor drepţi şi le vin în ajutor etc. Spiritele cereşti sînt împărţite în diferite grupuri: serafimi, heruvimi, ofanimi, puteri, arhangheli, domnii, tronuri etc[16]. îngerii înth'stătători sînt Mihael, Rafael, Gabriel şi Uriel. Mihael este adesea arătat cu titlul de şef al oştilor Domnului. El apare ca protector al poporului israelit, în Apocalipsă se spune că el a izgonit din cer pe îngerii răsculaţi, iar în epistola lui Iuda, că el s-a certat cu Satan pentru corpul lui Moise. Gabriel este îngerul revelaţiei, iar Rafael cel al vindecării. Cît despre Uriel, acesta este cel cu

luminatul şi împlineşte şi funcţiile de justiţie. Aceste detalii, din care partea cea mai mare a fost scoasă din cartea *Enoh*[17], sînt suficiente pentru a da o idee de locul ocupat de angelogie în teologia iudaică, mai ales în speculaţia dezvoltată de către autorii apocrifelor. Demonii sînt îngerii căzuţi care, pentru greşeala lor, au pierdut calitatea de fiinţe spirituale. Tot aşa de numeroşi ca spiritele bune, ei tei cheltuiesc activitatea lor pentru rău, fiindcă se ocupă numai cu a necăji pe oameni, fie îndemnîndu-i spre păcat, fie cauzîndu-le daune corporale şi materiale. Ei sînt cei care inspiră pe păcătoşi şi pe păgîni, pe care-i învaţă să practice idolatria, farmecele şi descântecele. Satan[18] este şeful suprem al spiritelor impure sau rele, a căror putere va fi nimicită în timpurile mesianice*[9]. Belial este geniul răului în *Testamentul celor doisprezece Patriarhi*[7]®.

[15] După cum se exprimă Filon. Cf. A. Tricot, *op. cit* p. 755.

[16] Biserica creştină numără nouă cete îngereşti.

[17] Carte apocrifă ta mare consideraţie la qumrani(i, dar şi printre creştinii iudaizanţi.

Literal - *adversarul sau acuzatorul*

[19] A. Tricot, *op. eh.* p. 756.

*" Una din cărţile apocrife, cu sită circulaţie printre iudei.

Acelaşi rol îl joacă Azazel în literatura henochiană[21], ca şi Mastema în cartea *Jubilee*[22]. în Evanghelii este amintit numele de Beelzebul, numit *prinţ al demonilor* (Matei 12, 24 ; Luca 11, 15). Pentru a se apăra de aceşti inamici periculoşi, iudeul pios trebuia să evite frecventarea locurilor unde aceştia sălăşluiau, apoi să cheme ajutorul îngerilor buni sau să recurgă la vrăji şi exorcisme[23] etc.

Viaţa viitoare şi răsplata

Vechiul Testament atestă că timp de multe secole perspectiva unei vieţi personale dincolo de mormînt şi ideea unei răsplătiri ■ individuale după moarte, erau străine gîndirii israelite. Cum a spus Bossuet: *"Legea lui Moise nu dădea omului decît o primă noţiune despre natura sufletului şi fericirii sale... Urmările acestei doctrine şi ideile vieţii viitoare nu erau atunci complet dezvoltate, căci această mare lumină avea să fie descoperită clar abia în zilele lui Mesia. Aceasta-i una din caracteristicile poporului nou (creştin) şi anume de a pune, ca fundament al religiei, credinţa în viaţa viitoare, fructul*

venirii lui Mesia"[2]*.
Pînă în timpul exilului, israeliţii, cu toată credinţa în supravieţuirea celor care coboară în Şeol, Locuinţa morţilor situată în adîncul pămîntului, loc de tăcere şi de întuneric, concepeau viaţa de dincolo ca o stare de semisomnolenţă, destul de aproape de letargie. Omul nu se întoarce în neant de unde a fost scos printr-un act de creaţie, dar ceea ce dăinuia din el, cînd corpul lui cădea în ţărînă, nu mai avea decît o personalitate şi o activitate foarte şterse[25]. în ce priveşte soarta dată fiecărui individ după moarte, acest punct rămîne imprecis; fără îndoială omul visa să vieţuiască lîngă Dumnezeu într-o îericire eternă (Psalmul 16,8-11; 73,23-28) dar destinul fiecăruia apărea ca legat şi subordonat de cel al naţiunii întregi şi, în plus, nu exista ideea unei judecăţi rostite de Dumnezeu la terminarea vieţii pentru a decide răsplata sau pedepsirea fiecărui suflet. Nimeni nu se îndoia totuşi de dreptatea lui Dumnezeu; în faţa necunoscutului şi a misterului, omul se încredinţa Lui într-un sentiment de încredere şi de iubire[26].

[21] Cartea apocrifă *Enoh* constă din mai multe scrieri ce au fost strînse numai apoi într-un singur volum.
[22] O carte apocrifă ta mare folosinţă ta Qumran.
[23] Cuvtat grecesc ce înseamnă - *alungare, a scoate afară. ^ Discours sur l'histoire universelle,* II pârtie, cap. XIX.
[25] A. Tricot, *op. cit.* p. 759.
[26] E. F. SutelUYe, *The Old Testament and the Future Life,* London, 1946, p. 68.

După catastrofele ce au umbrit Samaria şi Ierusalimul, Ieremia (31, 29-30) şi mai ales Ezechiel (cap. 18) încep să insiste asupra ideii de responsabilitate a individului, dar concepţia despre o răsplată după moarte, de asemenea individuală, nu s-a impus gîn-dirii iudaice în mod clar şi definitiv, decît tîrziu după exil. Aceasta, deoarece se împăca greu cu antica şi rudimentara concepţie a Şeolului, idee ce se întîlneşte încă în cartea *Ecclesiasticus*[27], compusă cam pe la 200 înainte de Hristos.
Lumina şi-a creat drum cînd o doctrină nouă, cea a învierii din morţi, a uşurat soluţionarea problemei relativ la cerinţele şi la modul de exercitare a justiţiei divine. Isaia (26, 17-19) vorbise de înviere; Iov (19, 25-27) îşi spusese speranţa sa de a învia, dar credinţa în învierea celor drepţi n-avea să se afirme în Palestina decît după criza cauzată

de persecuţia lui Antioh Epifane[28] (Daniel 12,1-3; 2 Macabei 7,9-14-36; 44-46; 14-46).
în afară de cartea *înţelepciunii[29]*, scrisă de către un iudeu care în ce priveşte chestiunea soartei, rezervate sufletelor după moarte, nu împrumută nimic din filozofia greacă, în rest întreaga literatură apocrifă şi toate scrierile rabinice ne informează de ceea ce era în Palestina, la apropierea erei creştine, doctrina comună relativ la viaţa viitoare şi răsplata de dincolo de mormînt.
După prima parte a cărţii *Enoh,* un veritabil conglomerat de elemente mai mult sau mai puţin disparate, ale căror date se înşiruie de la 160 pînă la 63 Î.Hr., locul de întîlnire al morţilor este mereu Şeolul, dar dreptatea divină îşi exercită deja acţiunea sa, fie în folosul celor buni şi mai ales a martirilor, fie în detrimentul celor răi, căci soarta acestora din urmă nu este aceeaşi cu a celorlalţi. Locuinţa sufletelor este divizată în patru regiuni. în prima stă Abel, tipul martirilor, drepţii se află în cea de a doua, a treia este rezervată păcătoşilor care n-au fost pedepsiţi pe pămînt şi care vor fi condamnaţi în timpul judecării, iar a patra este pentru cei răi, pedepsiţi din viaţă şi daţi morţii. Despre aceştia din urmă se spune că ei nu vor participa la înviere, pedeapsa lor fiind dobîndită deja (cap. 22). în alte părţi[30] ale aceleiaşi cărţi *Enoh,* vedem că pedeapsa păcătoşilor este fixată în ziua marii judecăţi, dar drepţii sînt în posesia recompensei îndată ce au murit (cartea *Parabo-*
Sau înţelepciunea Iui Iisus, fiul lui Sirah sau Siracide.
O. Scbllling, *Der Jensdtsgedanke im Alten Testament,* Mainz, 1951, p. 63.
O deuterocanonicâ scrisă tn Egipt, în perioada sec. II î. Kr,
F. Martin, *Le livre d'Himxh,* Paris, 1906, p. 85.

Mor); că răsplata va avea ioc în ziua judecăţii (cartea *Viselor);* că toate sufletele sînt adunate în Şeol aşteptîcd marea judecată şi că, pentru cei răi, Şeolul este un loc de chinuri (cartea *încurajării şi a Blestemului).*
Pentru autorul cărţii *Jubilee[3,1],* toţi morţii coboară în Şeol, dar, în timpurile mesianice, spiritele celor drepţi vor cunoaşte o mare bucurie. După psalmii lui Solomon, cei buni sînt conservaţi de la pierzania ce atinge numai pe cei neevlavioşi. în momentul morţii, neevlavioşii merg în Şeol, de unde vor ieşi pentru a fi loviţi în ziua judecăţii, în

timp ce ceilalţi vor învia pentru viaţa eternă[32].
O anchetă completă a producţiilor (scrierilor) apocrife ne arată că credinţa într-o răsplată îndată după moarte, în apropiere de era creştină, devine din ce în ce mai comună; că sufletele drepţilor încep să guste bucuriile recompensei, fără întîrziere, în aşteptarea învierii şi triumfului din ziua marii judecăţi; că păcătoşii, din contra, sînt chinuiţi în Şeol, înfăţişat din ce în ce mai mult ca un loc de tortură.
învăţătura "doctorilor", în aceeaşi epocă, devenise foarte clară în ce priveşte răsplătirea individuală[33] chiar din viaţa prezentă, cum o probează fraza repetată ca axiomă: *"La moarte omul nu ia nici aur, nici argint, nici pietre preţioase, nici perle, ci numai Torah şi faptele sale bune"* (Aboth 6, 9). Atunci drepţii sînt separaţi de cei neevlavioşi; primii merg către Avraam, la Dumnezeu sau în Eden; cei răi sînt aruncaţi în gheenă, substituită anticului Şeol, ca să fie torturaţi acolo.
R. Hillel, vorbind de soarta rezervată celor buni, se exprima aşa: *"Cel care primeşte cuvintele Legii cîştigă viaţa în lumea ce are să vină"* (Aboth 2,7); sau viaţa ce are să vină nu putea fi alta decît cea a recompensei individuale, ţinîndu-se cont de meritele sau de nemeritele fiecăruia, iar viaţa fericită a celor aleşi urma învierea[34].
în Iosif Flaviu regăsim aceleaşi idei: *"Cei care părăsesc viaţa, urmînd legea firească, şi achită lui Dumnezeu preţul pe care l-au primit... obţin o glorie nemuritoare... Sufletele lor, rămase curate şi ascultătoare, primesc ca reşedinţă locul cel mai sfint din cer, de unde, după secolele ce au să fie, ei se reîntorc să locuiască în corpuri*

[31] O carte apocrifă în mare preţuire la qumraniţi.
[32] R. H. Charles, *TheBook ofJubilees,* London, 1902, p. 150.
[33] A. Trie©!, *op. cit* p. 758.
[34] înainte de exil poporul era atît cel recompensat, cît şi cel pedepsit; individul se pierdea în colectivitate.

scăpate de orice murdărie. Din contra, pentru cei ale căror mîini nesăbuite s-au întors împotriva lor înşişi, cel mai întunecat infern îl primesc sufletele lor"[36].
Desigur, masa cea mare a credincioşilor primise cu entuziasm o învăţătură atît de reconfortantă pentru cei care iubesc sincer pe Dumnezeu şi suferă pentru El. Cu ea, principiul recompensei divine era pe deplin salvat, fiindcă recompensa era garanţie în favoarea celor

drepţi[37], după cum pedeapsa era asigurată pentru cei neevlavioşi. în lumea iudaică din Palestina, singuri saducheii respingeau această credinţă, ei neadmiţînd supravieţuirea sufletului şi negînd, din acest motiv, recompensa şi învierea (Matei 22, 23-33; Mica 12,18-27; Faptele Apostolilor **4,**1-2; 23,6-8).

Speranţa mesianică

în sens biblic, speranţa indică o aşteptare, în special aşteptarea bunurilor pe care Dumnezeu le dă omului. în Vechiul Testament orice evreu ştia că Dumnezeu alesese naţiunea israelită şi Se angajase către ea prin promisiuni solemne, ce se citeau în cărţile sfinte. In Israel, oricine era convins că Yahweh, Dumnezeu drept şi atotputernic, va interveni la ziua fixată, într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat, pentru a asigura triumful cauzei Sale divine, a răzbuna răutatea şi impietatea duşmanilor săi, a stabili împărăţia Lui pe pămînt şi a asigura poporului Său purificat stăpînirea peste naţiunile păgîne, odată cu fericirea materială într-o pace obţinută pentru totdeauna. Din timpul profeţilor şi, mai ales, după exil, această credinţă şi speranţă se afirmase şi se generalizase în Israel, atît în cercurile populare, cît şi în straturile mai luminate: Yahweh îşi are ziua Lui! Ora Lui! Judecata Lui! Are să Se manifeste într-un mod strălucit şi cu o putere nebănuită; fiii legămîntului au să fie adunaţi din cele patru colţuri ale pămîntului şi naţiunea iudaică restabilită, regatul lui David are să fie refăcut şi frontierele sale lărgite, vechea monarhie israelită are să fie restaurată în folosul reprezentantului lui Dumnezeu pe pămînt. Devenit centrul universului, Ierusalimul va vedea îmbulzindu-se către el seminţiile cele mai diferite, iar răspîndirea cultului lui Yahweh va fi asigurată în lume de către iudeii deveniţi misionarii monoteismului[38].

Războiul iudaic, III, VIII, 5 374; comp. II, VIII, 11154.

A. Tricot, *op. cit* p. 759.

M. J. Lagrange, *Le messianisme chez ksjuifs,* Paris, 1909, p. 82.

Toate aceste idei se regăseau în visul comun a cărui continuitate se poate vedea în cursul istoriei iudaismului postexilic şi a cărui literatură apocrifă ne-a conservat o imagine puternică în descrieri mai mult sau mai puţin coerente. împărtăşmdu-se din aceeaşi speranţă, credincioşii şi vizionarii, neînvăţaţii şi "doctorii", grupau pasajele răspîndite în cărţile inspirate şi le îmbinau cu elemente de provenienţă diversă, pentru a forma tabele unde se reflectau fră-mîntărOe de moment şi

care alimentau flacăra apocaliptică[39]. Perspectiva revanşei naţionale şi fericirii mesianice avea o atracţie puternică asupra oamenilor pe care vitregia soartei îi apăsa de veacuri.
De asemenea, descrierile împărăţiei lui Dumnezeu ce va să vină sau a regatului care era aşteptat, se resimt mult datorită acestei aspiraţii a fericirii terestre şi a setei după bunuri ale orînduirii temporale. La drept vorbind, profeţii insistaseră asupra condiţiilor de dreptate şi asupra calităţilor morale cerute cuiva pentru a avea parte de starea sfinţilor, însă, de obicei, elementul material biruia pe cel spiritual în speranţa mesianică, aşa că perspectiva unui triumf pămîntesc, naţional şi politic, la iudei, depăşea pe toate celelalte[40].
Această mîntuire a lui Israel (Luca 1, 68; 2, 38; 24, 21), totdeauna, este prezentată în Vechiul Testament ca o operă a lui Dumnezeu care intervine uneori personal şi direct, alteori lucrează prin intermediul unui reprezentant al Lui. Spre apropierea erei creştine, în lumea iudaică, în mod curent, trimisul lui Dumnezeu era cel cu numele de Mesia[41], titlu aplicat în Scripturi celor care primiseră o ungere sfîntă, mai ales regilor şi marilor preoţi. Isaia dă acest titlu lui Cirus (45,1), Daniel îl dă unei căpetenii (9, 25), Habacuc îl dă poporului lui Dumnezeu (3,13); el e întrebuinţat de trei sau patru ori ca nume personal al regelui căruia Dumnezeu îi va încredinţa împlinirea planurilor Sale, spre binele lui Israel (1 Samuel 2,10; Psalmul 2,2; 132,10-17). Că aşteptarea lui Mesia era generală în lumea iudaică din Palestina, în epoca de care ne ocupăm, ne-o probează literatura apocrifă, unde figura şi activitatea acestui personaj ocupă un loc considerabil[42].

[3V] A. Tricot, *op. cit* p. 760.
[4''] P. Volz, *Die Eschatologie des j&dischen Gemeinde,* Tfibingen, 1934, p. 68. * *Masiah* în aramaică, *r\pvaxoa* în greceşte. [42] A. Tricot, *op. cit.* p. 761.

în cartea *Enoh* (Parabole cap. 37-71), Mesia este numit Alesul, Unsul lui Dumnezeu şi "Fiul omului". în *Testamentele celor doisprezece Patriarhi* este înfăţişat ca regele care trebuie să iasă din Iuda. în psalmii Iui Solomon este denumit cu titluri multe, cum ar fi: Fiul lui David, regele lui Israel sau al iudeilor, Hristosul Domnului. Apare, deci, atît ca o fiinţă cerească, cît şi ca fiinţă omenească, căci, nu numai

caracterul transcendent al acestei fiinţe strîns unite cu Dumnezeu este clar marcat, ci şi natura umană este marcată. Calităţile spirituale înalte şi autoritatea universală, pe care le deţine de la Dumnezeu, îl aşază într-o formă supraumană, cu mult deasupra creaturilor, dar, prin descendenta sa davidică, El aparţine umanităţii şi rămîne un om între oameni[43].

în colecţia numită *Psalmii lui Solomon,* psalmul 17 conturează imaginea lui Mesia, aşa cum şi-o închipuiau oamenii pioşi din acea epocă, astfel: acest rege, fiu al lui David, ridicat de Dumnezeu pentru a elibera pe Israel de inamicii lui, curat de orice păcat, îmbrăcat cu putere de sus, bogat în înţelepciune şi ştiinţă, va aduna triburile dispersate, Se va răzbuna pe opresori, va atrage sub jugul Său popoarele păgîne, va domni glorios şi va paşte turma Domnului întru dreptate. Figură foarte nobilă cu adevărat, dar ale cărui trăsături indică influenţa unui naţionalism înflăcărat[44].

O atare imagine era foarte diferită de cea a Servului lui Yahweh, a lui Mesia suferind şi murind pentru a spăla greşelile poporului Său, aşa cum era ea trasată de către Isaia (cap. 53) şi de Zaharia (12, 10 sq.). Această diferenţă provenea de acolo că sufletul iudeului, care visa un Eliberator glorios şi trumfător, refuza să admită că Mesia ar putea fi necunoscut şi umilit[45]. Textele biblice relative la suferinţele lui Mesia erau aplicate altor persoane decît Regelui mesianic aşteptat. Mai tîrziu, către mijlocul secolului al doilea după Hristos, trebuia să se clarifice chestiunea, dedublînd personajul respectiv şi imaginînd un al doilea Moise, inferior primului şi însărcinat cu misiunea înjositoare de a fi umilit şi de a muri[46].

La autorii scrierilor apocrife se observă o tendinţă marcată în a confunda *zilele lui Mesia* cu *veacul ce are să vină* sau, cel puţin, în a

[43] J. Klausner, *The Messianic Idea,* London, 1956, p. 88.

[44] A. Tricot, *op. cit* p. 761.

[45] J. T. Nelis, articolul *"Fils de l'homme"* ta *Dictiormaire encyclopedique de la Bibk,* Brepol, Paris, 1960, col. 660-670.

J. Coopens, *Le messianisme etsa releve prophetique,* Gemloux, 1974, p. 92.

le prezenta într-o asemenea perspectivă. Prin aceasta, mesianismul se găsea integrat în cadrul mai vast ai eshatologiei. Adesea, în descrieri, învierea şi judecata sînt prezentate ca evenimente ale epocii

mesianice, iar timpurile mesianice înseşi apar ca trebuind să se perpetueze la nesfîrşit pe un pămînt reînnoit, în condiţii ce nu mai sînt cele ale lumii prezente. Un loc foarte mare îi este acordat supranaturalului şi miracolului. în aceste tablouri, bogate în culori, unde imaginile cele mai îndrăzneţe se amestecă cu formulele cele mai excesive, unde afectarea şi exprimarea pompoasă depăşesc adesea măsura, rolul personal al lui Mesia devine destul de şters, chiar în opera de restaurare naţională, deoarece Dumnezeu este constant pe primul plan ca făuritor atotputernic al răscumpărării lui Israel, al reînnoirii universale, al nimicirii popoarelor păgîne, al învierii şi al judecăţii generale. în acest mod, unele apocrife (cartea *Juhilee,* prima parte din *Enoh, înălţarea* şi *Apocalipsa lui Moise)* nu fac nici un loc acţiunii unui Mesia individual, ci zugrăvesc la drept vorbind un mesianism fără Mesia[47].

S-a pus chestiunea dacă speranţa mesianică era tot aşa de vie şi în cercurile rabinice pe cît era de vie în masele populare sau în cercurile pietiste. Asupra persoanei lui Mesia sau evenimentelor mesianice nu s-a conservat nici o frază a *doctorilor* care să fie anterioară ruinei Ierusalimului. Unii istorici ai iudaismului au crezut că pot conclude că această tăcere a scribilor a fost deliberată. Ei au exclus aceste chestiuni din învăţătura şi discuţiile lor, fie dedîndu-se exclusiv studiului şi comentării Legii, fie temîndu-se de a nu deştepta cumva bănuielile autorităţilor romane. Dar, în prezentul caz, argumentul tăcerii nu probează nimic, fiindcă nu avem decît puţine maxime ale rabinilor care au învăţat înainte de Mîntuitor sau în timpul Lui. De altfel, din texte reiese că credinţa mesianică era destul de tare la *doctorii* de la finele secolului I î.Hr., ceea ce presupune că aceasta le fusese transmisă de către înaintaşii lor. Pare imposibil de explicat permanenţa şi dezvoltarea credinţelor mesianice în mediile populare, dacă dascălii spirituali ai naţiei nu împărtăşeau aceeaşi speranţă[48].

In multe pagini, Evangheliile atestă fidelitatea şi ardoarea acestei aşteptări, pe care deziluziile repetate n-au putut-o descuraja. Speranţa comună se regăseşte în întrebarea pusă lui loan Botezătorul: *"Cine eşti tu f* (loan 1, 19-22); în reflectarea femeii

A. Tricot, *op. cit* p. 762. A. Tricot, *op. cit* p. 763.

samaritence: *"Eu ştiu că Mesia are să vină"* (loan 4, 25); în mesajul

lui loan Botezătorul către Isus: *"Eşti Tu Cel care are să vină sau trebuie să aşteptăm pe altul T"* (Luca 7, 19); în elanul mulţimii entuziaste care vrea să-L proclame rege al lui Israel (loan 6,15); în remarca nerăbdării: *"Dacă Tu eşti Mesia, spune-ne-o deschis /"* (loan 10, 24); în aclamaţiile populare din ziua intrării în Ierusalim: *"Hosana ! Binecuvîntat este Cel care vine în Numele Domnului ! Binecuvîntată este împărăţia ce vine, a părintelui nostru David /"* (Marcu 11,9-10) etc.
Iosif Flaviu mărturiseşte şi el că se păzeşte cu grijă de a expune credinţele mesianice ca nu cumva să atingăsusceptibilitatea cititorilor romani. El vorbeşte de mai multe ori despre aventurierii care au fost crezuţi de poporul iudeu, dar care foloseau personal speranţa naţională, prezentînd ca una din cauzele marelui război (66-70) "o *profeţie în doi peri, aflată în Sfintele Scripturi, anunţnă iudeilor că în acel timp un om din ţara lor va deveni stăpînul universului"**[9].
Războiul iudaic, VI, V, 4. Apud **A. Tricot,** *op. cit* p. 763.
CAPITOLUL V
DESCOPERIREA SULURILOR SAU RULOURILOR
începînd cu primăvara anului 1947, ţinutul arid şi inospitalier din partea de nord-vest a Mării Moarte, a început să furnizeze un nebănuit număr de manuscrise şi fragmente literare, unele din ele fiind cu o mie de ani mai vechi decît cele cunoscute pînă în acel moment. Despre felul cum s-a ajuns la descoperirea originală[1] există diferite relatări, dar, după raportul directorului Muzeului de antichităţi al statului Iordania, cel care a dat peste grota ce conţinea manuscrisele a fost beduinul arab Muhamad ed-Dib (Muhamad Lupu[2]), ce făcea parte din tribul Ta'amirah[3]. Acesta, în timp ce-şi căuta o capră rătăcită de turmă, a dat peste grota aflată pe coasta unui povîrniş de munte. Aruncînd cu pietre, în speranţa de a speria animalul ce s-ar fi aflat întîmplător acolo, beduinul a auzit un sunet de oală spartă. Părîndu-i-se curios, a doua zi a venit cu un prieten şi, spre surprinderea lor, au dat peste nişte chiupuri, zece la număr, nouă goale, numai unul neumblat, acoperit cu o ţesătură de in şi sigilat cu un fel de clei roşcat. Cercetîndu-le cu atenţie, cu gîndul de a da peste ceva de preţ, n-au găsit în cel neumblat decît nişte rulouri din piele şi nişte papirusuri scrise. Au luat rulourile din piele ca să-şi facă curele pentru sandalele lor, iar papirusurile să le ducă la Betleem, unde să încerce să le vîndă. Bănuind că şi rulourile ar avea vreo valoare, cei doi beduini au luat

unul dintre ele şi au plecat spre Betleem, oraşul cel mai apropiat[4],

[1] **M. Burrows,** *TheDead Sea Scrolls,* London, 1956.

[2] în gazeta *The Times,* din 9 august 1949.

•* în revistele din străinătate a apărut şi relatarea că nu în 1947, ci în 1945, ar fi găsit Muhamad grota, şi chiar din acel an a încercat vinderea manuscriselor, dar nu găsea cumpărători; nimeni nu credea că au vreo valoare.

[4] Pentru alte operaţii anterioare ale tribului Ta'amirah, cf. L. H. Vincent, *Revue Biblique,* 1947, p. 141 sq.

unde să încerce a le comercializa. După ce au bătut la multe uşi, au ajuns şi la un neguţător care, socotind că scrierea este siriacă[5], a informat pe mitropolitul sirian, Mar Athanasius Yese Samuei, Cînd mitropolitul a văzut documentele a recunoscut scrierea ebraică, dar nu-şi putea imagina ce cuprinde textul. A cumpărat de la beduini cinci manuscrise, pe care !e-a depozitat în mînăstirea *Sf. Marcu* din Ierusalimul vechi[6]. Sesizînd că aceste scrieri vechi sînt de importanţă pentru lumea cărturarilor, mitropolitul s-a adresat şcolii bibîico-arheologice franceze din Ierusalim. în 1947 se afla acolo, ca un "visiting professor", olandezul I. van der Ploeg. Mitropolitul s-a întîlnit cu acesta şi 1-a invitat să vadă manuscrisele, din care Ploeg a identificat pe unul ca fiind o copie veche a cărţii Isaia. Dar profesorii de la şcoala biblică, convingînd pe Ploeg că o atare vechime nu e posibilă, acesta nu s-a mai interesat de ele. Atunci mitropolitul a încercat o audienţă la G.L. Harding, directorul Muzeului din Ierusalim, dar n-a fost primit. Concomitent, invitînd şi specialişti de la Universitatea ebraică, aceştia au aşteptat pe seniorul arheolog E.L. Sukenik să se reîntoarcă din Statele Unite, care, în noiembrie 1947, după vederea manuscriselor, a recunoscut o mare vechime a lor. De la alt informator, Sukenik a aflat că un anticar din Betleem are şi el manuscrise cumpărate de la beduin. Văzîndu-le şi pe acestea a negociat cu anticarul şi le-a cumpărat penmi Universitatea ebraică din Ierusalim. La prima vedere, Sukenik a considerat că grota unde s-au găsit manuscrisele trebuie să fi fost o geniza[7], dar după un studiu aprofundat şi-a dat seama că e vorba de o imensă vechime a lor şi că manuscrisele au o importanţă nebănuită pentru studiul Bibliei. Manuscrisele cumpărate de Sukenik[8] erau în număr de trei, constînd din două copii ale cărţii Isaia şi un fel de colecţie de imnuri sau

psalmi.
fn 1948, ca urmare a divizării Ierusalimului între Iordania şi Israel, mitropolitul n-a mai putut avea contact cu Universitatea ebraică şi de aceea s-a îndreptat către şcolile din Ierusalimul vechi. Consultat, profesorul Trever, de la American Schooî of Oriental Research, a fost convins de vechimea rulourilor[9], a primit permi-
Era de religie creştină siriană, pe numele lui Kalil Escander. Acesta a luat contact cu alt neguţător, Gheorghe Isaia, cel care a înştiinţat pe mitropolitul Samuei.
[6] E. Nilson, *The Scrolls front theDeadSea*, 1953, p. 11 sq. Locul unde se depozitau textele ieşite din uz, precum şi unele scrieri socotite eretice. Pe itagă sinagogile actuale se află o cameră (geniza) unde se depun cărţile uzate.
[8] Au fost publicate postum. Le-a comparat cu Papirus Nash din secolul I f. Hr.

siunea de a le fotografia[10], trimiţînd fotografia unuia dintre manuscrise în America, renumitului arheolog W.F. Albright. După o scurtă examinare a fotografiei, Albright a trimis următoarea telegramă: "Cordiale felicitări pentru cea mai mare descoperire de manuscrise a timpurilor moderne. Nu există nici un dubiu, după mine, că scrierea este mai veche decît cea a Papirusului Nash... Eu propun o dată în jur de 100 înainte de Hristos... Ce descoperire de necrezut! Din fericire, nu poate fi nici cea mai mică îndoială de autenticitatea manuscrisului". Bucuria profesorului Albright poate fi uşor înţeleasă dacă ne amintim că în acel timp nu era cunoscută existenţa nici unui manuscris biblic în limba ebraică mai vechi de secolul al LX-lea după Hristos. De aceea, dacă el avea dreptate să dateze acest manuscris al cărţii Isaia în jurul anului 100 Î.Hr., aceasta înseamnă că intervalul ce separa timpul în care cărţile Vechiului Testament au fost scrise în original de timpul în care cele mai vechi copii ebraice existente au fost făcute a fost redus aproape cu o mie de ani[11]. Papirusul Nash, de care face menţiune în scrisoarea sa, este un fragment aflat în biblioteca Universităţii din Cambridge şi conţine cele zece porunci, urmate de cuvintele: *"legile şi hotărîrile pe care le-a poruncit Moise [fiilor lui Israel] în pustie, cînd au ieşit din ţara Egiptului: «Ascultă, o Israel, Domnul Dumnezeul nostru este unul şi tu trebuie [să iubeşti pe Domnul] Dumnezeul tău*

din toată inima...»"
Acest papirus a fost datat diferit, plecîndu-se din secolul al doilea după Hristos, pînă în secolul întîi înainte de Hristos (Profesorul Albright era adeptul ultimei variante). în orice caz, dacă manuscrisele nou descoperite îa Marea Moartă au fost mai vechi decît Papirusul Nash, atunci înseamnă că această descoperire a fost revoluţionară. încrederea profesorului Albright în autenticitatea fără dubiu a manuscriselor avea să fie confirmată.
în ultima zi a lui februarie 1948, directorul lui American School, Dr. Miliar Burrows, s-a reîntors din Irak, unde fusese pentru două săptămîni. Atenţia lui a fost imediat captivată de noile descoperiri, utilizînd unul din documente la cursul său de epigrafie pe care-1 preda în acel an. El a spus mitropolitului Samuei că, după părerea sa, manuscrisul din Isaia este cel mai vechi din cele cunoscute de el pînă în prezent, la cărţile Bibliei.
[10] J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolls,* London, 1956, p. 20 sq. [1'] Manuscrisul cel mai vechi pînă la descoperirea de la Marea Moartă data din secolul al X-lea după Hristos.

Mitropolitul s-a entuziasmat la auzul acestei comunicări, ceea ce 1-a determinat ca imediat să expedieze manuscrisele pe care le deţinea într-un loc mai sigur din afara Palestinei, unde situaţia politică se precipita. Exportul antichităţilor din Palestina, fără aprobarea Departamentului Antichităţilor, era ilegal şi de aceea trebuia prudenţă. în mai 1948, revista Biblica! Arhaeologist anunţă lumii savanţilor noua descoperire de la Marea Moartă. Acest lucru a creat o mare derută lui G.L. Harding, care pînă la acea dată nu ştia nimic despre existenţa documentelor, deşi era dator să fie la curent cu orice descoperire de antichităţi pe solul Ţării Sfinte şi mai ales să fie atent ca nici un obiect antic să nu iasă din ţară.
Cum am amintit, situaţia politică s-a înrăutăţit şi mai mult după 14 mai 1948, cînd s-a terminat mandatul britanic asupra Palestinei. De aceea, pe la începutul lui 1949, mitropolitul Samuel sosea în Statele Unite, însoţit de preţioasele lui documente, după ce permisese colectivului de la American School of Oriental Research să le fotografieze şi să le publice într-un interval de trei ani. Aici este cazul să amintim că American School of Oriental Research sînt două la număr, una cu

sediul în Bagdad şi alta cu sediul în Ierusalim, iar reşedinţa lor principală se află la New Haven, Connecticut, în Statele Unite. Perioada de directorat a şcolii din Ierusalim a lui Miliar Burrows s-a terminat în primăvara lui 1948, cînd s-a reîntors la catedra lui de la Yale University, unde preda teologie biblică. El şi colegii săi, dr. Trever şi dr. W.H. Brownlee, s-au dedat acuma sarcinii de a pregăti publicarea manuscriselor fotografiate. Se ştia că mînăstirea siriacă a achiziţionat cinci rulouri, dar, în realitate, erau numai patru, deoarece s-a constatat că un manuscris fusese desprins în două părţi, cel mai important, cel pe care l-au denumit *Manualul de Disciplină* sau *Regula Comunităţii.*

Trei dintre suluri au fost publicate în facsimil, transcripţia lor fiind de o admirabilă promptitudine[12]. Al patrulea însă, ce'nu se lăsase desfăcut pentru a fi fotografiat în Ierusalim, continua să reziste încercărilor de a-1 cerceta. Pregătirile de a trata manuscrisul într-un fel ce ar fi permis desfacerea lui fără stricăciuni ireparabile erau avansate cînd a expirat perioada de trei ani fixată de

[li] *The dead Sea Scrolls of St Mark's Monastery*, edited by Miliar Burrows, vol.I *The Isaiah Manuscript and the Habakuk Commentaiy* (1950); voi. II, fascicole *2Plate and Transcription of the Manual of Discipline* (1951).

mitropolit în vederea acestei operaţii. Cu toate stăruinţele Şcolii Americane de a reţine şi pe cel de-al patrulea sul mai mult timp, mitropolitul n-a acceptat şi le-a ridicat pe toate.

Acum, cînd lumea cărturarilor avea suficiente informaţii cu privire la natura sulurilor, se spera că vreo instituţie va fi pregătită să le cumpere. Desigur, din cauza nesiguranţei cu privire la proprietarul legal al manuscriselor, universităţile şi bibliotecile nu se grăbeau să facă vreo ofertă pentru ele şi de aceea mitropolitul le-a publicat spre vînzare în gazeta de specialitate pecuniară Wall Street Journal, în iunie 1954. După opt luni, în februarie 1955, s-a anunţat că au fost cumpărate de către statul Israel[13], la preţul de 250.000 dolari, suma fiind utilizată pentru necesităţile mînăstirii *Sf.Marcu* din Ierusalim. Astfel, după aproape opt ani de la descoperire, cele două loturi de suluri au fost reunite de un singur proprietar: statul Israel. Premierul acestui stat a anunţat atunci că vor fi aşezate într-un muzeu special, care să adăpostească manuscrisele nou descoperite, atît cele cumpărate

pe piaţa americană, cît şi cele cumpărate mai înainte de către Universiatatea ebraică. Preşedintele s-a ţinut de cuvînt, iar muzeul înălţat poartă acum numele de Beth-hasefer (Casa cărţii), care poate fi văzut de toată lumea.

Lumea' ştiinţifică a aflat de descoperirile de mai sus abia în urma unei scurte comunicări din *Bulletin of American Schools of Oriental Research*[14], iar instituţiile arheologice s-au decis să înceapă cercetări sistematice în regiunile explorate clandestin de către beduini.

Două personalităţi s-au impus atunci: G.L. Harding, directorul Departamentului de antichităţi al Iordaniei, şi profesorul Roland de Vaux, directorul lui *Ecole biblique et archeologique frangaise* din Ierusalim. în jurul lor s-a format foarte repede o echipă internaţională de specialişti. Prin intervenţia unui reprezentant belgian la O.N.U. şi a unor căpetenii ale Legiunii Arabe, în ianuarie 1949 s-a dat peste grota descoperirilor clandestine, iar de la 15 februarie pînă la 5 martie 1949 a fost săpată tehnic, dîndu-i-se denumirea de 1Q[1*].

[13] Şansa a făcut ca profesorul Y. Yakin să se afle în America în acele zile şi să facă toate eforturile pentru achiziţionarea lor pentru Israel.

[14] No. 110, aprilie 1948.

[1^] Au fost explorate pînă acum 11 grote cărora li s-au dat numere în ordine succesivă. Litera Q înseamnă Qumran.

în vara lui 1951, tot beduinii din tribul Ta'amirah au descoperit[16] şi explorat clandestin grota, într-o regiune nouă, dar lucrul acesta a fost cunoscut abia în decembrie, atunci cînd arheologii aveau de gînd să sape **situl** (locul) fostului edificiu de la Qumran şi, astfel, un lot bun de manuscrise a fost adus în Ierusalim spre vînzare. S-a reuşit repede să fie descoperită noua regiune. Este vorba de **Wadi Murabba'at,** ce coboară din partea de miazănoapte a Betleemului către Marea Moartă, la o mică distanţă de Ain Ghedi[17]. Regiunea a fost repede explorată[18], cînd au fost cercetate patru grote, două din ele interesante mai ales pentru studii ce privesc revolta a doua iudaică împotriva romanilor[19]. Aceste lucrări erau încă în curs atunci cînd s-a aflat ştirea că beduinii descoperiseră manuscrise într-o nouă grotă la Qumran. Intervenţia promptă a lui *Ecole biblique,* a Muzeului arheologic şi a Şcolii Americane, toate din Ierusalim[20], a reuşit să se dea peste grotă[21] şi, în plus, peste încă una necălcată de beduini[22]. Ambele au fost clasate

între aşa numitele "grote mici"[23].
în acelaşi an[24], aceiaşi beduini aduceau pe piaţa Ierusalimului un alt lot de manuscrise, mai puţin interesant, printre care un papirus cu scriere nabateică şi fragmente dintr-o traducere grecească a celor 12 Profeţi mici, care urcă aproximativ în epoca celei de-a doua revolte a iudeilor contra romanilor, dar pentru moment nu se cunoaşte locul de provenienţă, căci beduinii aveau tot interesul să-1 ascundă. Venirea instituţiilor competente îi priva de încasarea sumelor plătite de aceste instituţii pentru fiecare centimetru de manuscris. Abia în anul 1961, după detectarea cărturarilor israe-lieni, s-a aflat că proveneau de la **Nahal** Hever[25], ţinutul limitrof între Iordania şi Israel, de pe ţărmul apusean al Mării Moarte.
De acum, febra manuscriselor, cu sensibile avantaje economice ce se puteau agonisi uşor, îşi făcuse drum şi la cei mai în vîrstă

[16] Trebuie să amintim că, aproape în exclusivitate, manuscrisele de la Marea Moartă au fost găsite de beduini, nu de instituţiile amintite, care s-au mulţumit să le cumpere cu o liră palestiniană centimetrul de manuscris.
1' Sau Bngadi, loc cunoscut ca cel mai arid din pustiul Palestinei.
[18] La 21 ianuarie 1952.
[19] între 132-135 după Hristos.
*" Din vechiul Ierusalim, acum în statul Iordania, căci Ierusalimul nou se afla tn
statul Israel.
[21] între 10 şi 22 martie 1952. Aceasta este grota 2Q.
[22] Aceasta a devenit grota 3Q, în care s-a găsit sulul de aramă.
[23] Luigi Moraldi, / *manoscritti di Qumran,* Torino, 1971, p. IZ
[24] Lunile iulie-august 1952. ^OriHeber.

dintre membrii triburilor din Deşertul iudaic. Unul din beduini, într-o seară cu lună plină, atît de îmbietoare la visare, a început să povestească tinerilor de lîngă dînsul nişte amintiri din tinereţe: *"Au trecut mulţi ani de atunci ! Chiar în părţile lui Chirbetfa-Qumran, alături de ruinele pe care arheologii le-au scos la lumină, în partea de miazăzi, într-una din cele patru văgăuni ce coboară spre* ***Wadi Qumran,*** *pe cînd eram încă tînăr urmăream opoâmiche rănită ce-mi scăpase şi pe care am văzut-o căzînd într-o bortă de pe povîr-nişul*

văgăunii M-am căţărat cu multă greutate şi-mi amintesc că am luat de acolo o lămpiţă din pămînt ars. Cît de multe cioburi mai erau acolo **r**
Aceasta a fost ca o alarmă. Tinerii care au auzit s-au hotărît să viziteze locul. Explorarea părea uşoară de acasă, dar pe teren s-a văzut cît de periculos era să treci peste acele povîrnişuri repezi, fără să te prăvăleşti în prăpastie. Tinerii s-au înarmat cu frînghii, saci şi lampioane şi au trecut la acţiune. Grota a fost repede reperată, dar nu arăta nici o urmă de vase de pămînt, ci numai nişte dărimături marnoase desprinse de pe pereţii de sus. Deziluzionaţi, au început să umple cu mîinile un sac pentru a elibera grota de dărimături. A fost o muncă dură să încarce metri întregi de pămînt umed şi cleios, dar pînă la urmă a apărut surpriza: *'au apărut cu miile minuscule fragmente de manuscrise. Aceasta se întîmplape la mijlocul lui septembrie 1952"*[27].
Ştirea a stîrnit un interes extraordinar în lumea savanţilor. R. de Vaux şi polonezul J.T. Milik[28] reuşesc să descopere grota şi să facă un studiu serios, scoţînd şi ei alte sute de mici fragmente. Cu ajutorul unor arheologi amatori, au explorat zona din jur, descoperind în imediata vecinătate alte două grote, care au fost numerotate cu 5Q[29] şi 6Q, aceasta din urmă fiind complet golită de beduini. Grota 4Q, ce fusese cercetată de beduini, dînd peste puzderia de fragmente a fost denumită "grota potîrnichii"[30]. Bogăţia ei a fost aşa de mare, încît pentru a achiziţiona manuscrisele puse pe piaţă mai mult sau mai puţin clandestin, şi pentru a împiedica astfel împrăştierea lor, autorităţile interesate din Ierusalim au

[M] Cuvînt arab (chirbeh) ce înseamnă - *mină, vestigii.*
[27] Luigi Moraldi, *op. cil* p. 13.
[28] Pe atunci făcea parte din Centrul naţional de cercetare ştiinţifică de la Paris
[29] Grota 5Q nu fusese nici măcar atinsă de beduini, care umblau ziua şi noaptea după noi peşteri cu manuscrise.
[30] L. Moraldi, *op. cit* p. 13.

recurs Ja variate instituţii de cultură pentru a contribui la procurarea marilor sume cerute de beduini, care acum ştiau să preţu-iască cel mai mic fragment de manuscris. în urma apelului lansat au contribuit la achiziţionarea fondului guvernul Iordaniei, Universitatea McGilI din Montreal (Canada), Universitatea din Manchester şi din Heideiberg,

McCormick Theological Seminary (Chicago), Biblioteca Vaticanului şi altele[31].
De asemenea, pentru miile de manuscrise fragmentare din grota a patra s-a considerat necesară înjghebarea unei echipe internaţionale şi interconfesionale din tineri studioşi care să vină la Ieru-
9 9
>
salim şi să studieze la faţa locului textele distribuite lor. Aici aveau posibilitatea să ia cunoştinţă şi de celălalt material descoperit ia Qumran şi care se găsea în sectorul iordanian al Ierusalimului, şi anume în Palestine Archaeological Museum. Aceşti cărturari erau: J.T. Milik din partea Centrului Naţional de cercetare ştiinţifică din Paris, P.W. Skehan de la universitatea catolică din Washington, F.M. Cross Jr. de la Harvard Divinity School, IM. Allegro de la universitatea din Manchester, J. Starcky de la Centrul Naţional de cercetare ştiinţifică din Paris, J. Strugnell de la Jesus Coîlege din Oxford şi C. Hunzinger de la Universitatea din Gdttingen[32].
în primăvara lui 1955, în timpul continuării săpăturilor din regiunea fostelor construcţii de pe terasa mânioasă[33], o mică echipă a avut sarcina să exploreze întreaga regiune adiacentă. Ea a dat peste alte patru grote, numerotate de la 7Q la 10Q, însă sărace în manuscrise. R. de Vaux a scris atunci: *"Un rezultat negativ, dar totuşi important a fost acela de a ne asigura că în aria explorată nu a fost ascuns un tezaur comparabil celui din grota a patra"*[*4].
Dar surprizele din partea beduinilor nu se terminaseră. Reîn-torşi la scormoniri în Wadi Murabba'at, într-o mică grotă au dat peste un sul ebraic, mult avariat, la cei 12 profeţi mici, ce cuprinde textul de la profetul Ioel pînă la Zaharia, provenind din perioada celei de a doua revolte a iudeilor (132-135).
Cum am amintit, aproape totalitatea manuscriselor de la Marea Moartă au fost descoperite de beduini, nu de arheologi, care mergeau după ce beduinii semnalau unde au găsit manuscrisele.
Astfel, la începutul anului 1956, au descoperit o nouă grotă care, ca bogăţie de manuscrise şi, deci, ca importanţă, stă între
[1]R. K. Harrison, *The Dead Sea Scrolls,* London, 1961, p. 130. ' J. T. Milik, *Dix ans de decouvertes dans le desert de Mda,* Paris, 3957, p. 20 Pe malul de nord al Mării Moarte. *Discoveries in the Judaen Desert,* Voi. III Oxford, 1962, p, *?f-*

grota 1 şi 4Q. A fost denumită. 11Q. Oficial este ultima. O parte din stocul ei a luat direcţii încă neclare[35]. Specialiştii au organizat o expediţie pentru a examina orice metru pătrat din zonă. Dar se pare că de acum totul a fost epuizat. Acel cîmp nordic al Mării Moarte, cunoscut ca regiunea Qumran, se pare că nu mai rezervă mari surprize.
S-ar putea pune întrebarea dacă se află în mîna cercetătorilor specialişti toate manuscrisele descoperite şi dacă toate au fost recunoscute oficial, dar despre această chestiune va mai fi vorba, cînd vom aminti de fiecare în parte. Ultimul manuscris, achiziţionat de Israel, a fost în 1967[36], ceea ce demonstrează clar că texte de mare valoare ar mai putea să fi fost sustrase savanţilor de oameni care aşteaptă ocazia cea mai propice pentru a obţine preţul cel mai avantajos.
Ar trebui să amintim aici şi de săpăturile de la Kirbet-Mird, dar contractele comerciale găsite acolo sînt de după evul mediu şi n-au vreo apropiere de religia iudaică din secolele ce ne interesează aici.
Rezumînd pe R. de Vaux, director principal al săpăturilor arheologice din grote, care cu G.L. Harding şi alte personalităţi iordaniene au supravegheat toată explorarea întreprinsă, îngrijin-du-se şi de publicarea cercetărilor, se pot face unele observaţii preţioase, şi anume. în regiunea Qumran, grotele explorate si considerate locuite şi nelocuite[37] sînt în număr de peste treizeci3". Afară de unele excepţii, ocuparea şi utilizarea grotelor a fost contemporană cu edificiile de pe terasa marnoasă a Qumranului, de care era legată în mod organic, căci a început şi s-a terminat cam în acelaşi timp. Mai bine de şapte grote cu manuscrise au fost descoperite pe părţile aceleiaşi terase, în imediata vecinătate a edificiilor: grotele de la 4 la 10Q. Ceramica grotelor este aceeaşi cu cea aflată în ruinele edificiilor unde era cartierul general al sectei. în fine, în grote nu s-a găsit nici o monedă, în timp ce în ruinele edificiilor s-au găsit cu sutele.
Manuscrisele găsite în grotele de la Wadi Murabba'at, atît din examenul arheologic, cît şi din cel paleografie, aparţin unei perioade arheologice distincte. Aceleiaşi perioade aparţine şi amplul
L» Moralei!, *op, cit* p. 14.
Cel găsit de profesorul Y. Yadin ia un anticar din Betîeem.
Grotele au fost locuite de eremiţi, ieşiţi din secta de la Marea Moartă.

L. Moraldi, *op. cit* p. 14.

rragment al celor 12 profeţi mici, în versiune (traducere) grecească, provenind din Nahal Hever.

Cum era şi firesc, lumea cărturarilor, la început, a arătat o oarecare îndoială cu privire la vechimea documentelor găsite !a Marea Moartă, apoi a vaselor din lut ce le-au conservat şi, mai ales, asupra originii **lor:** De unde proveneau toate aceste manuscrise ?

După multiple cercetări şi aprinse discuţii, pe baza analogiilor cu alte vestigii arheologice din Palestina, s-a ajuns la un oarecare acord în conformitate cu care *aift manuscrisele, cît şi olăria respectivă aparţin aceleiaşi perioade, şi anume cea care se întinde din secolul II înainte de Hristos şipînă în secolul I d.Hr.* în aceste secole, uzul punerii şi conservării de documente în vase de lut era ceva obişnuit, practicat încă din vechime, în părţile Canaanului. Din Vechiul Testament aflăm că profetul Ieremia îi spune scribului său Baruh: *"Ia zapisek acestea de cumpărare (...) şipune-k într-un vas de pâmînt, ca să se păstreze multă vreme" (leremn* 32, 14). De asemenea, în cartea apocrifă înălţarea Iui Isaia[39] se relatează că Iosua(l, 17) a primit porunca să pună testamentul lui Moise într-un vas de pămînt. De altfel, uzul punerii în vase de pămînt a actelor scrise, mai ales pe papirus, ne este confirmat şi de Talmud[40].

Mai greu de înţeles ar fi motivul pentru care au fost depuse vasele cu manuscrise în nişte peşteri îndepărtate şi nu au fost conservate în arhivele marilor aşezăminte omeneşti ? Explicaţia ar fi că ele au fost ascunse ca să nu cadă în mîinile inamicilor. Existenţa manuscriselor în grotele din jurul Mării Moarte ne este confirmată din cea mai timpurie epocă a erei noastre. Aşa, de exemplu, în renumita Exaplă a **lui** Origen[41] se spune că în timpul împăratului Caracula, aproape de Ierihon, s-a descoperit într-un chiup o traducere a Psalmilor şi alte manuscrise greceşti şi ebraice.

Că în regiunea Qumranului au fost găsite manuscrise vechi o dovedesc şi alte menţiuni istorice. Aşa, de exemplu, în primul an al secolului al XX-lea, Oskar Braun[42] a publicat o epistolă, scrisă în limba siriacă, de episcopul nestorian, Timoteos I, către Mar Serghes, mitropolitul de Elam. Ea este nedatată, dar intră în perioada dintre 780-819 după Hristos, cînd Timoteos îndeplinea

3* Scrisă la finele secolului I înainte de Hristos, deci tocmai ta perioada cînd au trăit şi religioşii de la Marea Moartă, care au scris manuscrisele de care ne ocupăm. [40]MeghilJah26b.
[41] Finele secolului II după Hristos.
[42] în *Oriens Christiams i,* (1901) p. 138 sq. şi 305-307.

funcţia de patriarh. El ne furnizează informaţia pe care a primit-o de la nişte iudei demni de încredere, care erau catehizaţi în doctrina creştină. Aceştia i-au spus că, în urmă cu zece ani, au fost găsite nişte scrieri în vecinătatea Ierihonului[43], în următoarele împrejurări: într-o zi un arab era la vînătoare, cînd dinele său a urmărit o vieţuitoare pînă într-o scorbură. Deoarece cîinele nu mai ieşea afară, stăpînul a intrat şi el în vizuină şi acolo a dat peste o cavernă mică ce conţinea mai multe scrieri (manuscrise). Vînătorui a comunicat lucrul acesta iudeilor din Ierusalim, care au venit în număr mare şi au găsit cărţi ale Vechiului Testament, pe lîngă multe alte scrieri ebraice. Expresia *cărţile Vechiului Testament* implica ideea că toate cărţile Vechiului Aşezămînt ar fi fost găsite. Deducţia este posibilă, dar îndoielnică, deoarece, cum se va preciza mai tîrziu, la Marea Moartă au fost găsite toate cărţile Vechiului Testament[44], afară de cartea Ester[45]. Iudeul ca-re-i istorisea lui Timoteos a văzut cărţile, acest lucru reieşind din faptul că Timoteos aştepta de la iudeu răspunsuri cu privire Ia conţinutul lor, precum şi la problema că *printre scrieri s-au găsit două sute de psalmi ai lui David*[46].

La aceste mărturii pe care cercetătorii le iau în consideraţie, cu multă ezitare, ca referindu-se probabil chiar la regiunea Qumran, vecină cu Ierihonul, cărturarii care s-au ocupat de manuscrisele de la Qumran adaugă şi pe aceea a unui scriitor arab, Qirqisani care, vorbind despre sectele iudaice, aminteşte mereu de magariţi, ale căror scrieri au fost găsite într-o grotă[47].

Pe la finele secolului trecut nu era cunoscut şi nici nu se bănuia existenţa vreunui manuscris ebraic mai vechi de secolul al X-lea al erei noastre. De aceea, prezentarea unui astfel de manuscris de către un anticar din Ierusalim, M.V. Schapira, prin anul 1880-1884, a produs senzaţie. Acesta a prezentat la British Museum un manuscris ce conţinea cartea Deuteronom, pe care cerea un milion de lire sterline. Fiind pus la cercetări de către specialişti, renumitul arheolog francez Clermont-Ganneau a opinat că Schapira ar fi tăiat margini de

pergament de la unele suluri din sinagogă şi apoi

[43] Ierihonul se află cam la 10-12 km. est de aria Qumranului.

[44] Bineînţeles, numai mici fragmente din ele.

[45] Probabil pentru motivul că Ester, lucru curios, nu conţine în ea cuvîntul Dumnezeu.

[46] Ed. Sutcliffe, *TheMonks of Qumran,* London, 1960, p. 1

[47] Măgar înseamnă - *groapă, peşteră.*

ar fi scris cu caractere antice, imitînd literele din aşa numita inscripţie moabită[48].

Lumea cărturarilor era acum foarte atentă, căci se mai întîm-plase ca un italian să prezinte nişte manuscrise drept scrierile pierdute ale istoricului roman Tit Liviu, dar care s-au dovedit false.

Mai era cunoscut cazul lui Constantin Simonide care prezentase nişte manuscrise greceşti la Noul Testament ca provenind din secolul I după Hristos, dar au fost dovedite false de către renumitul profesor Constantin Tischendorf[49].

După descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, mulţi dintre savanţi au început să creadă că Schapira n-ar fi fost un falsificator, ci el ar fi fost realmente în posesia unui pergament autentic, căci cel care i-1 procurase îi spusese că 1-a găsit aproape de Ierihon[50] şi Marea Moartă[51]. După cum am mai spus, pe la finele secolului trecut nu se bănuia existenţa unor manuscrise atît de vechi. După cum se ştie, cel mai vechi manuscris ebraic ce exista atunci era abia din secolul al X-lea după Hristos şi este cel aflat în Biblia ebraică, pe care o avem azi, cunoscută în limbajul curent SUb sumele de *Textul Masoretic.*

[48] Este cunoscută mai bine sub numele de Stela lui Meşa, regele Moabului, unde se aminteşte de războaiele dintre evrei şi moabiţi, secolul IX î. Hr.

[49] F. F. Bruce, *Second Thoughts on the Dead Sea Scrolls,* London, 1961, p. 42

[50] Nefericitul Schapira, văztnd că e considerat un plagiator ordinar, n-a putut suporta şi s-a sinucis.

[51] M. Mansoor, *The Case ofSchapira's Dead Sea Scroll of 1883;* J. M. Allegro, *The Schapira Affair,* London 1969; H. Bardtke, *Zur Frage des Schapira, Handschrift,* în "ThRd" XIH, 1964, p. 283 sq.

CAPITOLUL VI

ALE CUI ERAU MANUSCRISELE DE LA QUMRAN

Cum era şi natural, îndată după descoperirea documentelor de la Marea Moartă şi după primele descifrări, s-a pus întrebarea: "Ale cui erau aceste manuscrise ? Cine le-a compus ?".

în cele aproape opt mii de dări de seamă, cărţi şi recenzii apărute pînă astăzi, multe au emis şi păreri cu privire la provenienţa manuscriselor de la Marea Moartă. în orice caz, ele au arătat că, în ultimele secole înainte de Hristos, lumea iudaică din Palestina se afla într-o mare fierbere şi într-o acută aşteptare, dacă ne gîndim la grupările cunoscute pînă astăzi: *farisei, saduchei, esenieni* etc[1]. Gruparea de la Qumran se numea cînd "Comunitatea"[2], cînd "Alianţa cea Nouă"[3], cînd "Congregaţia"[4]. Se pare că lumea din afara lor îi denumeau diferit: *"cei aleşi", "sfinţii", "săracii"*[5]*, "fiii lui Sadoq", "fiii luminii", "veniţii la Damasc", "pocăiţii"* etc[6].

După cele desprinse din conţinutul manuscriselor se vede că gruparea de la Marea Moartă era o societate foarte ierarhizată. în mod practic, preoţii deţineau toată puterea nu numai în chestiuni spirituale, dar şi în cele profane. Nimic nu se făcea în afara controlului lor. Aşa, de exemplu, la ordinul lor se aflau leviţii ajutători în cele sacerdotale, apoi şefii recrutaţi dintre laici şi, în fine, membrii de jos. Toţi erau tinuti sub ascultarea strictă si minuţioasă a cle-rului. In ce priveşte bunurile materiale, lucru foarte izbitor, toate

* Viitorul s-ar putea să ne rezerve şi alte surprize.

[2] în ebraică Yahad.

[3] Zicem alianţă în loc de "legămînt", fiindcă aşa s-a împămîntenit acest cuvînt în limbajul modern.

[4] In ebraică 'edah.

[5] în ebraică ebionim.

* Cf. J. Carmignac, *Les esseniens et la communite de Qumran,* în *"Introduction ă laBible",Nouveau Testament,* voi. I, Tournai 1976, p. 142.

aceste bunuri erau administrate în comun, fiecare membru vieţuind într-o totală sărăcie.

Faţă de celelalte grupări contemporane cunoscute în Palestina, Legea lui Moise era practicată în toată rigoarea ei. în special ziua Sabatului era păzită cu sfinţenie, indiferent de consecinţe. Astfel, dacă cineva

cădea într-o apă într-o zi de sîmbătă şi era ameninţat să moară nu-i întindea mîna nimeni pentru a-1 salva, căci s-ar fi călcat porunca sabatică. Se insista nebănuit asupra purităţii legale, aşa cum arătau prescripţiile din cărţile Levitic şi Numeri, plus cele impuse de statutul comunităţii. Se evita cu multă grijă orice contact cu vreun om şi mai ales cu un obiect socotit necurat. De aceea se recurgea mereu-mereu la spălări şi curăţiri pentru a se purifica de murdăriile şi necurăţeniile căpătate din întîmplare. în viaţa de toate zilele se predica fără încetare iubirea de aproapele, dar aceasta însemna numai dragostea faţă de ceilalţi membri ai frăţiei, căci de ceilalţi oameni se fereau cu toată grija, socotindu-i necredincioşi, deci în stare de necurăţie.
Comunitatea de la Qumran dădea o extrem de mare importanţă observării vechiului calendar biblic, care era un calendar solar, rmmărînd 12 luni de cîte 30 de zile fiecare, cu o zi intercalată după fiecare trimestru, avînd deci 52 de săptămîni şi 364 de zile. Se ştie că datorită influenţei elenistice[7], iudaismul oficial, adică marii preoţi şi sanhedrinul, pentru a face plăcere grecilor[8] din Siria, de care depindeau politic, adoptase calendarul lunar[9]. Din acest motiv, sărbătorile de la Qumran nu mai corespundeau cu cele de la Ierusalim, de aici izbucnind o ură neîmpăcată între cele două comunităţi.
în unele privinţe, qumraniţii modificau anumite dispoziţii ale Legii mozaice. Aşa, de exemplu, poligamia şi divorţul nu sînt permise. Qumraniţii nu voiau să participe la cultul oficial de la Templu, care excela cu jertfele de tot felul, atîta timp cît acestea nu se celebrau după riturile şi, mai ales, după calendarul qumranit.
Lucrul manual ocupa toată ziua însorită, iar după aceea continua studiul Legii, al Profeţilor, precum şi al operelor proprii ale

[1] Influenţa elenistică în Palestina, ca şi tn întreg Orientul Apropiat, începe cu Alexandru cel Mare în secolul III î. Hr.

[8] Urmaşii lui Alexandru cel Mare în Siria, de care ţinea şi Palestina. Calendarul lunar numără cîte 29 şi 30 de zile pentru lunile anului. Dar ca să nu rămînă în urmă faţă de soare, la 2-3 ani se intercala o lună întreagă, anul devenind de 13 luni.

sectei[10] alcătuite de membrii ei. Studiul Scripturii, în special **Torah[11]** trebuia să ocupe cel puţin o treime din noapte. Graţie acestui aliment spiritual, sufletele membrilor comunităţii şi ale altor adepţi ai lor se menţineau într-un adînc spirit de rugăciune. Grija lor principală era

aceea de a-I dărui lui Dumnezeu omagiul deplin al adorării lor[12]. în mod deosebit, mesele membrilor comunităţii erau precedate şi încheiate de un fel de "binecuvîntări" special rostite numai de către preoţi care, cum am amintit, prezidau peste tot. Multe din caracteristicile qumraniţilor se află şi în iudaismul propriu-zis, dar totalitatea lor şi relieful în care erau împlinite dau acestei familii spirituale o fizionomie aparte, ceea ce ne permite să o comparăm, desigur pînă la un anumit punct, cu unul sau altul dintre ordinele religioase din lumea creştină a zilelor noastre.

Alipirea cuiva la comunitatea de la Marea Moartă, adică intrarea în această grupare, era precedată de un noviciat[13] de doi ani, în timpul căruia candidatul participa în mod progresiv la viaţa congregaţiei. La intrare, depunea la superintendentui congregaţiei bunurile sale materiale şi îşi începea ucenicia plecînd de la treapta cea mai de jos şi supunîndu-se total. Abaterile de la regulile qumranite erau sancţionate în modul cel mai aspru. Membrii nesupuşi puteau fi excluşi din frăţie pentru un anumit timp sau chiar pentru totdeauna. Un regulament amănunţit pedepsea riguros cele mai mici neglijenţe. Aşa, de exemplu, pentru o minciună putea fi îndepărtat şase luni de la băile de purificare ale congregaţiei, în care timp primea numai un sfert din raţia de hrană obişnuită. Pentru o răzbunare sau supărare era îndepărtat patru luni. Pentru o jignire trei luni, pentru o batjocură două, pentru o acuză ne-dreaptă era exclus un an şi'aşa mai departe[14].

Identificarea comunităţii

După descifrarea primelor manuscrise apărute pe piaţa Ierusalimului, lumea cercetătorilor a început să facă presupuneri cu

[10] întrucît erau nişte dizidenţi faţă de iudaismul oficial, cel de la Templul din Ierusalim, qumraniţii sînt consideraţi ca o sectă.

[11] Torah consta din cele cinci cărţi ale Pentateuhului, dar în limbajul de toate zilele se tntinsese şi peste celelalte cărţi ale Scripturii.

[12] J. Carmlgnac, *op. cit* p. 43.

[13] Noviciatul reprezenta durata în care cineva se pregăteşte să intre într-un ordin monahal.

[14] J. Carmlgnac, *op. cit* p. 143.

privire la partida politică şi mai ales religioasă care a putut da naştere unei adevărate biblioteci, căci nu putem numi altfel numărul mare de

scrieri descoperite. Presupunerile exprimate în cele aproape opt mii de volume şi recenzii apărute referitor la manuscrisele de la Marea Moartă sînt excesiv de multe, dar aici vom menţiona doar pe cele ce par cele mai verosimile şi la care au aderat cei mai mulţi savanţi.
Astfel s-a presupus că această comunitate de la Marea Moartă poate fi identificată *cu partida saducheilor,* cunoscută mai ales din cărţile Noului Testament. Primul ce a avansat această idee a fost A. Michel[15].
O altă presupunere a fost cea a profesorului C. Rabin[16] care credea că obştea de la Qumran a fost un *grup farisean,* ca urmare a faptului că aceştia aveau acele haburoth[17] unde se întîlneau fariseii mai pioşi, dezvoltîndu-şi comunicările şi luînd masa în comun.
După cum se ştie, fariseii şi saducheii îşi au existenţa în secolele dinaintea erei noastre creştine. De aceea s-a făcut apropierea dintre obştea de la Qumran şi revolta iudaică dintre 66-70 d.Hr., presupunere în urma căreia *eremiţii de la Marea Moartă* nu pot fi alţii decît renumiţii *zeloţi,* de care ne vorbeşte pe larg Iosif Flaviu, fiind amintiţi si de Noul Testament.
Ca urmare a faptului că cei care au purtat o ură neîmpăcată împotriva romanilor, avînd de îndurat represiuni nenumărate, au fost *zeloţii,* profesorii C. Roth[18] şi G.R. Driver[19] au presupus ca izvor al manuscriselor de care ne ocupăm pe belicoşii zeloţi.
Profesorul I. Teicher de la institutul mozaic din Oxford este de părere că cele descrise în manuscrisele de la Marea Moartă s-ar potrivi mai bine cu epoca creştină primară decît cu epoca iudaică dintre cele două Testamente, şi de aceea identifică pe qumraniţi cu *creştinii eleniti* din secolul II si III d.Hr., deoarece aceştia au fost prigoniţi de către împăraţii romani pentru ideile lor religioase[20] mai mult decît iudeii.

[15] A. Michel, *Le maitre de Justice,* Avignon, 1954, p. 299-313.
[16] Chaim Rabin, *The Zadoldte Documente...* Oxford, 1954.
[17] Haburoth - *tovărăşie, club, grupare.*
[18] *The Historical Background oftheDeadSea Scrolls,* Oxford, 1958.
[19] *Thejudaean Scrolls,* Oxford, 1965.
[20] Teicher se hazardează chiar în a-1 identifica pe Preotul Necredincios din manuscrisele de la Qumran cu sfîntul apostol Pavel. El şi-a publicat studiile în binecunoscuta revistă *Journal ofJewish Studies* din Oxford, Anglia, între anii 1950-1954.

A existat şi o voce care e emis părerea că manuscrisele nu pot fi mai vechi decît Evul Mediu, mai bine-zis secolele VII-VIII d.Hr. Ca urmare a faptului că unele idei' şi practici ale Karaiţilor[21], o sectă care apare acum în istorie, profesorul S. Zeitlin[22] de la Dropsie College, Cincinnati SUA, a formulat ipoteza că manuscrisele de la Marea Moartă ar fi fost opera *comunităţii karaite.* Această ipoteză n-a găsit adepţi, ci numai opozanţi.
Numărul cel mai mare de savanţi se pronunţă în favoarea ipotezei potrivit căreia manuscrisele au fost opera *partidei esenienilor,* despre care vorbesc oarecum pe larg autorii clasici iudei Filon de Alexandria şi Iosif Flaviu. Ipoteza originii eseniene a manuscriselor se sprijină pe baze solide[23], şi anume:
a. localitatea actuală Qumran corespunde amplasamentului descris de către autorul latin Pliniu cel Bătrîn[24];
b. săpăturile arheologice au dat la iveală construcţii bine adaptate la viata unei comunităţi cenobitice[25];
c. ansamblul semnalmentelor menţionate de Filon de Alexan-dria şi Iosif Flaviu[26] cu privire la esenieni, se armonizează bine cu fizionomia generală zugrăvită de manuscrisele de care ne ocupăm.
De altfel nici nu trebuie cerută o corespondenţă matematică. Niciodată doi autori care descriu acelaşi lucru nu se potrivesc chiar la centimă. Aşadar esenienii care au scris manuscrisele au putut grupa în ei tendinţe mai mult sau mai puţin complementare. Desigur, în cursul istoriei, esenianismul a trebuit să evolueze. Pe de altă parte, nu putea să fie binecunoscut şi de către observatorii externi, cum au fost Filon de Alexandria si Iosif Flaviu, asa cum era cunoscut de către membrii din interior ai esenianismului, cei care au scris manuscrisele ce ne-au parvenit acum.
Cu toate acestea, există unele dificultăţi în a identifica pe qumraniţi cu esenienii, în special în ceea ce priveşte căsătoria. Astfel, Filon, Iosif şi Pliniu afirmă că esenienii trăiau într-un celibat complet, cu excepţia unei categorii speciale, semnalată de către

[zl] Numele sectei vine de la cuvîntul ebraic Qara - *a citi,* de la care derivă substantivul miqra - *Scriptură, Biblie* Karaiţii respectă Biblia, dar resping Tradiţia (Talmudul).

[22] *The Zadokite Fragmenta,* Philadelphia, SUA, 1952. J. Carmignac, *op. cit* p. 144.

[24] *Istoria naturală,* V, XV (73).

25 Viaţa în comun, de la grecescul Koinobion.
26 Iosif Flaviu, *Războiul iudaic* II, VIII, 2-13 120-161.
64
Uflor un/un/ „, r ?' ffl^auscrise^ ------225lNegoită
sche/ete w *R' de Vaux29 ,r<*mi«irul de j '*"atea existentei «-21Î £*
De^PeiMa2 ?" a^ «2CS **^
a« de™oi?at rf "ră^ 'egale ÎS0** *A2S r , ^ d,'nt* înc* a putu sf,d Un ob^
dePabI?Ute de *»2 s£%i○asâ> «
evoluţie *Z,* - Ceea- B«erica rv • antici ca Fijn„ , 'de mare
ta»*Pemmn* ei0ase*P^itoS***"** Suflete1'? aseme«ea
Deci DL*, ntefarădeceTe?aI fleteaseâ, desl d VOtatsPon-
27^7~~r- *pe*○ Practica
?' «>mpatriotul 1954.
65
Noul Testament şi manuscrisele de la Qumran
Chiar de la începuturile sale, Comunitatea a avut şansa de a recruta o personalitate religioasă de prim rang, numit de către textele de la Marea Moartă Dascălul Dreptăţii[33]. După cît se pare, el a fost în mare parte atît inspirator, cît şi legislator. Din nefericire, data exactă a activităţii sale este discutabilă. Nobleţea sa sufletească nu putea să întîrzie opoziţia marilor preoţi şi a tiranilor vicleni ai dinastiei asmoneene. Ca urmare a conflictelor violente cu aceştia, Dascălul Dreptăţii a fost rînd pe rînd capturat, chinuit, exilat. Atunci s-a refugiat cu fraţii săi în solitudinea de la Qumran, aproape de malul de nord-vest al Mării Moarte. Principalul său adversar este stigmatizat de către manuscrise cu porecla Preotul Necredincios. Pînă astăzi nu s-a pătruns cu certitudine misterul acestui pseudonim.
Unele dintre documentele descoperite vorbesc deschis despre *mersul la Damasc*. Cercetătorii se întreabă încă dacă nu cumva esenienii persecutaţi nu s-au hotărît mai apoi să plece într-un exil mai îndepărtat, pînă în părţile Damascului. Dar această expresie din manuscrise ar putea totodată să nu fie decît o zicală alegorică, inspirată din 1 Regi 19,13-15, Amos 5,27 sau Zaharia 9,1, pentru a indica într-un stil criptologie[34] chiar regiunea Qumran.
în timpul revoltei dintre anii 66-70 d.Hr., romanii au cucerit localitatea Ierihon, în 21 iunie 68. Fără întîrziere, au atacat şi construcţiile de la Qumran, fapt atestat şi de urmele de distrugeri armate descoperite în prezent. Cum era şi firesc, înainte de a se dispersa sau de a se lăsa

masacraţi, membrii Comunităţii au ascuns în grotele din vecinătate preţioasa lor bibliotecă. Unii izolaţi, cîţi au mai supravieţuit[35], au mai putut continua o oarecare influenţă eseniană, dar esenianismul ca atare n-a supravieţuit acestui dezastru[36]. Mai tîrziu grupul iudaic al karaiţilor poseda încă unele din scrierile de la Marea Moartă, şi chiar urmau unele din practicile qumranite. Dar originea karaiţilor are nevoie de o cercetare specială[37].

[33] în literatura străină i se spune învăţătorul Justiţiei Unii autori (Th. Gaster) ti numesc învăţătorul cel Drept, socotind că dascălul nu îndeplinea o anumită
funcţie, ci era un om drept.

De la cuvtntul grecesc kriptos - *ascuns* şi logos - *vorbire.*

[3] Fiindcă se pare că au participat la revolta din 66-70, de aceea romanii i-au urmărit să-i nimicească.

[36] S-ar putea ca ei să fi vegetat prin pustiul de dincolo de Iordan, pînă ce în secolul al VUI-lea d. Hr. să fi reînviat în secta karaiţilor. Este o ipoteză ce aşteaptă
să fie confirmată.

[3'] A. Paul, *Ecrits de Qutnran et sectes juives aux premiers siecles de l'Islam.*
Recherches sur l'origitie de QaraJstne, Paris, 1969. 5 - Noul Testament şi manuscrisele de la Qumran

Cine încearcă să precizeze un cadru istoric mai detaliat se izbeşte de problema foarte dificilă a identificării Dascălului Dreptăţii şi a Preotului Necredincios. S-au pus în circulaţie numeroase ipoteze, unele mai ispititoare decît altele. Principalele presupuneri iau în considerare fie pontificatul lui Onias al III-lea, către anii 195-174 Î-Hr.[38] sau pontificatul lui Ionatan, între 152-142 Î.Hr.[39], fie domnia lui Alexandru laneu, între 103-76 LHr.[40] sau timpul lui Hircan II, între 73-40 Î.Hr.[41]. Toate aceste ipoteze se bucură de o anumită probabilitate, mai ales a doua şi a treia. Este greu de a spune acelaşi lucru despre ipoteza ce aşeza răfuielile Dascălului Dreptăţii şi Preotului Necredincios în timpul insurecţiei de la 66-70 d.Hr.[42]. După cum conchide profesorul J. Carmignac, chestiunile istorice, ridicate de către Comunitatea de la Qumran, sînt departe de a fi rezolvate[43].

[38] Aici trebuie menţionaţi A. Michel şi H. H. Rowley. [3"] Vermes, Milik, Stegemann.

[40] Brownlee, Carmignac, Delcor, Van der Ploeg.
[41] Dupont - Sommer.
[42] R. Roth şi G. R. Driver.
[43] J. Carmignac, *op. cit* p. 146

CAPITOLUL VII

TEXTELE DE LA QUMRAN

Cum am mai amintit, manuscrisele de la Marea Moartă au fost descoperite, aproape în totalitatea lor, de triburile de beduini care îşi păzesc turmele în partea de miazănoapte a Lacului Asfaltit, cum numeau, cei din vechime, întinderea de apă concentrată în săruri minerale a Mării Moarte. Lira sterlină oferită pentru un centimetru pătrat de manuscris a condus la stimularea beduinilor, ce au cutreierat astfel toate scorburile de pe povîrnişurile muntoase ale Pustiei lui Iuda. Astfel au fost aduse şi vîndute instituţiilor culturale din Ierusalim, în frunte cu Muzeul de antichităţi, ce poartă acum numele de Rockefeller, sute de fragmente, unele mai mici chiar decît unghia degetului.

După cum afirmă profesorul Carmignac[1], lista completă a documentelor de la Qumran cunoscute pînă acum este cea întocmită de către C. Burchard[2] şi completată de H. Stegemann[3]. O listă specială pentru documentele scrise în limba aramaică a fost alcătuită de americanul J.A. Fitzmyer[4]. Această listă trebuie actualizată pe măsură ce apar noi texte sau colecţii întregi. Este bine a se cunoaşte foarte bine sistemul de sigle utilizat pentru a indica documentele. Cifra de la început specifică grota de unde provine manuscrisul. Iniţiala Q înseamnă Qumran. Urmează apoi abrevierile titlului operei în ebraică (sau provizoriu în limba editorului), astfel: p -*peser* (comentariu), s - *serek* (regulă, statut), h - *hodayoth* (imnuri, psalmi). Astfel, 4QpNah - *peser la Naum,* se traduce prin

[1] *Opera citată* p. 146.
[2] *Bibliographie zu den Handschriften vom Toten Meer,* Berlin, 1965.
[3] *Zeitschrift des deutschen Palastina Vereins,* 83 (1967), p. 95-101.
[4] J. A. Fitzmyer, *The Contribution of Qumran to the Study of New Testament,* m revista NTS, 20 (1973-1974), p. 404-406.

comentariu la cartea profetului Naum, aflat în grota a patra de la Qumran.

în ceea ce priveşte cărţile biblice, acestea sînt totdeauna citate în funcţie de coloana manuscrisului, scrisă cu cifre latine sau arabe, lingă care se specifică rîndul respectiv din coloană. Astfel lQs, IV,2 înseamnă *Regula Comunităţii,* coloana 4, rîndul 2.
Manuscrisele ce includ cărţile biblice ne procură o documentaţie foarte importantă pentru *critica textuală*[5] a Vechiului Testament. Astfel, între manuscrisele descoperite se află:
a. 57 de coloane din cartea Samuel (4QSam[a]), care ne oferă un text destul de diferit de textul masoretic[6], dar apropiat de textul Septuagintei[7];
b. un manuscris complet la Isaia (lQIs[a]), ce prezintă cam două mii de variante în raport cu textul masoretic;
c. un alt manuscris la Isaia (lQIs[b]), destul de apropiat de textul masoretic, dar incomplet, avînd doar 13 coloane şi 11 fragmente;
d. o psaltire (llQPs[3]), de care ne vom ocupa ulterior;
e. mai mult de o sută de manuscrise, foarte fragmentate, unde se află reprezentate toate cărţile Vechiului Testament (cu excepţia lui *Ester*[8]*)*, inclusiv unele deuterocanonice *(Tobie,* în ebraică şi aramaică, *Siracide,* în ebraică, *Epistola lui Ieremia* în greacă, exceptînd cărţile *Macabei* şi *înţelepciunea lui Solomon).* Acolo unde aceste manuscrise sînt în acord cu textul masoretic, ele arată că acel text fusese fixat către începutul erei creştine. Acolo unde sînt de acord cu *Septuaginta,* cu *Peşita* siriană sau cu *Targum,* ele arată că aceste versiuni au tradus un text ebraic diferit de cel al *T.M.*[9]. Acolo unde prezintă un text nou, ele procură baze mai largi pentru *critica textuală*[10]. Un număr important de manuscrise conţin *Apocrifele* (sau Pseudoepigrafele) Vechiului Testament, mai ales cartea *Enoh, Jubilee, Testamentul lui Levi* şi alte texte înrudite.
[3] Aşa se numeşte studiul biblic ce ne ajută să stabilim adevăratul text original al Scripturii. De obicei se cercetează şi se compară toate manuscrisele existente pentru a se stabili textul cel mai corect al cărţilor biblice.
[6] Textul care-1 avem astăzi ta Biblia ebraică. El a fost stabilit de către învăţaţii iudei din primele secole ale erei noastre.
' Traducerea grecească a Bibliei făcută în secolele II şi I înainte de Hristos. Se crede că datorită faptului că această carte nu conţine numele lui Dumnezeu.
Prescurtare pentru Textul Masoretic.

[10] W. H. Brownlee, *The Meaning of the Qumran Scrolb for the Bible,* Oxford, 1964.

în rîndurile de mai jos vor fi examinate principalele scrieri ale Comunităţii de la Qumran, scrieri compuse de către membri influenţi ai acestui grup şi care exprimă în general tendinţele lui profunde.

Regulile[11]

Cunoaştem astăzi textele a trei reguli, cărora li se mai adaugă cîteva documente anexe, şi anume: *Regula Comunităţii* (1QS), cu cele două adaosuri complementare ale sale (lQS[a] şi lQS[b]), *Regula Războiului* (1QM & *milhama* "războiul") şi *Documentul din Damasc,* deja cunoscut din 1910, cînd a fost descoperit în sinagoga karaită din Cairo (Cairo Damascus Covenant).

Regula Comunităţii şi documentele anexe

Regula Comunităţii sau *Manualul de Disciplină*[12] (1QS) ne-a parvenit intactă. Introducerea, ce constă din I, 1-15[13], defineşte scopul scrierii: acela de a căuta pe Dumnezeu, a practica bunătatea şi dreptatea, aşa cum au fost prescrise prin Moise şi prin profeţi. Angajarea pe această cale se face prin "intrarea în Legămînt" (I, 16-11, 25), ceremonie ce se inspiră din Deuteronom, capitolele 28-30. Dumnezeu va purifica pe cei care "intră în Legămînt", în timp ce ceilalţi oameni vor rămîne în păcatul lor (II, 25-111,12). Planul lui Dumnezeu asupra lumii (III, 13-IV, 26) este dominat de învăţătura despre cele două spirite, învăţătură ce divide umanitatea în două părţi: *fiii întunericului şi fiu luminii*
Urmează un ansamblu de prescripţii ce reglează organizarea interioară şi viaţa Comunităţii (V, 1-VI, 23), plecînd de la starea de candidat şi timpul de noviciat, pînă la orarul de fiecare zi. De asemenea, un lung şi strict şir de oprelişti prevede pedepsele de aplicat pentru tot felul de greşeli (VI, 24-VII, 25; VIII, 16-IX,2). Uneie detalii mai didactice explică rolul sfînt al Comunităţii şi expun speranţa de victorie finală a ei (VIII, 1-16; 3-11). Idealul pe care-1 urmăreşte Comunitatea pune accentul pe unele aspecte ale Legii, ca, de exemplu, pe calendarul

[11] Le dăm după J. Cssrmignac, *op. cit* p. 148-162, ca fiind unul din cei mai buni cunoscători ai problemelor qumraniene.

[12] Aşa a fost denumită de cercetătorii de limbă engleză.

[13] Aici n-avem capitole şi versete, ci numerotarea este cea a coloanelor şi rîn-durilor.

sacru[14], pe puritatea legală, pe fuga de toţi cei corupţi (IX, 12-X, 1). Apoi, o lungă compoziţie psalmică (X, 1-XI, 22) cîntă gloria lui Dumnezeu, arătînd că toate gesturile omului sînt o ocazie de a-L lăuda din toată inima; chiar mizeria omului face să strălucească mai bine înţelepciunea, puterea şi milostivirea divină.
Unii autori[15] sînt de părere că în această scriere un sîmbure primitiv (VIII, 1-16 - IX, 3 - X, 8) ar fi fost completat prin diverse adăugiri ulterioare. Ipoteza este discutabilă. De fapt, în această scriere sînt întîlnite mai multe genuri literare, şi anume: *reglementări juridice, instrucţiuni teologice, prescripţii liturgice, meditaţii poetice* etc. Cu toate acestea, aşa cum se prezintă în prezent, lucrarea arată o certă unitate de inspirare, şi anume: un sens al unui Dumnezeu extraordinar, o profundă dorinţă de a răspunde la dragostea Lui şi de a ne procura gloria Lui. Toate acestea sînt extinse pînă la consecinţele lor extreme, ca de pildă ura faţă de păcătoşi[16] şi fuga departe de oricine nu este membru al Comunităţii, chiar dacă acesta este membru al poporului iudeu, dar au a aderat la doctrina sectei.
Pe lîngă această *Regulă a Comunităţii* mai există şi două anexe[17]. Una dintre ele, căreia i s-a dat sigla lQS[a], este o *Regulă pentru toată Congregaţia lui Israel,* destinată nu numai pentru veacul respectiv, ci şi pentru *urmarea timpurilor,* adică în lumea viitoare. Cealaltă, cu sigla lQS[b], este o *Culegere de binecuvîntări,* din nefericire, foarte deteriorată.
Regula războiului
Primul savant ce a descifrat acest manuscris[18] i-a dat denumirea de *Regula Războiului fiilor luminii contra fiilor întunericului,* dîndu-i-se apoi sigla 1QM. Din acest manuscris a rămas partea superioară din toate cele 19 coloane cîte sînt în total. Autorul acestei scrieri prevede un război de exterminare care, pentru a pune capăt dominaţiei lui Belial, va angaja o luptă definitivă contra răului şi a celor necredincioşi. Astfel, în 40 de ani (anii sabatici sînt exceptaţi), fiii luminii, asistaţi în acţiunea lor de Dumnezeu şi de ostile
[w] Aşa cum fac şi cărţile apocrife *Enoh* şi *Jubilee.*
I. Murphy - O'Connoer, *La gmese Utteraire de la Regie de la Coirurumsute* în *Revue Biblique, 1969,* p. 528 sq.
Ura faţă de păcătoşi este atribuită lui Dumnezeu însuşi. [1] Publicate în colecţia mare: *Discaveries in thejudaean Desert,* Oxfori, Anglia. [18] Profesorul de la universitatea ebraică din Ierusalim, E. L. Suckenft.

îngereşti, vor extermina pe cei neevlavioşi, pe păgîni şi pe iudeii necredincioşi. Totul este prevăzut pentru starea de război, şi anume: trompete, paveze şi arme[19], manevre, cuvîntări pentru a încuraja trupele, imnuri de victorie... Dragostea lui Dumnezeu, care în Vechiul Testament este cordială, în *Regula Războiului* este însoţită de ura implacabilă faţă de cei păcătoşi. Textele biblice care evidenţiază convertirea păcătoşilor sau mîntuirea oferită neamurilor păgîne, în *Regula Războiului* sînt complet uitate. Cît de departe este ea de Evanghelie! Cuvîntările care umplu coloanele X-XVIII sînt preţioase pentru noţiunile teologice pe care le expun, şi anume: încrederea în puterea lui Dumnezeu, aşteptarea de noi miracole, nenorocirile pe care le fac Belial şi demonii lui în lume, admirarea minunilor lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi, îndemnurile la eroism. Şi în *Regula Războiului* genurile literare se amestecă. Un frumos imn de victorie cîntă în stil "antologic"[20] pe Regele Gloriei şi Puternic al Războiului (col XII şi XIX).

Documentul din Damasc

Această scriere este cunoscută de mai bine de o jumătate de secol, căci se descoperiseră deja două manuscrise în ghenizaua unei comunităţi karaite din Cairo, Egipt. Originea ei qumraniană este probată prin fragmentele regăsite în grote. Denumirea sa vine de acolo că documentul conţine aluzii privitoare la fuga Comunităţii către Damasc. Se înrudeşte cu *Regula Comunităţii,* din care împrumută genul literar apocaliptic[21] pentru a completa şi întări dispoziţiile sale militare.

După consideraţii asupra slăbiciunilor lui Israel în cursul istoriei sale (I,1-VI,2) *Documentul din Damasc* laudă *Noul Legămînt* pecetluit între Dumnezeu şi aceşti convertiţi *veniţi în ţara Domnului* (VI, 2-VIII, 21; XIX-XX) şi stabileşte reglementări minuţioase destinate acestor convertiţi (IX,1-XVI,19). în *Document,* comentariile alegorice asupra Scripturii sînt frecvente. *Noul Legămînt* nu este un al doilea Legămînt, urmaş al celui vechi (cum aflăm în epistola către Evrei 8,6.13), ci un *Legămînt de reîntoarcere la Legea lui Moise* (XV, 9). Rămîne totuşi un punct obscur, şi

[19] Toate armele vor fi prevăzute cu multe insigne şi texte de rugăciune.
[20] în care sînt culese din cărţile poetice ale Bibliei figurile de stil plăcute.

[21] Genul apocaliptic a înlocuit pe cel profetic prin folosirea de viziuni şi comunicări divine, altfel decît se făceau profeţilor.

anume care este înţelesul expresiei *a veni în ţara Damascului?* Să fie o desemnare metaforică a ţinutului Qumranului sau o aluzie la un exil mai îndepărtat? Chestiunea rămîne încă în discuţie. în orice caz, scrierea aceasta pare net posterioară itegu/« *Comunităţii,* menţionată în *Document* prin citate şi aluzii (XX, 31-32), precum şi posterioară cărţii *Jubilee* (XVI, 3-4). Cele două manuscrise găsite în Cairo nu prezintă textul după acelaşi original. Dar trebuie să se aştepte publicarea tuturor fragmentelor găsite la Qumran pentru a se face compararea internă a textului, şi astfel să se elucideze complexitatea[22].

Imnuri şi rugăciuni Sulul Imnurilor sau Psalmilor (Hodayoth)

Dacă analizăm cu atenţie bucăţile cu caracter de imnuri, vedem că ele se află atît în *Regula Comunităţii,* cît şi în *Regula Războiului* în colecţia ce a fost denumită *Imnurile* sau *PsalmiP*[3] întîlnim un stil asemănător cu cel din manuscrisele amintite, combinat cu reminiscenţe scripturistice remarcabile. Sulul *Imnurilor* are pre-scurtarea 1QH. în frumoase meditaţii poetice, autorul îşi încredinţează lui Dumnezeu sentimentele sale profunde, plîngerile, amărăciunile, speranţele, încrederea şi dragostea sa filială. Autorul se arată un suflet foarte sensibil şi adînc religios, reuşind să-şi exteriorizeze simţămintele ce-1 stăpînesc. Adesea, acest autor a fost identificat cu Dascălul Dreptăţii[24]. El posedă un simţ extraordinar asupra măreţiei, sfinţeniei şi milostivirii divine, ca de exemplu în IX, 29-36, unde vorbeşte despre paternitatea lui Dumnezeu. Prin contrast, el simte adînc mizeria umană (I, 21-23; X, 5-6). Ajunge astfel la o noţiune despre lucrarea lui Dumnezeu în favoarea oamenilor sau mai degrabă în folosul celor aleşi, ceea ce permite deja presimţirea viitoarelor dezvoltări ale apostqlului Pavel. Fără îndoială, parcurgînd poemele colecţiei *Imnurilor* putem să ne facem o imagine asupra bogăţiei spirituale de care dispunea esenianismul. Totuşi, criticii negativişti ai creştinismului

[11] A se confrunta cele două studii publicate de I. Murphy - O'Connoer, *A Litereny Anafysis ofDamascus Document,* VI, 2-VIII, 3 şi XIX, 33-XX, 34 în *Revue Bibtique,* 1971 şi 1972.

[23] Cuvîntul ebraic este *Hodayoth.*

[24] Unitatea autorului (se crede că au fost mai mulţi) a fost pusă ia îndoială mai întîi de G. *Jeremias,DerLehrerderGerechtigheit,* TObingen, 1963 După «si au urmat şi alţii.

s-au grăbit să se gîndească la originea eseniană a primilor creştini. După toate probabilităţile, se pare că *Imnurile* au fost folosite la serviciile liturgice ale qumraniţilor. Manuscrisul ce a fost publicat, după descoperire, conţine 18 coloane şi multe fragmente detaşate. S-ar putea ca textul actual să fie completat şi lămurit prin descifrarea altor manuscrise ce-şi aşteaptă încă publicarea.
Alte texte liturgice
După cum ne informează J. Carmignac[25], s-au găsit în mai multe din cele 11 grote texte liturgice, desigur în stare fragmentară. Ele se află în colecţia textelor de la Marea Moartă, colecţie ce apare la Oxford[26] (Exod 1Q34). Altele[27] au fost găsite de curînd în grota a patra. Sînt vrednice de amintit *Cuvintele de iluminare*[2]*, ce conţin o amintire a binefacerilor lui Dumnezeu fată
* 9
»
de Israel şi o implorare a cerului pentru salvarea lui din întunericul păcatului.
Regula cîntărilor pentru holocaustul[29] *de sabat,* atestată de patra manuscrise la Qumran şi un altul la Masada, nu ne este cunoscută decît din două extrase scurte[30]. în primele, cei şapte prinţi ai îngerilor, care stau în vîrful ierarhiei cereşti (cf. cărţii Enoh), intervin pentru a binecuvînta membrii Comunităţii. Cel de-al doilea descrie liturghia cerească, reluînd temele din profetul Ezechiel, cap. I-II şi arată modelul de omagii ce trebuie aduse lui Dumnezeu pe pămînt. Deoarece religioşii de la Qumran încetaseră de a se mai duce la Templul din Ierusalim, şi cum nimic nu demonstrează că ei aduceau holocauste (jertfe) la Qumran, socotim că această liturghie a putut fi pregătită în vederea reluării ulterioare a cultului legitim de la Templu, aşa cum se spera şi se preconiza.
Sulul psalmilor (llQPsa) este cu mult mai important. Conţine o parte a Psalmilor, de la 93 la 150, într-o ordine foarte diferită faţă de textul masoretic Acest sul are adăugate piese de origine
" J. Carmignac, *op. cit* p. 151.
[26] *Discoveries in thejudaean Desert,* Oxford, 1955, voi. I şi III.

[2] Cf. M. Batllet, *Psaumes, hynw.es, cantiques et prieres dans Ies manuscrits de Qumran,* în "Le Psautier...", Louvain, 1962, p. 394 şi 399.
- Traducerea franceză a lui Carmignac se află în *Les textes de Qumran,* Paris, 1963, voi. II. p. 299-313.
[2] Unul din numeroasele sacrificii la evreii Vechiului Testament.
[30] I. Strugnell, *The Angelic Liturgy at Qumran în "Congress Volume",* Leiden, 1960, p. 318-345.

diversă, dintre care unele erau deja cunoscute, cum ar fi *Rugăciunea pentru Eliberare* (col. XIX), *Cintarea lui Sirah* (51, 13-30)[31], o *Apostrofare a Sionului* (col. XXII, 1-15), un *Imn către Creatorul* (col. XXVI, 9-15), *Psalmul 151*[32] aşezat la sfîrşitul Psaltirii în traducerea grecească Septuaginta (col. XXVIII, 2-11) şi doi alţi psalmi cunoscuţi, între care Psalmul 151 în traducerea siriană Peşita (col. XVIII şi XXIV, 3-17). Variantele ebraică, grecească şi siriană ale textelor ne arată că acestea au evoluat nebănuit în cursul transmiterii lor în timp. Dar originea lor eseniană (sau aproape eseniană), bănuită de mulţi critici, este acum bine întemeiată. Totuşi lipsa celor doi psalmi din Biblia siriană la Qumran duce !a părerea că ei au altă origine[33].
Această colecţie de psalmi mai conţine şi o enumerare a compoziţiilor lui David (col. XXVII, 2-11) ce arată o legătură sîrînsă cu calendarul liturgic, calendar fixat după modelul atestat *în Cartea Jubilee.*
Ua alt *Sul al Psalmilor,* într-o stare de degradare avansată, adaugă Psalmului 91 nişte compoziţii foarte fragmentate care fac destul de dificilă analiza lui. Se va observa că în toate aceste compoziţii caracterul qumranit (esenian) al textului este foarte puţin accentuat.

Peşarim-urile

în limba ebraică a Vechiului Testament, cuvîntul *peşer* nu este utilizat, ci numai în limba aramaică de după exilul babilonian, unde-1 găsim cu sensul de *explicare, interpretare, soluţie, iluminare.* Cartea Daniel, care este scrisă în limba aramaică de la capitolul II pînă la capitolul VII, utilizează cuvîntul *peşer* pentru a indica interpretarea viselor sau a unei inscripţii criptice (capitolul V). Aceeaşi carte interpretează şi Scriptura într-o manieră asemănătoare (Daniel explică pe Ieremia 25, 11-12). La Qumran acest procedeu este generalizat într-un mare număr de scrieri. Autorul qumranit decupează frază cu frază textul

biblic (profetic sau psalmic) pe care-1 comentează într-o manieră sistematică. După fiecare citat al textului biblic, introduce explicarea lui printr-o formulare uniformă: "pişro al...", adică "aplicarea (lămurirea) sa

[31] Această cîntare era cunoscută demult, fiindcă se afla în Sirah (Siracide), numit şi înţelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah, sau mai simplu Ecclesiasticus. ,

[32] Si acesta era cunoscut cu mult înainte.

[DO] Trebuie să aşteptăm noi studii în această privinţă.

(duce) la..."[34]. De aici şi numele generic *peşarim,* acordat acestui tip de comentariu. în fond nu este vorba de un comentariu literar, aşa cum se face astăzi, ci mai mult o aplicare practică a Scripturii la istoria Comunităţii, istorie pe care qumranitul o credea vizată în Scriptură prin cuvinte acoperite (criptice). în felul acesta se vorbeşte, prin aluzii obscure, de persecuţiile Preotului Necredincios asupra Dascălului Dreptăţii. Drept răsplată, acest Preot Necredincios va fi victima pedepselor divine şi apoi predat în mîna cruzilor năvălitori *kittim*, cum îi numeşte *Peşerul kt Cartea Habacuc.* Aşadar textul qumranit ar fi foarte preţios pentru istoria Comunităţii sale, dacă personajele şi faptele amintite ar fi expuse ceva mai clar. Dar misterul acestor aluzii criptice este foarte dificil de descifrat.

Peşer la Habacuc (lQpHab) este cel mai bine conservat din toate. Cele 13 coloane ale sale comentează primele două capitole ale cărţii biblice. Dar există şi fragmente ale *peşerului la isaia,* descoperit în grota a treia (3QpIs), ale altor cinci manuscrise ce se referă tot la pasaje din Isaia, descoperite în grota a patra (4QpIs[ae] nr. 161-165), apoi fragmente a două manuscrise ce explică pe Hozea (4QpHoz[a*b]), ale unui *peşer la Nahum,* conservat parţial, ce conţine patru coloane (4QpNah nr. 169), precum şi a multor altor *peşarim*[35] la Psalmi, dintre care cel mai bine conservat este tratatul la Psalmul 37, 7-40 şi începutul Psalmului 45 (4QpPsa). Acelaşi procedeu este aplicat florilegiilor[36] scoase din diferite locuri ale Bibliei (4Q nr. 174-176) şi catenelor[37] de texte (4Q nr. 175-177), uneori grupate pe teme (4Q nr. 179-180). Totul arată o intensă activitate de reflecţii asupra Scripturii, în scopul luminării vieţii istorice a grupului ce a trăit în aşteptarea eliberării de Belial sau Satan.

Studiul acestor texte nu este chiar atît de avansat încît să se poată fixa

cu precizie data exactă, sau pentru a determina autorul sau autorii acestora. *Peşerul la Nahum* dă cîteva indicaţii preţioase asupra istoriei Comunităţii atunci cînd menţionează numele a doi

^ Mai explicit, unii traducători ai *Comentariului lui Habacuc,* descoperit la Marea Moartă, traduc aceasta prin *"Sensul acestui verset este...; Aceasta se explică..."*

[35] Pluralul \ui *peşer.*

[36] După cum arată şi titlul, erau un fel de "antologii". Aceste florilegii se află traduse în voi. II din *"Les Textes de Qumran".*

[3] Nişte liste cu versetele biblice ordonate pe chestiuni; un fel de concordanţe moderne.

regi din Siria, şi anume Antioh (4QpNah nr.169 fragm. 3-4) şi Demetrios (ibidem 1,1-2). Primul s-ar putea să fie Antioh Epifane (175-164 Î.Hr.), iar al doilea este Demetrios III (96-88 î.Hr.), adversarul asmoneului Alexandru Ianeu[38]. Acest *peşer,* adică gen de interpretare, ca actualizare a textului biblic al Vechiului Testament, se va regăsi şi în Noul Testament (de ex. Faptele Apostolilor 4, 25-28 şi 8, 32, 35), dar numai ocazional, şi nu sistematic, cum este cazul la Qumran, unde cărţi biblice întregi sînt comentate astfel. în 4QpNah, ura virulentă împotriva inamicilor se aseamănă cu cea care se găseşte în unele pasaje din 1QS şi 1QM.

Acestui gen de interpretare i se ataşează un document foarte deteriorat (HQMelk)[39], care aplică unui viitor liberator, numit Melhisedec, textele biblice ce aveau în vedere anul-jubileu. Prezenţa acestui nume în Geneza 14 şi în Psalmul 110, 4 atrage atenţia în mod evident. Alte două documente, cunoscute numai din publicaţii parţiale[40], opun lui Melhisedec ("regele meu este drept") p© un alt personaj numit Melkireşa ("regele meu este impietatea"), poate ca un nume pentru zeul paginilor.

Naraţiunile hagadice

Cuvîntul ebraic *hagadah* are sensul de *poveste, legendă, fabulă.* Indică un gen literar specific miturilor, prin intermediul căruia se pot explica anumite credinţe şi obiceiuri.

Cînd s-au analizat Apocrifele Vechiului Testament[41] ca şi unele cărţi adunate ulterior în canonul biblic, s-a observat că acestea recurgeau intenţionat la forma literară a unei naraţiuni didactice sau hagadice.

Grotele de la Qumran ne-au oferit multiple exemple. S-au găsit mai multe serii de scrieri, cunoscute de altfel dinainte, ca *Enoh, Jubilee, Testamentele celor 12 Patriarhi,* care fie preced fondarea Comunităţii, fie au fost scrise chiar de Comunitate, cum este cazul cărţii *Jubilee.* Să amintim pe scurt aceste apocrife descoperite la Qumran.

[35] Cf. E. WiU, *Histoire politique du monde hellenistique,* voi. II, Nancy, 1967, P-377sq.

•" Un fel de comentariu cu privire Ia marele preot Melhisedec.

[40] Cf. J. Milik, *MWd-sedek et MilH-peşa dans Ies anciens ecrits juifs et chretiens,* în JSS.23 (1972), p. 126-137.

[41] Cărţile necanonice pe care Biserica Ortodoxă le numeşte apocrife, iar protestanţii pseudoepigrafe.

Apocrifa la Geneză sau Mica Geneză, deoarece este un fel de rezumat la Geneza din Biblie, este scrisă în aramaică, extrem de deteriorată, pare să fi fost o copie cam din jurul erei creştine, dar este posibil să fi fost compusă cu mult înainte. Dată este deci contestată. în acest manuscris se găseşte o naraţiune autobiografică[42] a lui Lameh, în care se povesteşte naşterea minunată a lui Noe (col. I-VI). Din nefericire nu mai există decît coloana a H-a. Urmează apoi o naraţiune autobiografică a lui Noe, povestind Potopul (col. VI-XII), reduse şi acestea la numai cîteva fragmente, apoi o repartiţie geografică a diviziunii popoarelor, din care au rezistat numai cîteva resturi din coloanele XVI-XVII, o naraţiune autobiografică a lui Avraam, ce acoperă materia din Geneză 11-13 şi, în fine, o naraţiune, scrisă la persoana a treia, ce acoperă Geneza 14-15. Ce va mai fi urmat, astăzi este complet pierdut. Ultima naraţiune amplifică episodul biblic pînă acolo încît se apropie de genul Targumurilor. Dar precedentele naraţiuni, ale căror început şi sfîrşit lipsesc, pot fi comparate şi cu diferitele *Testamente,* cunoscute şi din alte părţi, deci nu numai cele de ia Qumran. Raportul lor'cu tradiţiile adunate în cărţile *Enoh* şi *Jubilee* este dificil de precizat. Relatările privitoare la Noe şi Lameh sînt paralele, adică aceleaşi ca şi în cartea *Enoh*[4i]. Relatarea despre Avraam are afinităţi strînse fie cu *Jubilee,* fie cu un izvor utilizat de către autorul lor. După părerea lui Carmignac, ar fi mai logic să aşezăm scrierea Apocrifă la Geneză în categoria scrierilor analizate înainte.

Ciclul Daniel. Un fragment dintr-un manuscris denumit Rugăciunea

regelui Nabonide (4QOrNab), realizează o paralelă interesantă la cartea biblică Daniel (cap.4), scrisă şi ea în aramaică. Mai veche decît cartea Daniel, această scriere prezintă o tradiţie oarecum proprie şi, de aceea, s-ar putea să provină din Diaspora orientală, adică din părţile Mesopotamiei.
Trei alte texte relative la Pseudo-Daniel (4QPsDan$^{a'c}$) n-au ajuns decît nişte simple fragmente minuscule. în ele se află o evocare a trecutului ce a urmat marile linii ale istoriei sfinte. Evocarea utilizează teoria celor patru regate, ca şi Daniel în cap. 2 şi 7, şi se fixează asupra luptei ce avea să" aducă salvarea lui Israel. Data realizării *Rugăciunii lui Nabonide* este fixată de cercetători în anul 100Î.Hr.
[4^] Adică personajul în cauză vorbeşte la persoana I.
[43] A se vedea Enoh 106-107 şi studiile recente ale cercetătorilor I. Starcky, I. Fitzmyer şi P. Grelot în revistele de specialitate.

Targumuiile
Majoritatea manuscriselor de la Marea Moartă sînt scrise în limba ebraică, dar unele sînt scrise în limba aramaică, ceea ce înseamnă că s-a continuat tradiţia împămîntenitâ de Apocrife, scrise în marea lor majoritate în aramaică, precum şi de cartea Daniel (cap. 2-7). Se pare că la Qumram s-a continuat această tradiţie. Sfîrşitul cărţii Apocrifa ia Geneză, care parafrazează capitolele 14 şi 15 din Geneza biblică, se apropie deja de genul targumic, a cărui importanţă pentru viaţa de la sinagogă este binecunoscută. *Genul targumic constă în traducerea cărţilor biblice din ebraică în aramaică, pe înţelesul tuturor, în acest sens adăugind anumite cuvinte în plus faţă de textul original.*
în grota a patra s-au găsit fragmentele unui Târguim ia cartea Levitic, în aparenţă foarte literal, corespunzînd, adică, textului masoretic. Acestea n-au fost încă publicate. Grota 11a furnizat un Targum Ia lob, începînd cu lob 17,14, dovedit prin fragmente de 38 de coloane. Traducerea lui este, în general, literală, cu cîteva glose[44] sau modificări interpretative. Partea finală (lob 42) este însă mult mai scurtă decît cea a textului masoretic şi diferită de cea a Septuagintei. Tonalitatea qumramană a textului a fost discutată[4^]. Limba nu ne permite să decidem în această chestiune. Ea se situează, pe cît se pare, între aceea a lui Daniel şi aceea a Apocrifei la Geneză, probabil în secolul I înainte de Hristos. Este îndoielnic dacă opera a fost compusă pentru a fi citită în sinagogi, cum este cazul Targumurilor ce au apărut

mai tîrziu. Aici s-ar putea să fie vorba de Targumul la lob, înfierată mai apoi de R. R. Gamalill[46]. în orice caz, *studiul limbii aramaice din epoca Noului Testament beneficiază de aportul textelor qumranite, scrise în această limbă, limbă vorbită şi de Mîntuitorul Hristos şi discipolii Său*

Alte texte

în manuscrisele de la Marea Moartă sînt reprezentate şi alte genuri literare, dar clasificarea lor este cu atît mai dificilă cu cît este vorba uneori de fragmente de manuscrise cît unghia degetului, în grupul denumit Testimonia[47], găsit în 4QTest nr. 175, ultimul

[44] Cuvinte adăugate.

[45] A. **Caquot,** *Un ecrit sectaire de Qumran. Le Targum de Job,* în RHR, 185 (1974), p. 9-27.

[46] J. Carmignac, *op. cit.* p. 156.

[47] Pasaje alese din Scriptură care serveau la confirmarea unor idei din doctrina unui grup religios.

text este un psalm apocrif pus pe seama lui Iosua. Acest poem oarecum bine conservat pare să descrie, sub înfăţişarea unei femei uşoare, o sectă rivală Comunităţii eseniene (1Q 184)[48].

Aşa-numitele *Spuse ale lui Moise[49]* (1Q 22) recapitulează punctele principale ale Legii, a căror observare se pare că era foarte strictă la Qumran.

Un fragment din *Cartea Misterelor[50]* (1Q 27) se ocupă de secretele viitorului, ceea ce o apropie de genui apocaliptic Acest gen este reprezentat mai bine de o scriere importantă numită de cercetători *Descrierea Ierusalimului cel Nou* şi pe care urmează s-o publice profesorul Y. Yadin de la Universitatea din Ierusalim[51]. După analogia cu Ezechiel, capitolele 40-48, autorul acestei scrieri zugrăveşte un oraş ideal, unde totul, chiar măsurile de lungime, au o însemnătate simbolică. Această descriere a *Ierusalimului Nou* e greu de datat, dar ea reprezintă o formă literară de care poate fi legată cea din Apocalipsă, capitolul 21.

Cei mai enigmatic dintre textele de la Qumran poate că este cel care se constituie într-o serie de horoscoape (4Q 186), ce pare să se ocupe cu preziceri pe baza fizionomiei şi astrologiei.

Sulul de aramă

Deşi în vechime se scria numai pe pergament şi pe papirus, în grota a treia au fost găsite două suluri din aramă. Textul, gravat cu dalta pe foi de aramă, indică ascunzătorile a 60 de tezaure, ce reprezentau o cantitate mare de aur, argint şi aromate. Din cauza oxidării aramei, a devenit extrem de dificilă descifrarea scrisului, ceea ce a făcut ca cele două ediţii, una a lui Milik şi alta a lui Allegro[52], să ajungă la traduceri diferite. Toţi cercetătorii se întreabă dacă este vorba de nişte tezaure reale sau sînt pur şi simplu imaginare. între altele, nu este sigur dacă documentul acesta din aramă este de origine qumraniană. S-ar putea ca aceste sume enorme să reprezinte daniile vărsate la tezaurul iudeu între cele două revolte iudaice dintre 70 şi 135 după Hristos. Limba utilizată de aceste documente este o limbă ebraică evoluată ce se înrudeşte cu cea din Mişna[53].

[48] J. **Carmignac,** *Poame allegorique sur la secte rivale,* în RQ, nr. 19, p. 361 sq. [4"] Traduse în *Les textes de Qutnran traduits et annotes,* voi. II, p. 247 sq.

[50] Tradus în *Les textes de Qumran traduits et annotis,* voi. II, p. 255 sq.

[51] Profesorul Yadin 1-a luat de la un anticar din Betleem, îndată după războiul arabo-israelian din 1967.

[52] **J. Carmignac,** *op. cit* p. 157.

[53] Prima parte a Talmudului, ce constă din două secţiuni: Mişna şi Ghemara.

Cum s-a amintit mai înainte, în afara celor 11-12 grote din jurul Qumranului, care au furnizat manuscrisele prezentate pînă acum, este posibil ca beduinii şi arheologii să mai fi depistat şi alte grote cu manuscrise în asa numitul Desert al lui Iuda.

Perioada compunerii manuscriselor de la Qumran se situează într-un interval între 150 IHr. si aproximativ 68 dHr. Grotele şi locurile cercetate *din afara Qumranului conţin manuscrise care se situează după 68 dHr.* Astfel, de exemplu, la Masada[54] s-a găsit un manuscris al cărţii deuterocanonice *Siracuie, cate* a fost publicat de profesorul Y. Yadin[55], precum şi un manuscris al unei Liturghii îngereşti, prezentat anterior.

în grotele de la Murabba'at s-a descoperit o serie de texte[56] ce conţin arhivele combatanţilor din a doua revoltă iudaică, 132-135 d.Hr. Ele

sînt scrise în ebraică, aramaică, uneori chiar în greacă sau latină. Aici s-a dat peste vestita scrisoare a lui Bar-kokhba către iudeii din Galilea. Tot de la Murabba'at provine, probabil, un sul, în greceşte, referitor la cei 12 profeţi mici*[7].
Grotele de Ia Nahal Hever au furnizat o importantă documentaţie arheologică[58] şi o documentaţie literară de mare importanţă, ce completează pe cea de la Murabba'at[59].
Grotele de la Khirbet Mird au procurat fragmente din Vechiul şi Noul Testament, scrise în limba creştino-palestiniană şi copiată către secolul al Vl-lea după Hristos[60].
Gîndirea de la Qumran Gîndirea religioasă la Qumran
După profesorul J. Carmignac[61], principala caracteristică a Comunităţii de la Qumran pare să fi fost "fidelitatea", fidelitate către Dumnezeu şi voia Sa, credincioşie către Legămîntul reînnoit în toată puritatea sa, fidelitate în mesajul Profeţilor, fidelitate
[34] Locul unde s-au retras zeloţii iudei după căderea Ierusalimului la 70 d. Hr. şi unde după o rezistenţă de un an s-au sinucis cu toţii, spre a nu cădea m mîna romanilor, care i-ar fi chinuit tn cea mai cruntă răzbunare.
ci '
[JJ] **Y. Yadin,** *The Ben Şira Scrollfrom Masada,* Ierusalim 165.
[56] Au fost editate m *Discoveries in the Judaean Desert,* voi. II.
57
[J'] *A* fost publicat de D. Barthelemy, *Les dâvaciers d'Acuila,* Leiden, 1963.
[58] **Y. Yadin,** *The Finds from the Bar-Kokhba Period in the Cave of Letters,* Ierusalim, 1963.
[59] A fost publicată, parţial, în *Israel Exploraaon Journal,* 1963.
[60] C. Perrot, în *Revue Biblique,* 1963, p. 506-555.
[61] *Opera citată,* p. 159 sq.

către marii preoţi legitimi din familia lui Sadoq, fidelitate faţă de calendarul solar tradiţional. Sub acest raport, gîndirea de la Qumran este, esenţial, gîndirea Vechiului Testament, cu rigurosul său teocentrism si un simt foarte dezvoltat al Gloriei lui Dumnezeu. La Qumran se pune în practică Legea mozaică cu loialitate intransigentă, fără nici un subterfugiu admis de cazuistica scribilor. Totuşi unele deviaţiuni neobservabile arată stîngismul unor perspective ale celor de

la Marea Moartă. De exemplu se insistă mult asupra urii lui Dumnezeu faţă de cei păcătoşi şi nimicirea acestora pînă la unul. Tot astfel se majora importanţa purităţii rituale şi se impuneau fiecărui om exigenţele prevăzute marelui preot, cînd oficia în ziua Ispăşirii. Considerau ca nevalabile şi chiar culpabile ceremoniile liturgice împlinite de sacerdoţii nelegitimi, după un calendar lunar netradiţional şi astfel boicotau Templul din Ierusalim. Se aştepta cu nerăbdare eliberarea militară care va extermina pe fiii întunericului. Locul prim era dat marelui preot, descendent din casa lui Aaron, şi de aceea comandantului militar, vlăstar din David, i se atribuia doar un rol secund. Se imagina că eliberarea, obţinută pe cale militară, ce va scăpa pămîntul de păgîni şi de iudeii care călcau Alianţa[62], va readuce pe pămînt viaţa para-disiacă. Se dezvoltase nebănuit credinţa în îngeri şi se insista asupra influenţei acestora şi a demonilor în inima omului şi în desfăşurarea evenimentelor istorice. Se depăşise chiar poziţia Vechiului Testament prin propagarea punerii în comun a bunurilor terestre şi interzicerea completă a poligamiei şi a divorţului, în practică, viaţa austeră a religioşilor de la Qumran merită pe deplin admiraţia lui PiipJu cel Bătrîn şi a lui Iosif Flaviu, deoarece era inspirată de către o pietate sinceră şi curajoasă. Viaţa spirituală de la Qumran poate că este cea mai frumoasă floare a iudaismului, după cum se exprimă majoritatea cercetătorilor de astăzi.

De la Qumran la Noul Testament

în partea a doua a acestui opuscul ne vom ocupa mai pe larg de Comunitatea de la Qumran şi de raportul ei cu creştinismul. Aici amintim numai cîteva caracteristici de bază.

[62] Qumraniţii se socoteau "Restul lui Israel" cel prezis de profeţi. Acest rest desemna pe qumraniţi, căci ceilalţi iudei erau consideraţi decăzuţi din credinţă şi deci şi din Legămîntul făcut cu Dumnezeu pe Sinai. Iudeii din afara comunităţii qumranite erau egalaţi cu păgînii care nu ştiau nimic din Legea mozaică.

Profesorul Carmignac ne arată că teologia de la Qumran alimenta, la membrii Comunităţii, aspiraţii morale şi spirituale foarte înalte. Studiul constant al Scripturii trezea în ei o mare rîvnă religioasă. Astăzi, se pune întrebarea dacă nu existau Ia qumraniţi unele urme de

influenţe străine[63]. Dacă este vorba de influenţe greceşti, trebuie să ţinem cont de xenofobia[64] violentă a grupului de la Marea Moartă, născut în plină reacţie contra elenizării Iudeii. Ce însemnase lupte macabeilor decît lupta contra grecizării religiei mozaice dorită de regii sirieni[65]? în ce priveşte influenţele persane, poate că ele se lasă întrezărite oarecum în cîteva urme din Apocalipsele conservate şi citite la Qumran. Dar ele se situează atunci în epoca premacabeică, deci înainte de înfiinţarea Comunităţii.

în ceea ce priveşte *raportul Comunităţii cu Noul Testament, acesta este evident, dar nu de esenţă majoră.* Esenianismul nu constituia în iudaism decît un curent în mijlocul multor altora, poate cel mai îndepărtat de Evanghelie în ce priveşte punctele capitale, ca de exemplu universalismul mîntuirii şi atitudinea faţă de regulile de puritate legalistică sau mai bine-zis excesivă. Rămîn contacte posibile în materie de comportamente practice ca, de exemplu, retragerea în pustie, castitatea, căutarea sărăciei, punerea în comun a bunurilor. S-ar putea să existe şi anumite paralelisme în domeniul expre siilor literare, ca de pildă folosirea comună a expresiilor ca *"mister", "Belial", "fiii luminii"* etc. Asupra acestor puncte, Noul Testament a putut să ia unele expresii de la curentul esenian, ca şi de la cel fariseian. Informarea directă asupra acestui curent de gîn-dire, ce a antrenat atîtea suflete pioase, nu trebuie să fie neglijată.

Este posibil ca, dintr-o excesivă habotnicie a qumraniţilor, aceştia să fi ajuns la ideea luptei armate, pentru a izgoni pe păgîni (romani) din Ţara Sfîntă, şi astfel să întroneze aici regalitatea lui Mesia. De altfel, în timpul primei revolte iudaice, unii esenieni au intrat în mişcarea războinică a zeloţilor. losif Flaviu citează pe un oarecare Ioan esenianul printre şefii revoltei[66]. Prezenţa unor scrieri qumraniene în sinagoga de la Masada, ruinată în 74 d.Hr.,

' De exemplu, greceşti, sau din alte părţi Ura de străini.

în mod brutal, Antioh Epifane voia elenizarea iudeilor. *Războiul iudaic*, II, XII, 4 567; III, II, 111; III, 1,2,2,19.

confirmă această poziţie politică a esenienilor. Se explică astfel şi distrugerea construcţiilor de Ia Qumran de către romani, în 68 d.Hr. Este posibil ca o fărîmă de grup esenian să fi supravieţuit sub formă de sectă? Problema este discutabilă, aşa cum discutabilă este şi influenţa

eseniană în iudaismul din Diaspora. S-a sugerat, de exemplu, că este posibil un anumit raport între credinţele combătute de Sf. Pavel în Epistola către Coloseni (2, 16-17) şi tradiţia qumraniană[6]?. Trebuie să admitem că unii dintre membrii vechiului partid religios ar fi putut evolua mai apoi spre curentul gnostic[68]? Sub acest aspect, partea de ipoteză este prea mare fiindcă nu putem afirma nimic sigur. O sugestie mai probabilă este cea care ataşează curentului ieşit de la Qumran pe autorul poemelor numite *Odele lui Solomon**[9] . în orice caz, *Qumran procură o informaţie de neînlocuit despre iudaismul de dinainte de 70 d.Hr. şi despre utilizarea limbii ebraice şi a celei aramaice în Iudeea din timpul lui Isus şi a apostolilor.*

'" H. Braun, *Qumran und das tieue Testament*, voi. I, p. 228 sq.

Cei care amestecau doctrina biblică cu idei şi practici din religiile orientale. J. Carmignac, *Un qumranien converti, au christianistne,* Berlin,1963, p.75 sq.

CAPITOLUL VIII

DASCĂLUL DREPTĂŢII ŞI CEI DOI MESIA DIN MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ

După descoperirea şi, mai ales, după descifrarea manuscriselor de la Qumran, au fost desprinse din aceste interesante vestigii ale trecutului o mulţime de idei, care constituie specificul curioasei comunităţi ce şi-a cunoscut apogeul său în secolele I înainte şi după Hristos. Comunitatea este identificată de către savanţi, în proporţie de 60%, cu renumita sectă a esenienilor[1]. Dar nu puţini sînt şi cei ce evită să facă acest lucru[2], mulţumindu-se să spună sectei "comunitarii de la Qumran", fiindcă adepţii sectei, la intrarea în asa-numitul "ordin religios" renunţau la avutul propriu pe care-1 considerau patrimoniul comunităţii^.

Din cercetarea textelor găsite la Qumran, printre personalităţile mai des amintite, s-a văzut de cît de multă consideraţie se bucura **Dascălul Dreptăţii[4].** Dar, foarte des în discuţii, veneau şi cei doi Mesia.

1 Dintre savanţii cei mai recunoscuţi am putea numi pe Dupont-Sommer, Roland de Vaux, Miliar Burrows, J. T. Milik etc

2 +n r=ndul acestora num\r\m pe Eduard Dhorme, C. R. Driver, C. Roth etc.

Profesorul iudeu S. Zeitlin susţine cu tărie că eremiţii da Ia Qumran stnt membrii sectei karaite, ce a apărut în secolul VIII după Hristos, în Babilonia de odinioară, Irakul de astăzi. Curioasă este poziţia adoptată

de H. del Medico, care susţine că esenienii n-au existat niciodată, ei fiind doar invenţia, ca să nu spunem frauda, celor doi renumiţi autori antici iudei Iosif Flaviu şi Filon de Alexandria. Savanţii resping această părere, şi pe drept cuvînt, fiindcă nu vedem ce interes ar fi avut cei doi scriitori în inventarea unei comunităţi imaginare.
3 Se ştia de la Iosif şi Filon că esenienii, la intrarea în ordin, duceau o viaţă comunitară. După descifrarea celor două manuscrise, denumite de cercetători *Documentul din Damasc şi Regula Comunităţii,* s-a văzut că membrii ordinului depuneau la fondul comun absolut tot ce aveau.
[4] După părerea majorităţii cercetătorilor, Dascălul Dreptăţii a fost chiar fondatorul comunităţii. După profesorul Th. H. Cater, acesta n-a existat, ci prin expre-

Printre ideile profesate de către sectanţii de la Marea Moartă, cele eshatologice deţineau primul loc[5]. Aceasta nu-i de mirare căci în secolele III-I înainte de Hristos a înflorit apocaliptica[6] pe pă-mîntul Ţării Sfinte. Instaurarea erei eshatologice avea să fie înainte de toate opera lui Dumnezeu. Asupra acestui punct esenienii sînt de acord cu doctrina Vechiului Testament. Dar în ceea ce priveşte pe cei ce vor fi agenţii execuţiei, doctrina lor este complexă. în aşa-numita *Regulă a Comunităţii* se spune că prescripţiile Vechiului Testament sînt valabile "pînă la venirea Profetului, a lui Mesia de Aaron şi (a lui Mesia) de Israel[7]". *Documentul din Damasc* se face ecoul *Regulii Comunităţii* cînd precizează că reglementările Vechiului Testament vor fi valabile *pînă la venirea lui Mesia de Aaron şi de Israel*[8].
Profetul, înainte-mergătorul celor doi Mesia, nu pare să fie menţionat în altă parte decît în textele de la Qumran, aşa încît nu putem spune nimic despre funcţiile sau personalitatea sa. Personalităţile lui Mesia de Aaron si Israel ne sînt ceva mai clare. Că nu este vorba de o singură persoană, ce ar îndeplini două funcţii, ci de două persoane distincte, nu mai există nici o îndoială[9].
Mesia de Aaron este Marele **Preot** care va releva adevăratul sens al Cuvîntului lui Dumnezeu şi care, probabil, va promulga Legea cea Nouă. într-adevăr, comentarea autorizată a Scripturii este sarcina Sacerdoţiului şi de aceea Mesia-Preotul poartă titlul de Scrutător al Legii *(dores-ha-Thorah)* în anumite texte aflate în

sia "Dascălul Dreptăţii" se subînţelegea o anumită funcţie, deţinută de cel ce reuşea să ajungă la treapta de şef, de învăţător al Comunităţii. După Gaster, Dascălul Dreptăţii era cel ce "explica corect Scriptura". Din textele de la Qumran se observă că inamicul cel mai ireductibil al Dascălului Dreptăţii a fost Preotul Necredincios, care i-a cauzat mari nedreptăţi. După părerea unor cercetători, Dascălul Dreptăţii a fost chiar omorît de către acesta. Această părere, n-a fost dovedită pînă acum.

O adevărată întrecere s-a pomit în lumea savanţilor în identificarea istorică a Preotului Necredincios. Prin identificarea lui se va putea plasa în istorie epoca în care a trăit şi activat secta de la Marea Moartă. Sectanţii de ia Qumran erau convinşi că cu ei se va încheia veacul acesta şi va începe cel viitor, prin sosirea pe pămînt a trimisului iui Dumnezeu, adică a lui Mesia

" Scrierile apocaliptice descriau în mod fantastic grozăviile ce aveau să se tatîaipie cînd va veni Mesia să distrugă pe cei păcătoşi, după care va începe "un cer nou şi un pămînt nou" cum prezisese Isaia.

' 1QS IX,11 (Aceasta este abrevierea pentru *Regula Comunităţii* sau *Manualul de Disciplină).*

° CDC 14,19 (Aceasta este abrevierea pentru *Documentul din Damasc).*

[9] Cf. J. T. Mflik, în revista Verbum Domini XXIX, 1951, p. 152 şi K. G. Kuhn, în revista New Testament Studies 1,1955, p. 168-179.

grota a patra, unde este asociat cu *Vlăstarul lui David*[10]. Ca şi fondatorul prezumtiv al sectei, de asemenea, este numit *învăţătorul Justiţiei*[11]. Amintim că această denumire ar putea să fie redată şi prin *învăţătorul legitim,* adică cel care are dreptul să înveţe, în opoziţie cu pseudo-Mesii şi pseudo-profeţii.

Mesia de Israel corespunde lui Mesia de Iuda, cel tradiţional, ieşit din linia regală a lui David, căci se vorbeşte de *mlădiţa lui David (semah David)* în cîteva texte din grota a patra[12] (vezi Zaharia 2, 8; 6, 12). Dar rolul lui era numai acela al unui şef poiitic.

în felul acesta, în epoca eshatologică, s-ar restaura situaţia din perioada preexilică, perioadă în care prosperitatea regatului se datora - asa socoteau esenienii - coi Jucerii unite a doi şefi[13], unul religios, marele preot, celălalt temporar, regele. Contrar realităţii istorice ei

atribtiaii primul loc man 'ui preot şi nu regelui, proiec-tînd astfel, în trecut şi în viitor, organizarea teocratică a Iudeii din epoca persană şi greacă. Această trăsătură confirmă, şi ea, originea sacerdotală a mişcării eseniene.
După cum se vede, această concepţie mesianică se opune atît celei din Vechiul Testament, cît şi a celei din Noul Testament, ce nu cunosc decît pe Mesia de descendenţă regală[14]. Oare nu se aflâ o urmă a acestei doctrine în Evanghelia Naşterii Domnului, după Lucâ, unde Isus este "fiul lui David" prin străbunicii lui Iosif[15], dar şi fiul lui Aaron, deoarece Fecioara Măria este rudă cu Elisabeta[16], care era una din "fiicele lui Aaron"[17]? în ce priveşte concepţia despre sacerdoţiul suprem al lui Hristos, aşa cum este el dezvoltat în Epistola către Evrei, ea relevă un mediu şi o mentalitate diferite.
[1U] Cf. *Journal of Biblicul Literature* LXXV, 1956, p. 176. Este Cercetătorul Legii care vine în pămîntul Damascului (CD 17,18 urm.), este fondatorul sectei (numit astfel în CD 6,7) sau, mai degrabă, Preotul Mesia, fiindcă se face apoi menţiune la *Prinţul întreg/i Congregaţii* (CD 7,20 urm.), ce este cert Regele-Mesia.
[11] CD 6,10 urm.
[12] *Journal of Biblical Literature,* LXXV, 1956, p. 174-177.
[13] Cmd s-au întors evreii din robirea babilonică atunci au fost conduşi de Zorubabel, din spiţa lui David, şi de marele preot Iosua. Comunitarii de la Qumran socoteau ideal acest fel de conducere a lui Israel, adică cu un şef politic - regele- şi un şef religios - marele preot. Poate că ei se uitau şi mai înainte, pe timpul regilor, cînd ftfnele statului Ie avea regele, iar pe cele ale bisericii le avea marele ••"ot.
[14] Să se vadă totuşi cu atenţie Zach. 3,4,8 şi Ier. ?3,14-18.
[15] Cf. Luca 1,32; 3,23-31.
[16] Cf. Luca, 1,36.
[17] Cf. Luca, 1,5.

Aceste cîteva idei n-au mulţumit pe cercetători. De aceea au început să se adîncească tot mai mult în înţelegerea chestiunii mesianice după concepţia comunităţii de la Qumran.
într-adevăr, una din problemele cele mai de seamă, pe care le pune manuscrisele de la Marea Moartă, priveşte aşteptarea mesianică a Comunităţii de la Qumran. *Ca adepţi ai doctrinei creştine sîntem în*

primul rînd preocupaţi de această problemă, fiindcă noi credem că Mesia a venit şi S-a făcut om în Domnul Isus Hristos. Noi vorbim de Isus ca de Acela care ne-a fost promis de către Legea Vechiului Testament, iar christologia[1&] *constituie una din doctrinele principale ale Bisericii De aceea, tot ce se atinge de aşteptarea mesianică a iudaismului dinaintea erei creştine este de natură să atragă atenţia noastră, şi aceasta pentru a ne permite să înţelegem mai bine mesajul Noului Testament.*
Este deja cunoscut că printre cercetătorii consacraţi ai Bibliei, nu există unanimitate în ceea ce priveşte originile şi aşteptarea mesianică a iudeilor. Aşa, de exemplu, Hugo Gressmann[19] pune eshatologia iudaică în legătură cu eshatologia Orientului Antic. Profesorul norvegian S. Mowinckeî[20], socoteşte că mesianismul iudaic depindea numai de ideea regalităţii sacre[21]. Profesorul danez Vriezen[22] se apropie mai mult de realitate. Ca şi O. Procksch[23], el insistă asupra caracterului privind mereu spre viitor al religiei lui Israel. Vriezen consideră credinţa în Yahweh ca temei al întregii aşteptări soteriologice. Israeliţii credeau în prezenţa reală a lui Yahweh în mijlocul poporului Său şi, în acelaşi timp, faptul că Yahweh este un Dumnezeu al sfinţeniei şi al mîntuirii.
Aceste explicaţii diferite îşi au sorgintea ori conduc la diferite concepţii în ceea ce priveşte aşteptarea soteriologică a lui Israel. De aceea este necesar să studiem cu multă atenţie mesianologia

[18] Cu alt termen mesianologia, căci Hristos este Mesia.
[19] Cf. S. Mtjwtockel, *Han son hotmner,* 1951, în traducerea engleză *He that comes,* Oxford, 1956.
Tb. C. Vriezen, *Holdlînjen der Theoloşe van had Oude Testament,* Wageningen, 1954 p. 366 n.i.
3; S. Mowtnckel, *He that comes,* Oxford, 1959, p. 161.
[Âi] Şcoala nordică, care cuprinde savanţii suedezi şi norvegieni, face mare caz de ideea regalităţii sacrale, după care regele Vechiului Testament, ca şi regii babilonieni şi asiriens, ar fi deţinut la început şi calitatea de mare preot, fiind reprezentantul zeului pe pămînt.
[22] *Op.* c«.p.367.
[23] OUo Protksehe, *Teologie des Alten Testament,* 1950, p. 582.

qumraniană, cu speranţa că ea ne va da multe lumini despre formele

primitive şi originile speranţei mesianice a îui Israel, pentru că, fără îndoială, Qumran reprezintă o fază tardivă de credinţă a poporului iudeu şi, după spusele celor ce se ocupă de manuscrisele găsite la Marea Moartă, ele sînt anterioare erei creştine. Deşi manuscrisele de la Qumran nu ne pun în faţă decît un grup particular de sectanţi iudei, cu toate acestea secta, fără tedoială, a păstrat multe din vechile elemente ale doctrinei israelite, elemente pe care iudaismul ortodox le-a eliminat în epoca lui Isus.
Spicuim după *A.* S. van der Woude[24], modul cum au decurs discuţiile şi cercetările savanţilor cu privire la mesianologia qumra-nitilor.
In primul rînd, să ne amintim de teza senzaţională a profesorului de la Sorbona, A. Dupont-Sommer[25], care după studiul textului lui *Pesher Habacuc*[26] a identificat pe Dascălul Dreptăţii cu Mesia. Pe baza cîtorva texte din acest comentariu, în care Dascălul Dreptăţii are oarecare asemănări cu Mesia, Dupont-Sommer nu se sfia să numească pe Isus "o nemaipomenită reîncarnare a Dascălului Dreptăţii". De pe atunci, Dupont-Sommer descria pe Dascălul din lQpHab[27] ca pe "Alesul şi Mesia lui Dumnezeu, Mesia răscumpărătorul lumii"[28]. El vorbea despre "o apariţie supranaturală a Dascălului Dreptăţii, care vine personal să-şi exercite răzbunarea lui", concluzionînd formal că "Dascălul Dreptăţii, după moartea sa tragică fu considerat de ai săi ca plăcut lui Dumnezeu, ce va fi răsplătit cu o slavă excepţională"[29].
Opinia lui D. Sommer a aflat numai opozanţi. într-adevăr, dacă citim sulul Habacuc, numaidecît se constată că *exegeza savantului francez este artificială.* Azi nu se mai află specialişti care, ocupîn-du-se de sulurile de la Qumran, să fie dispuşi a subscrie la felul de a vedea al lui D. Sommer. De altfel, chiar el s-a simţit obligat, ca
[M] A. S. van der Woude, *Le maitre de justice et le deux Messias da la Commu-nautâ de Qumran,* în volumul *La secte de Qumran et Ies oripnes du chrisdanisme,* par J. van der Ploeg et al. (Recherches Bibliques, IV), Paris, Desclee de Brauwer, 1959, p. 121-134.
[25] între altele *Apercus preliminaires* sw *Ies manuscrits de la Mer Morte,* în volumul *L'Orient ancien Mustri,* Paris, 1950, p. 121, care în corpul articolului va fi abreviat în AP.
^ *Comentariul la cartea Habacuc*

*' Abreviere pentru grota 1 de la Qumran, *Pesher Habacuc.*
[28] Cf. A. Dupont-Sommer, AP, p, 121.

[2]" *Idem, tindem,* p. 57 urm.

urmare a observaţiilor critice ce i s-au făcut, să-şi revizuiască poziţiile[30], deşi el continuă să susţină că Dascălul Dreptăţii trebuie considerat ea o figură mesianică[31].

Chiar independent de studiul lui *Pesher Habacuc* şi numai pe baza *Documentului din Damasc,* englezul Salomon Schechter s-a opus identificării Dascălului Dreptăţii cu Mesia. Acesta a găsit *Documentul din Damasc* în *ghenizaua*[32] sinagogii Fostat, din vechiul Cairo şi 1-a publicat abia după 14 ani de la descoperire[33]. De acum înainte, datele de la Qumran ne luminează asupra originilor Documentului. Legătura dintre Qumran şi *Documentul din Damasc* a fost recunoscută imediat după descoperirea manuscriselor, pe baza afinităţilor lingvistice şi ideologice. Fragmentele din grota numărul 6 şi cele care provin din alte caverne o confirmă categoric. Aşadar, *Documentul din Damasc* a făcut parte din biblioteca de la Qumran. Van der Woude[34] este chiar de părere că Documentul a fost compus în mediul qumranian şi, în consecinţă, el nu derivă de la alt grup.

în *Documentul din Damasc* citim[35] că anumite persoane nu vor fi înscrise în cartea comunităţii *din ziua morţii Dascălului Comunităţii pînă la venirea lui Mesia de Aaron şi de Israel.* Cînd Dascălul Comunităţii nu apare distinct de Dascălul Dreptăţii, textul citat distinge net pe acesta de "Mesia de Aaron şi Israel". Este adevărat că D. Sommer nu vede în acest text o obiecţiune majoră a teoriei sale. în ochii lui, Dascălul Dreptăţii trebuia să moară, dar să şi învie. Cind este vorba de "moartea marelui Drept[36]", autorul *Documentului din Damasc* utilizează expresia "Dascălul Dreptăţii", ce convine mai bine carierei sale terestre, iar cînd este vorba de venirea sa eshatologică îi dă titlul de Unsul, fiindcă această venire este ca o înflorire a calităţii sale mesianice[37].

[30] Mai ales într-o serie de articole intitulate *Les Esseniens,* în revista Evidence, 1956-1957, p. 54-62.

[J1] Revista Evidence, luna august-septembrie, 1956, p. 26, n. 23.

[32] Cuvînt ebraic cu semnificaţia de *debara,* camera unde se ţin lucruri vechi.

S. Schechter, *Documents ofJewish Sectaries,* voi. 1, *Fragnents of a Zadokite* [1] *editedfrom Hebrew manuscripts in the Cairo Geniza,*

Cambridge, 1910.
[34] A. Ş. van der Woude, *art. cit* p. 122.
[35] Coloana XIX, 35-XX, *1.*
3" Aşa se exprimă profesorul de la Sorbona.
Dupont-Sommer, *Nouveaux Apercus sur les manuscrits de la Mer Morte,* în voi. *L'Orient ancien ilustre,* 5 Paris, p. 82. în corpul capitolului lucrarea aceasta a lui D. Sommer va fi citată NA

Făcînd abstracţie de caracterul artificial al acestui răspuns, teza lui D. Sommer n-a întîrziat să apară de nesusţinut pentru alte raţiuni. Pe măsură ce s-au descoperit la Qumran noi documente, a devenit şi mai clar că secta a trăit în aşteptarea nu numai a unui singur, ci a doi Mesia. Deja *Manualul de Disciplină*3^ făcea menţiune de *un profet si de unşii de Aaron şi Israel*
La început, mulţi autori au considerat că acest plural reieşea dintr-o greşeală de ortografie[39]. Alţi autori au găsit pe Mesia în "profetul" şi discipolii Lui, în "unşii de Aaron şi de Israel"[40]. La rîndu-i, această ultimă ipoteză s-a dovedit insuficientă cînd au fost publicate textele noi, mai ales un document ce enunţa prescripţiile ce vor fi în vigoare la finele timpurilor, adică în epoca lui Mesia[41]. Pentru timpurile mesianice, aceste texte înfăţişează prezenţa unui "mare preot" şi pe aceea a unui "Mesia de Israel". Ceva mai mult, marele preot este superior lui Mesia de Israel. Or, un personaj uman să fie desemnat a fi mai important decît Mesia de Israel, în timpurile mesianice, se pare că el însuşi trebuie să fi avut calitatea de Mesia. Marele preot, superior lui Mesia de Israel, va fi purtat el însuşi titlul de Mesia, iar ca aaronit, pe cel de *Mesia de Aaron.* Rezultă deci că expresia din *Manualul de Disciplină Unşii de Israel şi de Aaron* sau *Mesii de Israel şi de Aaron* nu este o greşeală de ortografie. Ea implică prezenţa în documentele de la Qumran, alături de profet, a două figuri mesianice - un Mesia sacerdotal şi un Mesia regal, cu alte cuvinte, un *Mesia de Aaron* şi un *Mesia de Israel*[42].
înainte de a ajunge la o concluzie fermă, este important să precizăm sensul expresiei *Mesia de Aaron şi de Israel,* aşa cum o întîlnim în *Documentul din Damasc.* Dat fiind că expresia figurează la singular, mult timp s-a crezut că se are în vedere o singură persoană, adică un *Mesia de Aaron şi de Israel,* cu alte cuvinte un Mesia ieşit dintr-o

comunitate constituită din preoţi (Aaron) şi din laici (Israel) în acelaşi timp.

38 1QS IX,11 (aceasta este abrevierea pentru *Manualul de Disciplină).*

39 între alţii M. Delcor, în periodicul *Revue des Sciehces religieuses,* 1952, p. 366; H. del Medico, *Deuxmanuscrits Mbreux de la Mer Morte,* Paris, 1953, p. 33.

4" W. H. Brownlee, în revista *BASOR (Buletin of the American Schools of Oriental Research),* Suppl. Stud. 10-12 Appendix D. P. 50.

41 Avem în vedere *Manualul de Disciplină.*

42 Cf. K. G. Ktihn, *Die beiden Messias Aarons und Israels* în revista *New Testament Studies,* T. I, 1954-1955, p. 168-179.

Chiar si astăzi mai sînt unii autori care susţin acest mod de a vedea lucrurile[43]. Ei conced că textele de la Qumran înfăţişează doi Mesia, dar ei socot că cele două personaje s-au contopit mai tîrziu într-unui singur. Van der Woude[44] se opune, arătînd că nici un indiciu nu dă tărie acestui schimb de perspectivă. în suluri n-ar exista nimic care să poată stabili o evoluţie în credinţele mesianice ale sectei. După Van der Woude, un studiu al tuturor pasajelor mesianice, care figurează în textele publicate pînă acum, ar permite să concluzionăm că frăţia din Deşertul Iuda, totdeauna a aşteptat venirea celor doi Mesia[45].

La această concluzie ajunge el, din studiul manuscriselor pe care le avem la îndemînă pînă astăzi. De altfel, el se limitează la *Documentul din Damasc.* In această scriere, lucru cert, expresia *Mesia de Aaron şi de Israel,* cel puţin la prima vedere, apare la singular. Dar mai întîi se poate ca expresia ebraică să fie tradusă *Mesia de Aaron şi Mesia de Israel,* implicînd deci două personaje[46], în al doilea rînd, celelalte date din *Documentul din Damasc* confirmă această dualitate. Dacă studiem pasajele mesianice ale *Documentului din Damasc*, observăm numaidecît că sînt aşteptaţi doi Mesia[47]. Deci, dacă nici un text nu contrazice credinţa si

7

> >

aşteptarea a doi Mesia, nimic nu ne autorizează să presupunem că cele două personaje s-au contopit într-un singur Mesia. Aşadar, ar fi ceva forţat dacă am apropia mesianologia de la Qumran de doctrina Noului Testament[48].

După Van der Woude, expresia *Mesia de Israel* nu apare în Vechiul Testament. Totuşi cercetătorii sînt de acord în a vedea indicat sub acest nume pe Mesia naţional care, la finele timpurilor, va repurta victoria asupra inamicilor lui Israel şi care, în calitatea lui de descendent al lui David, va domni în Ierusalim. Cu alte cuvinte este vorba de figura mesianică binecunoscută în timpurile iudăi* iui postbiblic, adică de *fiul lui David,* regele ultimelor

ie exemplu, D. Sommer, *NA,* p. 78-80. Acelaşi, *Evidences* luna august-1956, p. 27, n. 84; G. Vemies, în *Cahiers Sioniens,* 1955, t. Ix, p. 58.

A. h. van der Woude, *art. cit.* p. 124.

Cf. A. S. van der Woude, *Die messianischen Vorstellugen der Gemeide vom Qumran,* Assen, 1957.

4 Cf. E. Konig, *Lehrgebaude der hebraischen Sprache,* II, 2,276 b.

47 Cf. nota 45.

48

TO Era bine dacă Van der Woude examina amănunţit articolul recent al lui W. S.
Lasor, din revista *Vetus Testamentum,* t. VI, 1956, p. 429, care continuă a crede
contrariul, şi anume că la Qumran, cei doi Mesia, de fapt era unul singur.

timpuri. Că este aşa rezultă din toate textele de la Qumran, relativ la el, care-1 numesc *Mesia de Israel*[*9], Descendentul lui David*[50], *Adevăratul Mesia*[51] sau *Prinţul (întregii) comunităţi*[52].

Aşadar nu ne vom mai ocupa de această figură, căci se vede bine de ce persoană este vorba.

în schimb de vom ocupa de următoarele două probleme:

1. Cine este colegul lui Mesia de Israel, cu alte cuvinte cine este Mesia de Aaron ?

2. Care era relaţia Dascălului Dreptăţii cu Mesia de Aaron ? Cine era Dascălul Dreptăţii, aşa cum ni-1 arată, între alte documente, *Pesher Habacuc?*

Dacă examinăm conţinutul lui *Pesher Habacuc* reiese că Dascălul Dreptăţii a fost o figură predominantă a sectei, dar în special a fost un preot[53]. Totuşi, el prezintă şi cîteva trăsături profetice. *Documentul din Damasc* descrie ministeriul Dascălului, drept conducerea sectei pe calea plăcută lui Dumnezeu, drept revelaţia făcută în ultimele timpuri

a ceea ce Dumnezeu avea să plătească ultimei generaţii, cea a necredincioşilor[54]. Ni se spune că Dumnezeu a făcut cunoscut Dascălului toate secretele ascunse în cuvintele servilor Săi, profeţii[55]. Cu alte cuvinte, Dascălul acordă discipolilor săi o nouă înţelegere a profeţiilor vechi-testamentare.
Marele adversar al Dascălului Dreptăţii este un personaj numit Preotul Necredincios. în mod evident, acesta din urmă posedă o putere personală, în afară de jurisdicţia sa spirituală. Cu toată probabilitatea, el 1-a persecutat pe Dascăl, chiar după ce Dascălul părăsise reşedinţa sa, Ierusalimul, spre a se retrage la locul său de exil.
Lîngă Preotul Necredincios, *Pesher Habacuc* menţionează un alt adversar al Dascălului, adică pe Omul Minciunii *(ysh-hak-kazab).* Unii savanţi socotesc că pot aprecia cele două personaje chiar pînă în a le identifica. Nu ne putem ralia acestei păreri. Cele două figuri sînt foarte distincte. Peste tot însă *Documentul din Damasc* cunoaşte mai bine pe Preotul Necredincios.
[49]1QS, 9-11; CDC *(Documentul din Damasc)* XII, 23; XIV, 19; XX, 1; XIX, 10 urm. lQSa 2,14-20.
[50] 4Q Patriarchal Blessings 3-4; 4Q florilegium,2; 4Q pesher Jesaia fr.
[51] 4Q Patr. Bless. 3.
[52] CDC VII,20; lQSb 5,20; 1QM (grota 1 *Qumran Miihama - manuscrisul cu războiul)* V,l; 4Q pesher Jesaia fr. A. 2.
[53] *Pesher Habacuc* 11,8; QpPs. XXXVII, r. 14.
[54] Cf. CDC 1,1-12.
[55] Cf. lQpHab VII.4 urm,

Dacă ne întrebăm căror persoane istorice corespund figurile pe care le enumerăm, trebuie să spunem că nu ştim ce nume să propunem în ce priveşte pe Dascălul Dreptăţii[56]. Pentru Preotul Necredincios se înclină a-1 vedea pe Alexandru Ianeu (103-76 î.Hr.) Omul Minciunii ar putea fi Simon ben Shetah, cunoscutul sef al fariseilor, care si-a exercitat autoritatea si sub influenta lui Alexandru Ianeu şi a Alexandrei Salomea (76-67 î.Hr.). Cele trei persoane au în scrierile de la Qumran mai mult decît o singură ţinută istorică. Lucrul acesta se poate spune nu numai de Dascălul Dreptăţii, ci şi de cei doi adversari ai săi. La Qumran, Preotul Necredincios şi Omul Minciunii constituie ceea ce s-ar putea numi o dublă încarnare a lui Antichrist, aşa cum o aflăm, de exemplu, în Apocalipsa Sf. Ioan, unde trei pasaje fac

menţiunea de *fiară* şi *profet mincinos*[51]. Aceste două figuri le găsim într-un fragment din grota IV, numit *Testimonia*[58]. în cuvinte care ne amintesc pe lQpHab, acest text face aluzie la *două instrumente de nedreptate.* Li se reproşează că ei au reconstruit oraşul ca pe un *bulevard al nedreptăţii,* că au săvîrşit acte abominabile în Efraim şi în Iuda, şi că au *vărsat sîngele ca apa pe zidul de apărare al fiicei Sionului şi pe pămîntul Ierusalimului.*
Dascălul Dreptăţii apare ca personajul care, la un moment dat, a fost şeful sectei. A fost el şi fondatorul ei? Dupont-Sommer spune da, dar Van der Woude se îndoieşte, şi ca să ne îndoim şi noi ne invită să citim începutul *Documentului din Damasc* (I, 1 urm.): *"Ascultaţi, deci, voi toţi cei care cunoaşteţi dreptatea, (şi luaţi aminte la lucrările lui Dumnezeu). Căci El are să ceară socoteala de la orice trup. (El va judeca pe toţi cei care-L dispreţuiesc). într-adevăr, cînd eipăcătuiră şi-L părăsiră, El Şi-a întors faţa de la Israel şi de la Templul Lui, şi i-a dat în mîna săbiei. Dar amintindu-Şi de legămîntul cu părinţii, a lăsat să subziste o rămăşiţă în Israel, pe care nu a dat-o pierzării La capătul a 390 de ani, după ce-i dase în mîna lui Nabucodonosor, regele Babilonului, El i-a vizitat şi a făcut să răsară din Aaron «rădăcina unei plantaţii» pentru a-i da ţara în moştenire şi pentru a o face să se bucure de bunurile ţării sale. Atunci*
[5] îndată după descifrarea manuscriselor de la Qumran, s-a pornit la identificarea istorică a Dascălului Dreptăţii şi a Preotului Necredincios. Sînt numeroase ipoteze, mai mult sau mai puţin probabile.
[57] Apocalipsa 16,13; 19,20; 20,10 -
[5] Pare că era o culegere de texte scripturistice, ce se refereau Ia Mesia şi timpurile eshatologice.

au luat ei cunoştinţă de păcatul lor şi aflară că au fost vinovaţi Totuşi ei rămaseră ca robi, şi douăzeci de ani ei căutară bîjbîind drumul. Atunci Dumnezeu recunoscu din lucrările lor, că ei îl caută cu inima curată. Şi El le ridică un Dascăl al Dreptăţii pentru a-i conduce pe căile inimii Lut Şi acesta făcu cunoscut ultimelor generaţii, ceea ce El avea să îndeplinească contra ultimei generaţii, ce avea să facă cu necredincioşW.
în textul de mai sus ni se spune că la o epocă determinată, după exilul

babilonian, epocă fixată la 390 de ani, conform lui Ezechiel 4-5, Dumnezeu a ridicat *o rădăcină de plantaţie.* Că aceste cuvinte vizează secta, rezultă din *Manualul de Disciplină,* unde expresia *plantaţie eternă* se referă la sectanţi. Comunitatea va moşteni pămîntul. De ea se spune că îşi recunoaşte păcatele, dar că nu ştia cum să trăiască. Timp de douăzeci de ani, sectanţii erau ca nişte eroi. însă Dumnezeu le-a fost milostiv şi le-a trimis un Dascăl al Dreptăţii. în acest mod se indică drept şef al sectei personajul deja întîlnit în *Comentariul la Hahacuc.* Atît în *Manualul de Disciplină,* cît şi în acest comentariu, Dascălul Dreptăţii este instrumentul revelaţiei divine. Dacă el a dat sectei constituţia ei, n-a fondat-o însă. El a sosit cu douăzeci de ani mai tîrziu, dată pe care o putem privi ca suficient de bine stabilită.

Cu acest text cu care începe *Documentul din Damasc* concordă foarte bine o pericopă din acelaşi document (VI, 2 urm.). Aici, după o aluzie la devastarea ţării în epoca asirienilor şi babilonienilor, pasajul continuă astfel: *"Dar Dumnezeu îşi aminteşte de Legămîntul cu Părinţii şi de cel al lui Aaron. El ridică oameni pricepuţi, iar din Israel înţelepţi şi El făcu să asculte (cuvîntul Lui). Şi ei îşi săpară un izvor:*

«Izvorul pe care l-au săpat prinţii,
Şi pe care nobilii naţiei l-au făcut cu sceptrul»".

Acest pasaj este interpretat după cum urmează: *"Izvorul este Legea şi cei care o sapă sînt exilaţi din Israel, care au părăsit ţara lui Iuda şi care locuiesc ca străini în ţara Damascului Dumnezeu îi numeşte pe toţi preoţi, fiindcă ei L-au căutat".*

Deci în acest pasaj este vorba de *pricepuţii de Aaron şi de Israel* care au săpat un izvor. Nu-i nici o îndoială că secta este vizată. Izvorul este identificat cu Thora, adică, probabil, cu întreaga Sfîntă Scriptură a Vechiului Testament. Termenul ebraic pe care l-am tradus cu *a săpa (hpr),* înseamnă tot aşa de bine *a scruta, a examina.* Deci se poate traduce *Ei scrutară izvorul* sau, şi mai bine, *Ei*

scrutară Legea. Cei care acţionară aşa - adică membrii sectei - ne sînt prezentaţi ca *exilaţi ai lui Israel, care au părăsit ţara lui Iuda şi care stau ca străini în ţara Damascului.* Aceasta înseamnă că sectanţii au locuit în *ţara lui Iuda,* apoi în *ţara Damascului,* în momentul în care a fost compus *Documentul din Damasc.*

în primii ani după descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă,

mulţi dintre cercetători au crezut că trebuie să luăm ad litteram menţiunea *ţara Damascului*[59]. Ei erau de părere că secta emigrase într-o epocă oarecare către capitala Siriei. Era dificil în cadrul acestei ipoteze să se determine epoca emigrării şi motivul acestei dizlocări. Azi, o bună parte dintre cercetători sînt de părere că expresia *ţara Damascului* trebuie interpretată în sens figurat[60]. Pentru sectă, *ţara Damascului* nu era altceva decît deşertul neospitalier din jurul localităţii Qumran, de lîngă Marea Moartă. Cu alte cuvinte, în *Documentul* cu acelaşi nume, cuvîntul Damasc ar viza Qumranul şi regiunea lui[61].

Să ne întoarcem la *Documentul din Damasc* VI, 2 şi următoarele, unde am citit că secta a peregrinat către Damasc, adică spre Qumran. Citim aici, ca interpretare a textului luat din Numeri 21, 18, că *toiagul* cu care prinţii au săpat izvorul amintit trebuie să fie înţeles ca al scrutătorului Legii. Aici trebuie să ne amintim de faptul că *a săpa izvorul* este asimilat cu faptul de a *scruta Legea.* Instrumentul ales pentru această efectuare este Scrutătorul Legii. Cu alte cuvinte aflăm că secta examina înţelesul Scripturilor sub conducerea Scrutătorului Legii. Apropiind această dată de începutul *Documentului din Damasc,* sîntem în măsură să concluzionăm că Scrutătorul Legii trebuie identificat cu Dascălul Dreptăţii din *Pesher Habacuc.* Cînd în CDC citim că omul trebuie să trăiască după preceptele pe care Scrutătorul Legii le deducea din Scripturi, îndată ne raportăm la preambulul *Documentului din Damasc,* unde ni se spune că Dascălul Dreptăţii conducea pe discipolii săi pe căile inimii lui Dumnezeu. Nu~ maidecît ne gîndim şi la pasajul din lQpHab, unde aflăm că Dumnezeu a relevat Dascălului Dreptăţii sensul tuturor cuvintelor servilor Săi, profeţii (VII,4 şi urm.). Deci Scrutătorul Legii trebuie

5 Adepţii acestei păreri n-au dispărut nici azi. Printre ei J. T. Milik, Brownlee etc.

60 Ca autor al acestei opinii trebuie menţionat D. Bartelemy ce a propus-o în *Revue Biblique,* 1953, p. 422.

61 Cf. S. A. Van derWoude, *Die messianischen Vorteilungen,* p. 50 urm.

identificat cu Dascălul Dreptăţii, cu alte cuvinte Dascălul Dreptăţii este numit şi Scrutător al Legii[62].

Continuînd lectura *Documentului din Damasc,* citim acolo că omul trebuie să persevereze în observarea comandamentelor predate de Scrutătorul Legii, adică de Dascălul Dreptăţii *pînă ce Dascălul Dreptăţii vine la finele timpului* Deci va surveni o nouă economie ce va face superfluu preceptele promulgate de Scrutătorul Legii. Atunci va apare un Dascăl al Dreptăţii, fapt cu atît mai surprinzător cu cît am mai întîlnit deja unul, şi pe care l-am identificat cu Scrutătorul Legii. Unii autori[63] socotesc că Dascălul Dreptăţii care va apare la finele zilelor este acelaşi cu cel deja întîlnit şi identificat cu Scrutătorul. în ipoteza acestor autori se presupune că Dascălul Dreptăţii a murit, dar comunitatea, pe baza textului citat mai sus, spera şi aştepta reîntoarcerea lui la viaţă.
însă remarcăm numaidecît că expresia Dascălul Dreptăţii nu este un titlu atît de specific. Karaiţii[64] s-au servit de el pînă în Evul Mediu. Expresia ar putea foarte bine fi tradusă cu *adevăratul Dascăl, adevăratul învăţat.* Unul din fragmentele din grota IV, în mod analog, vorbeşte de Mesia al Justiţiei[65] pentru a indica pe *adevăratul Mesia* şi pentru a exclude pe falşii Mesii, pe cei contra cărora şi Evangheliile ne pun în gardă. Deci dacă expresia Dascăl sau Dascăl al Dreptăţii, ca şi titlul Mesia al Justiţiei n-are valoare specifică, atunci trebuie să ne păzim de a o considera ca un nume propriu, aplicabil numai unei persoane. Ea ar putea foarte bine să fie apeiaţia sau porecla ce s-ar potrivi pentru mai mulţi indivizi.
în această ultimă remarcă se află, după Van der Woude[66], cheia înţelegerii doctrinei profesată de qumraniţi cu privire la Mesia, într-adevăr, trebuie să distingem între un învăţător al dreptăţii istorice şi un învăţător al justiţiei eshatologice, aşteptat pentru finele timpului. De primul este vorba în *Pesher Habacuc* şi la începutul *Documentului din Damasc,* iar sub denumirea de Scrutător al Legii se află în CDC VI, 7. în schimb, în CDC VI, 11 apare Dascălul de la finele zilelor.
[2] Cf. *Idem, ibidern,* p. 61 urm. **Dupont-Sommer şi J. Allegro.**
[64] Karaiţii constituie secta ieşită din iudaism, tn secolul IX al erei noastre. Pentru iudaism, karaiţii sînt ceea ce pentru creştinism stnt protestanţii.
[65] 4Q Patriarchal Blessing 3.
[66] **Van der** Woude, *art. cit* p. 130.

Pe Dascălul Dreptăţii istoric îl cunoaştem deja; el poate să se numească şi Scrutătorul Legii. Ne putem aştepta să fie tot aşa şi cu corespondentul său eshatologic. De fapt aşa şi este. *Documentul din Damasc* ne înfăţişează într-adevăr un Scrutător al Legii care-şi va face apariţia în acelaşi timp ca Prinţ al întregii comunităţi. Toată lumea este de acord în a recunoaşte în acest Prinţ pe Mesia davidic. Un scrutător al Legii va veni deci cu Mesia davidic, aşa cum afirmă explicit un fragment din grota IV[67]. Acest scrutător, prin urmare, trebuie să fie distins de corespondentul său istoric de care s-a făcut menţiune în CDC VI, 7.

Deci vom distinge pe Dascălul Dreptăţii sau Scrutătorul Legii istoric, de corespondentul său eshatologic, adică aşteptat pentru finele timpurilor.

Acum este bine să ne întrebăm cine sînt de fapt cele două personaje a căror prezenţă şi distincţie am stabilit-o în documentele de la Qumran. Să începem prin a identifica pe Dascălul timpurilor eshatologice. Două texte declară că el îşi face apariţia şi ca rege davidic. Acestea sînt CDC VII, 18 urm. şi 4Q florilegium 2. Deoarece în alte texte, Mesia davidic se află flancat de Mesia de Aaron, nu este bine oare să vedem în acesta din urmă pe Dascălul Scrutător al Legii?

Cine-i deci acest Mesia de Aaron ? Faptul că ni se spune de Aaron stabileşte calitatea sa de preot. Ori alte texte arată precis, pentru finele timpurilor, lingă Mesia davidic, numit Mesia de Israel sau Prinţul întregii comunităţi, şi prezenţa unui mare preot, care depăşeşte în demnitate pe Mesia davidic[68]. Fiindcă el este pus peste acest Mesia davidic, conform vederilor eshatologice, el însuşi trebuie să posede o demnitate mesianică. Deci el reprezintă cea mai înaltă autoritate ce va exista la finele timpului.

în concluzie Dascălul scrutător aşteptat pentru finele timpurilor trebuie identificat cu Mesia de Aaron şi cu marele preot eshatologic, care se va manifesta în compania lui Mesia davidic.

Este bine să mergem mai departe şi să precizăm mai bine această figură eshatologică. într-adevăr, unele tradiţii iudaice ne spun că Ilie trebuie să vină din nou pentru a rezolva controversele

[07] 4Q florilegium 2. [68]Cf.lQSa2,12urm.

rabinice[69]. De mai multe ori citim în *Mişna* şi în *Talmud*[10] "pînă ce vine Ilie"[71]. De aceea, socotim că Dascălul-Scrutătorul-Mesia aaronit-marele preot nu este altul decît Ilie redivivus. Dacă, după tradiţia iudaică, Ilie nu este Mesia, cel puţin el este mare preot[72].
în raport strîns cu această concluzie, Van der Woude ne atrage atenţia asupra lui CDC VII. 18c-19a., unde se spune despre Scrutătorul Legii eshatologice, deci despre Mesia de Aaron, că el *va veni la Damasc.* în ebraică avem *hb'dmsq.* Din contextul care arată că acţiunea se petrece în viitor şi cu celelalte persoane, rezultă că pe *hb'mx* trebuie să-1 traducem cu trecutul *care a venit.*
Pentru ce însă această venire la Damasc care, cum am văzut mai sus, indică Qumranul ? După Van der Woude, cheia enigmei ne-o furnizează un text din I Regi 19,15. Acolo, Ilie primeşte ordinul de a se duce în Deşertul Damasc, pentru a sfinţi rege pe Hazael. Secta de la Qumran se deda unei exegeze ce aplica prezentului evenimentele trecutului. Pentru ea, Damasc era Qumranul de lîngă Marea Moartă, iar ordinul dat de Ilie lăsa să se înţeleagă că profetul va veni într-o zi la Qumran şi aceasta, cum am văzut, în calitate de Mesia aaronit, ca Dascăl al Dreptăţii, ca Scrutător al Legii.
Teologia iudaică cunoştea, de asemenea, o tradiţie după care Ilie era levit. Pentru această raţiune, Van der Woude socotea că si Taxo din Assumptio Mosis IX (acesta de asemenea un levit) trebuie identificat cu Ilie[73]. Numele de Taxo, ce derivă din grecescul Tct^ov ne evocă pe ebraicul *mhwqq* şi înseamnă *cel care va reglementa.* După Mowinckel, Taxo trebuie să fie identificat cu Dascălul Dreptăţii istoric[74], dar Van der Woude este sceptic.
[w] Cf. tratatelor talmudice Edujot VIII, 7 , Menachoth 45a; Aboda Zara 36a; Gittin 63a.
[0] O atare problemă rezistă nerezolvată.
[71] Mişna, Bala Mezia 1,8; 11,8; 4; Baraitha Menachoth 63a.
[72] Ilie apare ca marele preot, din ultimele timpuri, în Targumul asupra Exodului 40,10. La Deuter. XXX.14; Qoh, X,20; Threni IV,22 este identificat cu Pinchas. Cf. A, S. Van der Woude.
7^
Cf. şi J. Jeremias, în *Theologisches Worterbuch zum Neuen Testament,* t. II, p.935.
S. Mowinckel, *The Hebrew Equivalent of Taxo* in Assumatio Moses IX, publicat în *Conp-ess Volume,* Copenhagen, 1955. Acest *Congress*

Volume este primul tom din seria *Supplements of Vetus Testamentum,* şi articolul lui S. Mowinckel se află la p. 88-96.

Documentul este cam din 30 d.Hr., cu alte cuvinte este cu mult posterior venirii Dascălului Dreptăţii, legislator istoric al sectei[75].
în fine ultima problemă. Cine este Dascălul Dreptăţii-Scrutător al Legii, ca personaj istoric ?
Din cele ce se desprind din documentele de la Qumran, se vede că el a fost preot şi profet, atribute care i se potrivesc bine lui Ilie, după tradiţia ebraică. Acum Van der Woude încearcă să apropie figura lui Ilie de cea a Dascălului, pe care secta îl aştepta Ia finele timpurilor. Şi iată ce este important. Un fragment din grota a IV-a, ce conţine un fiorilegius, ne trimite la un alt personaj, şi anume *profetul asemenea lui Moise* prezis de către Deuteronom 18, 15 urm. Despre acest profet nu se face menţiune decît de două ori în scrierile qumranite, adică în fragmentul citat şi în *Manualul de Disciplină* (9, 10 urm.), unde se spune că trebuie acceptată disciplina legilor cu care oamenii Comunităţii au început *pînă ce va veni un profet şi Mesiii de Aaron şi Israel.*
Identitatea acestui profet rezultă din fragmentul din grota IV, care ne trimite la Deuteronom 18, 15 urm. Profetul era noul Moise. De aici, Dascălul Dreptăţii trebuie identificat cu Moise. Ca şi Moise, Dascălul s-a retras în deşert, adică la Qumran. Ca şi Moise, el a promulgat o lege, aşa cum atestă CDC[76]. Ca şi în timpul lui Moise, el şi însoţitorii săi au locuit în corturi.
Odată acceptată ipoteza după care profetul deuteronomic apărea, în ochii qumraniţiior, în perioada Dascălului Dreptăţii, se luminează multe probleme.
Numai în *Manualul de Disciplină* se află formula *pînă ce vine profetul şi Mesiii deAaron şi Israel.* De altfel, în CDC se citeşte *pînă ce vin Mesiii de Aaron şi Israel.* După Van der Woude, de aici trebuie să concluzionăm că în timpul *Manualului de Disciplină* erau aşteptate cele trei personaje, în timp ce pentru *Documentul din Damasc, Imnuri* şi *Pesher Habacuc,* profetul venise deja.
Lucrul acesta se confirmă prin aceea că *Manualul* vorbeşte de legămînt, dar niciodată de *legămîntul nou,* expresie care-şi face
Ilie apare într-o perspectivă mesianică deja în Mal. 3, 20 şi probabil şi

în Ecclesiasticus 48,10. Această aşteptare a lui Ilie ca mare preot în timpurile ultime, se baza pe Num. 25, 12 urm., din faptul că Ilie era identificat cu Pinchas. De asemenea în *Testamentul celor 12 Patriarhi* pot fi găsite argumente în favoarea identificării lui Mesia de Aaron cu Uie. Profesorul Van der Woude arată aceasta pe largîn lucrarea sa*DieMessianischen Vorstellungen,* p. 209-214. '6 CDC, VI, 3; XIX, 21; VI, 19.

apariţia abia în *Documentul din Damasc* şi în *Pesher Habacuc*[77].
Anterior venirii Dascălului, *Manualul* nu putea vorbi de legă-mîntul reînnoit de el în deşertul de la Qumran.
De aici, cel puţin în unele secţiuni ale sale, *Manualul* este anterior *Documentului din Damasc, Imnurilor* şi lui *Pesher Habacuc.* în ceea ce priveşte personajele legiuitoare, menţionate acolo, Dascălul Dreptăţii istoric a fost conceput de sectă ca profetul prezis de Moise, în timp ce Dascălul Eshatologic â fost salutat ca Mesia de Aaron şi Ilie redivivus. Cît despre Mesia de Israel, regele salvator din ultimele timpuri, el nu este altul decît Vlăstarul dinastiei davidice, Mesia naţional. Pe scurt, Dascălul istoric a fost interpretat şi venerat de sectă ca precursorul celor doi Mesia.
Se pare că secta de la Qumran a aşteptat venirea a trei personaje importante pentru a o scoate din criza ce se abătuse peste poporul lui Dumnezeu, şi anume pe profetul deuteronomic, pe Ilie Mesia Aaronit şi, în fine, pe fiul lui David, Mesia naţional sau Mesia, pe scurt. Este de remarcat că în Evanghelia după Ioan preoţii şi leviţii, veniţi din Ierusalim pentru a se informa de personalitatea lui Ioan Botezătorul, l-au întrebat precis dacă el este *profetul, Ilie sau Mesia.* Cu alte cuvinte, sîntem în prezenţa a trei personaje prevăzute de Qumran.
în *Pesher Habacuc*, foarte probabil, pentru a umple lacuna din II, 3.
CAPITOLUL IX
PREOTUL NECREDINCIOS DIN MANUSCRISELE DE LA QUMRAN
Cum am văzut în capitolul precedent, manuscrisele de la Qumran scot în evidenţă o personalitate denumită Dascălul Dreptăţii. Despre el, scrierile descoperite la Marea Moartă au cuvinte mai mult decît măgulitoare. După părerea celor mai mulţi cercetători care s-au ocupat de manuscrisele de la Qumran, Dascălul Dreptăţii a fost nu numai cel

care a reuşit să adune ideile profesate de secta de la Qumran şi să le formuleze într-un sistem, ci ceva mai mult, el ar fi fost chiar fondatorul sectei.
în rîndurile de mai jos ne ocupăm de o altă personalitate, amintită de sulurile[1] de la Marea Moartă. Este personalitatea care a constituit inamicul cel mai ireductibil al Dascălului Dreptăţii şi pe care manuscrisele îl denumesc Preotul Necredincios. Acesta pare să fie cel care a cauzat necazuri Dascălului Dreptăţii şi a făcut să sufere întreaga comunitate a sihastrilor de la Qumran. Nu este exclus ca Preotul Necredincios să fi organizat chiar persecuţii sistematice contra sectei de la Marea Moartă, pentru a o timora şi a o face să renunţe la ruptura cu iudaismul oficial, adică cel practicat la Templul din Ierusalim, şi astfel să se reîntoarcă în sînul mozaismului ortodox, de care se desprinsese.
Aproape toţi cercetătorii care s-au ocupat de manuscrisele de la Qumran au depus multă muncă spre a identifica istoriceşte cele două personalităţi amintite în textele qumranite: Dascălul Dreptăţii şi Preotul Necredincios. Şi pe drept cuvînt se cuvenea să facă cercetătorii aceasta, căci dacă reuşim să cunoaştem cine au fost cei doi eroi ai manuscriselor de ia Marea Moartă, atunci
* Spunem suluri sau rulouri, fiindcă manuscrisele de la Marea Moartă stat scrise pe pergament sau papirus, care au fost păstrate răsucite în formă de sul sau rulou.

putem fixa timpul în care a trăit secta şi astfel să ne dăm seama de mediul ambiant.
însă toţi cercetătorii spun că a fixa cadrul cronologic al mediului istoric în care au trăit personajele şi s-au desfăşurat evenimentele de care vorbesc manuscrisele de la Qumran este un lucru foarte dificil, fiindcă stilul scrierilor de la Marea Moartă este criptic.
Sistematic, manuscrisele înfăţişează indivizii şi faptele într-un mod voalat. De aici şi divergenţele dintre cercetători în identificarea personajelor, fiindcă fiecare autor socoteşte că el se apropie cel mai mult de adevăr. Bazaţi pe scrierile lui Filon de Alexandria[2] şi ale lui Iosif Flaviu[3], ca şi pe cele aflate în *Pesher Habacuc*[4] şi în *Documentul din Damasc*[5], autorii amintiţi aşază existenţa comunităţii de la Qumran între secolele II Î.Hr. şi I d.Hr. Mai toţi cercetătorii plasează activitatea

Dascălului Dreptăţii pe timpul domniei lui Alexandru laneu (103-76 Î.Hr.) şi al soţiei sale Alexandra (76-67 î.Hr.). în timpul regretabilei lupte fratricide dintre cei doi fii ai lui Alexandru laneu, loan Hircan II şi Aristobul II (67-63 Î.Hr.), se pare că a existat o persecuţie violentă împotriva sectei, cînd ar fi fost condamnat şi poate chiar executat Dascălul, iar adepţii sectei ar fi fugit în părţile Damascului ceva mai înainte de capturarea Ierusalimului de către generalul roman Pompei (63 î.Hr.). Refugiul din Damasc ar fi durat cam tot timpul cît a fost mare preot Hircan II (63-40 î.Hr.). După aceea secta s-ar fi întors în ludeea, stabilindu-se lîngă Marea Moartă, în localitatea căreia băştinaşii de azi îi spun Qumran. Timp de aproape 100 de ani, comunitatea şi-ar fi văzut de preocupările sale eshatologice. între 66-71 după Hristos, survenind războiul iudaic contra romanilor, care s-a terminat, cum era şi de aşteptat, cu înfrîngerea iudeilor, sectanţii de la Qumran, care se aruncaseră înfierbîntaţi în lupta aceasta pe viaţă şi pe moarte, au fost forţaţi să-şi părăsească cartierul general de la Qumran şi să-şi ascundă cărţile sacre în peşterile din vecinătate.
In această privinţă, adică a plasării în istorie a sectei de la Qumran, nu există unitate între cercetători. Mulţi autori socot că secta este posterioară naşterii Bisericii creştine. Aşa, de exemplu,

[1] Phiion de Alexandria, *Quod omnisprobus liber* 75-91 şi *Apoloffa pro Judaeis,* citată in extenso de Eusebiu al Cezareii, Praeparatio Evangelica, VIII, XI.

[3] Iosif Flaviu, *Războiul iudaic,* II, VIII, 119-161 (completat de Hipolit, Elenchus IX, 18-25) şi *în Antichităţile iudaice,* XVIII, 1,11-12.

[4] *Comentariul lui Habacuc,* în prescurtare lQpHab.

[5] în prescurtare CD *(Damascus Covenant - Legămîntul din Damasc).* Prescurtarea lui se mai face şi prin CDC, fiindcă a fost completat cu o copie aflată în ghenizaua sinagogii din Cairo.

G. Vermes[6] cobora timpul sectei pînă la anul 100 al erei noastre. G.R. Driver[7] îl aducea pînă în secolul VI, profesorul Zeitlin[8] ajunge pînă în secolul IX, iar P.R. Weiss[9] îi aduce în epoca cruciadelor, adică în secolele XII-XIII după Hristos.
Azi aceste ipoteze diverse par să fie îndepărtate definitiv, deoarece săpăturile arheologice efectuate la Khirbet[10]-Qumran, între 1951-1958 au stabilit că obştea iudaică de la care provin manuscrisele aflate în

grote a abandonat sălaşul său de pe ţărmul Mării Moarte în momentul războiului iudaic, mai precis în iunie 68 d.Hr., aşa cum a stabilit directorul Şcolii franceze de arheologie din Ierusalim, R. de Vaux[11]. Deci, de la această dată, sulurile erau ascunse, fapt ce constituie *terminus ad quo* pentru copierea manuscriselor şi, cu atît mai mult, pentru redactarea operelor.
Dar săpăturile nu permit să se determine cu certitudine *terminus ad quo* şi de aceea rămîn posibile tot felul de ipoteze. Monedele adunate de pe locul fostei aşezări Qumran este adevărat că ne sugerează ideea că secta n-a început să se instaleze la Qumran decît spre finele secolului II Î.Hr. şi că ea a locuit aici, sub rezerva unei părăsiri provizorii a acestei localităţi, a cărei dată şi durată exactă sînt foarte greu de precizat din punct de vedere arheologic, pînă la începerea războiului iudaic (66-70 d.Hr.). Dar după profesorul Dupont-Sommer[12], acest fapt nu exclude posibilitatea ca secta eseniană să fi existat si mai dinainte de aşezarea ei la Qumran, şi că unele din scrierile ei s-ar putea referi la evenimente din această perioadă anterioară. De altfel, opiniile propuse nu ţin cont decît de concluziile arheologice, dar cu toate acestea ele încă prezintă mare varietate de păreri. Pentru unii, cadrul istoric se situează esenţial în perioada premacabeică, adică înainte de 168 î.Hr., pentru alţii, în perioada macabeică (sau asmoneică) adică între 168-63 î.Hr., iar pentru alţii în perioada

" G. Vermes, *Les manuscrits du Desert de Juda,* 2e ed. Paris, 1955, p. 92-100; cf. şi Cahier Sioniens VII, 1953, p. 7Î-74.

' Cf. J. T. Milik, *Dix anne de decouvertes dans le desert de Juda,* Paris, Ed. du Cref. 1957, p. 16.

Directorul revistei *Jewish Quarterfy Review,* Zeitlin susţinea că sectanţii nu-s alţii decît karaiţii, care au apărut tn mijlocul iudaismului, pe la 850 d. Hr.

Cf. A. Dupont-Sommer, *Les ecrits esseniens decouvertes preş de la Mer Morte,* Paris, Payot, 1951, p. 350.

[10] Khirbeh (în statul construit Khirbet) este cuvînt arab, tradus prin - *ruină.*

[11] Cf. *RemeBiblique,* LXIII, 1956, p. 533-577.

[12] *Op. cit.* p. 350.

romană, adică plecînd de Ia anul 63. în felul acesta candidaţii la titlul de Preotul Necredincios ar fi Menelas[13], Alcim[14], Jona-than[15], Simon[16], Ion Hircan[17], Alexandru laneu[18], Hircan II[19], Josezer ben Boethus ş.a,

în faţa atîtor opinii contrare, oare este mai bine să cedăm locul îndoielii, cum fac mulţi cercetători, si deci să renunţăm la orice ipoteză? Din orice punct de vedere, nu este bine a face acest lucru şi de aceea majoritatea autorilor se sforţează să identifice pe Preotul Necredincios, care a fost contemporan cu Dascălul Dreptăţii. Identificîndu-I pe el, atunci putem fixa şi timpul în care a trăit şi secta de la Marea Moartă şi astfel putem cunoaşte mediul care a contribuit ca secta qumranită să ia naştere şi să se retragă apoi în pustie.

Dintre toate ipotezele emise cu privire la identificarea Preotului Necredincios cea mai aproape de realitate ni s-ar părea

[3] Elenizat care a căpătat demnitatea de mare preot, dînd mari sume de bani lui Antioh Epifane, regele seleucid. Ca să scape de adevăratui mare preot, care se afla ostatec în Antiohia, a uneltit către Andronic, regent regal, şi 1-a ucis pe Onias, căci aşa se numea adevăratul mare preot.

[14] Mare preot elenizat, care a chemat în ţară armatele siriene fiindcă macabeii biruitori nu-1 vroiau. Spre a se răzbuna pe naţionalişti şi asidei (pietişti), a pus să omoare 60 dintre aceştia. Poate că atunci a fost răpus şi **Dascălul Dreptăţii.**

[15] Jonathan este fiul lui Matatia, preotul răsculat împotriva împilării lui Antioh Epifane. Jonathan, pînă la urmă, a fost recunoscut prinţ de Iudeea şi mare preot chiar de către seleucizi. Fiindcă, în timpul lui, asideii s-au retras de la luptele armate, deoarece ei aşteptau salvarea numai de la Dumnezeu, Jonathan a început să-i persecute.

[16] Simon este ultimul din cei cinci fii ai preotului Matatia. El şi-a luat singur demnitatea de preot. Profitînd de timpul liber pe care i-1 asigurau luptele interne pentru tronul Siriei, el s-a răfuit crud cu elenizaţii din ţară. A curs mult sînge nevinovat. Nu este exclus ca printre izgoniţii din posturile lor să fi fost şi **Dascălul Dreptăţii.**

Ion Hircan (135-106 î. Hr.) face parte din dinastia macabeică. El a urmat la tron după moartea tatălui său, Simon. A fost un conducător înţelept, dar de multe ori violent. El este cel care a trecut cu sabia la iudaism pe idumeeni, un popor vecin, la sud-est de Iudeea. Poate că de asprimea lui să fi suferit şi comunitatea de la Qumran.

IO

io Alexandru laneu (105-79 î. Hr.) este fiul lui Ion Hircan, amintit mai sus. Din cauza atitudinii sale puţin religioase a intrat în conflict cu fariseii. Mulţi farisei au fugit peste graniţă, alţii au fost prinşi şi ucişi. Poate că printre prigoniţi să fi fost şi secta de la Qumran.

Hircan II a urmat la tron mamei sale Alexandra Salomeia, soţia Iui Alexandru laneu, dar n-a domnit decît foarte puţin. în schimb a fost mare preot timp mai îndelungat. Sub el a început cearta aprigă între farisei şi saducnei şi au avut loc prigoane pe probleme religioase.

cea a profesorului de la Sorbona, A. Dupont-Sommer[20], pe care o vom spicui în rîndurile ce vor urma. După dînsul, punctul principal de plecare îl constituie ocuparea Ierusalimului de către Pompei, la anul 63 înainte de Hristos, după cum ar rezulta în special din *Documentul din Damasc*. De aceea, identificarea Preotului Necredincios cu Hircan II[21] ar prezenta avantajul de a situa către acel timp existenţa comunităţii de la Qumran, fiindcă Hircan II a fost un contemporan cu finele epocii de independenţă asmoneică, cum şi cu începuturile ocupaţiei romane. Iată argumentele lui D. Sommer:

Primul dintre aceste argumente a fost scos din următorul pasaj al *Comentariului la cartea lui Habacuc* (VIII, 8-13): *"Explicaţia [acestui verset] cu privire la Preotul Necredincios, care fii chemat de Numele Adevărului, la începutul întronării sale; dar cînd el aplică conducerea asupra lui Israel, inima lui s-a mîndrit şi el părăsi pe Dumnezeu şi trăda poruncile din cauza bogăţiilor..."*

Trebuie notat mai întîi, că sub numele de Preot, *Comentariul la Habacuc* vizează aici, sigur, un mare preot: cutare ori cutare din marii preoţi din dinastia asmoneică. în adevăr, el spune că Preotul Necredincios exercita conducerea *(mashat)* asupra lui Israel; deci acest preot era în acelaşi timp un suveran, un suveran temporar. Ca de un suveran temporar se vorbeşte, într-un alt pasaj, despre *"oraşul lui"*[22] şi de asemenea de oameni mulţi care *"suferă în serviciul său";* aceştia sînt iudeii, supuşii lui. Dar mai trebuie să observăm că, în cariera marelui preot vizat, comentatorul cărţii Habacuc distinge două faze succesive. întîia este cea a *"începutului întronării sale",* cînd el *"fu chemat în Numele Adevărului",* adică atunci cînd el şi-a exercitat suveranitatea şi cînd, devenit stăpînul lui Israel, a cedat orgoliului şi

lăcomiei. Deci în prima fază, marele preot, la care comentatorul face aluzie, nu a exercitat decît o funcţiune religioasă, fără suveranitate temporară şi numai în a doua fază, cu începere din momentul în care el *"exercită conducerea peste Israel",* şi-a schimbat conduita şi s-a comportat ca un Preot Necredincios.
Această carieră în doi timpi, după D. Sommer, constituie o trăsătură precisă, de un interes esenţial pentru problema identificării Preotului Necredincios. într-adevăr, printre membrii dinastiei asmoneene, singur Hircan II a avut o carieră ce corespunde
A. Dupont-Sommer, *op. cit,* p. 362.
Vezi nota 19.
Acesta nu poate fi altul decît Ierusalimul, capitala lui.

exact la această aluzie a Comentariului la Cartea profetului Habacuc. Amintim pe scurt că Hircan II, numit mare preot în anul 76, după moartea tatălui său Alexandru Ianeu, nu exercită mai întîi decît funcţii pur religioase, pînă la moartea mamei sale Alexandra care, ca regină, nu putea fi şi mare preot, căci era femeie. Numai la moartea acesteia, în anul 67, Hircan **ti** fu proclamat rege, inaugu-rînd astfel faza a doua a carierei sale, aceea în care *"el exercită conducerea lui Israel".*
Această fază se prelungi, după o scurtă întrerupere, datorită uzurpării fratelui său mai mic, Aristobul II, pînă în anul 40, dată la care el deveni prizonierul părţilor[23]. Acest lung pontificat cuprinde, deci, efectiv două perioade. Prima de nouă ani, fără autoritate temporală, şi a doua de 27 de ani (în care se cuprinde şi timpul uzurpării lui Aristobul II), în care Hircan II fu şi şeful politic al lui Israel, mai întîi ca rege, apoi ca etnarh.
O altă caracteristică a **Preotului Necredincios** ne este indicată de *Comentariul la Habacuc* în paragraful IX, 9-12: *"Explicaţia acestui [verset] priveşte pe* ***Preotul*** *Necredincios, pe care, din cauza nedreptăţii împotriva* ***Dascălului Dreptăţii*** *şi a oamenilor din Sfatul lui, Dumnezeu l-a dat în mîna duşmanilor săi spre a-l umili printr-o lovitură distrugătoare, în amărăciunile sufletului, fiindcă el a lucrat în chip necredincios faţă de aleşii Lui".*
Această captivitate umilitoare, aceste amărăciuni de suflet ce năpădesc peste cel dat jos de pe scaun se potrivesc bine cu istoria lui Hircan II. într-adevăr, în anul 40, el fu depus şi făcut prizonier de către părţi, care instalară în locul lui pe Antigonos. După cum ne raportează Iosif

Flaviu[24], noul mare preot (Antigonos) îi smulse cu dinţii urechile, pentru a-l împiedica să-şi mai recapete vreodată sacerdoţiul suprem, chiar dacă vreo revoluţie i-ar reda libertatea. După legile iudaice, nimeni nu putea fi mare preot dacă ar fi avut vreun defect corporal. Este cunoscut că Hircan II, luat captiv de părţi, mai tîrziu revine la Ierusalim, la insistenţele lui Irod, care-1 asasinează în anul 30.
~[a] Aristobul, fire tumultoasă, a dat jos de pe tron pe fratele său Hircan II şi a apelat la Pompei, care era în Siria, să-l recunoască rege. Pompei îl înlătură, dar nici pe Hircan nu-1 mai face rege, ci-1 lasă numai mare preot. Aristobul nu se lasă, şi-1 convinge pe Iuliu Cesar să-i dea lui domnia. Oamenii lui Pompei reuşesc să-l înlăture pe Aristobul, probabil ucigîndu-1, iar fiul lui Aristobul, Antigonos, a venit cu ajutorul părţilor şi l-a trimis prizonier, la ei, pe marele preot Hircan II. Dar şi Antigon, la scurt timp, fu dat jos de armatele imperiale, dus la Roma şi, la instigaţiile lui Irod, care căpătase domnia , fu ucis. Cu el dispărea ultimul domnitor din dinastia asmoneică sau macabeică.
[24] *Războiul iudaic,* I, XIII, 9 270; cf. *Antichităţile Iudaice* XIV, III, 10 366.

Desigur, pot fi citaţi şi alţi mari preoţi care, în epoca macabeică "au fost daţi fn mîiniîe inamicilor". Aceştia sînt Menelas, Jonathan, Simon, Aristobul II, Antigon. însă pentru a identifica pe **Preotul** Necredincios, aceste caracteristici trebuie să fie legate de caracteristica precedentă, şi singur Hircan II pare să îndeplinească toate condiţiile cerute.
Citind *Comentariul la Cartea Nahum*[25], observăm că un pasaj, foarte probabil, face aluzie la părintele acestui Hircan II, la Alexandru Ianeu. Iată acest pasaj: *"Explicaţia acestui [verset] priveşte pe Leul Furios, [care... exercitat răzjbunări asupra celor care caută lucrurile linguşitoare, el care spînzură oamenii [pe lemne... ceea ce nu se făcuse] în Israel mai înainte...".* Evenimentul vizat aici, cu toată probabilitatea, cum l-a remarcat Allegro[26], este represiunea sîngeroasă pe care Ianeu, după ce a bătut pe Demetrios III, a exercitat-o contra fariseilor, care se aliaseră regelui seleucid. Iosif Flaviu ne relatează că Ianeu se răzbună, puiîînd să crucifice 800 de farisei[27]. Aceşti farisei, victime ale crudei represiuni a lui Ianeu, sînt cei pe care *Comentariul la Nahum* îi numeşte *"cei care caută lucruri linguşitoare",* expresie al

cărei caracter, evident peiorativ, nu este înţeles decît dacă secta de la Qumran este distinctă de secta fariseilor şi chiar opusă ei.
După D. Sommer, oricît de blamabilă şi scandaloasă ar fi judecată conduita lui Ianeu, totuşi el n-a fost stigmatizat ca fiind şi persecutorul sectei de la Qumran[28]. Dacă incontestabil el fu un preot rău, totuşi nu i s-a dat titlul de "**preot** necredincios". într-o oarecare măsură, acest titlu a fost rezervat, cum se va vedea mai ales din *Comentariul la Habacuc,* Necredinciosului prin excelenţă, adică celui care a atentat la viaţa **Dascălului Dreptăţii** şi a persecutat pe adepţii lui. în cazul acesta, **Dascălul Dreptăţii** şi-ar fi început ministeriul către 104-103 î.Hr. şi ar fi contemporanul domniei lui Alexandru Ianeu, unele opere de căpetenie ale sectei,
"^ Şi acest comentariu a fost găsit printre manuscrisele descoperite la Marea Moartă, fragmentar bineînţeles.
[26] Lector de limbă ebraică la universitatea din Manchester, Anglia, unul din cei cinci membri ai comisiei internaţionale pentru descifrarea manuscriselor descoperite la Qumran. Allegro a descifrat şi publicat fragmentul din Comentariul qumranit ia cartea profetului Nahum.
[27] *Antichităţile iudaice,* XIII, XTV, 14,2.
° Dupont-Sommer,* *op. cit* p. 364 spune secta eseniană. El este unul din cei mai aprigi susţinători ai ipotezei că secta de la Qumran nu-i alta decît cea a esenienilor.

ca *Manualul de Disciplină* şi *Psalmii* sau *Imnurile,* din acel moment au putut lua naştere. Aluzii la domnia lui Ianeu, ca cele din *Comentariul la Nahum,* n-ar putea prin urmare să ne surprindă. Dacă Alexandru Ianeu n-a fost propriu-zis **Preotul Necredincios,** nu-i deloc exclus ca **Dascălul Dreptăţii** şi secta să fi fugit din Ierusalim pe timpul acestui mare preot, a cărui conduită, atît preoţească dar şi politică, nu putea să pară decît scandaloasă în ochii pioşilor sectanţi, şi căruia nu puteau decît să i se opună[29].
Aceeaşi apreciere o socoate D. Sommer atestată de o mică apocalipsă pe care a conservat-o *Testamentul lui Levi* (cap. XVII).
Profesorul de la Sorbona crede că nu mai poate exista dubiu că această apocalipsă vizează o realitate istorică precisă - şapte preoţi care se succed ca într-o dinastie. De care dinastie sacerdotală să fie vorba? Debut sfînt şi glorios, sfîrşit mizerabil şi criminal! Oare aceasta nu ne

sugerează, de la prima vedere, că autorul vizează, precis, dinastia asmoneică, ce a început destul de bine cu Iuda Maeabeul, cssre se continuă cu onoare sub Jonathan, care-şi inaugurează decadenţa cu Simon Hircan, care o termină cu Aristobul I, Alexandra Ianeu şi Hircan II? Aceşti trei ultimi preoţi au îndrăznit să ia titlul de "rege". Ultimului, prin urmare lui Hircan II, i se atribuie un sacrilegiu deosebit de atroce. Se pare că este vorba de persecuţia sectei şi, mai precis, chiar de maltratarea şefului ei, **Dascălul** Dreptăţii.
Alte pasaje ale *Testamentului lui* Lev/[30] fac aluzie la aceeaşi crimă, ca şi la pedeapsa exemplară pe care a îndurat-o cetatea vinovată, adică ocuparea Ierusalimului de către Pompei în anul 63 înainte de Hristos[31].
Fată de susţinerile sale anterioare, D. Sommer revine şi face cîteva retuşări uşoare asupra ipotezei sale iniţiale cu privire la identificarea **Preotului Necredincios,** şi anume în loc de a recunoaşte în acest rol pe Aristobul II sau Hircan II, cei doi fraţi învrăjbiţi, el crede că acum poate raporta toate aluziile ce vizează pe acest **Preot Necredincios,** irevocabil, asupra fratelui cel mare, Hircan II, căci această simplificare, este adevărat, nu schimbă absolut nimic din cadrul cronologiei. Dacă această ipo-

[z] Cf. Dupont-Sommer, *Nouveawc apergus sur Ies manuscrits decouverts preş de la Mer Morte,* Paris, 1953, p. 76, n. 12.
[30] Capitolele X, XIV-XVI.
[31] Dupont-Sommer nu stăruie prea mult în justificarea interpretării sale asupra *Testamentului lui Levi* A făcut-o în revista *Semitica,* IV, 1952, p. 35-53, în articolul *Le Testament de Levi et la secte juive de l'Alliance,* apoi a repetat-o în *Nouveawc apergus sur Ies manuscrits de la Mer Morte,* Paris, 1953, p. 63 şi urm.

teză va fi acceptabilă, se va conveni că aceste două pasaje ale *Testamentului lui Levi* se armonizează cît se poate de bine cu datele comentariilor qumraniene[32], care par a demonstra că **Preotul Necredincios** este Hircan II prin excelenţă; dar părintele şi predecesorul acestuia, Alexandru Ianeu este şi el considerat un preot rău, un fiu al întunericului, care *"a dispărut în întuneric".*
în sprijinul acestei interpretări D. Sommer mai aduce şi un alt document, şi anume cel care-i denumit *Testimonial,* dar mai ales cel numit *Psalmii lui Iosua.* Aici se face aluzie la trei personaje

blestemate, un tată şi doi fii, cel mare şi cel mic. Ca toţi autorii comentariilor biblice qumraniene, şi cel al *Psalmilor lui Iosua,* vizibil, are aici în vedere personaje reale, istorice, pe cele care, prin impietatea lor, sau prin atacurile lor directe, s-au opus **Dascălului Dreptăţii,** sau au pus obstacol succeselor misiunii sale. Foarte ingenios, autorul *Psalmilor lui Iosua* îşi ia ca sprijin un verset din cartea biblică Iosua (VI, 26), unde citim cuvintele: *"Blestemat să fie înaintea Domnului omul care se va scula să zidească din nou cetatea aceasta a Ierihonuluu Cu preţul înăiului său născut îi va pune temeliile şi cu preţul celui mai tinărfiu al lui îi va aşeza porţile."*
Pe cît vedem, versetul biblic vizează cetatea Ierihonului, dar numele de Ierihon este omis din *Psalmii lui Iosua,* unde este aplicată expres la Ierusalim. Atari transpuneri sînt curente în comentariile qumraniene. Cele trei persoane stigmatizate sînt deci în raport direct cu Ierusalimul, cu capitala ţării lui Israel. în *Psalmii lui Iosua* este descris mai întîi tatăl, acest *om blestemat, stăpînit de BeliaP*[4]*,* care este o cursă pentru *poporul său* şi în acelaşi timp ca *o distrugere pentru toţi vecinii său* Apoi se trece la cei doi fii ai tatălui, *instrumente de violenţă,* care, după tatăl lor, o vor înfăptui în Ierusalim, ce va deveni *o fortăreaţă de impietate,* dar toate acestea vor fi însoţite de o baie de sînge: " *[Şi ei vor vărsa sîn Jgele ca apa pe jgheabul fiicei Sionului şi înlăuntrul Ierusalimului".* Aşadar, cine este tatăl blestemat ? Şi cine sînt cei doi fii şi mai groaznici decît el? D. Sommer spune că este dificil să nu recunoaştem, cum a făcut deja J.M. Allegro, pe regele Alexandru Ianeu, escortat de Hircan II, fiul lui cel mai mare şi de Aristobul, fiul lui cel mai mic. Faimoasa rivalitate dintre cei doi fraţi ne este binecunoscută din informaţiile pe care ni le dă Iosif Flaviu[35]. De
Comentariul la Habacuc şi la *Nahum.*
Un fel de culegere de texte scripturistice ce vorbeau despre Mesia.
Numele lui Satan în scrierile de la Qumran.
Cf. Dupont-Sommer, *op. cit* p. 367.

altfel, un text din Diodor de Sicilia, vorbeşte expres[36] de violenţele şi de *uciderile nemiloase* săvîrşite atît de unul, cît şi de celălalt. Aluzia la reconstruirea Ierusalimului ar putea viza foarte bine autorizaţia dată de Cezar lui Hircan II, în anul 47, de a reînăţa zidurile capitalei. Să ne reamintim aici de acest pasaj din *Comentariul la Habacuc* (X, 9-13):

"Explicaţia acestui cuvînt priveş-te pe prezicătorul minciunii, care a rătăcit pe oameni pentru a rezidi oraşul lui de vanitate în ucidere ('literal - *în sînge)..."*.

După Dupont-Sommer, documentul *Testimonia* ne conduce şi el către aceleaşi evenimente şi către aceleaşi personaje ca şi textele precedente[37]. Adăugăm că perioada tragică a rivalităţii dintre cei doi fraţi este vizată, foarte probabil, cum a recunoscut şi R.H. Charles[38], în două pasaje ale *Testamentului celor 12 Patriarhi.* Primul Testament este o filipică lungă contra împilărilor *"regilor": "şi Domnul le va aduce împerecheri a unora contra altora şi vor fi războaie continue în Israel Şi domnia mea va fi întreruptă de străini"^9*. Al doilea pasaj[40] este mai explicit: *"..Am aflat din Scriptura părinţilor mei că în zilele din urmă vă veţi depărta de Domnul şi vă veţi împerechea în Israel şi veţi urma doi regi şi veţi împlini toate blestemăţiile şi veţi cinsti pe orice idol. Duşmanii noştri vă vor face robi şi veţi fi amărîţi printre naţiuni, prin felurite neajunsuri şi necazuri"[4]K* Cei *"doi regi"* menţionaţi aici, fiecare avînd partizanii săi, care-şi fac un război aspru, sînt cei doi fii ai lui Alexandru Ianeu : Hircan II şi Aristobul II[42]. După cele expuse mai sus, totul s-ar centra către marile evenimente din anul 63 înainte de Hristos, adică către Pompei şi către

[36] Diodor Şicului, XL, fr. 2.

[37] J. MUik în lucrarea *Dix ans de decouvertes dans le desert de Iuda,* Paris, 1957, p. 54, a propus să identificăm pe tatăl blestemat cu Matatia şi cu cei doi fit ai săi, Jonathan şi Simon. Dar această interpretare pare forţată, deoarece pentru toţi iudeii Matatia a fost preotul sfînt şi eroul care a dat semnalul revoltei contra impietăţii, ce cuprinsese ţara, este tatăl gloriosului erou al eliberării naţionale, Juda Macabeul. Este cît se poate de greu să admiţi că acest Matatia fu "un om blestemat, un piedestal al lui Belial, un prinzător cu praştia pentru poporul său". Cît despre Jonathan şi Simon, cel de al doilea şi al cincilea copil, este iarăşi greu de identificat cu cei doi fii blestemaţi din comentariile qumraniene, care acolo sînt caracterizaţi net^cel mai mare şi cel mai mic.

•* R. H. Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament,* Oxford, 1913, voi. II.

[39] *Testamentul lui luda,* XXI, 6-XXIII.

[4] Aluzie la suprimarea dinastiei asmoneice, toi anul 63 î. Hr., de către Pompei. Hircan II fu repus toi capul statului iudeu, nu ca rege, ci ca

mare preot şi etnarli.
[4] Aluzie la catastrofa naţională din 63. Numeroşi iudei au fost duşi atunci toi captivitate.
[42] în revista *Yetus Testdmentum Supplem.* IV, 1957, p. 26.

Hircan II. Iată şi un fragment din grota IV, încă inedit, dar parţial relevat de către J.T. MUik, unde se află menţionaţi expres Hircan[43] şi "Emilios", prin care trebuie să înţelegem pe Emilius Scaurus, pe care Pompei 1-a trimis la Ierusalim, în anul 65 Î.Hr., în momentul războiului celor doi fraţi, care a fost apoi guvernatorul Siriei în anul 62 Î.Hr.
Toate aceste indicii se coroborează şi ne ajută oarecum să dăm de fondul istoric al scrierilor de la Qumran. Cunoscîndu-1 pe acesta, vom obţine o lumină nebănuită asupra mediului din care a ieşit creştinismul şi astfel înţelegem mai bine mesajul Evangheliei Domnului Hristos.
Probabil Hircan II.

CAPITOLUL X

INTERPRETAREA SCRIPTURII ÎN MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ

Am putea spune că explicarea Sfintei Scripturi este tot aşa de veche ca şi Biblia însăşi, căci ce erau cuvîntările profeţilor Vechiului Testament decît o lămurire şi un îndemn Ia ascultarea Cuvîntului lui Dumnezeu şi împlinirea lui[1].
Pînă aproape de perioada exilului babilonian exegeza scriptu-ristică era orală, căci în timpul acela ştiinţa de carte era ceva destul de rar. Profeţii mergeau la Templu sau acolo unde poporul aducea jertfe pentru iertarea păcatelor şi, în timp ce preoţii aduceau pri-noasele pe altarul respectiv, citind sau cîntînd psalmii rînduiţi, profeţii îşi rosteau cuvîntările lor, totdeauna adecvate sărbătorii şi momentului de faţă.
O interpretare a Scripturilor în înţelesul nostru de azi nu exista, căci discursurile profeţilor erau mai mult nişte predici. De altfel, pe timpul profeţilor mari, deci înainte de robia babiloniană, cărţile Bibliei nici nu fuseseră adunate în ceea ce azi numim "canon". Acest lucru s-a împlinit abia în primul secol al erei noastre, deci la cîteva sute de ani după întoarcerea din robie.
După cum se ştie, Pentateuhul lui Moise era necunoscut evreilor obişnuiţi. El a fost descoperit în Templul din Ierusalim abia în timpul regelui Iosia (II Regi 22,8-15)[2]. Pînă atunci numai preoţii aveau

cunoştinţă de el. Era firesc acest lucru, fiindcă, atunci cînd mulţimile veneau la Templu cu ocazia celor trei mari sărbători, abia era timp pentru aducerea jertfelor şi împlinirea curăţirii rituale. Nici preoţii şi nici poporul nu mai aveau răgazul cerut pentru citirea şi explicarea Scripturilor.

1 Totuşi exegeza ca disciplină şi metodă de argumentare juridică nu s-a dezvoltat, la iudei, decît după primul secol creştin, fn cap cu Hillel şi alţii după el.

2 Fiul şi succesorul Iui Amon (640-699 înainte de Hristos) a fost un rege bun.

Cam aceasta era situaţia pînă la exilul babilonic. Cînd evreii au fost duşi în robie şi s-au văzut fără Templu, fără altarele de jertfe şi fără riturile de purificare cu care se obişnuiseră în patrie, situaţia aceasta i-a rănit profund şi au început să se gîndească cu multă nostalgie la tot ceea ce lăsaseră în Ierusalim, precum şi la cîntările din *strune şi chimvale,* care altă dată le umpleau inima de bucurie.

Atunci, cu sufletele toropite, văzînd că nu mai au unde jertfi şi unde se ruga, evreii au simţit nevoia să se adune prin crînguri retrase şi pe la izvoare de ape mai singuratice, unde să-şi plîngă păcatele şi să se roage de iertare. Acum încep evreii să se gîndească la spusele profeţilor şi să-şi regrete cu amar neascultarea de Cuvîntul lui Dumnezeu.

Aici, pe meleagurile babiloniene, profeţi ca Ezechiel şi alţi ucenici ai lui încep să se apropie de cei robiţi şi să le explice voia lui Dumnezeu. Aici, pe pămînt străin, începe meditarea la Legea Domnului, care înlocuieşte în mare parte lipsa Templului, cu toate riturile ce se săvîrşeau acolo.

întorşi în patrie, exilaţii simt nevoia citirii şi aprofundării mai departe a Cuvîntului divin. Nu numai la Templul din Ierusalim, acum refăcut, ci şi la fiecare sinagogă de pe întinsul ţării, începe să se practice pe o scară largă citirea Scripturilor şi explicarea lor pe înţelesul popular. Această activitate a dat naştere acelor cunoscute "parafraze" sau *targumi (targumuri)*[3], ce constau din traducerea textului ebraic în limba aramaică, pe care o înţelegea poporul, cu mici explicări. Acestor *targumuri*[4] le-au urmat *midraşurile*[5], care nu-s altceva decît nişte comentarii de natură omiletică[6] asupra textului inspirat, prin care se căuta actualizarea acestui text şi găsirea de explicaţii practice.

După descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, s-a constatat că, la comunitatea qumranită, studiul Sfintei Scripturi intra în obligaţia strictă de fiecare zi a membrilor respectivi. S-a dat peste fragmente de texte scripturistice la aproape toate cărţile biblice[7]. Se crede că au existat comentarii (midraşim) la toate

[3] De la cuvîntul ebraic *targum* care înseamnă - *traducere, explicare.*

[4] Cei mai cunoscuţi sînt Onkelos şi Jonathan, apoi Targumurile la Pentateuh şi la cărţile baghiografe.

[5] De la cuvîntul ebraic *daraţ - a cerceta, a comenta.*

° *Midraşimi-i* (pluralul de la *midraş)* sînt de mai multe feluri şi există la aproape toate cărţile Vechiului Testament.

[7] Afară de cartea Ester. Probabil pentru motivul că în această carte nu se găseşte folosit niciodată cuvîntul Dumnezeu.

cărţile Vechiului Testament, dar s-au pierdut. în grotele de la Qumran au fost găsite fragmente de comentarii la cărţile profeţilor Habacuc, Mica, Hozea, Nahum, la Geneză şi Psalmi, ceea ce ne arată zelul pe care-1 depuneau qumraniţii pentru studiul Cuvîntului lui Dumnezeu. Unul dintre cei mai asidui cercetători ai manuscriselor de la Marea Moartă, J.T. Milik[8], ne scoate în evidenţă trei aspecte ale comentariilor scripturistice observate în exegeza qumranită. în primul rînd, unele comentarii au în vedere viaţa sectei de la Marea Moartă, fiindcă interpretează profeţiile biblice ca o prezicere a evenimentelor ce aveau să se întîmple comunităţii qumranite, în special conducătorilor ei. în această categorie sînt aşezate comentariile la Habacuc, Mica şi la Psalmi. în al doilea rînd vin comentariile sau, mai bine zis, midraşurile ce explică profeţiile biblice, privind alte grupări etnice contemporane cu secta, ca, de exemplu, comentariul la Cartea Nahum, unde găsim amintit pe "Dimitrios, regele grecilor"[9]. în al treilea rînd vin comentariile eshatologice, adică acelea în care se vorbeşte despre sfîrşitul lumii, cum este cel la Isaia 10-11. Desigur, această clasificare este generală, căci în fond aproape în toate aceste midraşuri se găsesc idei şi expresii ce fac parte din cele trei clasificări, cum este cazul *Comentariului la Habacuc*[10].

Trebuie să accentuăm că secta privea toate profeţiile biblice ca referindu-se la istoria şi viata ei. Dacă profetul biblic Habacuc vorbeşte despre babilonienii" care au să pustiască ţara şi să robească

populaţia, secta de la Marea Moartă interpretă: că babilonienii aceştia sînt kitimii, adică seleucizii sau romanii, care asupreau pe iudei în timpul cînd a luat fiinţă secta. Profeţii Vechiului Testament vorbesc la tot pasul de egipteni, asirieni şi' babilonieni, care asupriseră pe Israel, mai ales de aceştia din urmă, căci duseseră în robie pe evrei, dar comentatorii qumraniţi nu-i amintesc aproape deloc în midraşurile lor, deoarece, pe timpul sectei, aceste naţiuni nu mai existau, fiind înghiţite de către perşi, greci şi apoi de romani.

~ J. T. Milik, *Dixmts dedecouvertes dans le Desert de Juda,* Paris,1957, p. 37 sq. Adică al seleucizilor (sirienilor), ramura asiatică a imperiului Iui Alexandru cel Mare. Printre urmaşii lui Seleiîchos (diadohul lui Alexandru) găsim trei Dimitrios şi anume Dimitrios Soter, Dimitrios Nicator şi Dimitrios Efcarios (norocosul).

[10] *C* F; TfeMîer, *The dead Sea Scrolls and the Bible,* (Baker Studies in Bibliocal Archaeology), Grand Rapids, 1973, p. 117 sq.

[11] *Habacuc,* cap. I şi II.

Din acest punct de vedere, nu ne putem aştepta *ca aceste comentarii qumranite să ne lămurească, adică să ne facă înţelese mai adine cărţile Vechiului Testament. Aportul lor cel mare este că ne fac mai înţeleasă atitudinea sectelor iudaice faţă de mozaismul oficial sau cel de la Templu, din epoca imediat dinainte de ivirea creştinismului.* Manuscrisele de la Marea Moartă, şi, îndeosebi, comentariile scripturistice, fac mai bine înţeles mediul din care au apărut cărţile Noului Testament.

Cum se făcea interpretarea cărţilor Vechiului Testament de către comunitatea de la Qumran? într-o bună măsură, ca să ne dăm seama de cum interpretau Scripturile sectanţii de la Marea Moartă, este bine să vedem cum sînt utilizate citatele din Vechiul Testament. De regulă, erau culese acele pasaje cu care qumraniţii voiau să arate că secta lor ar fi aceea la care se referea citatul din Vechiul Testament.

O scriere qumranită, cunoscută în lumea cercetătorilor de astăzi sub numele de *Testimonia,* citează din Deuteronom capitolele 5, 28-29 şi 18,18 pe care le uneşte, spre a le da o însemnare unică, fără referire la capitolele ce le desparte. Locul din Biblie este *"Am auzit cuvintele pe care ţi Ie-a spus poporul acesta. Tot ce au zis este bine. O ! de ar rămînea ei cu aceeaşi inimă ca să se teamă de Mine şi să păzească toate poruncile Mele, ca să fie fericiţi pentru vecie, ei şi copiii lor ! Le*

voi ridica din mijlocul fraţilor lor un prooroc ca tine, voi pune cuvintele Mele în gura lui şi el le va spune tot ce-i voi porunci Eu".
Scrierea *Testimonia* continuă să citeze cartea Numeri 24,15-17 şi Deuteronom 33, 8-11, ca şi un pasaj din apocrifa cunoscută sub numele de *Psalmii lui Iosua*[12], ca să dovedească cum că profetul prezis de Balaam are să fie Dascălul Dreptăţii, profetul prin excelenţă, iar pînă la urmă Mesia cel aşteptat.
O altă scriere, denumită de cercetători *Florilegium,* conţine mai multe versete luate din Exod, din 2 Samuel, din Psalmi, Isaia şi Amos, pe care secta de la Marea Moartă le interpreta mesianic. Profeţia lui Natan, făcută lui David (2 Samuel 7, 11-14), că urmaşul său, Solomon, va fi alesul Domnului, este interpretată ca referindu-se la Mesia din spiţa lui David, care va apare în zilele din urmă, adică în timpul sectei, ca un învăţător de Lege. Cuvintele *"Eu îi voi fi tată, iar el îmi va fi Mie fiu"* (2 Samuel 7,14) citate în Epistola către Evrei 1, 5, pe care Noul Testament le consideră

C. F. Pfeiffer, *op. cit* p. 118.

împlinite în persoana Mîntuitorului Isus, sînt interpretate mesianic de către scrierea *Florilegium,* adică au să se întîmple în viitor. De asemenea, Amos 9, 11 "Şi eu voi ridica cortul lui David ce a căzut" este interpretat de *Florilegium,* de altfel şi de Noul Testament (Faptele Apostolilor 15, 16), ca referindu-se la David cel nou (Mesia). *Florilegium* chiar comentează astfel: "Acesta este cortul lui David, ce a căzut, dar mai pe urmă se va ridica să mîntuiască pe Israel"[13].
Noul Testament citează pe 2 Samuel 7, 12-14 spre a arăta că **Dumnezeu S-a jurat lui David *"că va ridica pe unul din urmaşii lui*** *pe tronul său"* (Faptele Apostolilor 2, 30). Voind să justifice misiunea apostolului Petru printre păgîni, apostolul Iacob (Faptele Apostolilor 15,16) citează pe Amos 9,11-12 începînd cu **cuvintele *"Voi ridica din nou cortul lui David ce a căzut".***
Descoperirea la Qumran a acestor *Testimoniu* şi *Florilegium* a făcut probabilă părerea că Biserica creştină[14] primară se folosea şi ea de colecţiile de citate din Vechiul Testament, existente în secolul I Î.Hr., care vorbeau despre Mesia, dacă chiar nu-şi va fi alcătuit, şi ea, colecţii speciale în care erau adunate pasajele din Vechiul Aşezămînt, considerate mesianice si socotite că s-au împlinit în persoana şi ministeriul lui Hristos".

Citatele din Evanghelia după Matei sînt introduse de obicei **printr-o expresie comună** ***"Toate acestea au avut loc, ca să se împlinească ceea ce Domnul a vorbit prin profetul"*** **(Matei 1, 22; 2, 17; 3,** 3). Aceste citate tind să urmeze exact textul ebraic din Vechiul Testament, în timp ce citatele neprecedate de această expresie sînt mai aproape de textul grecesc al Septuagintei. La Qumran s-au găsit şi fragmente greceşti ale Septuagintei şi, după cum ne încredinţează profesorul Cross[16], ele arată că au fost făcute după un original ebraic, cu uşoare deosebiri faţă de cel pe care-1 avem în Biblia ebraică actuală.

Poate că tot *Testimoniilor,* de care am amintit mai sus, le sînt datorate şi citatele combinate, cum ar fi cel din Matei 21, 5 *"Spuneţi* ***fiicei Sbnului: «iată împăratul tău vine la tine, blînd şi călare pe un asin, pe un măgăruş, mînzul unei asine»".*** **Citatul pare să fie o**

[13] *Idem, ibidem.*

[14] J. T. Milik, *op. cit* p. 58. Cf. G. R. Driver, *TkeJudaean Scrolls,* Oxford, 1965, p. 527 sq.

[15] C F. Pfeifler, *op. cit* p. 119

F. M. Cross Jr., *TheAncient Library of Qumran and Modern Biblica! Studies,* Revised Edîîion, Garden City, 1961, p. 171-173.

combinare a lui Isaia 62,11 şi Zaharia 9,9: *"Spuneţi fiicei Suinului:* ***«iată Izbăvitorul tău vine... Saltă de bucurie fiica Sionului! Strigă de bucurie, fiica Ierusalimului! Iată că împăratul tău vine la tute. El este neprihănit şi biruitor, umil şi călare pe un asin, pe un mînz, pe mînzul unei asine»".***

Aceste *Testimonii* ar fi adunate[17] din diferite părţi ale Vechiului Testament şi integrate în noi compoziţii. Aşa s-ar explica faptul că Matei 7,9 este atribuit lui Ieremia, cînd de fapt el este o parafrază a lui Zaharia 11,13 şi numai cu posibile ecouri din Ieremia 18,2-3 şi 32, 6-15. Este posibil ca aceste colecţii de *Testimonia* să-şi fi numit pasajele lor numai de la primul autor citat, neglijînd pe cel de-al doilea cu care făcuse combinarea. în acest caz, evanghelistul Matei şi-a luat citatul din *Testimonia,* unde figura numele lui Ieremia şi a lăsat de-o parte numele lui Zaharia, de unde fusese luată partea a doua a citatului[18]. Cum am amintit, secta de la Marea Moartă îşi aplica ei, adică situaţiilor sale contemporane, referinţele istorice din Scriptură, mai

ales profeţiile proorocilor de demult.
Astfel, *Comentariul la Nahum* tălmăceşte cuvintele "unde merge leul..." (Nahum 2,11), identificînd pe leul de acolo nu cu asirienii de pe timpul lui Nahum, ci cu "Dimitrios, regele Greciei"[19]. Tot în acest comentariu la Nahum, ni se spune că Dimitrios a "încercat să vină la Ierusalim la îndemnul[20] doritorilor de huzur". Alergătorii după huzur erau cei care voiau să trăiască în pace cu seleucizii sirieni, pentru aceasta făcînd concesii în dauna religiei mozaice. S-ar putea să fie chiar zeloşii farisei[21] care intraseră în mare neînţelegere cu regele Alexandru Ianeu (103-76 î.Hr.).
Un alt individ de care se face menţiune în *Comentariul la Nahum* este "leul mîniei care s-a răzbunat pe doritorii de huzur, fiindcă i-a spînzurat de vii[22], lucru ce nu se făcea înainte în Israel".

[17] C. F. Pfeifler, *op. cit*, p. 119.
[18] *Idem, ibidem* p. 120.
[19] Prin greci înţelegem pe seleucizii din Siria. Probabil că aici se face aluzie la Dimitrios al IlI-lea, care a invadat Iudeea cam pe la 88 înainte de Hristos, pe timpul lui Alexandru Ianeu.
[20] Cf. traducerii din *Les Textes de Qumran, traduits et notes,* voi. II, Paris, 1963, p. 85.
[21] După informaţiile procurate de către Iosif Flaviu *(Bellum ludaicum,* I, V, 2-3, p. 110-114), fariseii l-au chemat pe Dimitrios, ca să scape de domnia despotică a lui Alexandru Ianeu.
[22] Traducerea lui J. Carmignac, *Les textes de Qumran,* voi. II p. 80.

Acest "leu al mîniei" s-ar putea să fie Alexandru Ianeu care, după relatarea lui Iosif Flaviu, a răstignit 800 de farisei, fiindcă s-au împotrivit lui.
O scriere qumraniană, numită *Psalmii lui Iosua[2]?,* de care am amintit, descoperită în grota 4, are următorul cuprins: *"Jn momentul cînd Iosua a terminat de a lăuda şi preamări [pe Dumnezeu] prin psalmii lui, el a zis[2]*: «Blestemat să fie omul care va rezidi cetatea aceasta[25]. Cu preţul întUului său născut îi va pune temeliile şi cu preţul celui mai ănărfiu al lui îi va aşeza porţile. Or, iată un om blestemat, un predat al lui Belial, care se ridică spre a fi un laţ de păsări[26]* pentru poporul *său şi o ruină pentru toţi vecinii lui[21]. El îşi ridică... cele două instrumente de silnicie[28]... ei rezidesc... şL. adaugă un zid şi turn,*

pentru ca să facă din ea o fortăreaţă a stricăciunii... în Israel şi o urîciune[29] în Efraim şi Iuda, o nelegiuire în ţară[30], şi o mare ocară printre fiii lui... vărsînd sîngele ca apa peste nisipul fiicei Sionului şi împrejurimile Ierusalimului»".

Scriitorul qumranian pare să aplice cetăţii Ierusalimului ceea ce Iosua prevestise pentru Ierihon. Un dregător anonim a aşezat pe cei doi fii ai săi ca lideri ai cetăţii si, în ochii autorului scrierii *Testimonia,* aceştia au devenit "unelte ale violentei", cuvinte folosi-te în Geneză 49,5 despre Levi şi Simon, doi dintre cei doisprezece fii ai lui Iacob. Fiii au construit cetatea cu "un zid şi un turn" şi ea a devenit "un refugiu pentru stricăciune". Scriitorul *Testimoniei* dezaprobă cu toată puterea atît pe tată, cît şi pe fii. Identificarea acestor fiinţe nu este deloc uşoară[31]. După Milik[32] "blestematul" este Matatia, iniţiatorul revoluţiei Macabeilor, iar cele "două unelte ale violenţei" sînt cei doi fii, prinţii pontifi Jonathan (160-143 Î.Hr.) şi Simon (143-134 î.Hr.), care au fost, atît unul, cît şi celălalt, mari constructori (Macabei 10, 10 şi 14, 37). După P. W.

^ Cf. *Les textes de Qumran,* voi. II, p. 277, nota 23.

[24] Citatul este luat din cartea Iosua 6,26.

[25] Cetatea este Ierihon. Cartea I Regi 16, 34 relatează împlinirea acestei preziceri.

[26] Hozea 9,8: Psalmul 91,3.

■* Aici pare utilizat Ieremia 48,39.

2^ Aici se are în vedere Simeon şi Levi, pe care Iacob, tatăl lor, îi descrie ca pe nişte oameni ai violenţei (Geneza 49,5).

[29] Traducerea lui J. Carmignac, *Les textes...,* voi. II, p. 278, ca să corespundă ideii lui Iosua, 6,26.

[30] Ieremia 23,15.

[31] C. F. Pfeiffer, *op. cit.* p. 120.

[32] J. T. Milik, *Dixansde decouvertes...,* p. 104.

Skehan[33], "blestematul" este Preotul Necredincios Jonathan, iar "cele două unelte ale violenţei" sînt chiar Jonathan şi asociatul său, fratele Simon. După F. M. Cross[34], "blestematul" este Preotul Necredincios Simon, iar "cele două unelte ale violenţei" sînt cei doi fii ai săi Iuda şi Matatia, asasinaţi împreună cu el lîngă Ierihon (Macabei 16,11-22), cu puţin înainte de asedierea Ierusalimului de către Antioh al VH-lea

Sidetes[35]. După Otto Betz[36], "blestematul" este Ioan Hircan (134-104 î.Hr.), iar "cele două instrumente ale violenţei" sînt cei doi fii ai săi Aristobul I (li)4-i03 î.Hr.) şi Alexandru Ianeu (103-76 î.Hr.). După J.M. Allegro[37], "blestematul" este Preotul Necredincios Alexandru Ianeu, iar "cele două unelte ale silniciei" sînt cei doi fii .ai săi Hircan II (76-40 î.Hr.) şi Aristobul II (67-63 Î.Hr.) dintre care primul a cerut de la Cezar, în anul 47 î.Hr. îngăduinţa de a înălţa zidurile Ierusalimului[38]. Profesorul A. Dupont-Sommer[39] se alătură acestei ultime opinii, deşi pentru el Preotul Necredincios n-ar fi Ianeu, ci Hircan II.

Fiecăreia dintre aceste ipoteze i se poate obiecta, în primul rînd, că documentul nostru nu menţionează pe Preotul Necredincios, în al doilea rînd că nu putem preciza orizontul istoric ai acestor *Psalmi ai lui Iosua,* clasaţi la Qumran printre "Scrieri", pentru că nu ştim data şi originea lor şi fiindcă manuscrisul din grota 4 încă nu este studiat, iar în al treilea rînd că citatele biblice ce preced pe cele ale *Psalmilor lui Iosua* nu ne procură nici o informaţie precisă asupra faptelor istorice vizate de către compilator[4^].

Gruparea de la Marea Moartă şi-a aplicat ei toate afirmaţiile Vechiului Testament, care priveau vizibil alte epoci biblice. Cum am amintit, cei care s-au ocupat de manuscrisele de la Marea Moartă au observat că exegeţii qumraniţi[41], indiferent de textul unei profeţii, se refereau la anumite persoane şi popoare care au asuprit pe Israel, ca, de exemplu, asirienii şi babilonienii. Ei aplică

[33] *The Catholic Biblical Quaterfy,* 1949, nr. 1, p. 75.
[34] *The Ancient Library ofQumran,* p. 147-152.
[35] Iosif Flaviu, *Antichităţile iudaice,* XIII, VIII, 2,236-241.
[36] *Revue de Qumran,* t. III nr. 1, p. 42, nota4.
[37] *Journal at Biblical Literaturi,* 1956, nr. 3, p. 187, nota 10.
[38] *Antichităţile iudaice,* XEV, VIII, 5,144; XIV, X, 5,200-201.
-" *Les ecnts esseniens decouvertes de la Mer Morte,* Paris, 1959, p. 366-367. [4] J. Carmignac, *Les textes de Qumran,* vo! II, p. 278.
[41] Adică cei care au făcut comentariile ce au fost găsite în grota de la Marea Moartă.

cuvintele Vechiului Testament la persoane şi popoare contemporane sectei qumranite. Aşa, de exemplu, în Psalmul biblic 37, 23 citim

"Domnul întăreşte paşii omului cînd îi place calea Lui". Comentariul qumranian la acest psalm spune *"Acesta se referă la* ***Preotul*** *[Dascălul Dreptăţii]: Dumnezeu l-a ales pe el ca să-i întemeieze o frăţie".* Mai departe comentariul qumranian la Psalmul 37 *"Cel care pîndeşte pe cel neprihănit şi caută să-l omoare"*, pe care-1 explică astfel *"Aceasta se interpretează cu privire la Preotul [Necredincios], care... pentru a-lface să moară pe... "* (desigur **Dascălul Dreptăţii).** După cît se vede, cuvintele Psalmului 37, ce se pot aplica fiecărui vărsător de sînge, comentariul la Psalmul 37 le aplică la situaţia de fapt a comunităţii qumraniene[42].
De asemenea, comentariul qumranit asupra profetului biblic Habacuc aplică comunităţii de la Marea Moartă tot ceea ce profeţia biblică referea la orice om credincios. Aşa, de pildă, cuvintele: "Cel drept prin credinţă va fi viu" (Habacuc 2, 4), comentariul qumranit le interpretează astfel *"Aceasta se explică cu privire la cei care practică Legea lui Iuda[43] pe care Dumnezeu o va scăpa de Casa Judecăţii[44] din pricina ostenelii si fidelităţii lor către* Dascălul **Dreptăţii".**
Secta de la Qumran parafraza textul Vechiului Testament. Prin parafraze şi astăzi facem mai înţeles textul sacru. Genul acesta a fost utilizat şi la Qumran. Printre manuscrisele de la Marea Moartă se aflâ unul numit *Apocrifa la Geneză*[45] aflat în grota 4[46], în care găsim nişte scurte adaosuri faţă de textul biblic al Genezei, Exodului si 2 Samuel. Textul *Apocrifa la Geneză* ne spune ceva mai amplu decît o face textul Genezei din Biblie, dînd amănunte asupra celor întîmplate de la Noe pînă la Avraam. Din această apocrifă, desprindem modul în care era explicată cartea Genezei de către un sector al mozaismului în epoca imediat precedentă creştinismului. Această apocrifă poate fi comparată, într-o oarecare măsură, cu targumul

** C. F. Pfeifler, *op. cit,* p. 121.

[43] în *Documentul din Damasc* IV, 11, "Casa Iui Iuda" simbolizează pe iudeii necredincioşi. Pentru a fi un "om de sfinţenie desăvîrşită trebuie a ieşi din (ara Iudeii" (IV, 3; VI, 5). Aici, dimpotrivă, ca şi în XII, 4-9 şi *Manualul de Disciplină* 12, 13 (XIX, 5), Iuda reprezintă pe credincioşii adevăraţi, adică pe membrii comunităţii qumraniene.

[44] Chinurile la care vor fi supuşi necredincioşii.

[45] A fost parţial publicat sub titlul *A Genesis Apocryphon,* de către N. Avigad şi Y. Yadln, Ierusalim, 1956.

4" Tot în grota 4 au fost descoperite şi manuscrisele *Testimonia* şi

babilonian la Pentateuhul atribuit îndeobşte lui Onkelos, scris cu toată probabilitatea în secolul al IH-lea d.Hr. pe baza unei parafraze mai vechi[47].

Naraţiunea din *Genesis Apocryphon,* găsită la Qumran, este făcută la persoana I. După ce i s-au promis vaste ţinuturi ca moştenire (Geneza 13,17), Avraam este zugrăvit ca unul care merge să vadă ţara "Astfel eu, Avraam, am purces să călătoresc să văd ţara. Am început să merg de la Ghihon şi am venit pe marginea mării pînă am ajuns la Muntele Boului, apoi am călătorit pe lîngă Marea de Sare şi am păşit pe Muntele Boului spre răsărit, pînă am ajuns la rîul Eufrat. Am călătorit de-a lungul Eufratului pînă am ajuns la Marea cea Roşie spre apus. Am mers alături de Marea cea Roşie pînă am ajuns la limba Mării de Stuf, ce iese din Marea Roşie. Am călătorit spre miazăzi pînă am întîlnit rîul Ghihon. Apoi m-am întors şi am venit la casa mea, în pace, unde am găsit bine pe toţi oamenii mei"[48].

Descrierea frumuseţii Sarei, soţia lui Avraam, ne ajută la explicarea interesului pe care Faraonul îl are pentru ea, în ciuda vîrstei ei destul de înaintate "cît de plăcuţi sînt ochii ei, mult atrăgător nasul ei şi întreaga floare a feţei ei...! Cît de plăcut este pieptul ei si cît de frumoasă este fata ei blondă ! Braţele ei, cît de frumoase sînt ele ! Mîinile sale, cît de desăvîrşite ! şi cît de plăcută înfăţişarea mîinilor ! Cît de atrăgătoare îi sînt palmele ! Degetele mîinilor sînt fine şi delicate ! Picioarele ei cît de frumoase ! Şi cît de desăvîrşite pulpele ei ! Nici o fecioară şi nici o tînără care merge la camera nupţială n-ar fi mai frumoasă decît ea. Mai mult decît toate femeile, ea străluceşte de frumuseţe si înfăţişarea ei le depăşeşte pe toate. Şi cu toată această frumuseţe, la ea se află o bogată înţelepciune şi lucrarea mîinilor ei este minunată"[49].

Secta de la Qumran nutrea anumite idei neîntîlnite în cărţile canonice ale Vechiului Testament. Printre manuscrisele descoperite la Marea Moartă se află şi un fragment, cunoscut astăzi sub numele de *Rugăciunea lui Nabonide.* Cu numele de Nabonide ne este cunoscut personajul care,^rintr-o lovitură de stat, a ajuns la cîrma noului imperiu babilonian (555 Î.Hr.), pe care s-a străduit să-1 readucă la strălucirea pe care i-o dăduse Nabucodonosor II (605-562 Î.Hr.). în cei şaptesprezece ani de domnie (556-539 Î.Hr.)

[41]C F. PfeUTer, *op. cit* p. 121.
[48] Coloana XXI, rmdurile 15-19. Cf. *Les textes de Qumran,* voi II p. 234-235.
[49] Coloana XX, rmdurile 1-8 în *Les textes de Qumran,* voi. II, p. 230.

el a putut ţine departe pe mezi, dar pînă la urmă Cirus, regele perşilor, a desfiinţat pentru totdeauna imperiul babilonian, aşa cum imperiul asirian fusese şters din istorie de coaliţia babiloniană şi medo-persană[50].

Fragmentul găsit la Marea Moartă ne spune că Nabonide a fost lovit de o înspăimîntătoare inflamaţie şi a fost "aşezat departe de oameni"[51]. Cînd Nabonide şi-a mărturisit păcatul, Dumnezeu i-a trimis un profet care era "un evreu exilat dintre exilaţii din Babilonia"[52]. Qnd profetul i-a amintit lui Nabonide că "cinstea şi preamărirea trebuie date numelui lui Dumnezeu celui preaînalt", Nabonide s-a întristat, fiindcă el se rugase pînă atunci "zeilor celor făcuţi din aur şi argint, din brqnz şi din fier, din lemn şi din piatră şi din mîl"[53].

Cei care s-au ocupat de manuscrisele de la Marea Moartă au fost izbiţi de asemănarea dintre istoria lui Nabonide şi întîmplările lui Nabucodonosor, zugrăvite de cartea biblică a profetului Daniel[54]. Unii dintre ei chiar au emis părerea că autorul cărţii Daniel şi-a luat modelul istorisirii sale despre umilirea lui Nabucodonosor din această rugăciune a lui Nabonide[55]. J.T. Milik socoteşte că numele puţin cunoscut de Nabonide a fost schimbat în Nabucodonosor, iar locul unde s-a întîmplat vindecarea a fost şi el mutat din Teima în Babilon. Chiar mai înainte de descoperirea *Rugăciunii lui Nabonide,* la Qumran, mulţi savanţi[56] observaseră similitudinile dintre relatările textelor cuneiforme[57] despre Nabonide şi descrierea umilirii lui Nabucodonosor de către Dumnezeu în Biblie. Aşa de exemplu, profesorul Steinmuller[58] a emis părerea că atribuirea evenimentelor din cartea Daniel, capitolul IV, lui Nabucodonosor, este o eroare de copist, deoarece textul biblic vorbeşte de îmbolnăvirea regelui (Daniel 4, 28-30), iar informaţia din inscripţia cuneiformă

[50] La 612 înainte de Hristos.
[51] Coloana I, rîndurile 1-3 în *Les textes de Qumran,* voi II, p. 293. Aici, la Teima, Nabonide ar fi locuit timp de şapte ani.
[52] Coloana I, rîndul 5.

[53] Coloana I, rîndurile 7-8.
[54] Daniel 2,1-27.
[55] **J. T. Milik,** *Prieere de Nabonide...,* în *Revue Biblique,* 1956, nr. 3, p. 407-415.
[56] C. F. **Pfeiffer,** *op. cit* p. 122.
[57] Săpăturile contemporane au dat la lumină o literatură vastă asiro-babiloniană.
JO **J. Steinmuller,** în *Catholic Biblical Encyelopaedia,* col. 753, apud. C. F. Pfeiffer, *op. cit,* p. 122.

ne arată că Nabonide era cel care suferea de boală, iar nu Belşatar
* 9 >
căruia i s-a luat domnia. Este foarte probabil ca vreun copist să fi înlocuit numele lui Nabonide cu cel de Nabucodonosor, fiindcă numele de Nabonide era mai puţin cunoscut.
Probabilitatea ca Daniel 4 să descrie real un eveniment din viaţa lui Nabonide, iar nu din cea a lui Nabucodonosor, este întărită de faptul că relatarea lui Daniel corespunde realităţii istorice, si anume că Nabonide este aşezat între Nabucodonosor si Belşatar
9
9
9 9 9
(Daniel 5), deşi Nabonide n-a fost succesorul imediat al lui Nabucodonosor[59].
Este posibil ca atît Nabucodonosor, cît şi Nabonide să fi fost pedepsiţi de Dumnezeu din cauza mîndriei şi idolatriei lor. Cartea Daniel ne lasă să înţelegem acest lucru, iar *Ruga lui Nabonide,* găsită la Qumran, de asemenea[60]. N-avem probă temeinică din care să deducem legătura directă dintre aceste două scrieri[61]. Dacă se referă la acelaşi eveniment, atunci ele sînt prezentări diferite ale aceluiaşi material ideologic care a intrat în tradiţia iudaică în forme diferite.
Secta de la Marea Moartă explică Vechiul Testament potrivit eshatologiei sale. Cum s-a observat după descifrarea manuscriselor descoperite la Marea Moartă, obştea de la Qumran era ferm convinsă că ea trăieşte ultima etapă a lumii acesteia, iar sfîrşitul veacului este iminent. Potrivit acestei încredinţări a lor, Vechiul Testament era privit în special sub aspectul eshatologic, adică aşa cum are să fie sfîrşitul lumii şi rolul pe care are să-1 joace secta în acea conflagraţie

finală.
De aceea, comentînd Psalmul 37,10 "încă puţin timp şi cei răi nu vor mai fi", autorul qumranit spune "Aceasta se referă la răutatea din lume, cînd se vor termina cei 40 de ani[62], cînd n-are să mai existe nici un păcătos pe pămînt"[63].
Cronologia noului imperiu babilonian este aceasta : Nabucodonosor I (626-605 înainte de Hristos), Nabucodonosor II (605-562 Î.Hr.), Nabonide (556-539 Î.Hr.), Belşatar, fiul lui Nabonide, a fost numai coregentul tatălui său. El n-a mai ajuns rege, fiindcă imperiul neobabilonian a fost desfiinţat de către perşi (Cirus) în 539 înainte de Hristos.
[60] C F. **Pfeiffer,** *op. cit.* p. 122.
[1] Cartea *Daniel şi Rugăciunea lui Nabonide.*
[2] Din manuscrisul *"Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericuhu",* aflăm că secta de la Qumran credea că patruzeci de ani va dura conflagraţia de la sfîrşitul lumii, cînd va începe împărăţia mesianică.
[63] Coloana I, rîndurile 6-9. *Les textes de Qumran*, voi. II, p. 120.

Secta de la Qumran aştepta cu înfrigurare sfîrşitul lumii, fiindcă atunci vor fi distruşi toţi păcătoşii de pe pămînt şi vor rămîne numai cei drepţi. Aceşti drepţi erau numai membrii sectei qumranite.
Autorii manuscriselor de la Qumran erau convinşi că Dumnezeu a descoperit alesului Său tainele ultimelor zile anunţate de scrierile profeţilor Vechiului Testament. Ei îl priveau pe **Dascălul Dreptăţii** ca pe alesul lui Dumnezeu care are să dea o interpretare adevărată prezicerilor proorocilor. Aşa, de pildă, profeţia lui Balaam cum că "o stea va răsări din Iacob şi un sceptru se va ridica din Israel" (Numeri 24, 47) este interpretată în *Documentul din Damasc* ca referindu-se la două personaje esha-tologice, astfel "steaua este cel care va cerceta Legea[64] ..., sceptrul este prinţul[65] întregii frăţii..."[66].
Fragmentele din grota 4 ale unui comentariu[67] la Isaia 10 şi 11 menţionează aşteptarea unui Mesia davidic a cărui *"sabie va împlini judecata peste toate naţiile".* Fragmentul unui comentariu la Geneză 49, 10 din aceeaşi grotă 4 este lămurit: *"Pentru că toiagul este legămîntul regalităţii; miile lui Israel sînt picioarele, pînă la venirea lui Mesia cel al dreptăţii, vlăstarul lui David, deoarece lui şi seminţiei sale*[68] *s-a făgăduit legămîntul domniei peste poporul Său, pînă la*

generaţiile veşnice"[69].
Manuscrisul denumit de cercetători *Florilegium* ne relatează că Mesia Davidic *"este vlăstarul lui David, care se va ivi odată cu învăţătorul Legii"*[70]. După vechile sale tradiţii, Israel a avut totdeauna drept conducători pe rege şi pe marele preot. Aşa a fost Moise şi Aaron, în pustie, Solomon şi Sadoq în timpul monarhiei şi Zerubabel şi Iosua, la venirea din exil. Comunitatea de la Qumran credea că aşa va fi şi în împărăţia mesianică şi anume "un uns de Aaron", adică un Mesia preoţesc, şi "un uns de Israel"[71], adică un laic sau Mesia Davidic[72].
în comunitatea de la Qumran trei figuri eshatologice şi anume: *un Profet, un uns sau Mesia de Aaron şi, în fine, un Mesia de Israel,*
Mesia de Aaron, adică Marele Preot.
Mesia de Israel, adică comandantul oştilor, regele.
Coloana VII, rîndurile 19-20. *Les textes de Qumran,* voi II p. 172.
C. F. Pfeiffer, *op. cit* p. 124.
Adică lui David.
C. F. Pfeiffer, *op. cit* p. 124.
Coloana I, rîndul 12, Le» *textes de Qumran,* voi. II, p. 282.
Manualul de Disciplină, 9,10-11 în *Les textes de Qumran,* voi. I, p. 62.
C F. Pfeiffer, *op. cit* p. 124.

erau aşteptate să apară la întemeierea împărăţiei mesianice, după cum reiese cu claritate din textele manuscriselor găsite la Marea Moartă. Relaţia dintre Profet şi cei doi Mesia nu-i prea bine conturată. Profesorul F. M. Cross Jr.[73] ne dă sugestia că în gîndirea sectei de la Qumran, Dascălul Dreptăţii putea fi aşteptat să revină ca un Mesia preoţesc. în lumea mozaică, există unele tradiţii cum că oamenii evlavioşi din trecut se vor întoarce pe pămînt în perioada mesianică. Aşa, de pildă, există o Baraita[74] talmudică ce ne spune *"In lumea cealaltă, fiul lui David (adică Mesia) va sta în mijloc, cu Adam, Set şi Matusaleh de-a dreapta, iar cu Avraam, Moise şi Iacob de-a stingă"*[75]. Menţiunea acestei Baraita ne aduce în minte numaidecît prezenţa lui Moise şi Ilie pe muntele Taborului[76], relatată de Sfînta Evanghelie (Matei 17, 3). O astfel de idee, de a sta de-a dreapta şi de-a stînga lui Hristos stăpînea şi pe mama fiilor lui Zevedei, cînd cerea ca cei doi fii ai ei să stea unul de-a dreapta, iar altul de-a stînga în împărăţia

Domnului (Matei 20,21).
Biserica primară a preluat şi ea[77] *ideea despre un Mesia rege şi preot, dar ea insistă în aceea că aceste două funcţiuni sînt exercitate de una şi aceeaşi persoană, iar nu de două, cum profesau qumraniţii Sfintele Evanghelii trasează genealogia Mîntuitorului Hristos prin linia lui David, mai mult decît prin a lui Aaron, arăand clar că Mesianitatea lui este regală. De asemenea, Epistola către Evrei caută să arate că Isus este un Mesia preot, nu după tînduiala lui Aaron, cum aşteptau qumraniţii, ci după o rînduială mai veche şi mai înaltă, aceea a lui Melhisedec (Ep. Evrei 7). După cum se ştie, Biserica noastră creştină atribuie lui Isus Hristos şi oficiul de profet[78]. Aşteptarea qumranită a unui profet eshatologic, apoi a unui Mesia de Aaron şi a unuia de Israel, deci trei personaje bine conturate, în creştinism şi-au găsit împlinirea în istoricul învăţător Isus care, în a Sa unică persoană îndeplineşte cele trei funcţii: profet, preot şi rege.*
F. M. Cross Jr., *The Ancient Library of Qumran...*, p. 223 sq. [7]
învăţătură a tenaiţilor (cărturarilor) ce n-a intrat în Mişna, prima parte a Talmudului.
[75] C F. Pfeiffer, *op. cit* p. 124-125.
Sfintele Evanghelii nu numesc muntele pe care Mîntuitorul s-a schimbat la faţă- tradiţia 1-a fixat pe vîrful Taborului.
[77] C. F. Pfeiffer, *op. cit*, p. 125.
[78] C. F. Pfeiffer, *op. cit*, p. 125.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL XI

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ SI ORIGINEA CREŞTINISMULUI

» **»**

După descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, originea creştinismului a început să fie din nou discutată. Doamne, pentru a cîta oară? Influenţa persană, pitagoreică, apoi a cultelor din Orientul Apropiat şi chiar şi influenţa indiană, rînd pe rînd, au fost propuse ca stînd la baza doctrinei lui Isus Hristos[1].
Ne reamintim că francezul Ernest Renan spunea acum o sută de ani şi mai bine că creştinismul este un esenianism ce a reuşit să prindă viaţă. Dar ideea care a grupat în jurul ei pe cei mai mulţi critici aj^ religiei creştine se pare că a fost aceea care susţinea că Isus a^ cunoscut doctrina eseniană.

Opera care a popularizat această idee în ţările de limbi latine este aceea a lui Edouard Schure[2], care pînă în 1935 ajunsese la cea de-a 123-a ediţie. După Schure, sufletul tînărului Isus n-a fost satisfăcut de învăţăturile predate la Templul din Ierusalim şi nu şi-a găsit ceea ce căuta decît la esenienii care se depărtaseră de mozaismul oficial[3]. Este adevărat - continuă Schure - că Evangheliile nu spun nimic despre manifestările lui Isus mai înainte de întîlnirea sa cu Ioan Botezătorul. Dupăxbotez îl vedem pe Isus în Galileea, predicînd o

[1] Literatura asupra acestei probleme este prea întinsă ca să poată fi citată aici. Amintim operele mai uşor accesibile lectorului român: I. Mihălcescu, *Istoria religiilor lumii,* Bucureşti 1946; I. Duchesne-Guillemin, *Ormazd et Ahriman,* Paris 1953; F. Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain,* Paris 1929; J. Carcopino, *De Pythagore auxApâtres,* Paris 1956; I. Cerfaux et J. Tondriau, *Le culte des souverains dans la civilisation greco-romaine,* Paris 1957.

^*Lesgrands inities,* Paris 1935.

[3] Mozaismul oficial era cel practicat la Templul din Ierusalim. El era de nuanţă fariseeană pronunţată, căci fariseii reuşiseră să atragă de partea lor cea mai mare parte a poporului.

doctrină bine închegată, cu asigurarea că El este un profet, proorocul prin excelenţă, adică Mesia cel aşteptat. Este evident, spune Schure[4], că acest început impetuos şi premeditat a fost precedat de o evoluţie lungă şi de o adevărată iniţiere. Nu este mai puţin cert că această iniţiere a trebuit să aibă loc la singura grupare care, pe atunci, conserva adevăratele tradiţii moştenite de la profeţii Vechiului Testament. Aceasta era comunitatea eseniană. Faptul acesta ar reieşi, nu numai din raporturile intime dintre doctrina lui Isus şi cea a esenienilor, ci şi din tăcerea păstrată de Isus şi adepţii Săi cu privire la secta eseniană. Pentru ce Isus - se întreabă Schure -, care era potrivnic grupărilor religioase ale timpului Său ca fariseii, saducheii, irodienii etc, nu-i numeşte niciodată pe esenieni? Pentru ce apostolii şi evangheliştii nu spun nici ei mai mult? Evident - răspunde acelaşi Schure - fiindcă ei erau legaţi de esenieni prin jurăminte şi mistere şi mai ales fiindcă secta eseniană se contopise cu gruparea creştină[5]. Schure afirmă că în timpul lui Isus, ordinul sau secta eseniană constituia ultimul rest al acelor confraţii de profeţi, organizaţi de către

profetul Samuel[6]. Despotismul stăpînilor Palestinei şi gelozia unui sacerdoţiu ambiţios şi servil îi silise pe oamenii religioşi să se retragă în tăcere şi să se restrîngă în locuri dosite. Aceştia nu se mai războiau în public ca predecesorii lor, ci se mulţumeau numai să conserve tradiţia.
După adepţii teoriei eseniene, Isus ar fi stat un număr de ani printre esenieni, unde, cu dascălii de acolo, a studiat secretele naturii şi a exercitat terapeutica ocultă. Adepţii teoriei voiau să confirme ipoteza aceasta cu unele puncte comune Evangheliilor şi esenienilor, aşa cum ne erau ele cunoscute din descrierile autorilor
Lesgrands inities, p. 473 sq. [5] Compatriotul nostru, dr. C. Daniel, într-o serie de articole, publicate în ţară şi străinătate, a probat temeinic faptul că esenienii sînt menţionaţi în Evanghelii. Ei nu sînt alţii decît irodienii. Au fost denumiţi astfel fiindcă esenienii se puseseră bine cu familia domnitoare a lui Irod, ca astfel să scape de prigoana fariseilor şi saducheilor, dar mai ales de cea a zeloţilor. Se ştie că zeloţii erau împotriva iudeilor care acceptau stăpînirea romană a Ţării Sfinte.
Schure a adoptat teoria exegeţilor liberali, cum că pe timpul regelui Saul exista un fel de şcoală în care se pregăteau cei care voiau să devină profeţi. Proorocul Samuel ar fi fost organizatorul acestei şcoli. Astăzi, părerea aceasta nu se mai poate susţine. în urma descoperirilor arheologice din Orientul Apropiat s-a văzut că mai în toate religiile vechi de acolo, pe lîngă preoţii oficianţi ai cultului, existau şi profeţi, care nu erau nişte ghicitori ai viitorului, ci nişte predicatori permanenţi ai moralităţii severe. Deci şi profeţii erau tot un gen de slujitori ai cultului.

clasici Iosif Flaviu[7] şi Filon din Alexandria[8], şi anume iubirea de aproapele ca primă îndatorire, oprirea jurămîntului pentru atestarea adevărului, detestarea minciunii, umilinţa, sărăcia de bunăvoie, instituirea Cinei[9] de la agapele fraterne ale esenienilor, dar cu un sens nou, cel al sacrificiului de răscumpărare[10].
Cam în acest gen se exprimau mai toţi autorii liberali de pînă acum aproape cinci decenii, cînd pe neaşteptate a survenit descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă. Cum s-a arătat în prefaţă, după primele descifrări ale acestor documente vechi, au început aprecierile asupra lor, unele serioase, dar altele gratuite, căci nu erau sprijinite pe baze autentice, ci simple imaginaţii.

Cum s-a amintit în capitolele precedente, comunitatea de la Qumran este anterioară erei noastre, dar sînt şi unii care susţin că manuscrisele sînt de origine postcreştină[11]; majoritatea cea mai mare a cercetătorilor le consideră însă precreştine. La rîndu-i, această majoritate diferă în ceea ce priveşte data precisă, cînd şi-a desfăşurat activitatea Dascălul Dreptăţii şi s-a înfiinţat secta şi, de aceea, adoptă date diferite în cuprinsul secolelor II şi I înainte de Hristos[12]. Dar aceste dezacorduri nu ne vor preocupa aici. Dacă sectanţii de la Qumran aparţineau şi ei lumii iudaice în care a trăit

' *Războiul iudaic,* II, VIII, 119 sq.; *Antichităţile iudaice,* XVIII, 1,11-12.

[8] *Quod omnis probus liber,* 75-91; *Apologia pro judaeis,* citată in extenso de către Eusebiu al Cesareii, *Praeparatio Evangelica,* VIII, IX.

[9] Th. Gaster, *The Dead Sea Scriptures,* 3 Ed., New York, 1976, p. 30.

[10] Ed. Sutcliffe, *TheMonks of Qumran,* London, 1960, p. 122.

[11] S. Zeitlin a continuat să susţină că sulurile sînt de origine medievală, scrise de autori necărturari. Articolele sale pot fi găsite în revista *Jewish Quaterfy Review.* J. L.' Teicher, într-o serie de articole din *Journal of Jewish Studies,* a argumentat că sulurile provin de la creştinii ebioniţi, pentru care apostolul Pavel era Preotul Necredincios. H. E. del Medico, în cartea *L'enigme des manuscrits de la Mer Morte,* 1957, atribuie sulurilor o dată postcreştină. Cecil Roth, în *The Historical Background ofthe Dead Sea Scrolls,* 1958 şi în alte diferite articole ale sale, arată că au fost compuse de către zeloţi şi că Dascălul Dreptăţii a fost Menahem ben Judah, care a murit în 66 după Hristos sau rudenia sa, Eleazar ben Jair. Prof. G. R. Driver, care la început era de părere că sulurile sînt de o dată timpurie (cf. *The Hebrew Scrolls from the Neighbourhood of Jericho and the Dead Sea,* 1951), mai apoi a împins data sulurilor, în secolul I d. Hr. şi acum adoptă părerea lui Roth că secta era de origine zelotă (cf. *Ephernerides TheoL Lovanienses,* XXXIII, 1957), p. 798 sq.

[12] Problema este discutată pe larg în H. H. Rowley, *From Moses to Qumran,* London 1964. Date pentru secolul II înainte de Hristos şi chiar mai tîrziu au fost propuse de J. T. MUik, *Dix ans dedecouvertes dans le desert deJuda,* Paris 1957, apoi de F. M. Cross, *Ancient Library of Qumran,* 1958 şi de către E. F. Sutcliffe, *The Monks ofQumran,* 1960.

Isus şi discipolii Săi, data precisă a originii sectei nu mai este importantă pentru studiul influenţei ce ar fi putut-o exercita asupra credinţei mai tinere a creştinilor. Profesorul Barthelemy, de la Universitatea din Fribourg, observă că graţie manuscriselor, pentru prima oară, putem să devenim contemporani cu Isus[13], adică ai societăţii iudaice din timpul Lui. în Evanghelii noi vedem pe farisei şi pe saduchei prin ochii lui Isus şi ai evangheliştilor, aşa că numai în suluri putem intra în viaţa şi ideile unui al treilea grup de iudei, datorită propriilor lor scrieri. Acest al treilea grup este identificat cu esenienii de către majoritatea absolută a celor care s-au ocupat de manuscrise, deşi sînt unii care le discută identificarea, în afara manuscriselor, esenienii ne sînt descrişi de către scriitorii secolului I î.Hr., Filon[14], Pliniu[15] şi Iosif Flaviu[16], dar dacă sectanţii de la Qumran au fost în realitate aceiaşi cu esenienii vom vedea din cele de mai jos. Desigur, există unele diferenţe între esenienii descrişi de scriitorii secolului I înainte de Hristos şi sectă, aşa cum reiese ea din suluri şi celelalte texte pe care ni le-a lăsat. Pe acest motiv unii neagă că secta poate fi identificată cu esenienii. Totuşi, similitudinile sînt aşa de mari că este de preferat ca aceasta să fie sigură[17].

Esenienii erau o sectă secretă, esoterică, ale căror învăţături nu trebuiau divulgate în afara cercurilor propriilor săi membri[18]. O oarecare cunoştinţă a modului ei de viaţă şi de gîndire trebuie să fi fost cunoscută şi în afară, căci altfel cu greu ar fi putut atrage noi membri. Această cunoştinţă putea să nu fie exactă în toate privinţele şi poate că acesta şi este motivul pentru unele diferenţe dintre ceea ce noi citim în sulurile si relatările scriitorilor amintiţi ai primului secol. Multe din diferenţe pot fi explicate prin faptul că

[13] Scripture, XII, nr. 20, Octobre 1960, p. 119. Apud H. H. Rowley, *The Qumran Sect and Christian origines*, în *Bulletin ofthe John Rylands Library,* voi. 44, nr. 1, sept. 1961, p. 119 sq. Această identificare a fost susţinută cu multă stăruinţă de către A-Duponl-Sonimer.

[1] *Quod omnis probus liber,* XII sq. (75-91); cf. Eusebius, *Praeparatio Evangelica,* VIII, 11.

[lS]*Historia Naturalis,* V, XV (73).

[16] *Antichităţi iudaice,* XIII, V, 9 (171-173); XVIII, I, 5 (18-22); *Războiul iudaic* II, VIII, 2-13 (119-164).

[17] J. T. MUik, *Revue Biblique*, LXII (1955), p. 497, unde se exprimă că "este absolut sigur".
[18] Iosif Flaviu, *Războiul iudaic,* II, VIII, 7 (14); cf. *Manualul de Disciplină,* col 9, 17.

în suluri vedem secta într-o fază mai timpurie a vieţii ei decît este ea reflectată de scriitorii secolului I.

Membrii sectei nutreau aşteptări mesianice[19]. Din Noul Testament cunoaştem că aceste aşteptări erau larg răspîndite, iar în secolul II şi I înainte de Hristos s-a scris un număr de cărţi, apocrifele, în care ele sînt clar exprimate. Ele nu sînt totdeauna de un singur tip. în Noul Testament n-avem nici o referinţă la vreun Mesia aaronit, ci numai la descendentul lui David. Foarte frecvent se afirmă că în suluri găsim aşteptarea a doi Mesia[20], unul davidic şi unul aaronit, iar în *Manualul de Disciplină* găsim expresia "Mesia de Aaron şi Israel"[21].

Trebuie însă să ne ferim de a înţelege prin "Mesia" tot ceea ce înseamnă acesta pentru noi în prezent. în manuscrise el însemna simplu "un uns"[22], iar în Vechiul Testament termenul Mesia nu este utilizat niciodată pentru aşteptatul conducător davidic. Aici termenul Mesia este utilizat pentru diferiţi regi şi preoţi şi chiar pentru Cirus (Isaia 45, 1). Dar, pe la începutul erei creştine, el devenise un termen tehnic pentru a desemna un salvator a cărui sosire era încă aşteptată. Deci nu era ceva nenatural ca un mare preot uns, alături de Mesia de spiţă regală, să fi fost socotit ca atare, adică Mesia de Aaron, în special într-o sectă ca cea de la Qumran, în care preoţii aveau rolul cel mai înalt. Aşadar ei puteau vorbi de "un uns de Aaron şi Israel". Unul din textele asupra căruia vom reveni, spune limpede că unsul aaronit trebuie să aibă preponderenţă peste cel davidic[23]. O concepţie similară pare să se

A. S. van der Woude, *Die messiariischen Vorstellungen der Gemeinde von Qumran,* 1957; K. Schubert, *Biblische Zeitschrift,* N. F. II (1957), p. 177; cf. E. L. Ehrlich, Z. A. W. LXVII (1956), 234 sq., Apud H. H. Rowley, op. cit. p. 123.
[20] M. Burrows, *The Dead Sea Scrolls,* 1955, p. 264 sq.; G. Vennes, *Discovery in the Judaean Desert*, 1956, p. 116; N. Walker, *Journal Biblical Literature,* LXXVI (1957), 58, sugerează ideea că sectanţii, la

început, aşteptau doi Mesia, dar, după ce Ioan Hircan a fuzionat funcţia de mare preot cu cea de rege, ei aşteptau doar un Mesia. Este foarte îndoielnic dacă secta aproba înălţarea asmoneilor la treapta de mare preot sau va fi influenţat ceva în această privinţă (cf. M. Burrows, *More Ligfit ort the Dead Sea Scrolls,* 1958, p. 298).
[21] *Manualul de Disciplină,* col. 9, rîndul 11.
[22] L. H. Silbermann, *(Vetus Testamenturn,* V (1955), p. 77 sq.
Isaia 45, 1. Cf. J. Onilka, *Die Erwartung des messianischen Hohenpriesters in den Schriften von Qumran und im Neuen Testament,* Revue de Qumran, II (1960) p.

afle şi în *Testamentl celor 12 Patriarhi*[2]**. Documentul Zadokit,* cunoscut chiar de la începutul secolului nostru şi care azi este acceptat de către toţi savanţii că a emanat de la secta de la Qumran, arată că exista o aşteptare cum că Mesia va veni în cuprinsul a 40 de ani de la moartea Dascălului Dreptăţii[25]. Sînt unii autori care consideră că Dascălul Dreptăţii însuşi era aşteptat să se scoale din morţi şi să fie Mesia[26], deşi există foarte puţină evidenţă în această privinţă[27]. Deoarece Dascălul Dreptăţii era un preot[28], el trebuie să fi fost considerat ca un Mesia aaronit. Deja, înainte de descoperirea sulurilor de la Qumran, profesorul G. F. Moore, comentînd *Documentul Zadokit,* a spus că dacă autorul documentului intenţiona să identifice pe Dascălul Dreptăţii cu viitorul Mesia, el ar fi exprimat clar o aşa de neobişnuită şi însemnată credinţă[29] ceea ce nu rezultă din manuscrise. Este clar, şi azi chiar recunoscut, *că mesianismul sectei de la Qumran este foarte diferit de cel al Noului Testament. Pentru Biserică, Isus era singur Mesia şi nu mai era loc pentru altui Ideea mesianitâţii Sale era scoasă din Vechiul Testament, şi nu de la Qumran. El era considerat a fi un Mesia davidic şi este greu de presupus că pentru Isus sau pentru discipolii Săi un Mesia preoţesc ar fi avut vreo preponderenţă ca la Qumran. Nicăieri o atare idee nu apare în Noul Testament.*
Este adevărat că în Epistola către Evrei, opera lui Hristos este interpretată în termeni preoţeşti. Dar aici, preotul nu este o a
[24] Cf. G. R. Beasley-Murray, *Journal ofTheologjcal Studies,* XLVIII (1949) p. 5. Această părere este acceptată de B. Otzen şi van der Woude şi este respinsă de A. J. Hlggins (V. T. III) 1933 p. 330, care susţine că ceea ce indică pasajele este superioritatea preoţiei asupra

regalităţii.
[25] în IX, 21 se află o referinţă la perioada din ziua cînd unicul Dascăl se va muta la Domnul, pînă la venirea lui Mesia, în timp ce în IX, 39 ni se spune că, din ziua mutării Dascălului Unic, pînă la sfîrşirea tuturor oamenilor, care s-au întors Ia Omul Minciunii, vor fi cam 40 de ani.
A. Dupont-Sonuner, *op. cit* p. 34 sq. şi *Les ecrits esseniens decouverts preş de la Mer Morte,* 1959, p. 123 n. Părerea aceasta este respinsă de J. van der Ploeg, *Bibliotheca Orientalis,* VII (1951) p. 12 sq.
[27] Cf. J. van der Ploeg, *The Excavations at Qumran,* 1958, p. 203.
[28] *Palestine Exploration Quaterfy,* LXXXVI (1954(p. 69 sq., unde într-un fragment al unui comentariu al Ps. XXXVII (col. II, rînd 15), publicat de J. M. Allegro, găsim o referinţă la "Preotul, Dascălul Dr(eptăţii)".
[29] *Harvard TheologcalReview,* IV, (1911), p. 342, Apud Rowley, p. 126.

doua figură, care stă alături şi deasupra lui Isus, şi nici preoţia lui Isus, după cum este evidenţiat de această epistolă, nu e preoţie aaronită[30]. Ea este specific disociată de o asemenea preoţie şi descrisă ca o preoţie după rînduiala lui Melhisedec. Sectanţii de la Qumran numeau pe membrii lor preoţeşti "fiii lui Sadoq"[31] şi este probabil că prin acest nume ei indicau respingerea vreunui alt mare preot, decît unul din familia lui Sadoq, care a fost preot în Ierusalim în timpul lui David şi Solomon. Sectanţii nu aduceau sacrificii la Templu[32] şi aceasta probabil fiindcă ei nu recunoşteau preoţia de acolo ca aceea a adevăratei linii provenind de la Sadoq. Ei aşteptau pe preotul legitim, Mesia cel adevărat, şi, în organizarea lor, preoţilor li se acorda locul cel mai de onoare[33]. *Isus nu* ***era un preot şi n-a funcţionat ca atare în comunitatea discipolilor Săi. Cînd Epistola către Evrei prezintă opera Sa în termeni preoţeşti, preoţia Lui este exercitată într-un singur act, şi ea are loc, nu la Templu, ci pe Golgota, unde el S-a oferit pe Sine.***
Ştim foarte puţin despre viaţa Dascălului Dreptăţii. Referinţele la el, în manuscrise, ne arată că'a trăit în timpuri furtunoase şi lui i se opunea unul care este numit Preotul Pervers, care-1 persecuta. *Documentul Zadokit* vorbeşte despre o "adunare" a lui[34] şi această expresie este

folosită în Vechiul Testament pentru a zugrăvi moartea naturală[35]. Există un pasaj obscur, în *Comentariul la Habacuc,* pe care unii îl consideră a arăta că Dascălul Dreptăţii a suferit moarte de martir[36]. într-un alt text, există o aluzie la un inamic al sectei, numit "Leul mîniei", ce spînzura oamenii de vii[37]. S-ar putea ca acestea să se refere la crucificare şi de aceea s-a formulat părerea că Dascălul Dreptăţii a fost crucificat[38] şi astfel a suferit aceeaşi moarte ca şi Isus. Chiar dacă aceasta ar putea fi stabilită fără dubiu, totuşi n-ar avea mare importanţă, căci mulţi alţii au fost crucificaţi înaintea lui Isus, şi în vechime nu puţini au fost ace-

[30] Cf. F. F. Bruce, ***New*** *Testament Studies,* II (1955-56), p. 180.
[31] *Documentul din Damasc,* VI, 2; *Manualul de Disciplină,* col. V, rînd 2.
[32] în *Documentul din Damasc,* XIII, 27, XIV se află referinţe la sacrificii, care probabil că datează din timpul de dinaintea rupturii complete cu TempluI.'Dar textele de mai tîrziu nu vorbesc de atari sacrificii ca fiind oferite.
[33] *Manualul de Disciplină,* col. V, rînd 2 sq., IX, 7.
[34] *Documentul din Damasc,* IX, 21; IX, 39.
J. van der **Ploeg,** *The Excavations at Qumran,* p. 202. [36]*Pesher Habacuc,* col. XI, rînd 5.
[37] J. M. Allegro, */. B. L.,* LXXV (1956), 89 sq. apud H. H. Rowley, p. 128.
[38] J. M. Allegro, *TheDead Scrolls,* 1956, p. 99 sq., crede că **Dascălul Dreptăţii** a fost crucificat de către Alexandru Ianeu.

ia care au suferit această moarte, ca martiri pentru credinţa lor. De fapt, textul care vorbeşte despre crucificări nu menţionează pe Dascălul Dreptăţii. Cum a murit acesta nu avem nici'un indiciu. Mai importantă decît felul morţii sale este semnificaţia ce i-au dat-o discipolii săi.

în Noul Testament, moartea şi învierea lui Isus nu figurează numai într-un singur şi obscur pasaj, ci în tot Noul Testament, şi ele sînt fundamentale pentru înţelegerea întregii teologii a Bisericii, din primele ei zile.

Chiar dacă, în fapt, Dascălul Dreptăţii a fost crucificat şi era aşteptat să se scoale din morţi, moartea şi învierea sa n-au dominat învăţătura şi credinţa sectei de la Qumran[39] şi nimeni n-ar putea citi sulurile şi

Noul Testament fără să fie izbit numaidecît de faptul că ele se mişcă în două lumi teologice diferite[40]. *Prin cristobgia sa,* ***Noul Testament stă în cel mai viu contrast cu manuscrisele de la Qumran[41].***
S-a conjecturat, deşi fără cea mai mică bază serioasă, că Isus a trăit cîţiva ani printre sectanţii de la Qumran[42]. Profesorul F.C. Grant caracterizează aceasta ca fiind un nonsens[43]. Multe din învăţăturile lui Isus au fost îndreptate expres contra sectanţilor[44].
Este cert că atitudinea Sa, privind multe chestiuni, era cu totul alta decît a sectanţilor[45]. Contrastul dintre atitudinea Sa faţă de observarea sabatului şi aceea a sectanţilor este deosebit de remarcabil. Isus a fost criticat de farisei pentru că lor nu le convenea liberalismul Lui în ceea ce priveşte interpretarea legilor. Dar manuscrisele învaţă un sabaterianism ce era cu mult mai strict decît cel al fariseilor şi, desigur, membrii sectei vor fi fost foarte **izbiţi de cuvintele lui Isus** ***"Sabatul a fostfăcut pentru om, şi nu omul pentru sabat"[46].***
Cînd Isus era privit cu atenţie, spre a se vedea dacă va vindeca pe omul cu mîna uscată în ziua sabatului, El le spune: *"Cine dintre* ***voi este acela care are o oaie şi, de cade într-o groapă în ziua sabatului,***
[39] *înpesherul (comentariul) la Habacuc* (col. VIII, rînd 2 sq.) se află o referinţă la cei care au încredere în **Dascălul Dreptăţii** şi s-a interpretat că pentru aceşti oameni **Dascălul Dreptăţii** era mmtuitor.
™ **M. Burrows,** *op. cit.* p. 66.
[41] C. **T. Fritsch,** *The Qumran Community,* 1956, p. 82.
[42]F.C **Grant,** ***Ancient Iudaism*** *and the New Testament,* 1960, p. 18.
[43] *Idem, ibidem,* p. 19,133.
[44] E. **Stauffer,** *Die Botschaft lesu Damals und heute,* 1959, p. 13 sq.
[45] **O. Cullmann,** *The Scrolls and the New Testament* (ed. Stendhal) p. 30. [46]Marcu2,27.

să nu o apuce şi s-o scoată ? Cu cU mai de preţ este un om decît o oaie?"'1'1. După învăţătura sectei de la Qumran, nici animalul, nici omul nu trebuia ajutat în zi de sabat. în *Documentul Zadokit* citim: "Nimeni nu trebuie să ajute un animal să nască în zi de sabat şi dacă el va cădea (fetusul) într-o fintînă sau o groapă, să nu fie ridicat în zi de sabat... Şi dacă un om cade într-un loc cu apă sau în vreun alt loc, să nu fie ridicat cu vreo scară sau cu frînghie ori instrument"[48].
în *Documentul Zadokit* se află referiri asupra darurilor de la altar[49],

deşi Filon ne spune că esenienii nu ofereau sacrificii în Templu[50], iar în textele de la Qumran nu găsim nici o referire asupra sacrificiilor de animale[51]. Probabil că aceasta era, cum s-a spus deja, datorită faptului că preoţimea din Ierusalim nu era recunoscută ca legitimă de către sectanţi[52] şi din această cauză ei n-aveau numic de a face cu Templul şi cu sacrificiile lui. Isus şi ucenicii nu boicotau Templul, ci l-au vizitat şi au predicat în el. Cînd Isus a vindecat pe un lepros, i-a spus să meargă la Templu şi să aducă sacrificiul prescris[53]. Biserica primară n-a stat departe de Templu[54], iar cînd apostolul Pavel a făcut un jurămînt, el 1-a însoţit de un sacrificiu la Templu[55].
Membrii comunităţii qumranite îşi aveau fiecare locul lui în adunările sectei[56], şi în fiecare an era o revizie a conduitei tuturor membrilor, ce ducea la avansarea către un loc mai înalt, ori la retrogradarea către unul mai jos[57]. Discipolii lui Isus, de asemenea, erau interesaţi în chestiuni de preponderenţă şi citim în Marcu 9,33 că atunci cînd mergeau spre Capernaum s-au certat pe cale, cine dintre ei este mai mare. Că Isus n-a avut nimic din atitudinea qumranită în această privinţă, este în afară de orice dubiu. El a mustrat pe discipolii Săi numai că au discutat-o şi le-a

[47] Mat. 12,11; cf. Luca 14,5.
^*Documentul din Damasc,* **XIII,** 22-26. 49j
50,
51 î
[49] *Idem, Ibidem,* XIII, 27, XIV, 1.
[50] *Quod omnisprobus liber sit,* XX (75).
[1] M. Burrows, *TheDead Sea Scrolls,* p. 237. La aceasta trebuie să adăugăm obiecţia sectanţilor faţă de calendarul oficial, ceea ce înseamnă că, în ochii lor, sacrificiile de la Ierusalim erau celebrate într-o zi greşită şi deci nu erau valabile.
[53] Mat. 8,4; Marcu 1,44 şi Luca 5,14.
[54] Faptele Apostolilor 2,46; 3,1; 5,20.
[55] Faptele Apostolilor 21,26.
[56] *Manualul de Disciplină,* col. V, rînd 20; VI, rînd 4,8. *Manualul de Disciplină,* col. II, rînd 19.

zis: *"Cine din voi vrea să fie mai mare, tuturor să fie slujitor şi să se lase cel din urnuT*[s&].
în ceea ce priveşte spălările rituale, atitudinea lui Isus se află în

contrast cu cea a sectei. în suluri există referinţe cu privire la apele purificatoare, deşi era recunoscut chiar de sectanţi că nici o apă nu poate purifica pe omul care n-ascultă de legea divină şi nu se supune disciplinei sectei[59]. Din Iosif Flaviu ştim că zilnic esenienii îşi îmbăiau tot corpul înainte de a lua masa[60]. Cu toate că nu este explicit enunţat în manuscrise, totuşi este probabil că membrii sectei observau această practică, căci *Manualul de Disciplină* spune că cei care cer să intre în sectă să nu atingă "curăţenia celor mulţi", înainte de ultimul an al verificării lor[61]. "Curăţenia celor mulţi" se crede că face aluzie la apele de purificare în care membrii se îmbăiau zilnic[62]. Că Isus şi discipolii n-au urmat această practică este clar din faptul că atunci cînd discipolii au fost criticaţi că nu-şi spală mîinile înainte de masă, Isus îi apăra[63]. De altfel, în relatarea ioanică a Cinei celei de Taină, citim numai despre spălarea picioarelor ucenicilor de către Isus[64], şi nu de îmbăierea corpului.
S-a argumentat că Biserica datorează mult sectanţilor de la Qumran în ceea ce priveşte organizarea ei[65]. Nu-i deloc surprinzător ca Biserica, în faşă, să fi preluat ceva din experienţa altora în această materie. De obicei, serviciile Bisericii primare erau modelate după cele ale Sinagogii şi, deoarece în primele zile Biserica era privită de către adepţii ei din Ierusalim ca o sectă iudaică, nu s-a făcut caz că organizaţia ei era modelată după aceea a unei alte secte iudaice contemporane. Este posibil ca folosirea în comun a bunurilor în Biserica din Ierusalim[66] să fi fost influenţată de comunitatea bunurilor de la Qumran[67]. Dar, după cum se ştie, practica aceasta n-a durat mult nici în Ierusalim şi nici în alte părţi,
58 Marcu 9,35.
59 *Manualul de Disciplină,* col. 5, rînd 13.
60 *Războiul iudaic,* II, VIII, 5 (129).
61 *Manualul de Disciplină,* col. VII, rînd 18.
62 **Gaster** T., *The Scriptures of ine Dead Sea Sect,* 1957, p. 60 redă textul prin "starea formală de puritate pe care o posedau membrii tovărăşiei".
63 Mat. 15,1; Marcu 7,1; cf. Luca 11,37.
64 Ioan 13,3.
65 **J. Scbmitt,** *La Secte de Qumran* (Recherches bibliques, IV) 1959, p. 216 sq. în special la pag. 230.
66 Faptele Apostolilor 4,32.

67 S. Segert, *Die Gutergemeinschaft der Essaer*, 1955, p. 55. Apud Rowley, p. 134.

aşa încît nu se poate spune că ea a aparţinut caracterului esenţial al Bisericii.

Deşi secta sulurilor îşi avea cartierul de căpetenie la Qumran, totuşi nu toţi membrii erau concentraţi acolo. Grupuri mai mici se aflau răspîndite peste tot prin ţară^[8]. Dar oriunde se afla un nucleu de sectanţi, ei aveau un conducător care prezida adunările şi fără a cărui permisiune nimeni n-avea voie să ia cuvîntul[69]. S-a susţinut că oficiul episcopului din Biserica primară corespundea celui al conducătorului din secta de la Qumran[70]. A urmat o dispută aprigă şi s-a constatat că, aşa cum este utilizat termenul grec episcopoi în cartea Faptele Apostolilor din Noul Testament, el ne dă sugestia că oficiul lor nu era exact acelaşi cu al conducătorilor din secta de la Qumran. în Faptele Apostolilor 20,17, citim că Pavel a chemat pe bătrînii bisericii din Efes să-1 întîlnească la Milet şi, adresîndu-se lor, îi numeşte episcopoi[71]. Aceasta ne sugerează că în Biserica de la Efes erau mai mulţi episcopi, iar nu numai o singură persoană cu autoritatea conducătorului de la Qumran.

Termenul episcopos corespunde formal cu acela de supraveghetor de la Qumran şi s-ar putea ca Biserica să datoreze ceva Qumranului pentru adoptarea lui, deşi organizarea totală a Bisericii a fost diferită de cea a sectei.

Afacerile sectei erau administrate de un consiliu de 12 membri şi 3 preoţi[72]. S-a susţinut că aceasta înseamnă 12 bărbaţi, dintre care 3 trebuiau să fie preoţi[73], conform cu caracteristica sectei de a da autoritate specială şi influenţă particulară preoţilor. Dar este mai natural să înţelegem această'referinţă ca însemiiînd că cei trei preoţi erau în plus faţă de cei doisprezece[74], însă nu trebuie să forţăm lucrurile. Asupra părerii că erau înlăuntrul celor 12, aceasta a fost considerată că a procurat modelul pentru Isus[75], care şi-a ales 12 discipoli, dintre care trei par să fi format un cerc interior. Pentru alegerea celor 12 discipoli nu este nevoie să privim spre

~j *Manualul de Disciplină,* col. VI, rînd 3,6.

69 Afem, Col. VI, rînd 8. 70

J. Danielou, *La manuscrits de la Mcr Morte et Ies origina du christiatiisme,*

1957, p. 36 sq. ş. a.
[71] Faptele Apostolilor 20,17 şi 28.
[72] *Manualul de Disciplină,* col. VII, rînd 1.
[73] C. T. Fritsch, *op. cit* p. 120.
[74] J. T. Milik, *op. cit* p. 100.
[75] B. Reicke, p. 151, apud H. H. Rowley, *op. cit* p. 137.

Qumran pentru inspiraţie. *Vechiul Testament este sursa sigură pentru ideile lui Isus, în timp ce secta de la Qumran este mult mai puţin sigură.* Cele 12 triburi ale lui Israel, aproape cert, ne procură inspiraţia la amîndouă. Desigur, în Evanghelii găsim promisiunea lui Isus', făcută discipolilor, că ei vor sta pe cele 12 scaune, judecind 12 triburi ale lui Israel[76]. De altfel, poziţia specială a lui Petru, Iacob şi Ioan[77] nu poate fi împrumutată de la Qumran, pentru că în organizarea sectei, cei trei, fie înăuntrul celor 12, fie în afara lor, erau preoţi, şi aceasta era fundamental după spiritul sectei. Petru, Iacob şi Ioaiî nu erau preoţi. Membrii sectei erau divizaţi în trei categorii, după *Manualul de Disciplină*[18]*:* preoţi, leviţi şi membri laici, iar după *Documentul Sadokit,* erau patru categorii: preoţi, leviţi, copiii lui Israel şi prozeliţi[79]. Aici, însă, n-avem o contradicţie strictă, deoarece *Manualul de Disciplină* ne vorbeşte de lunga probă a celor ce se ataşau sectei, care stau în afara membrilor deplini ai sectei[80]. Este probabil că aceştia corespundeau prozeliţilor din celălalt text. în Biserica primară nu aflăm nimic din toate acestea şi n-avem nici o evidenţă că preoţii şi leviţii aveau poziţie specială înăuntrul Bisericii[81]. De aceea, cînd se estimează relaţiile dintre Biserică şi sectă, trebuie luate în considerare atît asemănările, cît, mai ales, diferenţele.
în organizaţia sectei, cei 12 bărbaţi şi trei preoţi par să fi avut un loc permanent, ca un fel de sinod suprem al comunităţii. în Biserică, cei 12 apostoli n-au format modelul de durată al organizaţiei. Cînd Iuda a fost înlocuit prin Matia[82], aceasta nu s-a făcut cu scopul de a se menţine constant conciliul celor 12 membri. Cum a evidenţiat profesorul Manşon[83], atunci cînd Iacob a fost martirizat de către Irod Agripa[84], locul lui n-a mai fost ocupat, fiindcă locul lui nu a fost considerat vacant. Iuda şi-a pierdut locul prin purtarea sa, şi nu prin moarte. Celor 12 discipoli li se promisese că vor judeca cele 12 triburi ale lui Israel[85] şi Biserica primară a interpretat aceasta literal, crezînd

că Iacob va reveni
[76] Mat. 19,28; Luca 22,30.
[77] O. Cullmann (S. N. T. p. 21) B. Reicke şi van Ploeg, apud Rowley, p. 137.
[78] *Manualul de Disciplină,* col. II, rînd 19. *Documentul din Damasc,* XVII, 1.
[80] *Manualul de Disciplină,* col. VI, rînd 13.
[81] în Faptele Apostolilor 6, 7 ni se spune că mulţi preoţi acceptau credinţa îştină, dar nu există nici o dovadă că ei aveau vreo poziţie specială.
[82] Faptele Apostolilor 1,23.
[83] *Ethics and the Gospel,* 1960, p. 74, apud Rowley, p. 138.
[84] Faptele Apostolilor 12,2.
[85] Mat. 19,28; Luca 22,30.

să-şi ia locul. Aceasta nu i se putea aplica lui Iuda, şi de aceea locul lui a fost ocupat. Locul lui a fost completat cu unul care a însoţit pe apostoli tot timpul ministeriului lui Isus, chiar din timpul botezului lui Ioan.
Admiterea de noi membri în sectă este relatată de către *Documentul Sado/cit* şi de *Manualul de Disciplină,* şi ne este descrisă şi de Iosif Flaviu în istorisirea lui despre esenieni. Probabil că *Documentul Sadokit* vine dintr-o epocă mai timpurie în istoria sectei, iar *Manualul de Disciplină* dintr-una mai tîrzie[86]. După cum este descrisă de *Documentul Sadokit,* procedura este mai simplă, în timp ce în *Manualul de Disciplină* este mai aproape de ceea ce spune Iosif Flaviu. *Documentul Sadokit* relatează că aspirantul la treapta de membru era examinat de către un fel de inspector în privinţa acţiunilor sale, înţelegerea sa, purtarea sa, tăria sa şi avutul său, şi, dacă inspectorul era satisfăcut, candidatul era admis[87]. După *Manualul de Disciplină,* un candidat era examinat de către supraveghetor şi, dacă era satisfăcut, candidatul era admis în legămînt, dar nu încă în comunitate[88]. El era supus unei perioade de încercare, după care era considerat de către "cei mulţi", cînd se lua o decizie, dacă îi era permis să intre încă într-un an de încercare. în timpul acestui an nu-i era îngăduit să atingă "puritatea celor mulţi"^[9], adică probabil că nu i se admitea să efectueze spălările zilnice în apa folosită de către membrii sectei[90]. La sfîrşitul acestui an, el era cercetat din nou de către "cei

mulţi" cu privire la înţelegerea Legii şi modului său de viaţă[91]. Dacă el satisfăcea şi această probă, avutul său era preluat de sectă, dar era ţinut separat de tezaurul sectei, în timpul unei perioade finale de încercare de încă un an[92]. în timpul acestei perioade nu-i era admis să se atingă de mîncarea membrilor[93]. Aceasta poate să însemne că nu-i era permis să stea la aceeaşi masă cu membrii plini, deşi s-a argumentat de unii că nu-i era admis să prepare masa pentru membri[94]. La sfîrşitul acestui an, cazul lui era iarăşi

[00] H. H. **Rowley,** *op. cit* p. 138.

Documentul din Damasc, XVI, 4. [88] *Manualul de Disciplină,* col VI, rînd 14. *Manualul de Disciplină,* col. VI, rînd 16.

W. H. Brownlee, *The Dcad Sea Man of Discipline,* 1951, p. 20 pune aceasta în legătură cu fraza din Iosif "cel mai curat fel de apă sfîntă" *{Războiul iudaic* II, VIII, 7) 138, dar admite că aici se poate să fie incluse, tn legătură cu spălările, ospeţele sectariene.

[91] *Manualul de Disciplină,* col. VI, rînd 18.

[92] *Idem,* col. VI, rîndul 19.

[93] *Idem,* col. VI, rînd 20.

[94] E. F. Sutcliffe, *locul citat,* p. 62.

cercetat şi, dacă el obţinea aprobarea membrilor, devenea membru deplin al sectei şi proprietatea lui era încorporată în cea a sectei[95]. După cele ce ne spune Iosif în istorisirea lui despre esenieni, perioada preliminară, ce nu-i definită în *Manualul de Disciplină,* dura un an, ca şi celelalte[96]. în timpul acestui an, candidatul era supus aceluiaşi mod de viaţă ca şi cel al membrilor, deşi el nu era admis în sectă[97]. Dacă el era găsit satisfăcător la sfîrşitul acestei perioade, era admis să participe la apele de purificare utilizate de sectă, dar avea încă doi ani în faţă de încercare, pînă să fie admis să devină membru plin[98].

Este greu să presupunem că Isus şi discipolii Săi au urmat ceva din cele de mai sus, pentru că ar fi trebuit cîte trei ani pentru fiecare, ca să poată fi înrolat deplin printre discipoli sau în Biserică, admiţînd că perioada iniţială de încercare era de un an. Cum ne informează Iosif Flaviu, înseamnă că nici unul din cei 12 nu-şi avea completată aprobarea, în timpul ministeriului lui Isus[99] şi astfel nici unul n-ar fi fost eligibil pentru calitatea de membru al presupusului consiliu corespunzător consiliului sectanţilor de la Qumran. Nu există nici o

dovadă că Biserica primară cerea o perioadă de trei ani pentru încercare, înainte de admiterea în comunitatea ei.

Această foarte importantă diferenţă dintre Biserică şi Qumran devine şi mai clară cînd ne întoarcem la problema botezului. S-a susţinut că botezul creştin a derivat de la secta qumraniană, prin botezul lui Ioan, care se pretinde de mulţi că a fost un membru al sectei[100]. N-avem nici o dovadă despre toate acestea, iar întregul caracter şi semnificaţie a botezului lui Ioan erau aşa de diferite de ceea ce cunoaştem la Qumran, încît presupunerea este improbabilă în înţelesul cel mai deplin[101]. Dar, pentru moment, ne interesează să vedem cît de mult reflectă botezul creştin ceva din ceea ce noi cunoaştem din credinţa şi practicile sectei de la Qumran[102].

Iosif Flaviu ne spune că esenienii, zilnic, îşi îmbăiau corpul înainte de a mînca[103]. Nu există nici o dovadă că Isus a practicat

[5] *Manualul de Disciplină,* col. VI, rînd 22. [96] *Războiul iudaic,* II, **VIII,** 7 (137). [97]*Ibidem.*

[98] *Războiul iudaic,* II, VIII, 7 (138).

[99] G. **Ogg,** *The Chronology of the Public Ministry ofJesus,* 1940 apud H. H. Rwwley, *op. cit* p. 140.

[100] **J. Danielou,** ***op.*** *cit* **p. 15.**

[101] H. H. Rowley, ***op.*** *cit* **p. 141.**

[102] O. Beta!, *Revue de Qumran,* I (1958), p. 213.

[103] *Războiul iudaic,* **II, VIII,** 5 (129).

acest obicei sau că el a fost preluat de către Biserică. în textele de la Qumran, probabil că aluziile la "puritatea celor mulţi" sînt făcute la aceste spălări zilnice.

Dimpotrivă, botezul creştin era şi este un act sacru administrat, cum era şi cel al lui Ioan[104], şi n-âvem nici o dovadă că ele erau urmate de similare rituri zilnice. Ambele erau rituri sacre de iniţiere şi numai de iniţiere (este vorba de botezul lui Ioan şi de cel creştin).

O altă diferenţă notabilă, în ceea ce priveşte organizarea sectei şi a Bisericii, este sincronizarea acţiunii experienţei. Dacă s-ar stabili că forma primei spălări esenienei coincidea cu forma botezului creştin, încă vom avea de notat că spălarea nu avea loc pînă la sfîrşitul celei de a doua perioade de încercare, după *Manualul de Disciplină,* sau la sfîrşitul primei perioade, după Iosif, adică cel puţin după un an sau

doi. în Noul Testament citim că, în ziua Cincizecimii, trei mii de persoane au fost convertite prin predica lui Petru şi au fost botezate în aceeaşi zi[105]. Cînd Filip s-a întîlnit cu eunucul etiopian şi s-a suit lîngă dînsul, în carul lui, ei s-au oprit cînd au ajuns la o apă şi eunucul a fost imediat botezat[1""]. Iarăşi, cînd Pavel a convertit pe temnicerul filipian, el 1-a botezat în aceeaşi noapte[107].
Totuşi, chiar dacă prima spălare eseniană ar fi privită ca fiind identică cu botezul creştin în formă şi timp de administrare, trebuie să ne mai întrebăm cît de mult se apropiau cele două în importanţă. Botezul creştin marchează legătura cu Hristos, în timp ce noi n-avem nici o cunoştinţă de ceva comparabil cu aceasta în secta sulurilor. Dascălul Dreptăţii nu este menţionat în vreo aluzie cu privire la spălările eseniene şi nu există nici un motiv de a presupune că prima spălare sau vreo alta manifestau vreo relaţie cu el. Dacă nu există vreo motivare cît de mică pentru a trasa forma botezului creştin pe cea a sectei de la Qumran, cu atît mai puţin există ceva care să ne îndreptăţească să căutăm în ea originea botezului creştin.
în relatarea lui despre esenieni, Iosif Flaviu ne-a dat o zugrăvire a ospeţelor lor zilnice[108] la care membrii participau în tăcere solemnă, susţinîndu-se că ele ar fi sursa Euharistiei creştine[109].
[1U4] Ioan 1,25.
[105] Faptele Apostolilor 2,41.
[106] Faptele Apostolilor 8,36.
[107] Faptele Apostolilor 16,33.
[108] *Războiul iudaic*, II, VIII, 5 (129-133).
[109] A. Powell Davies, *The Meaning ofthe Dead Sea Scrolls*, 1957, p. 130. Apud H. H. Rowley, *op. cit* p. 143.

Manualul de Disciplină ne spune că numai cînd cineva a fost admis membru plin al sectei de la Qumran putea fi îngăduit să atingă băutura membrilor. Probabil că aceasta-i vreo aluzie la ospeţele zilnice ale comunităţii de la Qumran[110]. S-ar putea admite că în timpul perioadei cînd membrii Bisericii din Ierusalim aveau totul în comun, ei participau la o masă comună. Dar aceasta nu trebuie identificată cu Euharistia, şi chiar dacă aceasta ar fi Euharistia, ea nu poate fi pusă în legătură cu Qumranul. în timpul activităţii lui Isus, fără îndoială că El a luat masa cu discipolii Săi. Dar Cina cea de Taină nu-i deloc o

asemenea masă. Ea are un caracter special. Euharistia Bisericii creştine nu comemorează ospeţele zilnice ale lui Isus cu discipolii Săi, sau pe cel ultim dintr-o serie. Ea comemorează caracterul acelui ospăţ unic în sine, fără referire la vreunul ce a precedat, iar caracterul lui a derivat din asocierea lui cu iminenta moarte a lui Isus. N-avem cunoştinţă despre vreun asemenea caracter de comemorare a ospeţelor sectei. Nicăieri în Iosif Flaviu sau în suluri, Dascălul Dreptăţii nu este menţionat în conexiune cu ospeţele. Atît cît cunoaştem, ele nu indică vreo relaţie între membri şi Dascăl, nici nu comemorează vreun incident al vieţii lui sau vreun moment al morţii lui. în aceasta ele diferă radical de sacramentul creştin.
Un autor care s-a ocupat de suluri a observat că preotul ce prezida la ospeţele sacre ale sectei pronunţa "acesta este trupul meu", iar vinul ce era băut însemna sîngele lui Mesia. Şi acest autor concluzionează că ospăţul sacru al sectei era aproape identic cu sacramentul creştin[111]. O atare afirmaţie este inexactă, spune profesorul Rowley[112].
Ospeţele zilnice ale sectei sînt înţelese, mai natural, în termenii ospeţelor comune ale ordinelor monahale actuale, pe care nici un membru al ordinului nu înţelege să le confunde cu Euharistia. Ele sînt ospeţe sacre în sensul că membrii sînt conştienţi că aparţin unui ordin religios şi că ei au cinat cu o solemnitate şi linişte care-i apropie de prezenţa Divinităţii, a Cărei binecuvântare o invocă[113].
Am amintit de un pasaj ce arată că în aşteptarea mesianică a sectei, Unsul Saronit trebuia să aibă precedenţă asupra celui davi-dic. Acest pasaj[114] descrie ceea ce-i numit adesea, de către autori,
***Manualul de Disciplină,* col. VI, rînd 20.**
Cf. A. Powell Davies, *op. cit* p. 130.
H. H. Rowley, *op. cit* p. 144.
J. van der Ploeg, *The Excavations ai Qumran,* p. 213.
***Regula Congregaţiei,* col. II, rînd. 11.**

banchetul mesianic. Pasajul spune că în zilele lui Mesia, Unsul aaronit va veni cu preoţii şi membrii sectei şi ei trebuie să se aşeze în ordinea demnităţii lor. Nici unul nu trebuie să mănînce pînă ce preotul n-a biencuvîntat mai întîi masa şi apoi preotul trebuie să mănînce întîi şi, abia după el, Mesia de Israel, urmat de restul congregaţiei, fiecare în ordinea rangului său. Textul continuă să spună că potrivit acestei

reguli, membrii sectei trebuie să procedeze la orice ospăţ cînd sînt adunaţi cel puţin zece[115]. Aşadar, este clar că aici n-avem o descriere a unui ospăţ mesianic special[116], ci o descriere a ospeţelor regulate ale sectei, la care Mesia n-are nici un rol special. Dacă el ar fi prezent, ar ocupa locul secund, iar dincolo de aceasta, ospăţul era conceput ca un prînz obişnuit şi nu îi este dată nici o semnificaţie sacramentală.
Filon ne spune că esenienii erau o sectă pacifică[117]. Dar din suluri constatăm că ei, dimpotrivă, concepeau pe Mesia davidic numai în termenii ce caracterizau aşteptarea populară din timpul lui Isus. Le era scumpă scrierea *Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului.* Isus concepea însă mesianitatea Sa în cu totul alţi termeni. El îşi propunea să salveze poporul nu prin ucidere, ci prin moartea Sa. Secta de la Qumran pare că părăsise calea pacifică de viaţă, în războiul cu romanii, cu speranţa că a sosit timpul visat pentru stabilirea regatului etern. In timpul războiului cu Roma, centrul de la Qumran a fost distrus, iar Iosif Flaviu ne spune că romanii au persecutat pe esenieni cu extremă cruzime[118], fiindcă ei se comportaseră în lupte cu un curaj supraomenesc. Unul dintre esenieni devenise chiar comandant în forţele răsculate[119]. Toate acestea stau în cel mai puternic contrast cu concepţia lui Isus în care trebuia să se restabilească împărăţia mesianică.
Concepţia qumranită despre epoca mesianică era astfel foarte diferită de'cea a lui Isus, atît de diferită, încît Isus nu poate fi presupus a fi o derivare din qumraniţi.
Secta de la Qumran nu utiliza calendarul oficial curent, ci folosea unul ce asigura ca sărbătorile să cadă în aceeaşi zi a săptămînii, în fiecare an[12°]. Era un calendar de 52 de săptămîni şi nu un

[115]/fciVfem,col.II,rtnd21.
[116] **M. Bnrrows,** *More Lieht on the Dead Sea Scrolls,* p. 101.
117
[1*'] *Quod oiniiisprobus liber sit,* XII (78).
[118] *Războiul iudaic* II, VIII, 10 (152 sq.)
[119] *Războiul iudaic* II, XX, 4 (567).
[120] D. **Barthelemy,** *Rente Biblique,* LIX, 1952, p. 199 ş. a. Apud **Rowley,** ***op.*** *cit* **p.** 148.

calendar luni-solar, cum era calendarul iudaic oficial. Acest calendar

era calendarul din cartea *Jubilee,* la care face aluzie *Documentul Sadokit*[121] şi din care au fost găsite multe fragmente printre sulurile descoperite. Profesoara Ana Jaubert a demonstrat că Isus şi discipolii au mers după acest calendar şi prin acest mijloc s-a căutat să se rezolve mult discutata problemă a relaţiei dintre datarea sinoptică şi cea ioanică, cu privire la Cina cea de Taină[122]. După sinoptici, Cina a fost un ospăţ pascal, în timp ce după Evanghelia a IV-a, ea a avut loc înainte de Paşte. Ana Jaubert susţine că Isus a celebrat Pastele la data sectanţilor şi că aceasta a avut loc într-o marţi, cînd ar'fi căzut şi Pastele qumrânit. Deşi este o părere atractivă, ea nu este lipsită de dificultăţi[123]. Nicăieri Isus n-arată cel mai mic interes faţă de chestiuni de calendar[124] şi, deoarece ştim c-a vizitat Templul la unele sărbători, ar părea că El le-a observat Ia datele oficiale[125]. Probabil că motivele ce au fost deja sugerate pentru evitarea Templului de către secta qumranită, au fost întărite prin nefolosirea calendarului căruia ei îi dau atîta importanţă. Ana Jaubert a arătat că acest calendar n-a fost inventat de autorul cărţii *Jubilee,* şi că există mărturii în Vechiul Testament că el era folosit chiar de către unii autori biblici[126]. Deci este posibil ca şi alţii, în afară de secta de la Qumran, să se fi folosit de acest calendar, iar dacă Isus şi discipolii l-au ţinut în fapt, ei poate să fi fost influenţaţi de secta qumranită. Ar fi însă curios pentru ei să fi fost influenţaţi într-o materie ce nu joacă nici un rol în învăţătura lui Isus cînd în atît de multe alte privinţe învăţătura şi practica lui Isus şi a Bisericii primare arată o aşa de mare diferenţă, faţă de cele ale sectei. Similitudini de fraze şi idei între manuscrise şi Noul Testament au fost arătate de mulţi autori. Profesorul Stauffer găseşte că ele sînt mai apropiate în cazul evangheliştilor şi al altor scriitori ai Noului Testament, decît sînt în cazul învăţăturii lui Isus însuşi[127]. Oriunde sînt găsite, ele trebuie să fie examinate fără părtinire. *Totdeauna s-a recunoscut că unicitatea Noului Testament nu stă în originalitatea spuselor individuale ale lui Isus. Nenumăratele paralele ale Regulii de aur au fost găsite nu numai în literatura iudaică, ci şi în*

[lil] *Documentul din Damasc,* XX, 1.

[122] D-ra **Ana Jaubert,** *La date de la Câne,* 1957, p. 25-30.

[123] **H. H. Rowley,** ***op.*** *cit* **p.** 148.

[124] K. Schubert, *The Dead Sea Community,* 1959, p. 142.

[125] **J. T. Milik,** ***op.*** *cit* **p.** 112 **sq.**

[126] D-ra **Ana Jaubert,**, *op. cit* p. 31 sq.

[127] *Die Botschaft Jesu damals undheute*, 1959, p. 16.
144
cea universală. Unicitatea lui Hristos stă

care El însuşi l-a d t • t •----------""" desraha tn exemplul pesi întinm i
it trebuia dusă cu arme materiale, în timp ce după Isus şi
urmaşilor Lui OHJSt* *"*^°T. * putere >* care El u *oferăâisa*v<UI SAI,
trebuia dusă cu arme spirituale. *«^itor Lui, Jfandu-i capabili să-i urmeze exemplul™. Iubirea Iul arzătoare pentru oameni şi hotărîrea de*
'
înaintea ochilor creştinului care astfel capătă putere să-L urmeze. Şi oricît de multe paralele de frază şi exprimare umană se găsesc în suluri şi Noul Testament, ele nu ating acest aspect profund şi fundamental ai' unicităţii lui Hristos.
în mitul l găsim învăţătura a două căi, calea dreptului, călăuzită *a-Şi sacrifica viaţa sînt puse de* spli Itul adevărului şi calea păcătosului, călăuzită de spiritul per-
; versn Hii[1]". în scrierile creştine primare, *Epistola lui Bamaba* şi \DUM»> (insim o gîndire similară despre cele două căi[138]. Dacă jaccM" mi ieri creştine primare pot datora mult, direct sau indirect,
Totdeauna trebuie să ne aminti™ ,.* T • .,• . sei" ' •'•
"' Qumran[13]*, trebuie să ne reamintim că asemenea gîn-
în lumea indaid^SL^™i»1i&™P^^ffiSMau M1^»'- " '"*» g*8** « fiind
tratată în Psalmul *l* din Vechiul ^Om^Oi^^S^SS^1 miŞC3t în domeniul T('"" " m'
epoci şi, fără dubiu, a influenţat domeniul idSK 'iS.**^ Am v,)lbit mai
sus despre pasajul evanghelic în ™e ^ n verigi de cuvinte şi gîndire între ea si
Noul Testam t a- dis,li"" " sc promite că vor sta pe 12 scaune să judece cele 12
pricină că Isus şi discipolii aparţineau'lumii în care trăia i»* r i tril""
"' lui IsraeL *n *Comentariul la Habacuc* citim că *"în mîinile*
a afirmat un autor, ei arată caracterul contemporan al limbii
Noului Testament[130], iar după cum se exprimă un alt
epocă dată, idei noi si moduri noi de exprimare trec îi
devin bun comun"[13]*. Nu trebuie să uităm că Vechiui *v*
era sfînt atît Comunităţii de la Qumran, cît şi lui Isus şi disci
DOlilor Săi Vpr-hi..l TV.-.----
eToSa^SS *modTncT*** ^^ "" aU aUtor "într_o

alesului Său, Dumnezeu va pune judecata tuturor naţiilor"[140]. Aici, di ,i . menea, este probabil că ambele se bazează pe Daniel cap. 7, caii piuinite că sfinţii celui Preaînalt vor stâpîni etern[141] peste polilor Săi. Vechiul Testament forma *un rezervor comun de terminologie şi idei* ca să folosim cuvintele profesorului Albright, atît pentru iudeii oricărei secte, cît şi pentru creştini[132]. întuneric şi lumină sînt figuri pentru ideea de bine şi rău, atît în sulul qum-ranit, cît şi în Evanghelia a IV-a, unde găsim aceleaşi simboluri[133]. Dar înainte de a lega direct pe una de alta, trebuie să recunoaştem că Vechiul Testament era sursa acestor figuri[134]. Acolo păcătosul este arătat că merge în întuneric şi dreptul în lumină[135]. De altfel, cum s-a spus, există diferenţe ca şi similitudini între suluri şi Noul Testament[136]. în gîndirea sectei de la Qumran, lupta dintre lumină

128

XM H. H. Rowley, *op. cit* p. 150. 12' M. Burrows, *MoreLight..,* p. 54.

130 o ir %*-----■ *

R. E.

Murphy, *Le couvent de la Mer Morte et la Bible,* Editions de 7,p.75. Maredsous, 1957, p. nffM

131 E. F. Sutcliffe, *The Monks of Qumran, p.* 118.

132 *The Background of the New Testament and its Eschatology* (C. H. Dodd Festschrift) edit. by D. Davies and D. Daube, 1956, p. 169. Apud Rowlev. *an. rit* p. 151.

° F. Nolscher, *Zur theologischen Terminologie der Qumrantexte,* Rowley, *op. cit. p.* 151.

134 H. H. Rowley, *op. cit* p. 151.

135 Prav. IV, 19; Ps. 97,11; Cf. îs. 2,5; 59,9; Ps. 56,13.

136 H. Bardtke, *Die Handschriftenfunde am Toten Meer,* 1958, p. 210. Apud Rowley, *op. cit* p. 151.

• Apud Rowley, *op. cit* p. 92 Apud

triumful final asupra inamicilor, în timp ce pasajele Noului TcMuinonl nu amintesc nicăieri de aşa ceva.

s o ifli ut aluzie la faptul că comunitatea qumranită se referea la nu nii.i II ci ca la cei care au intrat în Noul Legămînt[142]. Aceasta ne adm i imediat aminte de menţiunea Noului Legămînt[143], făcută de Isus In (nia cea de Taină. Aici, iarăşi, nu este necesar să derivăm pe unul din celălat, deoarece ambele derivă din Ieremia 31,31. De alii< i ulei există o mare diferenţă între suluri şi Noul Testament. Pioi- M»I ui

Sutcliffe spune: *"Legămîntul creştin a fost cu adevărat nou şi a adus cu el abrogarea preceptelor levitice, afară de cele morali din vechea lege. Legămîntul comunităţii de la Qumran nu a fost nou, ci numai o reînnoire a obligaţiei de a observa pe cel vechi şi, desiptr, tn stricta lui interpretare"*[1]^.

0 verigă interesantă între suluri şi Noul Testament se află în presei Ipţia din *Documentul Sadokit* că nimeni nu poate aduce o

[I] *Manualul de Disciplină,* col. III, rtnd 13 sq.

/ *plstola lui Bamaba,* XVHI-XX; *Didahiile,* I-V.

i icspre Sulurile şi Epistola lui Barnaba să se vadă J. P. Audet, *Revue Biblhm,* I .IX (1952), p. 219 sq.

"' *«memoriul la Habacuc,* col. V, rînd 4.

[1] " I iun 7,27.

[1] ' ' *Documentul din Damasc,* VIII, 15; IX, 28.

[II] Mut. 26,28; Marcu 14,24.

m

Inc Monks of Qumran, p. 120.

învinuire contra unui membru, dacă nu I-a mustrat mai întîi înaintea unui martor[145]. în Matei 18,15 Isus dă o învăţătură similară, spunînd: *"De-ţi va greşi ţie fratele tău, mergi, mustră-lpe el între tine şi el singur. Şi de te va asculta ai cîştigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi sau trei martori, să se statornicească orice cuvînt. Şi de nu-i va asculta pe ei, supune-l adunării, iar de nu va asculta nici de adunare, să-fi fie (ie ca un păgîn şi vameş".*

Este cu neputinţă să examinăm aici toate legăturile de acest fel ce au fost găsite între suluri şi Noul Testament. Unii scriitori şi-au îndreptat atenţia către apropierile speciale ale acestor verigi dintre Evanghelia a IV-a şi suluri, în timp ce alţii au examinat verigile pauline[146], sau verigile aflate în Epistola către Evrei[147]. Profesorul F. C. Grant declară că contactele şi paralelele dintre Noul Testament şi suluri sînt neînsemnate faţă de deosebirile nebănuite. Noul Testament are mai multe contacte cu literatura elenistică a epocii[148]. Aceasta nu înseamnă că paralelele cu sulurile trebuie ignorate sau depreciate. Dimpotrivă. Este nedrept a folosi sulurile ca un contrast izbitor faţă de învăţătura Noului Testament, după cum tot aşa de nedrept este de a le folosi ca

un izvor de unde să scoatem pasaje pentru a contesta originalitatea Noului Testament. Vom recunoaşte că toate ideile din gîndirea sectanţilor qumraniţi sînt bune pentru interesul lor religios şi pentru puritatea vieţii lor. Devotamentul lor către Vechiul Testament si viata lor austeră de ascultare de voinţa divină, aşa cum o înţelegeau ei, e demnă de admiraţie. Deci, sulurile sînt foarte importante pentru înţelegerea fondului creştinătăţii şi pentru lumina pe care ele o aruncă asupra curentelor iudaismului, din perioada în care creştinismul a luat fiinţă[149]. Dar cine citeşte Evanghelia a IV-a sau altă parte a Noului Testament şi apoi citeşte şi sulurile, va recunoaşte repede că există diferenţe între ele[150]. Unul din traducători, profesorul Gaster[151], a afirmat cu deplină justificare că în suluri *"nu există nici o urmă a conceptelor teologice cardinale... ceea ce face creştinismul o*
Documentul din Damasc X, 2. K. **Schubert,** *TheDeadSea Community,* p. 155 sq. [147] Y. **Yadln,** *Aspect ofthe Dead Scrolls,* (Scripta Herosolymitana) voi. IV, 1959, p.36sq.
Ancient Judaism andtheNew Testament, p. 20. Apud Rowley, p. 154.
[149] L. **Cerfaux,** *La secte de Qumran,* (Recherches Bibliques, IV) 1959,238.
[150] O. CuUmann în *The Scrolls and the New Testament,* (ed. Stendhal) p. 31 sq.; Cf. şi K. Schubert, *The Dead Sea Community,* p. 144.
[151] *The Scriptures ofthe Dead Sea Sect,* p. 22.

credinţă distinctă". Sulurile nu oferă singura şi suficienta explicare a originilor creştine. Ele îşi aduc aportul lor la înţelegerea solului în care a fost plantat creştinismul[152]. Crecetătorii au recunoscut demult că iudaismul nu era chiar o credinţă decadentă şi muribundă în timpul lui Isus, şi că fariseismul, în ceea ce avea el bun, era adînc religios şi creştinismul îi datorează nu puţine din experienţele lui. Acum, prin suluri, noi luăm cunoştinţă de un alt grup contemporan, care, pe calea sa diferită, a conservat printre iudei o adîncă devoţiune religioasă şi a ajutat să se creeze climatul în care s-a născut creştinismul.
[152] **K. G. Kuhn,** *The Scrolls and the New Testament* (ed. Stendhal) p. 87.

CAPITOLUL XII
MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ ŞI IOAN BOTEZĂTORUL

Viaţa lui Ioan Botezătorul ne este oarecum bine conturată de cele

patru Evanghelii. De acolo ştim că el predica şi boteza în pustia Iordanului. Locul arătat de tradiţie şi indicat de Noul Testament pentru activitatea lui Ioan se afla lîngă vărsarea rîului Iordan în Marea Moartă. Acest loc se afla la o depărtare de numai 10-12 km. de Khirbet (Qumramul actual), *unde îşi aveau cartierul principal pustnicii care au dat naştere manuscriselor de care ne ocupăm, şi care au constituit gruparea iudaică pe care cercetătorii moderni au identificat-o cu secta esenienilor, binecunoscută din descrierea autorilor clasici iudei Filon de Alexandria şi Iosif Flaviu.* Distanţa de 10-12 km. ne trezeşte în minte ideea că nu se poate ca Ioan şi qumraniţii să nu fi auzit unii de alţii.
Aşadar, sîntem aproape constrînşi să admitem că între Ioan Botezătorul şi religioşii de la Marea Moartă va fi existat o oarecare relaţie spirituală, deoarece şi unul şi ceilalţi locuiau în pustie. Ar părea că lucrul acesta nu este o simplă întîmplare, ci o alegere oarecum intenţionată. Retragerea în pustie însemna îndepărtarea de oraş, separarea de societatea lui şi mai ales de ideologia lui morală. în lumea iudaică, pustia însemna mai ales pămînt de mîntuire, deoarece patriarhii, părinţii dintîi ai lui Israel, au vieţuit în deşertul sinaitic sub harul şi călăuzirea lui Dumnezeu, pînă ce s-au făcut demni de a intra în pămîntul făgăduinţei. De aceea, sufletele religioase se mutau în deşert, cum avem mărturii despre multe mişcări mesianice din perioada Noului Testament[1]. Poate că Qumranul şi Ioan se potriveau într-o asemenea mentalitate. în ce-1 priveşte pe Ioan, Evangelia ne spune că el se hrănea cu lăcuste şi
[1]J. Thomas, *Le mouvemmt baptiste en Palestine et Syrie,* 150 avânt Jesus Christ -300 apres Jesus Christ, Gembloux 1935, p. 18.

miere sălbatică şi că "nu mînca şi nici nu bea" (Matei 11, 18). Se poate presupune că el a fost celibatar. După cîte ştim şi pustnicii qumraniţi erau nişte asceţi, care în parte[2] duceau viaţă de celibat, într-o comunitate oarecum monahică.
S-ar putea ca o asemănătoare concepţie şi organizare de viaţă să fi apropiat pe Ioan de felul de comportare al qumraniţilor.
Este destul de surprinzător faptul că locuirea în pustie este motivată atît de către Ioan Botezătorul, cît şi de către qumraniţi, luînd ca temei pe profetul Isaia (cap. 40, 3). După mărturia celor patru Evanghelii, pentru Ioan avea mare preţuire cuvîntul lui Isaia: *"Iată glasul celui*

care strigă în pustie: pregătiţi calea Domnului, neteziţi cărările Lui" (Matei 3,3). în *Manualul de Disciplină*[2]' găsim cuvinte ca acestea: "Cînd (comunitatea) se va întemeia (puternic) în Israel, ei se vor separa pentru a pregăti calea, după cum este scris: în pustie pregătiţi calea Domnului, îndreptaţi în deşert cărarea pentru Dumnezeul nostru" *{Regula Comunităţii* 8,12-14). Cum bine se observă, este repetată aceeaşi frază din profetul Isaia. Atît Ioan cît şi Qumranul îşi justificau locuirea în pustie cu cuvintele proorocului Isaia (40, 3), chiar dacă ei nu înţelegeau versetul respectiv exact în acelaşi mod. în Evanghelie, cuvintele *în deşert* sînt legate (nerespectînd textul ebraic, chiar textul din *Septuaginta* şi *Targumuri*[4]*)* cu *glasul unuia care strigă,* astfel: *Un glas strigă în pustie, pregătiţi calea Domnului,* de unde ideea că în zadar răsuna glasul celui din pustie; ceea ce împiedică pornirea la drum sînt păcatele poporului.

în sulurile de la Qumran cuvintele sînt legate ca în textul ebraic: *"o voce strigă: «în pustie pregătiţi calea Domnului»".* Aici cuvîntul este îndreptat către comunitatea Qumranului, ce locuieşte în deşert. Aici se străduieşte ea să aplice literal cuvîntul Legii şi tot aici ea depune toată silinţa să studieze legea lui Dumnezeu şi să o pună în practică.

Ioan Botezătorul cerea pocăinţa, apreciind că s-a apropiat sfîrşitul veacului şi că în curînd vine judecata. Tot aşa şi comunitatea de la Qumran era stăpînită de zelul pocăinţei. Adepţii ei s-au separat de masa cea mare a poporului lui Israel, care era consi-

[2] Iosif Flaviu ne informează că esenienii erau de două feluri, unii căsătoriţi, iar alţii nu; în special cei de la Marea Moartă nu erau căsătoriţi.

3 Şau *Regula Comunităţii.* Alţi autori zic "Statutul Comunităţii".

[4] Karl Hermann Schelkle, *Die Gemeinde von Qumran und die Kirche des Neuen Testaments*, Dusseldorf, 1965, p. 34.

derat că a căzut în păcat, depărtîndu-se de Legămîntul de pe Sinai. Singură ea, comunitatea, se socotea (pe sine) că reprezintă grupul celor "aleşi". Qumraniţii se socoteau a fi o congregaţie de convertiţi care, cum afirmă *Regula Comunităţii, "se arată gata de a se depărta de rău şi a rămîne credincioşi la tot ceea ce Dumnezeu a poruncit prin bunăvoirea lui"* (5, 1). Manuscrisul foloseşte cuvîntul *a se depărta* care se află şi în Evanghelie, redat prin termenul "pocăiţi-vă".

Qumranul cerea şi el convertirea, motivînd că s-a apropiat sfîrşitul veacului. Aceasta era convingerea în ultimele secole de dinainte de Hristos că finele timpului este aproape[5]. Ioan administra botezul ca un semn pentru spălarea păcatelor, iar comunitatea de la Qumran practica şi ea multe abluţinui şi spălări.

Dintr-o asemenea examinare atentă, nu puţini sînt acei care înclină să admită că Ioan Botezătorul ar fi avut relaţii mai mult sau mai puţin strînse cu comunitatea de la Marea Moartă, şi poate chiar să fi fost cîndva un membru al ei, ieşit însă, mai apoi, pentru anumite deosebiri de vederi.

S-a pus şi întrebarea dacă nu cumva se întrevede acest lucru chiar în Noul Testament[6]. După cum se vede din evanghelistul Luca (1,80) copilul Ioan a crescut în pustie şi tot după Luca (3,2), în pustie a primit chemarea lui Dumnezeu să iasă la predică. Dar înseamnă lucrul acesta că Ioan a fost crescut şi educat în comunitatea de la Qumran şi a vieţuit acolo pînă la arătarea lui publică? Desigur, în pustie nu puteau exista multe localităţi unde Ioan să fi putut locui[7]. După cum se vede clar din Noul Testament, Ioan era fiul preotului Zaharia, deci din familie sacerdotală. Căpeteniile comunităţii de la Qumran erau şi ele descendente din tagma preoţească. Ca atare, nu urmează că preotul Zaharia şi fiul lui, Ioan, au avut şi ei tangenţă firească cu Qumranul? Evanghelia ne spune că familia lui Zaharia făcea parte din cei care "se temeau de Dumnezeu", adică la fel ca şi comunitatea de la Marea Moartă; aparţinea celor care aşteptau iminenta venire a împărăţiei lui Dumnezeu. Aici ni se poate aminti ceea ce istoricul iudeu losif Flaviu[8] spune, şi anume că esenienii primeau (adoptau) copiii

CT. Fritsch, *The Qumran Community : its History and Scrolls,* New York, 1956, p. 18.

KarI Hermann Schelkle, *op. cit.* p. 35.

[7] De aceea, pînă tn zilele noastre ţinutul de nord-vest de Marea Moartă poartă numele de Deşertul Iudeii, din care cea mai aspră este "pustia Enghedi".

[8] *Războiul iudaic,* II, VIII, 2,120.

altora, pentru a-i educa şi lăsa moştenitori şi continuatori ai frăţiei respective. N-ar fi fost primit şi Ioan tot în acelaşi mod?

Mulţi dintre cercetătorii[9] care s-au ocupat de manuscrisele de la Marea Moartă s-au exprimat că, deşi toate premisele de mai sus nu se pot

proba cu documente precise, totuşi probabilitatea unei legături a Botezătorului cu Qumranul este destul de posibilă. Şi pentru că unii discipoli ai Botezătorului au trecut la credinţa în Isus Hristos (Ioan 1, 35-37) sau au venit numai în contact cu discipolii lui Isus (Luca 7, 18-23), iar un grup, botezat cu botezul lui Ioan, a fost primit în sînul Bisericii mai tîrziu (Faptele Apostolilor 19,2-7) pe această filieră se poate să fi existat legături între Qumran şi comunitatea Noului Testament[10].

Cei care socotesc că Ioan a făcut parte sau numai a trecut prin comunitatea de la Qumran[11] explică plecarea Botezătorului din grupare cam astfel: Dacă Ioan Botezătorul deveni un renegat esenian, fără îndoială aceasta s-a întîmplat fiindcă el a simţit că nu mai poate păstra secretul învăţăturii sectei. Cum am văzut, esenienii credeau că ei pot să urmeze Legea cu o exactitate superioară, fiindcă înţelesul ascuns al multor termeni le fusese descoperit numai lor. *Manualul de Disciplină* vorbeşte de cei care sînt în afara Legămîntului ca neştiind *lucrurile ascunse pentru care au căzut.*

Pentru ce Ioan era gata acum să dea în vileag mulţimilor aceste secrete şi, din acest motiv, să rupă legăturile ce-1 ţineau în corpul esenienilor? Răspunsul la această întrebare îl găsim în credinţa comună a esenienilor şi a lui Ioan Botezătorul. Cu toţii presupuneau că împărăţia lui Dumnezeu era aproape de a se împlini şi îndată să vină Mesia. Esenienii se pregăteau pentru ziua mîniei şi, încrezători în calitatea lor de aleşi ai lui Dumnezeu, ei credeau că vor ajunge judecătorii naţiunilor cînd timpurile vor fi împlinite, însă Ioan gîndea că tot Israelul trebuie să fie prevenit de pericolul foarte apropiat şi îndemnat să se pocăiască, ca astfel să poată să se mîntuiască. Pentru aceasta, înaintemergătorul a părăsit colonia esenianã şi şi-a început predica în Betabara, de dincolo de Iordan şi în Enon aproape de Salim. El îndemna mulţimea şi boteza pe cei care se pocăiau. Aceste două oraşe, Betania şi Enon erau pieţe cunoscute, aşezate pe căi importante de comunicaţie, aproape de

[9] Duncan Howlett, *The Essencs and Christianity,* New York, 1957, p. 174.

[10] W. H. Brownlee, *John the Baptist in the New Ligfit ofAncieiU Scrolls,* in *Tlie Scrolls and the New Testament,* New York, 1957, p. 33-35.

[11] Duncan Howlett, *op. cit* p. 177 sq.

Iordan. în astfel de aglomeraţii, un predicator avea toate şansele să găsească mulţimi gata să-1 asculte, mai ales în momentul sărbătorilor. Şi într-adevăr, mulţimile pe care le spera loan au venit din toate părţile Iudeii.
Un apel la pocăinţă nu este suficient pentru a explica elanul care mîna mulţimile în pustie să asculte pe acest straniu profet; atracţia pe care o exercita loan Botezătorul nu putea fi cauzată de vestirea unui sfîrşit al lumii iminent. Acest om poseda, desigur, o mare putere de atracţie personală; în plus el avea un alt mesaj de împlinit, un mesaj tot atît de important. Dacă este exact că loan a făcut publice învăţăturile secrete ale esenienilor, popularitatea lui devine de înţeles, mai ales ştiind că el răspîndea şi vestea înfricoşătoare a unei apropiate împliniri a împărăţiei cerurilor. Poporul auzise deja că el trebuie să se pocăiască, auzise că împlinirea vremii se apropie şi poate că auzise, de asemenea, că Unsul Domnului avea să vină, dar mai înainte nimeni nu legase la un loc aceste diferite previziuni. Or, scoţîndu-şi ideile sale din învăţăturile eseniene, tocmai aceasta a făcut loan Botezătorul. Poporul îl asculta cu plăcere şi mulţi au fost botezaţi, fiindcă predica lui era închegată şi-i impresiona puternic...
Chiar dacă s-ar stabili puncte de legătură între loan Botezătorul şi comunitatea de la Qumran, totuşi nu putem ignora diferenţele vizibile dintre ei. Spălările de la Qumran erau repetate, cu regularitate, în fiecare zi, în timp ce botezul lui loan era un act unic, o exprimare a voinţei definitive de pocăinţă şi un semn anticipat al botezului cu Duhul Sfînt pe care urma să-1 facă Mesia. Nu trebuie să se uite că mulţi dintre iudeii evlavioşi de atunci făceau abluţiile şi botezurile pentru a împlini cu scrupulozitate legile de curăţire rituală[12]. De aceea este cît se poate de corect a se feri de derivarea botezului lui loan, exclusiv numai din botezurile de la Qumran[13]. De altfel, toate aceste imersiuni sau afundări erau autoimersiuni, în timp ce botezul lui loan în Iordan era administrat, pe cît se vede de clar, de către o altă persoană. De aceea, botezul lui loan era simţit ca ceva nou si caracteristic, asa încît el a fost cunoscut si chiar numit "Botezătorul", cum ne relatează nu numai Scriptura, ci şi istoricul clasic iudeu contemporan[14]. Religioşii de la Qumran se depărtaseră de poporul israelit, în *mas&,pe care-l părăsiseră ca pe*
J. Thomas, *Le mouvement baptiste en Palestine et Syrie,* Gembloux

1935, **p.** 25. **Karl Hermann Schelkle,** ***op.*** *cit.* **p. 37 sq.**
IosifFlaviu,^nrfc/jM/tfe, XVIII, V, 2,116.

o turmă pierdută, în timp ce loan se îndrepta către tot Israelul pe care-l voia în întregime mîntuit. El nu aduna în jurul său, în sectă aparte, pe cei care voiau să-1 asculte şi să se pocăiască, ci îi lăsa să se întoarcă din nou la casele lor, excepţie făcînd cîţiva discipoli care nu voiau să se mai dezlipească de el. De asemenea, *ideea pe care loan o avea despre Hristos este complet diferită şi e cu mult mai cuprinzătoare decît cea pe care o împărtăşeau religioşii de la Qumran cu privire la Mesia*[15]. loan putea să anunţe că Mesia a sosit deja, că Se află în mijlocul poporului lui Israel, numai că este încă necunoscut. S-ar putea ca descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă să ne fi adus la lumină o comunitate din care loan să se fi putut inspira cu ceva, deşi nu avem pînă acum nici un temei autentic. Că locul unde boteza loan este numai la 10 km de actualul Qumran nu dovedeşte nimic în această privinţă. Şi, în definitiv, chiar dacă loan ar fi avut vreo legătură cu grupul esenian care a dat naştere manuscriselor de la Marea Moartă, tot nu înseamnă nimic. Ceea ce este esenţial sînt viaţa şi activitatea lui după ce a ieşit la predică. Or, în această privinţă, Evanghelia după Luca ne încredinţează (3, 2) că Cuvîntul lui Dumnezeu a fost îndreptat către loan, în pustie. De acolo a fost chemat la misiunea de precursor. Cuvîntul Domnului a fost un nou început care 1-a făcut profet al lui Hristos şi al Evangheliei[16].
Duncan Howlett, ***op.*** *cit* **p.** 174. **Karl Hermann Schelkle,** ***op.*** *cit* **p. 38.**

CAPITOLUL XIII
MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ ŞI EVANGHELISTUL IOAN

O altă apropiere a Noului Testament de manuscrisele de la Qumran constă în faptul că manuscrisele sau documentele de la Marea Moartă contribuie la clarificarea unor aspecte care ies la iveală din textele epistolelor lui Pavel, dar, îndeosebi, din Evanghelia şi din prima epistolă a lui Ioan[1]. Qumranul şi aceste scrieri biblice au o viziune despre lume şi un limbaj dualistic comparabile într-o oarecare măsură. Chiar după o scurtă citire se observă o nebănuită afinitate de limbaj şi de concepţie între Qumran şi Noul Testament. Un manuscris aflat la

Marea Moartă este numit *Războiul fiilor luminii cu fiii întunericului* în mijlocul şi în urma armatelor duşmane luptă spiritele luminii şi ale întunericului: *"Sînt spiritele adevărului şi ale stricăciunii în lumină sînt originile adevărului, iar din izvoarele întunericului pleacă vlăstarele păcatului In mîinile prinţului luminii se află stăpînirea fiilor dreptăţii, care merg pe calea luminii* &» *timp ce în mîinile îngerilor întunericului se află stăpînirea peste toţi fiii păcatului care merg în căile întunericului" (Regula Comunităţii* 3,18-21). De asemenea, după această *Regulă a Comunităţii,* Dumnezeu *"a creat spiritele luminii şi ale întunericului şi peste ele şi-a fondat toată lucrarea"* (3,25). Limbajul apostolului Pavel cunoaşte şi el această sferă de concepte: *"Cum poate sta împreună lumina cu întunericul ? Ce înţelegere poate fi între Hristos şi Belial ?" (2* Corinteni 6, 14-15); *"Să ne dezbrăcăm dar de faptele întunericului şi să ne îmbrăcăm în armele luminii"* (Romani 13,12). Şi apostolul se află trimis să des-

[1] **R. E. Brown,** *The Qumran Scrolls and the Johhanine Gospel and Epistles,* în CBA, 17,1955, p. 413-419; K. Stendahl, *The Scrolls and the New Testament,* 1957, p. 183-207; F. M. **Braun,** *L'arriere - fond judaique du quatrieme Evangile,* în *Revue Biblique* 62,1955, p. 5-44; G. Batimbach, *Qumran und das Johannesevangelium,* în *AufsOtze und Vortrage* 6,1958.

chidă *"ochii neamurilor pentru ca să se întoarcă de la întuneric la lumină, de sub puterea Satanei la Dumnezeu"* (Faptele Apostolilor 26,18). Totuşi, în special contrastul dintre întuneric şi lumină este un contrast ionian[2]: *"Lumina luminează în întuneric, dar întunericul n-a biruit-o"* (Ioan 1,5); *"Umblaţi ca unii care aveţi lumina, ca să nu vă cuprindă întunericul, căci cine umblă în întuneric nu ştie unde merge"* (Ioan 12,35). în Ioan, contrastului dintre întuneric şi lumină îi corespunde cel dintre adevăr şi eroare sau rău: *"Cine face răul urăşte lumina (...) dar cine lucrează după adevăr, vine la lumină"* (Ioan 3, 20-21). Şi în prima epistolă (4, 1-6) evanghelistul Ioan avertizează: *"...să nu daţi crezare oricărui duh, ci să cercetaţi duhurile, dacă sînt de la Dumnezeu (...) Prin aceasta cunoaştem duhul adevărului şi duhul rătăcirii..."*. Scrierile de la Qumran pot vorbi şi ele într-un mod asemănător. *Regula Comunităţii* (3,20) zice că fiii dreptăţii *merg pe căile luminii* în timp ce fiii nedreptăţii *merg pe căile întunericului;* iar

în 3,18-25 se spune contrastul: *"El a creat pe om... şi a făcut pentru el două spirite în aşa fel încît să poată merge în urma lor pînă la epoca predestinată a durerii sale. Acestea sînt spiritele adevărului şi al rătăcirii în fundul luminii se află începuturile adevărului iar izvorul întunecimii este începutul rătăcirii.. El a creat spiritul luminii şi pe cel al întunericului şi pe ele a întemeiat toate lucrurile";* în fine, în 4,24 zice: *"Omul care-i stăpînit de adevăr şi de dreptate urăşte nedreptatea, iar cel (stăpînit) de nedreptate face răul si urăşte adevărul".*

*   *

De asemenea, prologul Evangheliei după Ioan s-ar putea compara cu textele de la Marea Moartă. Ioan ne spune *"Toate lucrurile au fost făcute prin El (Cuvîntul)... şi fără de El nimic nu s-a făcut"* (1, 3), iar Regula Comunităţii spune *"Totul s-a făcut prin ştiinţa lui Dumnezeu şi tot ceea ce există, El l-a îndreptat după planurile Sale. Nimic nu se întimplăfără ştiinţa Lui"* (11,11). Dar în asemănarea formală trebuie să recunoaştem şi diferenţa substanţială dintre Qumran şi evanghelistul Ioan. Ceea ce în sulurile de la Marea Moartă este *ştiinţa lui Dumnezeu,* în Evanghelie este *Verbul (Cuvîntul) lui Hristos.* După textele de la Qumran, Dumnezeu a creat spiritele luminii şi ale întunericului si ele luptă unul împotriva celuilalt pînă la sfîrşitul veacurilor. In Evanghelie, Hristos este adversarul lui Satan (Ioan 14,30) şi lumina lumii pînă în eternitate (Ioan 1, 4 sq.; 1, 7-9; 8, 12; 9, 5). Şi dacă în prima epistolă ioanică se zice *"căci întunericul se risipeşte şi răsare adevărata*

Adică al lui Ioan Evanghelistul.

lumină" (2, 8) lupta dintre lumină şi întuneric este deja decisă. Raportul este cel pe care loan îl spune despre timpul său: *"Voi căutaţi lumina. Hristos este lumina".* loan învăţa ca şi Pavel pe areopag: *"Cel pe care voi îl adoraţi fără să-L cunoaşteţi, eu vi-L vestesc"* (Faptele Apostolilor 17,23).

Dualismul de la Qumran şi din Evanghelia după loan este înţeles într-o manieră complet diferită, întrucît acolo este bazat pe sine însuşi, iar aici este derivat dintr-o alegere morală. Pentru *Regula Comunităţii, "în spiritele adevărului şi ale stricăciunii, se află rasele tuturor oamenilor şi în aceste clase toate însuşirile lor continuă să se împartă după rasele lor... Dumnezeu le-a divizat în părţi egale pînă la sfirşitul*

veacurilor şi apus veşnică duşmănie între clasele lor" (4, 1-17). Aşadar, umanitatea prin forţa predestinării şi a creaţiei lui Dumnezeu se divide în două părţi, care se numesc adevăr şi stricăciune, ca lumină şi întuneric. Acestea sînt dominate de diverse puteri şi fiecare om este destinat de soartă (chiar înainte de naşterea lui) într-una din cele două grupe. Un grup se identifică cu aleşii comunităţii de la Qumran, iar altul aparţine pierzării. Acţiunea morală a omului este un corolar al predestinării (este adevărat că responsabilitatea individuală nu este negată).
Mult diferit este dualismul din Evanghelia lui loan. Desigur, şi aici există contrastul între comunitatea lui Hristos şi lumea contrară lui Dumnezeu, dar un atare contrast nu este întemeiat pe faptul că a fost creat de Dumnezeu, ci el se întemeiază pe posibilitatea alegerii din partea oamenilor care resping salvarea oferită lor de Hristos (loan 3, 36): *"Cine crede în Fiul are viaţa eternă, dar cine refuză să creadă în Fiul, nu va vedea viaţa, ci mînia lui Dumnezeu rămîne peste ef.*
Dualismul din Evanghelia lui loan, fiind întemeiat pe credinţa şi necredinţa în Fiul lui Dumnezeu, n-are fundamentul său în sine şi în creaţie, ci în istorie (voinţa omului în viaţa terestră), întunericul este lumea care refuză pe Hristos, iar lumina este lumea care îl primeşte (loan 3,19): *"şi socotinţa aceasta stă înfăptui că, odată venită Lumina în lume, oamenii au iubit mai mult întunericul decît lumina, pentru că faptele lor erau rele**. Prin această referire la Hristos, Cuvîntul lui Dumnezeu făcut trup, toate conceptele Evangheliei lui loan obţin o semnificaţie nouă şi un conţinut propriu, chiar şi cele pe care Evanghelia ioanică le-a luat din limba şi din concepţia celor ce au aparţinut mediului în care a vieţuit loan.
Pentru a înţelege afinităţile şi concordanţele dintre Qumran şi Evanghelia a IV-a ni se aminteşte că evanghelistul loan, înainte de

a intra în comunitatea lui Isus, a fost un discipol al lui loan Botezătorul (loan 1, 35-39). Dacă Botezătorul a avut legături cu Qumranul, atunci au fost trecute prin intermediul său informaţii despre Qumran evanghelistului loan?
Pînă acum nu s-a putut dovedi nimic care să arate o influenţă directă a Qumranului asupra Evangheliei a IV-a, chiar dacă Qumranul, cu siguranţă, aparţine aceluiaşi fond istorico-temporal şi spiritual în care se plasează Evanghelia a IV-a, dar de care se distanţează nebănuit de

mult.
Astfel, sulurile de la Marea Moartă devin importante pentru încadrarea istorico-literară a Evangheliei lui loan. în limba sa şi în conceptele sale, ea este oarecum diferită de Evangheliile sinoptice. De unde vine această limbă diferită? S-a încercat să se dea mai multe răspunsuri la această întrebare. De exemplu, s-a considerat că ar fi fost limba religiei greceşti a misterelor sau limba proprie religiozităţii orientale. Profesorul german Rudolf Bultmann, în importantul său comentariu la Evanghelia după loan[3], pretinde că a găsit relaţii cu gnoza[4] greco-orientală, îndeosebi cu mazdeismul[5]. Drept consecinţă a unei atari ipoteze, iudeul loan, pescarul de la lacul Galileii şi unul din cei doisprezece apostoli, cu greu ar mai putea fi autorul Evangheliei a IV-a[6]. De unde să fi venit în Palestina o cunoaştere aşa de familiară a acestor lumi străine? Manuscrisele de la Qumran ne demonstrează că dualismul ideii şi al limbii ce apar în Evanghelia lui loan puteau foarte bine să fie în uz atunci în iudaism, şi încă în cel mai sever iudaism[7], astfel încît este posibil ca şi autorul Evangheliei a IV-a să fie un iudeu. Se pune în fine întrebarea, de unde provine această viziune a lumii şi acest limbaj, dacă de ele s-a servit şi iudaismul ? Istoria religiilor ne învaţă că gîndirea dualistică aparţine religiozităţii orientale. Cu secole înainte de Hristos, în Persia, era tradiţională doctrina după care totul derivă din două forţe originale, şi anume: puterea binelui, personificată în Ahura Mazda şi cea a răului, personificată în Ahriman. Ambele forţe se luptă pentru a pune stăpînire pe oameni şi pe lume. în secolul al VH-lea înainte de Hristos, Zoroastru a expus această doctrină în imnuri, în care

[3] în 1950 ajunsese Ia ediţia a Xl-a.
[4] De aici vine numele ereticilor gnostici. Religia vechilor perşi.
[6] După criticii raţionalişti, autorul Evangheliei a IV-a a fost un alt loan, nu apostolul loan.
Secta qumranită constituia una din cele mai habotnice comunităţi mozaice.

putem citi: ***"La început au existat două spirite, care sînt cunoscute: spiritul bun şi spiritul rău... Din aceste două spirite cei deştepţi au ales binele, cei proşti nu... Din cauza acestor două spirite răul se străduieşte să facă lucrurile mai rele, dar spiritul sftnt.. s-a unit cu dreptatea şi astfel au făcut pe toţi cei care prin fapte bune sînt***

plăcuţi stăpî-nului înţelept". Acest imn ne reaminteşte numaidecît textele de la Qumran mai sus citate. Acum, desigur, chiar un text biblic, cel din epoca solomonică, care aparţine deci secolului al X-lea înainte de Hristos, este în măsură să afirme că *"spiritul cel bun al lui Yahweh s-a îndepărtat de la Saul, iar un spirit rău, care venea de la Yahweh l-a luat să-l muncească"* (1 Samuel 16,14). S-ar putea deduce şi din alte mărturii. Isaia (45,5-6 sq) vede contrastele existente din lume în Cuvîntul lui Dumnezeu: *"Eu sînt Yahweh şi nu este altul Eu formez lumina şi creez întunericul, Eu dau propăşirea şi aduc restriştea. Eu sînt Yahweh, care fac totuT.* Chiar şi în Ecclesiastic[8] (42, 25) observăm ceva asemănător: *"Un lucru se schimbă cu altul."*
în acest mod, un anumit dualism se înregistrează în doctrina religioasă iudaică. Vechiul Testament a cunoscut devreme contrastul dintre spiritul bun şi cel rău.
Literatura iudaică de după încheierea canonului s-a servit de acelaşi limbaj şi a perfecţionat conceptele. Astfel, în *Testamentele celor doisprezece patriarh?* şi anume în cel al lui Levi (19, 1), se afirmă: "Alegeţi între întuneric şi lumină, între Legea Domnului şi lucrarea lui Belial", iar în cel al lui Neftali (2, 7) citim : "Aşa cum sînt separate lumina şi întunericul... aşa este separat un om de altul". *Testamentul tui Daniel* (2,1; 3, 6) vorbeşte de "spiritul minciunii ce provine de la Satan". *Testamentul hii Iuda* (20,5) vorbeşte de "spiritul adevărului care probează totul şi acuză pe toţi". însă asemănările dintre imnurile iraniene[10] şi textele de la Qumran sînt totuşi atît de mari, încît cunoscătorii sînt înclinaţi să admită că viziunea dualistică a lumii, din iudaismul de mai tîrziu, a dezvoltat idei biblice mai vechi, însă sub influenţe străine orientale. Aceasta s-ar potrivi şi pentru Qumran. în acest mod, idei dintr-o religiozitate diferită ar fi pătruns în monoteismul rigid iudaic. în timp ce în religia orientală, dualismul exista chiar de la început, ca un principiu al binelui şi al răului, căruia îi este supusă chiar divi-
Sau înţelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah, o carte necanonică. O altă scriere apocrifă. ' Sau persane.

nitatea, dimpotrivă, *Regula Comunităţii* (3, 25) afirmă fără vreo îndoială că Dumnezeu a creat spiritele binelui şi răului[11].

Evanghelia a W-a, din partea ei, ar fi reluat într-o manieră cu totul independentă şi critică conceptele timpului ei Ea le-a creştinat, deosebindu-le complet de concepţiile orientale.

[11]J. van der Ploeg, *Funde in der Fruste Juda,* 1959, p. 122-133.

CAPITOLUL XIV
MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ, PROPRIETATEA ŞI PAUPERITATEA

Din descrierile făcute esenienilor de către scriitorii clasici Filon de Alexandria, Iosif Flaviu şi Pliniu cel Bătrîn, ne era deja cunos-cută una din trăsăturile de bază ale acestei secte iudaice cu privire la sărăcie şi la proprietatea colectivă a bunurilor pămînteşti, îndeosebi a celor de consum. Saducheii, zeloţii, irodienii şi celelalte grupări baptiste nu practicau comunitatea bunurilor. După descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, s-a văzui că grupul care a dat naştere acestor scrieri cerea membrilor ce intrau în congregaţia respectivă să adopte sărăcia de bunăvoie şi proprietatea colectivă a bunurilor. De altfel, chiar această caracteristică a grupului de la Marea Moartă a fost motivul pentru care majoritatea cercetătorilor manuscriselor de care ne ocupăm a propus identificarea comunităţii de la Qumran cu secta eseniană.

Fiindcă în cartea Faptele Apostolilor din Noul Testament se aminteşte de un fel de proprietate colectivă a bunurilor la primii creştini, este bine să arătăm în rîndurile de mai jos în ce constau apropierile ce se pot face între cele două comunităţi.

Morala congregaţiei de la Qumran şi cea a discipolilor lui Isus este evidenţiată în mod cu totul particular, prin poziţia ambelor în ceea ce priveşte averea şi posedarea ei.

După evanghelistul Luca (4, 14-30), în sinagoga din Nazaret, Hristos a anunţat vremea mîntuirii la timpul prezent, declarînd împlinită făgăduinţa făcută prin profetul Isaia (61, 1): *"Duhul Domnului Dumnezeu este pentru Mine, căci Domnul M-a uns să aduc veşti bune celor sărmani*.* Aşadar, săracii sînt destinatarii acestui mesaj. în Predica de pe Munte (Matei 5, 3) sînt arătaţi ca fericiţi *cei săraci în duh,* iar în Luca (6, 20) sînt amintiţi numai *săracii.* îndeosebi după Evanghelia lui Luca, bogăţia este ispita cea mare şi pericolul cel puternic pentru om, în timp ce sărăcia este semnul

harului. în comunitatea apostolilor, banii şi avuţiile nu erau luate în seamă[1].
O atitudine asemănătoare au şi religioşii de la Qumran în ceea ce priveşte proprietatea. în *Manualul de Disciplină* sau *Regula Comunităţii* (10, 19) psalmistul spune: *"N-am nici o dorinţă după bogăţia cea păcătoasă".* Aceasta nu voieşte să spună că psalmistul n-are nici o dorinţă după bani sau bunuri pămînteşti, întrucît ele ar fi nişte lucruri păcătoase; dar fiindcă banii şi bunurile pămînteşti duc spre păcat, de aceea voieşte să renunţe la ele, aşa ca şi în evanghelistul Luca (16, 9), unde prin cuvintele "bogăţia nedreptăţii" este condamnată nu numai proprietatea agonisită în mod ne-permis, ci orice proprietate este considerată ca un imbold spre nedreptate[2].
Sulul cu *Psalmii de la Qumran* recunoaşte şi el că avuţia nu foloseşte: *"Am înţeles că nici o bogăţie nu poate fi asemenea adevărului Tău"* (15, 23). Din această considerare a proprietăţii va rezulta concluzia că neofiţii[3] erau obligaţi să-şi depună avutul lor la comunitate. La început, patrimoniul novicelui era administrat de comunitate, dar era încă ţinut separat[4] de patrimoniul global al sectei. După doi ani de noviciat, dacă neofitul era primit în congregaţie ca membru cu toate drepturile, atunci patrimoniul adus de el trecea în proprietatea colectivă a frăţiei *(Manualul de Disciplină* 1, ll;5,2sq;6,19-22). Orice membru qumranit depunea la superintendent ceea ce cîş-tiga personal. Patrimoniul comun era administrat de către un vistiernic *(Regula Comunităţii* 6,19) şi de către fiii lui Aaron[5], care aveau dreptul să dispună de acest patrimoniu *(Manualul de Disciplină* 9, 7 sq). Avutul ce nu era pus la dispoziţia comunităţii era considerat necurat, deoarece *"avutul oamenilor sfinţeniei care umblă în desăvîrşire nu poate fi amestecat cu cel al oamenilor deşertăciunii" (Regula Comunităţii* 9,8).
Este drept că *Documentul din Damasc* lasă membrilor comunităţii o mică parte din patrimoniul lor personal, dar în ace-

[1] Karl Hermann Schelkle, *Die Gemeinde von Qumran und die Kirche des Neuen Testament,* Patmos - Verlag, DQsseldorf, 1965, p. 46.
[2] R. de Vaux, *Les institutions de l'Ancien Testament,* Paris, 1958, p. 251-270.
[3] Cel puţin cei care intrau să facă parte din grupul mai restrîns al comunităţii, adică cel care observa o regulă monastică severă.

[4] în cazul cînd novicele n-ar fi fost acceptat ca membru titular. ^ Preoţii deţineau toate posturile de căpetenie ale comunităţii.

laşi timp el îi îndeamnă insistent să-1 folosească pentru binele comun: " *Ei trebuie să pună în mîinile superiorului cel puţin plata (primită) pentru două zile de seceriş, iar judecătorii trebuie să le dea pentru orfani şi pentru săraci, să ajute pe nevoiaşi, pe bătrînul muribund şi pe cel fără de adăpost, pe cel care a căzut prins în mîna unui popor străin, pe fecioara care n-are părinţi şi pe care nimeni n-o cere în căsătorie, pe sclavul căruia nimeni nu-i caută un serviciu printre fraţi"* (14, 17). Cu o sensibilitate net înduioşătoare, acest text reprezintă obligaţia carităţii, căci cunoscînd realitatea vieţii noastre umane, textul ia în considerare toate cazurile posibile de necazuri şi nevoi, pe care încearcă să le aline.
Şi sub acest aspect, este evidentă deosebirea dintre Qumran şi Noul Testament[6]. Apostolii lui Isus aveau şi ei o pungă comună pentru a face faţă nevoilor indispensabile (Ioan 12, 6), dar ei îşi cedau avutul lor şi-şi alegeau sărăcia de bunăvoie. Banii şi bunurile nu erau adunate într-o vistierie specială, ci erau date direct sărmanilor. Cel care se va comporta în acest fel va avea o comoară în ceruri (Luca 18, 22). După evanghelistul Marcu, ucenicul care renunţă acum şi aici pe pămînt la posesiunea sa *"va primi însutit case, fraţi, surori în veacul acesta (adică în comunitatea bisericii), iar în veacul ce are să fie va primi viaţa veşnică"* (10, 30). Vedem dar că, în Evanghelia lui Hristos, de completa cedare a proprietăţii este legat riscul nesiguranţei personale, căci bunurile acestui pămînt sînt înşelătoare. Siguranţa omului vine de la lucrurile vieţii celei nepieritoare[7].
Comuniunea bunurilor în gruparea de la Qumran ne aminteşte de unele orînduieli ale Bisericii primare a Ierusalimului, de care ne vorbesc Faptele Apostolilor: *"Toţi cei care credeau erau împreună la un loc şi aveau toate îndeobşte. îşi vindeau ogoarele şi averile şi distribuiau preţul între toţi, după nevoia fiecăruia"* (Faptele Apostolilor 2, 44). Această îndătinare ideală a fost completată de informaţia de genul celei care se află în Fapte (4, 32; 5, 4; 12, 12), după care creştinii erau încă proprietarii de drept ai patrimoniului lor pe care-1 puteau înstrăina, punîndu-1 la dispoziţia comunităţii, cînd

împrejurările locale recomandau un lucru ca acesta. în Biserica creştină deci, spre deosebire de Qumran, nu exista obligaţia renunţării la avere în favoarea comunităţii în momentul cînd un adept intra în ceata creştină. Cedarea era voluntară şi ca atare era considerată ca o operă a duhului (Faptele Apostolilor 3,3 sq).
KarI Hermann Scheikle, *op. cit* p. 48. *Idem, ibidem,* p. 49.

Lepădarea de avutul personal era considerată de către religioşii de la Qumran ca o stare de graţie sau har[8] a sărăciei, deci ca ceva de la Dumnezeu şi plăcut cerului. în sulul la *Psalmi,* hagiograful se identifică pe sine cu săracii: *"Te laud pe Tine, Doamne, pentru că ochiul Tău este îndreptat asupra mea... Din adunarea prefăcuţilor Tu-l scapi pe cel sărman, al cărui sînge ei vor să-l verse pentru serviciul Tău"* (2,31-33). Săracul este alesul Domnului, sărăcia este har. Sulul *Psalmilor* (5, 2) vorbeşte chiar de *săracii în duh, săracii mîntuirii tale.* în sulul *Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului* (14, 7), religioşii se numeau *săracii cu duhul,* adică săraci prin propria lor voinţă şi alegere, săraci prin hotărîrea de sine. Aceşti săraci puteau foarte bine să fi fost destul de bogaţi din naştere sau prin întîmplare, dar acum îşi aleseseră sărăcia pe baza unei libere decizii. Expresia trebuie să fi fost curentă în limba palestiniană, deoarece se află şi în Evanghelii. Astăzi s-ar putea răspunde la întrebarea: care expresie trebuie considerată originală, în Predica de pe Munte, cea din Matei 5, 3 unde aflăm "cei săraci în duh" sau cea din Luca 6, 20 unde avem numai "cei săraci". Pînă acum, exegeza era dispusă să admită că vorba mai simplă din Luca să fi fost cea originală, iar expresia din Matei să fie deja o interpretare spirituală. Iată că acum sulurile de la Marea Moartă ne adeveresc oarecum ipoteza că Matei s-a servit de o locuţiune ebraică[9] ce era în uz pe timpul Mîntuitorului Hristos.
Chiar cuvintele din profetul Isaia (61, 1), după cum se desprinde din evanghelistul Luca (4,18), pe timpul cînd începe predi-carea Legămîntului cel Nou, erau utilizate în sens teologic, adică cu însemnătate spirituală, adică nu era vorba de o sărăcie trupească, ci de o curăţie sufletească. Lucrul acesta se întrevede şi în sulul *Imnurilor* sau *Psalmilor,* unde sarcina Dascălului Dreptăţii este astfel înfăţişată: *"După adevărul Tău să vestească vestea cea plăcută, aducînd săracilor[10] mesajul în timpul bunătăţii Tale, după măsura milei Tale,*

pentru a-i adăpa la fîntîna sfinţeniei Tale, pentru a mîngîia pe cei amărîti în suflet şi pe cei apăsaţi, pentru a le da bucurie eternă" (18,14).

în legătură cu această idee, s-a pus şi chestiunea: membrii comunităţii de la Marea Moartă se numeau pe ei "săraci" în faţa

[8] **Karl Hermann** Scheikle, *op. cit* p. **49.**

" Mai bine-zis aramaică, căci acesta era dialectul vorbit în Palestina pe timpul Domnului Iisus.

[10] Adică celor neprihăniţi.

lumii, cum făceau Ia început şi creştinii, cel puţin cei din Ierusalim (Romani 15,26; 2 Corinteni 6, IO)[11], şi cum se numeau şi sectanţii iudaizanţi, ebioniţii? în comentariul la cartea biblică Habacuc (12, 2-10), Preotul Necredincios este acuzat că a frustrat pe săraci şi i-a molestat. Aceste cuvinte pot fi înţelese în sensul că *săracii* era o denumire a comunităţii de la Marea Moartă sau că cel puţin evoluase în acest sens. în fragmentul comentariului la Psalmul 37[12] aflăm promisiunea: *"Cei smeriţi vor moşteni pămîntuL. Aceasta se referă la săracii care vor primi vremea chinuirii, dar vor fi eliberaţi din toate legăturile lor".* Cu toată probabilitatea, chiar membrii comunităţii de la Qumran se chemau "săraci". într-adevăr, aceasta ar fi o asemănare destul de surprinzătoare, ceea ce a făcut pe unii cercetători să se gîndească la o influenţă qumraniană asupra comunităţii creştine din Ierusalim[13].

Atît comunitatea de la Qumran, cît şi Biserica Noului Testament trebuie să se fi preocupat de eventualitatea încălcării legii şi doctrinei respective. La Qumran, cei ce ar fi călcat regulile privitoare la proprietate erau supuşi la sancţiuni foarte severe: *"Dacă se află vreunul dintre voi care dă indicaţii false cu privire la avutul său, iar fapta devine cunoscută, acesta va fi exclus pentru un an din calitatea de membru al comunităţii şi în acelaşi timp i se va micşora raţia de mîncare, cu un sfert" (Regula Comunităţii* 6, 24 sq). Tot după *Regula Comunităţii: "Dacă el comite vreo frustrare din bunurile comunităţii şi cauzează o pagubă, va trebui să despăgubească totul. Dacă nu poate plăti, va primi o pedeapsă de şaizeci de zile"* (7,6-8).

în Faptele Apostolilor (5,1-11) se istoriseşte cazul lui Anania şi Safira care, acţionînd incorect la depunerea bunurilor lor, au fost pedepsiţi cu

moarte năprasnică. Apostolul Petru explică motivul: *"ei **n-au înşelat pe oameni, ci pe Dumnezeu"**,* au *"**ispitit pe Duhul** Domnului şi **L-au** minţit".* Aşadar, în Biserica primară, judecarea unui furt contra comunităţii este cu mult mai severă decît la Qumran. Şi aceasta este urmarea unei probleme de principii diferite. La Qumran depunerea patrimoniului este reglată printr-o lege generală, prin care ofensa către ea este ofensa către ordinea umană. în Biserică, dimpotrivă, încălcarea este un act ce operează spontan contra Duhului Sfînt este tentativa de a înşela. Legea Qumranului

Kari Ilermann **Schelkle,** *op. cit* **p. 50.**

Găsit în grota a **IV-a.**

Duincan Howleit, *TheEssenes **and** Christianity,* **New York, 1957, p. 162.**

poate fi confirmată exterior, în timp ce în Biserică, spontaneitatea produsă de spirit se sustrage (scapă) de la orice tutelă, astfel încît o încălcare a ei este cu mult mai gravă. De aici rezultă şi marea diferenţă în pedepsire: la Qumran o pedeapsă relativ blîndă pentru un anumit timp, iar în Noul Testament, moartea ca pedeapsă divină[14].

[14] **H. J. Kandler,** *Die Bedeutung der Armtt in Schrifttum von Chirbet **Qumran,*** "Judaica", 13,1957, p. 193-209. Apud **Karl Hermann Schelkle,** ***op.** cit* **p. 51.**

CAPITOLUL XV

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ - LITURGHIA ŞI CULTUL GRUPĂRII DE LA QUMRAN

Ca la orice grupare de ordin moral, viaţa comunităţii de la Marea Moartă era reglată şi marcată de un număr de acte şi ceremonii religioase zilnice sau care se repetau[1] la intervale mai mari de timp. Printre alte practici zilnice erau în vigoare băi şi ospeţe în comun. Frecvenţele spălării rituale ne sînt amintite la tot pasul în tradiţia lor scrisă. De ele vorbesc atît *Regula Comunităţii*[2] (capitolele 3, 4-6 şi 5, 13), cît şi *Documentul din Damasc*[3] (X, 11-13). După scriitorul clasic Iosif Flaviu[4], la esenieni orice ospăţ era precedat de o baie sau o abluţiune. Săpăturile arheologice făcute la Marea Moartă au adus la lumină un sistem amplu ramificat în conducte hidraulice, cisterne şi bazine, care au confirmat în bună parte vechile relatări ale autorilor amintiţi mai sus. S-a dat peste multe lavabouri şi spălătoare ce

ajunseră la o oarecare perfecţionare, datorită obişnuitelor spălări rituale levitice, ce erau scrupulos observate din timpurile de demult, desigur nu de către absolut toată masa poporului, unde acest lucru era aproape cu neputinţă, ci, fireşte, de către tagma preoţilor de la Templu. Religioşii de la Qumran erau obligaţi să observe aceste obiceiuri, cu atît mai mult cu cît ei se considerau reprezentanţii adevăratei case preoţeşti a lui Aaron. Aceste abluţiunP la Qumran au primit o valoare nouă, mai

[1] Otto Belz, *Le ministere cultuel dans la Secte de Qumran et dans le christianisme primkifVa* "La Secte de Qumran et Ies origines du Christianisme" edit. J. Van den Pîoeg, Bruges 1959, p. 163-202.

[2] *Regula Comunităţii* sau *Manualul de Disciplină* se pare că a fost statutul după care se conducea secta de la Qumran.

[3] *Documentul din (sau de la) Damasc* este un alt statut al qumraniţilor, ceva mai redus. O parte din el fusese descoperită într-o sinagogă karaită din Cairo (Egipt), de către Solomon Schechter, originar din România.

[4] *Războiul iudaic,* II, VIII, 5,129. Spălarea mfinii şi a feţei.

adîhcă. Dacă la serviciul religios de la Templul din Ierusalim ele au avut drept scop numai o curăţire rituală, *la Qumran ele trebuie să fi avut ca efect curăţirea şi eliberarea de păcat.* Se pare că ele au avut drept scop să obţină ceea ce se căpăta la Templul din cetatea sfîntă prin jertfe, deoarece la Qumran se renunţase la sacrificiile sîngeroase. într-adevăr la Qumran se credea că spălările exterioare n-aveau valoare dacă nu erau unite şi cu o adevărată depărtare de păcat şi cu o întoarcere la Dumnezeu. Iată ce spune în această privinţă *Regula Comunităţii* (3, 4-6): *"Păcătosul nu poate deveni curat prin apa curăţirii, nici sfinţit în lacuri sau în nuri şi nici cu vreo abluţiune de vreun fel El va rămîne cu totul necurat, ama timp cît dispreţuieşte legile dumnezeieşti şi nu se va supune ascultării şi disciplinei comunităţii".*

La Qumran, printre slujbele rituale erau şi ospeţele comune. Iată ce prevedea *Regula Comunităţii: "Cînd se aşază la masă pentru a muică sau pentru a bea, preotul să-şi întindă mîna şi să binecuvînteze punea şi vinul" (Regula Comunităţii* 6, 4-6). De asemenea, Iosif Flaviu[6] pare că a fost la curent cu faptul că qum-raniţii îşi desfăşurau ospeţele lor în comun, într-un mod deosebit de solemn. Membrii comunităţii veneau

la masă îmbrăcaţi în veşminte albe. înainte şi după ospăţ, preotul care avea preşedinţia pronunţa o rugăciune. Iosif Flaviu chiar spune că esenienii mergeau la sala de mîncare "ca la Un sanctuar"[7]. Ospăţul avea un caracter sobru. După *Regula Comunităţii* (6, 20), novicii[8] nu puteau lua parte la ospeţe, iar după Iosif Flaviu[9], la aceste mese puteau lua parte numai membrii cu drepturi depline[10]. Ospeţele qum-ranite comune respectau practicile preoţilor de la Templu care, în fiecare seară, după spălarea prescrisă, ţineau un fel de ospăţ cu părţile pe care le primiseră de la jertfele aduse la Templu de către credincioşii mozaici.

Aceste acte sacrale de la Qumran, într-o oarecare măsură, ne reamintesc de Taina Botezului şi Cinei din Biserica creştină primară[11]. Dar ipotezele emise de unii cercetători potrivit cărora

[6] *Războiul iudaic* II, VIII, 5,128-133.

[7]/bwfem, II, VIII, 5,138.

° Novicii erau începătorii (ucenicii) intraţi de curfnd ta comunitate.

[9] *Războiul iudaic,* II, VIII, 7,138.

[10] Abia după patru ani de noviciat, cineva putea deveni membru cu drepturi depline.

[11] KarI Hermann Schelkle, *Die Gemeinde von Qumran und die Kirche des Neuen Testaments,* Dusseldorf, 1%5, p. 99.

riturile sacramentale ale Bisericii creştine ar fi derivat de la esenienii de la Marea Moartă sînt lipsite de teniei, prin faptul că abluţiuni rituale şi celebrări de oapeţe existau ca ceva obişnuit şi în afara Qumranului, ba chiar şi în afara iudaismului. Este suficient să ne gîndim la multele culte din Canaanul de odinioară. Pe de altă parte, este **uşor de înţeles că de la spălări şi ospeţe, comune tuturor făpturilor umane, aşa s-a putut ajunge la ideea de acte rituale, atît în iuadism, cît şi în creştinism, ui toate felurile de gîndire omenească întîlnim spălări cu caracter de purificare şi toţi oamenii simt ospăţul comun ca pe un gen de angajament de uniune sufletească[12].**

Cărţile Noului Testament pun botezul lui Ioan în relaţie cu botezul creştin. Ioan a botezat înainte de discipolii lui Isus şi Noul Aşezămînt a înţeles botezul lor ca pe o împlinire a botezului lui Ioan. ***"Eu vă botez cu apă, dar cel care vine după mine vă va boteza cu Duhul Sfînt"*** **(Marcu 1, 8). Numai dacă Ioan ar fi stat în vreo**

legătură cu secta de la Qumran, lucru ce nu s-a dovedit în nici un fel, numai atunci am fi putut să ne gîndim la vreo relaţie între botezul creştin şi spălările pustnicilor de la Marea Moartă. Dar felul cum erau împlinite, unele şi altele, ***face din botezul creştin ceva cu totul diferit.*** **Nu numai că acest botez este un act unic, în timp ce abluţiunile de la Qumran sînt repetate la infinit; nu numai că acesta este administrat de o altă persoană, în timp ce lustra ţiile[13] de la Qumran sînt autoafundări, dar şi conţinutul lor este cu totul diferit[14].**

între elementele esenţiale ale ospăţului de la Qumran, sînt amintite pîinea şi vinul, care sînt consumate cu binecuvîntarea preotului. Aceasta este o solemnitate de ospăţ ce a fost des împlinită de către Isus cu discipolii Săi, a cărei ultimă celebrare ne este descrisă în Noul Testament cu Cina cea ultimă: ***"în timp ce*** *mîncau, Isus* ***a luat pîinea, a binecuvîntat-o, a fiînt-o... Apoi a luat*** *paharul* ***si a mulţumit"*** **(Matei 26, 26 sq). Ca acest ospăţ, tot aşa** şi Ospăţul **Euharistie ce derivă din el (1 Corinteni 11, 23-26), în forma lui exterioară, aminteşte de ospeţele comunitare de la Qumran. Dar Ospăţul creştin al Domnului Hristos are o semnifi-caţie ce nu se poate compara întru nimic cu cel de la Qumran** şi

12 ***Idem,*** *ibidem,* **p. 100.**

13 Adică **băi pentru curăţire.**

14 H. H. Rowley, ***The Qumran Sect and Chrisdan Origins,*** **tn "From Moses to** Qumran", **London, 1964, p. 254.**

deci cu atît mai **puţin** să derive de acolo[15]. în Noul Testament, ospăţul este o cină în amintirea morţii lui Isus şi o retrăire **a** morţii Lui salvatoare (1 Corinteni 11,26).

De ce a instituit astfel Hristos această cină este încă odată ceva nou, faţă de mesele de la Qumran. Ceva diferit este ospăţul qumranian şi pentru spiritul diferit care-1 însufleţeşte. în *Regula Comunităţii* ni se spune despre adunarea comunităţii qumraniene: *"Un om care este prins de vreo necurăţenie umană nu poate intra în adunarea lui Dumnezeu... Oricine are un defect corporal, o deformare la mîini sau la picioare, este paralitic, orb, surd sau mut, ori cu un semn pe trup, vizibil la privire, sau cineva bătrîn care şchiopătează încît nu poate sta drept în mijlocul comunităţii, toţi aceştia nu trebuie să intre pentru*

a lua loc în mijlocul comunităţii oamenilor chemării[16]*, fiindcă îngerii cei sfinţi*[17] *se află în comunitatea lor" (Regula Comunităţii 2,* 3-11). Bolnavul era exclus din adunare şi chiar dacă nu era exclus, era dispreţuit la ospăţul comunităţii.
>
Alta este atitudinea Evangheliei, unde invitaţii la cină sînt tocmai paraliticii şi schilozii. Isus chiar accentuează: *"Cîndfaci un prînz invită pe săraci, pe schilozi, pe şchiopi şi pe orbi"* (Luca 14, 13). Şi tot Isus spune: *"Stăpînul porunci slujitorului său zkîndu-i: «Ieşi în piaţă şi în răspîntiile cetăţii şi adu aici săraci, ciungi, orbi şi şchiopi»"* (Luca 14, 21). După cît se vede, există **un contrast destul** de **evident între Qumran** şi Evanghelie. Sîntem încredinţaţi că Isus a accentuat acest lucru tocmai pentru a arăta deosebirea netă dintre doctrina Sa şi cea a qumraniţilor.
în Evanghelie, ospăţul festiv devine imaginea comunităţii cereşti. Isus compară împărăţia viitoare a lui Dumnezeu cu un ospăţ (Matei 22, 1-14). Este drept că şi la Qumran se utiliza un limbaj simbolic asemănător acolo unde *Regula Comunităţii* descrie timpul mesianic de bucurie ca pe un ospăţ (2, 11-21). într-adevăr, aceasta este reprezentarea epocii fericite mesianice: "Şi *aceasta este ordinea în care stau oamenii, chemaţii (invitaţii) epocii stabilite de Consiliul comunităţii: In faţă va veni Mesia - sacerdotal, capul*

[13] **Karl Hermann Schelkle,** *op. cit* **p. 100. Cf. K. G. Kuhn,** *The Lord's Supper and the Communal Meal at Qumran* în "The ScroUs and the New Testament", New York, 1957, p. 65-93.
[16] Cei chemaţi erau membrii sectei. Ei erau adevăratul Israel. **17** Comunitatea de la Marea Moartă avea un cult special despre îngeri. Cine ar fi dezvăluit numele îngerilor veneraţi la Qumran era un sperjur şi pasibil de o pedeapsă aspră.

întregii comunităţi a tui Israel ţi toţi bătrînii fiilor lui Aaron,preoţii, chemaţii ephcu stabilite, oamenii stUftăţi... Apoi vă lua toc Mesia - laicul şi cu el vor lua loc capii miilor lui Israel... Mesia - sacerdotul va binecuvînta plinea şi vinul şi va lua plinea,.. Apoi toţi membrii

comunităţii lui Israel vor pronunţa rugăciunea de binecuvîhtare".
Aşadar, atît în Evanghelii, cît şi la Qumran, întemeierea împărăţiei mesianice este văzută sub forma unui ospăţ. Isus însuşi spune despre aşteptare şi împlinire: *"Nu voi mai bea din rodai viţei pînă în ziua în care-l voi bea din nou în împărăţia lui Dumnezeu"* (Marcu 14, 25).
Ca aceste servicii rituale de mai sus, şi uzul zilnic al rugăciunii era foarte sever reglementat la Qumran[18]. într-o descriere poetică a cursului zilei, sulurile de la Marea Moartă arată cele trei momente dedicate rugăciunii din timpul zilei (dimineaţă, la amiază şi seara) şi pe cele trei din timpul nopţii (începutul nopţii, miezul ei şi la revărsatul zorilor). Iată cum se exprimă *Regula Comunităţii: "Cu jertfa buzelor va lăuda pe Creatorul său... cîhd năvăleşte stâpî nirea luminii, apoi în cursul zilei şi apoi cînd lumina se retrage în locuinţa ce-i este destinată; cînd se aşază perechi sentinelele întunericului, apoi cînd el deschide tezaurul şi-i dă drumul pentru un timp şi apoi în timpul înconjurului său, pînă cedează în faţa luminii, cînd luminile (care sînt luna şi stelele) ies din faţa sfintei locuinţe, în timp ce acelea dispar în stăpînirea luminii"* (9,26; 10,3).
Momentele destinate rugăciunii sînt descrise iarăşi într-o formă poetică şi în psalmul qumranian (12,8 sq).
Ordinea liturgică creştină primară, valabilă şi astăzi, cu privire la momentele dedicate rugăciunii în timpul zilei (ora a treia, a şasea şi a noua), ca şi cele din timpul nopţii (vespera[19], ortrina[20] şi laudele[21]) s-ar putea să-şi aibă originea într-o practică foarte veche, deoarece acum avem mărturii şi la Qumran. Această ordine pare că era observată la primii creştini, după cum se poate desprinde din cea mai veche scriere creştină Didahiile Apostolilor, unde întîlnim expresia: *"Rugaţi-vă de trei ori în zi"* (8,3).
IO
Karl Hermann Schelkle, *op. cit* p. 10.
Cuvînt grecesc cu însemnarea *deseară.* în cultul creştin desemnează serviciul divin după ce a înnoptat bine.
[2] Cuvînt grecesc ce înseamnă *dimineaţă.* Era şi este serviciul divin ce se oficiază dimineaţa.
[21] Laudele desemnează serviciul divin ce se oficiază către miezul zilei.

La Qumran, normele cu privire la rugăciune prescrîau vegherea de

noapte: *"Cei mulţfl[1] trebuie să vegheze împreună o treime din nopţile anului pentru citirea legii şi rugăciunilor" (Regula Comuni' taţii* 6,7).
,
Orînduirea ecclesiastică a lui Ipolit[23] prescrie rugăciunea nocturnă, deoarece *"cei vechi au transmis această otinduială"[24]*. Cît de veche este această orînduire? Urcă ea la un model iudaic, Chiar qumranit?, se întreabă profesorul Schelkle[25]. Conţinutul veghei nocturne, la Qumran, este lectura Scripturii, meditaţia şi rugăciunea, în definitiv, Cam acesta a rămas conţinutul veghei de noapte a Bisericii creştine[26] pînă în zilele noastre: ortrinâ, laude, liturghie. Chiar şi distribuirea sărbătorilor în cursul anului arată un fel de paralelă între Biserică şi Qumran, ca de exemplu: Anul Nou, Paşte, Cincizecime, dar dacă ne gîndim la ceea ce constituie specificul acestor sărbători, atunci vedem că deosebirea între unii şi alţii este fundamentală. Se poate presupune că aceste concordanţe sînt un fel de continuare, dâcâ nu în aceeaşi tradiţie, adică nu conţin acelaşi sens, ci s-au păstrat formele antice de laudă a lui Dumnezeu[27].
La Qumran, ca celebrare anuală găsim descrisă în *Regula Comunităţii* (1,18-2, 25) aşa numita sărbătoare a Legămîntului[28], în timpul căreia erau primiţi noi membri, iar comuaftatea îşi comemora reînnoirea alianţei sale cu Dumnezeu. Pentru această sărbătoare, întreaga comunitate se aduna după cunoscuta ordine ierarhică: preoţi, leviţi şi popor. Poporul era împărţit în sute, cincizeci şi zece. Liturghia începea cu o laudă a Domnului, apoi "preoţii proclamau dreptatea lui Dumnezeu", adică preceptele Legii. Urma o predică a leviţilor asupra păcatelor lui Israel, iar comunitatea făcea o mărturisire a propriului său păcat. Cu evidentă referire la modelele din Vechiul Testament, serviciul divin se termina cu un fel de combinare de formule de binecuvîntare pentru Israelul cel credincios, adică pentru congregaţia qumrani-

~ Un titlu sau o denumire a qumraniţilor.
[2] Un scriitor bisericesc din secolul al III-lea d. Hr.
[24] J. A. Jungmann, *Altchristliche Gebetsordnung im Lichte des Regelbuches von En Fescha,* în ZKTh. 75 (1953), p. 215-219.
[25] *Opera citată,* p. 103 sq.
[26] La catolici şi ortodocşi
[27] Karl Hermann Schelkle, *op. cit.* p. 10.
[28] F. Baumgartel, *Zur Liturge in der Sektenrolle vom Toten Meer,* în

ZAW 65, 1953, p. 263-265.

ană, şi de blesteme pentru necredincioşi, în care, cum am amintit, erau cuprinşi şi iudeii din afara sectei. Membrii legămîntului erau binecuvîntaţi ca "oameni ai destinului lui .Dumnezeu", iar necredincioşii erau blestemaţi ca "oameni ai destinului lui Belial". Blestemaţi erau şi apostaţii, adică cei excluşi din comunitate. Adunarea făcea binecuvîntările şi blestemele sale, aprobînd cu cuvintele "Amin, Amin". înainte ca noii membri să fie primiţi, trebuiau supuşi unui lung şi sever examen, şi la o purificare atentă (Regula Comunităţii 6, 14-33). Examinatorul era superintendentul împreună cu toată comunitatea. Candidatul era examinat mai întîi cu privire la intenţiile sale. Dacă acestea se descopereau adevărate, era instruit într-un an asupra regulilor care guvernau comunitatea. Apoi era admis la abluţiile respective. Un alt an de instrucţiuni se încheia cu un examen asupra cunoştinţelor *Statutului Comunităţii* şi al conduitei personale şi după aceea era admis la ospăţul comunitar. Acum putea depune în păstrare Ia comunitate lucrurile sale, ca în viitor să participe la avutul comun[29].

Normele pentru admiterea în comunitatea qumraniană ne amintesc de instituirea, repede creată în Biserica primară, a cate-humentului cu catehezele, cu examinările, cu admiterea la Botez şi la ospăţul euharistie. Exemple de catehism primitiv pentru noi există Didahiile[30] (capitolele 1-6) şi epistola lui Barnaba (capitolele 18-20). Catehismul acestor două scrieri se serveşte de învăţătura celor două căi, adică, calea luminii cu cea a întunericului, unde sînt puşi faţă în faţă îngerii luminii cu cei ai răutăţii, într-o oarecare măsură, acesta este şi catehismul de la Qumran, după cele ce desprindem din *Regula Comunităţii* (cap. 3, 13-4, 26). învăţătura qumraniană spune şi ea că există două spirite - principele luminii şi îngerul întunericului. Există două căi - calea înţelepciunii şi cea nătîngă. Pe una din aceste căi trebuie să meargă oamenii[31]. în momentul intrării în legămîntul de la Qumran, membrii cei noi trebuiau să se oblige prin jurăminte solemne să rupă orice legătură cu fiii întunericului şi să urmeze Legea lui Moise, în toată puterea ei *(Regula Comunităţii* 5,8-10).

Este bine să ne amintim şi de jurămintele făcute la botezul creştin că neofitul să se depărteze de Satana şi declaraţia că se uneşte cu Hristos

al cărui credincios se jură să rămînă.
** **J. T. Millk,** *Dix ans de decouvertes dans le desert de Juda,* Paris 1957, p. 66.
[30] **J. P. Audel,** *La Didache,* Paris 1958, p. 159-163.
F. **Nolscher.** *Zur thcologischen Terminologie der Qumrantexte* (BBB 10), 1956, p. 113-115; F. Nolscher, *Gotteswcge und Menschenwege in der Bibel und in Qumran* (BBB 15), 1958, p. 91-96.

După Iosif Flaviu[32] neofiţii de la Qumran primeau un veşmînt alb. Cine nu zboară imediat cu gîndul la veştmintele albe cu care sînt îmbrăcaţi noii botezaţi creştini?
» **»** **»**
Mărturii sigure că liturghia comunităţii de la Qumran avea o amplă veracitate şi profunzime ne procură psalmii qumranieni conservaţi, ca de exemplu psalmul de mulţumire cu care se încheie *Regula Comunităţii* (9, 24-10, 2), ca şi rugăciunile adunate în sulul *Psalmilor* găsit la Marea Moartă. Desigur, ele utilizau psalmi din Vechiul Testament, dar sînt în acelaşi timp rugăciuni originale şi personale. Cum deja s-a văzut, similitudinile ce se pot descoperi nu permit să constatăm un raport evident de tip sau imitaţie între Qumran şi Noul Testament. Dar nu este exclusă, ici sau colo, o influenţă a Qumranului asupra Noului Testament sau asupra Bisericii posterioare, în ce priveşte vreun rit sau act religios, nu însă şi în ce priveşte doctrina care stă la baza lor[33]. Aceste asemănări provin din faptul că atît Comunitatea de la Qumran, cît şi Biserica creştină a Noului Testament au la bază marele izvor care este Vechiul Testament. De acolo şi-au luat elementele necesare liturghiei lor, adică ale cultului, atît comunitatea qumraniană, cît si Biserica creştină.[34]
> **>**
Războiul iudaic **II, VIII, 7,**137.
Karl Hermann Schelkle, *op. cit.* p. 106.
La catolici şi ortodocşi.

CAPITOLUL XVI

MANUSCRISELE DE IA MAREA MOARTĂ ŞI AŞTEPTĂRIIJS MESIANICE

Din cărţile Vechiului Testament ştiam că evreii totdeauna au nutrit speranţa într-un viitor mai bun, cînd Dumnezeu îşi va împlini planul mîntuirii prin intermediul lui Mesia cel promis.

In decursul secolelor, ideile legate de Mesia au sporit mereu. Persoana acestui Mesager al Cerului a fost încărcată cu atribuţiuni tot mai multiple. împlinirea operei lui Mesia avea să îmbrace nu numai un caracter spiritual, ci şi unul pămîntesc.
Speranţele lui Israel, legate de persoana lui Mesia, întîrziind să se realizeze cum ar fi voit poporul, venirea lui Mesia a fost aşezată către sflrşitul veacului, cînd vor avea loc prefaceri universale.'
Deoarece cărţile Vechiului Testament erau prea laconice cu privire la persoana şi activitatea lui Mesia, dorinţa oamenilor de a şti cîţ mai mult despre fiinţa şi opera Lui a dat naştere acelei vaste literaturi apocaliptice, care încălzea sufletul iudeului, dar în acelaşi tjmp îl aţiţa la acţiuni ce aveau să-i aducă destule suferinţe.
Aşteptările mesianice ale frăţiei de la Marea Moartă[1] pot fi desprinse din *Regula Comunităţii,* unde citim cuvinte ca acestea: *'Ei au să fie judecaţi după regulile în care oamenii comunităţii au început să se convertească, pînă la venirea profetului şi a lui Mesia de Aaron şi cel de Israel"* (9,10 sq). Şi în *Documentul din Damasc* (12, 23; 14,19; 19,10) se vorbeşte mereu de venirea a doi Mesia, unul de Aaron şi altul de Israel. Pe cft se vede, comunitatea de la Qum-ran aştepta trei mesageri mesianici ai mîntuirii: un profet şi doi Mesia.
Despre aşteptările mesianice de la Marea Moartă au scris mulţi autori. Cei mai de scamă sînt: A. S. van der **Woude,** *Die Messianischeii Vorstelluntpi dcr Gemeinde von Qumran,* Assen 1957; K. G. **Kuhn,** *Die beiden Messias Aaroiis und Israel* în NTS, 1, 1935, p. 169 sq. ; K. Stendahl, *The Scralts and thc New Testament,* New York, 1957, p. 54 sq. ; K- Schuberl, *Die Messiasiehre in den Texten von Chirbet Qiunran* în BZ, NF, 1957, p. 177 sq.

Şi Noul Testament cunoaşte aşteptarea unui profet ca precursor al lui Mesia.
Attt la Qumran, cît şi în Noul Testament se face aluzie la cuvîn-tul lui Dumnezeu către Moise: *"Le voi ridica un profet ca şi line, din mijlocul fraţilor lor şi voi pune cuvinte nai în gura sa şi el va anunţa tot ceea ce eu ti voi porunci"* (Deuteronom 18,18). în profetul Maleahi (4, 5) citim: *"lată voi trimite la voi pe profetul llk, înainte de a veni ziua cea mare şi înfricoşătoare a Domnului".* Aşteptarea acestui prooroc în calitate de Dascăl al Dreptăţii, în perioada mesianică, este amintită îjţţ ţarţea întîi Macabei, în cap. 4, 46 se arată că hotărîrea cu

privire la altarul arderilor de tot va rămîne suspendată *pînă ce va veni profetul care va trebui să ia o decizie.* Mai departe, în capitolul 14,41, unde se vorbeşte despre dreptul dinastiei, problema va rămîne deschisă *pînă la venirea unui profet cu autoritate.* în grota a IV-a de la Qumran s^a găsit o colecţie de citate biblice[2] din Vechiul Testament care, în mod evident, au fost înţelese în sens mesianic. Printre acestea, este trecut şi versetul 18, 18 din Deuteronom[3] Şj Noul Testament aştepta pe acest profet viitor[4]. De aceea, iudeii îl întreabă pe loan Botezătorul: *"Eşti tu proorocul r* (Ioşn 1,21), iar în Faptele Apostolilor 3, 22, Petru îl numeşte pe Isus Proorocul promis în Deuteronom., După descifrarea manuscriselor de la Marea Moartă, s-a observat că frăţia de la Qumran credea că acest profet a venit în persoana celui pe care ea îl numeşte Dascălul Dreptăţii[5]. El este o figură istorică, al cărui nume, pînă astăzi, nu este cunoscut, cu toate eforturile cercetătorilor de a-1 descoperi. Din *Documentul din Damasc* (6, 7-11) cunoaştem pînă acum că Dascălul Dreptăţii va veni la "sfîrşitul veacului". Acest mare dascăl, menţionat în *Comentariul la Habacuc* şi în cel la cartea Mihea, comentarii aflate la Marea Moartă, este din familie preoţească (Comentariul Habacuc 2, 7 sq; *Sulul Războiul fiilor...* 17, 20 sq): *"Dumnezeu a comunicat toate secretele cuvintelor servilor Săi profeţii"* (Comen-

■........'imp,'iţu;|.|Hiiiiniiiii!-i«i,w|iii ■

[2] Este vorba de acele *Florilegii* şi *Testimonii* de care s-a amintit în capitolele precedente.

[3] în Noul Testament acest verset este interpretat clar cu referire la Mesia.

[4] Karl **Hermann Schelklc,** *Die Gemeinde von Qumran und die Kirche des Neuen Testamenis,* Dusseldorf, 1965, p. 52-64.

[5] A. Michcl, *Le Maure de la Justice,* Avignon, 1954, p. 19; J. Carmignac, *Le Docmr # la Justice et Jesus Chrisţ,* Paris, 1957; H. II-Bowley, *The Teacher of Ritfueousnesş and theDead Şea Scralla* în BJRL, 40,1957, p. 114-146.

tariul Habacuc 7, 4 sq). El este interpretul autentic al scrierilor profeţilor lui Israel. După *Comentariul la Habacuc,* el face cunoscut pentru epoca prezentă vechile profeţii ale proorocilor, pe care le explică în modul lui special: *El comunică ultimelor generaţii ceea ce Dumnezeu va face celei mai din urmă comunităţi a necredincioşilor"*

(*Documentul din Damasc* 1, 11). Secretele dezvăluite de acest profet sînt mai ales din domeniul revelaţiei eshatologice[6]. Din scrierile qumraniene rezultă că Dascălul Dreptăţii era foarte venerat de către frăţia sa. încrederea în predicarea lui asigura mîntuirea. în *Comentariul la Habacuc* (8, 14) se dă asigurarea celor credincioşi Legii şi care au crezut în misiunea lui şi în mesajul lui că *"Dumnezeu îi va salva la scaunul judecăţii".* Profetul de la Qumran era un psalmist şi un poet adînc, dacă se adevereşte, cel puţin în parte, că cele exprimate în *Imnurile* de la Marea Moartă sînt trăirile religioase ale Dascălului. Dacă aceste ipoteze des avansate rezistă, atunci devine clar[7] că Dascălul era un mare mistic religios. Psalmii de la Marea Moartă exprimă un sens profund de vinovăţie, în care autorul se identifică cu omul căzut, ca de pildă Psalmul 4, 34: *"Căci eu îmi aminteam atît de vinovăţiile mele, ca şi de căderile părinţilor mei, cînd cei necredincioşi-se ridicau contra Legămîntului, iar cei răi împotriva Cuvîntului Tău. Eu am zis: «Din cauza greşelilor mele am fost exclus din alianţa Ta»".*

Cum s-a amintit şi anterior, figura Dascălului de Ia Qumran a fost comparată cu cea a Domnului Isus, în special de cei care căutau să vadă în creştinism un esenianism evoluat[8], dar ipoteza emisă s-a dovedit falsă.

Dascălul Dreptăţii a fost nevoit să suporte opoziţie chiar după retragerea comunităţii la Qumran. în *Comentariul la Habacuc* (5, 9-11) se găseşte amintit un grup de apostaţi[9], denumit ca *seminţia lui Absalom*, care abandonase pe Dascăl în lupta sa. în aceeaşi carte (11, 4-8) se istoriseşte că Dascălul a trebuit să fugă şi a fost persecutat de către Preotul Necredincios care în furia mîniei lui voia să-1 suprime pe Dascăl. Ce s-a întîmplat după aceea, textele

Cele care se referă la împărăţia mesianică, cu care va începe "un pămînt nou şi un cer nou".

n

Karl Hermann Schelkle, *op. cit.* p. 54.

Dintre cei vechi: Renan, Schure ş. a. Dintre cei mai noi: Dupont • Sommer Robinson, Lietzmann ş. a.

Apostaţii erau cei ce se lepădaseră de credinţa de care aparţinuseră pînă atunci.

de la Marea Moartă n-au dat pînă acum un răspuns clar[10]. Soarta Dascălului a fost ea asemănătoare aceleia a lui Isus? Unii interpreţi au insinuat că în timpul acestei persecuţii Dascălul să fi fost ucis de către Preotul Necredincios[11]. însă această interpretare n-are nici o bază reală. *Documentul din Damasc* (8, 21 şi 20, 14) spune numai că profetul a dus-o greu. Lectura sulurilor descoperite nu demonstrează deloc că Dascălul a fost răstignit şi nu exprimă în nici un fel ideea unei evaluări salvatoare a suferinţei lui, ca în Evanghelie; adepţii au rămas legaţi de el[12]. Au crezut ei că la sfîrşit Dascălul se va întoarce? Oare în acest mod să fie înţeles *Documentul din Damasc: "Dar ei nu vor înţelege nimic, pînă cînd Dascălul Dreptăţii se va ridica la sflrşitul zilelor"?* (6, 10). Se vorbeşte undeva de vreo înviere viitoare a Dascălului? Pentru evreii credincioşi, aceasta n-ar fi fost deloc imposibil. Din timpul Macabeilor[13], iudaismul aştepta tot mai clar învierea fizică din morţi, ca să ia parte la judecata finală.
Ne întrebăm cu profesorul Schelkle: se spera oare într-o întoarcere, cum vedem în Matei (14, 2) că Irod credea că Isus este loan Botezătorul reînviat, sau cum era aşteptată reîntoarcerea lui Ilie, cum spune Matei (17,10)?
După cît se desprinde din suluri, în comunitatea de la Marea Moartă nu există nici o urmă a convingerii că Dascălul are să învie din morţi şi atunci să înceapă noua împărăţie universală, iar cel înviat să fie înălţat domn de-a dreapta lui Dumnezeu şi din înălţime să trimită Duhul care să umple si să întreţină viata comunităţii. în schimb, în Noul Testament, ceea ce distinge net Evanghelia este tocmai credinţa în deja întîmplata înviere a iui Isus ca şi vestirea acestui act salvator al lui Dumnezeu[14]. De aceea, losif Flaviu şi Filon pot să ne prezinte comunitatea şi mişcarea esenienilor fără să numească pe Dascălul Dreptăţii.

[10] Karl Hermann Schelkle, *op. cit* p. 55.
[11] J. Allegro a făcut această afirmaţie, dar a fost dezavuat public de către o echipă de savanţi, după cum s-a amintit.
[12] Karl Hermann Schelkle, *op. cil* p. 56.
[13] Secolele III şi I înainte de Hristos.
[14] Cum am amintit în prefaţă, americanul Wllson, împreună cu mulţi alţii, au încercat să facă din Dascălul Dreptăţii un precursor al lui Iisus. Astăzi s-a renunţat la aceasta.- Conform O. Schilling, *Die Hohlenjutuk vom Toten Meer, Ende, Anfand oder Ubergangîn*

"Vorlesungsvenzeichnis", Paderborn, 1958, p. 11-15.

Biserica creştină nu poate numi pe nimeni afară de Hristos, Domnul ei. Desigur, Dascălul Dreptăţii rămîne o mare figură în istoria religiei iudaice. în realitate el a fost unul din ultimii profeţi care, cu puţine decenii înainte de venirea adevăratului Mesia, a vestit în Ţara Sfîntă apropiata mîntuire a lui Dumnezeu[15].
în aşteptările Qumranului, alături de profet, sînt mereu prezenţi doi Mesia: un Mesia preot şi un Mesia laic, din seminţia princiară (a lui David). Aceeaşi aşteptare o întîlnim şi în *Testamentul celor 12 Patriarhi*[16], unde sînt amintiţi unul lîngă altul, ca aşteptaţi să sosească în viitor, marele preot din tribul lui Levi şi regele din tribul lui Iuda, iar Israel este îndemnat să asculte de amîndoi. învăţăturile rabinice sînt similare în această privinţă. învăţătura despre doi Mesia, complet străină Noului Testament, din punct de vedere biblic a fost justificată la Qumran printr-un pasaj luat din cartea Numeri: *"O stea răsare din Iacob, Un sceptru se ridică din Israel"* (24,17).
Cum bine se exprimă profesorul Schelkle, neînţelegînd structura paralelă a frazei ce vorbeşte de un singur Mesia, la Qumran s-a înţeles prin stea Mesia-preot, iar prin sceptru Mesia-laic. Adevăratul motiv al dublării lui Mesia, pentru Israel, era amintirea istoriei sale strălucite. în timpul de dinaintea exilului său babilonic, Israel a fost guvernat şi călăuzit de către marele preot şi de un prinţ laic din seminţia lui David. După părerea iudeilor, această veche rînduială, oarecum consacrată, trebuia restabilită şi în timpul mesianic, adică al mîntuirii. în textele qumranite, Mesia-preot este plasat deasupra lui Mesia-laic în toate funcţiile religioase şi rituale, după cum preoţii stau deasupra laicilor. Acest lucru este destul de evident în *Regula Comunităţii*[17], unde se descrie viitorul ospăţ mesianic. Aici, Mesia-preotul ocupă locul de onoare. El binecuvîntează pîinea şi vinul. In rîndul secund, vine Mesia-laicul. Acesta din urmă va ieşi din tribul lui Iuda, adică din familia lui David, deci va fi aşteptatul fiu al lui David. Misiunea lui va fi aceea de "a înălţa domnia poporului" său, adică de a întemeia împărăţia lui Dumnezeu pe pămînt. După aşteptarea de la Qumran, el va apărea în ultimele zile pentru a salva pe Israel; el va ghida lupta comunităţii celei drepte şi va termina ca un prinţ victo-

[5] Karl **Hermann Schelkle,** *op. cit.* **p. 56.** [16] Testamentul lui Ruben 6,7-12; al lui Simion 7,1 sq.; Iuda 21,1. [17]1 QSa 2,11-21.

rios[18]. El va fi comandantul comunităţii în lupta eshatologică[19], deoarece preoţii nu pot lua parte la luptă, ca să nu se păteze de sîngele celor căzuţi[20].

Trebuie să subliniem că la Qumran, n-a fost întîlnit pînă acum în sulurile descoperite conceptul despre *Fiul omului* aşa de esenţial pentru interpretarea figurii lui Hristos în Noul Testament[21]. Se pare că el n-a fost utilizat deloc în aşteptările mesianice de atunci. In scrierile extra biblice[22], figura *Fiului omului* este folosită mai ales în cuvîntările alegorice ale cărţii Enoh (cap. 37-71). Cartea Enoh a fost foarte citită şi apreciată la Qumran, cum atestă numeroasele fragmente de manuscrise găsite la Marea Moartă, dar în bucăţile ce ne-au parvenit lipsesc tocmai capitolele despre Fiul omului[23].

Dacă la Qumran, marele maestru se numea Dascălul Dreptăţii, s-ar putea vedea o directivă comună în învăţătura lui şi cea a lui Isus, deoarece şi Domnul Hristos vrea să înveţe pe oameni justiţia cea nouă: *"Dacă neprihănirea voastră nu va întrece neprihănirea cărturarilor şi a fariseilor, cu nici un chip nu veţi intra în împărăţia cerurilor"* (Matei 5, 20). Atingerea sau obţinerea dreptăţii era şi ţinta gîndirii şi acţiunii lui Israel, în acele timpuri. De aceea, cum bine zice Schelkle, faptul că atît unul, cît şi celălalt au comun acest cuvînt nu înseamnă mare lucru. Isus din Nazaret care cutreiera satele şi oraşele Galileii, făcînd bine peste tot, amicul vameşilor şi păcătoşilor, în jurul căruia se strîngeau cu bucurie mulţimile poporului, care vindeca bolnavii şi Se ţinea departe de pătura nobilă de care era refuzat, Isus era complet diferit de Dascălul Dreptăţii, care s-a izolat în pustia cea inaccesibilă mulţimilor. Mesianismul lui Isus este cu totul diferit de cel al lui Mesia qumranit care preconiza războiul sfînt. Isus respinge în mod absolut războiul sfînt, fie el în forma directă şi fanatică, fie în cea venită de la cer, cum aşteptau qumraniţii, alegînd în schimb calea şi funcţia Servului suferind al lui Yahweh, prezis de Isaia.

Acelaşi lucru aflăm în *Documentul din Damasc* 7,20 şi *Regula Comunităţii* 5, 20-26.

[1] Conflagraţia apocaliptică de la finele veacului.
[20] *Războiul fiilor luminii* . . 5, 1; 9, 7-9; *Regula Comunităţii* lQSa 2, 11-21. Atingerea de sînge făcea necurat în faţa legii, mai ales pentru un preot, iar pe front n-aveau unde îndeplini complicatele rituri de purificare.
[21] **Karl Hermann Schelkle,** *op. cit* p. 57.
[2] Cele care nu se află în canonul Vechiului Testament.
[23] **O. Cullmann,** *Die Christologie des Neuen Testaments,* 1958, p. 143; F. M. Cross, *The Ancient Library ofQutnran,* London, 1958, p. 150 sq.

După cum ne informează profesorul Schelkle, interpretarea Scripturii de către manuscrisele de la Marea Moartă a procurat un bun material pentru explicarea Epistolei către Evrei. Cum am văzut, Qumranul aştepta trei mesageri de la Dumnezeu: pe profetul, pe Mesia-laicul din seminţia lui David şi pe Mesia-preotul din seminţia lui Aaron. Şi în Epistola către Evrei se spune că Isus împlineşte toate aşteptările mesianice. în ea (cap. 1,1-13) se arată că Dumnezeu a vorbit, la început, prin profeţi, dar că Fiul stă mai presus de orice revelaţie profetică, iar în capitolul 3 se dovedeşte că Isus, în calitate de Fiu depăşeşte cu mult pe servul lui Dumnezeu, pe Moise însuşi, cel care a spus în Deuteronom (18, 15): *"Dumnezeu va ridica un prooroc ca mine".* Aşadar Hristos stă mai presus decît toţi proorocii. Dar în Epistola către Evrei (cap. 7) se dovedeşte şi faptul că Isus coboară din tribul lui Iuda, adică din familia lui David şi că este Mare Preot, după orînduiala lui Melhi-sedec. Deci preoţia levitică a lui Aaron este supusă preoţiei după orînduiala lui Melhisedec. Aşadar Hristos ca fiu al lui David este şi Mesia-rege, dar în acelaşi timp este şi Mesia-preot, dar cu o preoţie care este superioară celei aronitice, din care trebuia să coboare Mesia-preoţesc de la Qumran. în acest chip, Isus împlineşte, ba chiar depăşeşte toate aşteptările mesianice: *El este mai mult decît un profet, un fiu al lui David şi preot*[24].

După Schelkle, unele texte qumranite sînt comparabile cu textele neotestamentare, întrucît ambele vorbesc despre naşterea minunată a lui Mesia. Iată un psalm de la Qumran, într-adevăr greu de înţeles :

"în valurile morţii aduce la lumină un copil,
Din chinurile infernului el se ţîşneşte,

Din poala celei ce naşte.
Un minunat sfetnic ia fiinţă,
Un om se naşte din durerile celei însărcinate".
(Psalmul 3,7-1)

Aici psalmistul vorbeşte mai întîi de munca sa personală, ce este tot aşa de grea ca şi aceea a unei femei cuprinsă de durerile naşterii. Dar după ce se serveşte de imaginea unei femei în dureri,

F. M. Braun,*L'arrierefondjudaique du quatrierneEvangile et la Commutiante de l'alliance,* în RB 62, 1953, **p.** 35 sq; **Y. Yadin,** *The Dead Sea Scrolls and the Epistole to the Hebrews,* în "Scripta Hierosolymitana" 4,1957, p. 36 sq.

lărgeşte tema şi vorbeşte de suferinţele comunităţii lui Dumnezeu, al cărui membru este şi el. După aceea, imaginea se concretizează în naştere: iese un copil şi un sfătuitor minunat. După textul profetului Isaia (9, 6): *"Un Copil ni S-a născut, un Fiu ni S-a dat, şi domnia va fi pe umărul Lui; II vom numi: «Minunat, Sfetnic, Dumnezeu tare, Părintele veşniciilor, Domn al păcii»",* după acest text tot versetul este un titlu mesianic. Copilul este Mesia. La Qumran, femeii care naşte pe Mesia i se contrapune o alta *"gravidă cu un şarpe, destinată unei prăbuşiri neprevăzute"* (Psalmul de mai sus 3, 12-18). Această graviditate nu se termină cu o naştere, ci durerile sînt teribile, în psalm zugrăvite ca dureri de moarte. în fine, *"sînt închise porţile mormîntului în spatele femeii gravide de impietate, ca şi zăvoarele eterne în spatele tuturor duhurilor şarpelui".*

Se pare că psalmul qumranian foloseşte imaginile vechi ale limbii neotestamentare şi extrabiblice, adică de a înfăţişa un popor prin imaginea unei femei şi chiar a unei femei care naşte. în Ieremia (2, 2) şi în Ezechiel (16, 13), Israel, poporul lui Dumnezeu, este legat de Yahweh ca într-o dragoste conjugală. în cuvîntările profetului Hozea (cap. 1-3) Israel este femeia necredincioasă care părăseşte pe Yahweh şi iubeşte pe un altul. De aceea, zbuciumul cel mare al unui popor poate fi descris prin imaginea unei femei care naşte. Astfel Ieremia (4, 31): *"Eu aud nişte ţipete ca ale unei femei în chinurile naşterii, ţipete de durere ca la cea dintîi facere. Este glasul fiicei Sionului, care suspină şi întinde mîinile, zicînd: «Nenorocita de mine! Mor din pricina ucigaşilor!»".* De asemenea, Isaia (26, 17) spune despre

poporul Iudeii: *"Ca cea ce stă să nască, geme şi strigă în durerile ei, tot aşa eram şi noi înaintea Ta, Doamne".* Imaginea durerilor este folosită în cuvîntare, adesea, în sensul Vechiului Testament şi ebraic posterior, mai ales atunci cînd se face aluzie la durerile ce au să fie la sfîrşitul veacului, din care are să se nască vremea mîntuirii. Aşa de exemplu, în Marcu (13,8) citim: *"Acesta va fi începutul durerilor".* Cum ne atrage atenţia profesorul Schelkle, limbajul alegoric vechi testamentar revine în Apocalipsa lui Ioan (cap. 12) în viziunea femeii îmbrăcată în soare, care ajunge în dureri şi naşte un fiu. Despre acest fiu se spune, ca şi în psalmul de la Qumran, că este un băiat[25] care *"cîrmuieşte toate naţiile cu un toiag de fier"* (Apocalipsa 12, 5). Aceasta este o referire la Psalmul biblic mesianic 2, 7 şi deci copilul este Mesia. La naşterea lui Mesia, în Apocalipsa 12, nu este oprită naşterea ameninţătoare a unui şarpe,

Probabil că autorul psalmului a folosit pe Isaia 66,7 şi pe Ieremia 20,15.

a unui amăgitor, ci contra lui Mesia, nou Născutul, se ridică *"vechiul şarpe, diavolul, Satana"* (Apocalipsa 12,9).

Psalmul de la Qumran- este important pentru noi în interpretarea Noului Testament, deoarece dacă el continuă să folosească o limbă vechi testamentară, atunci se apropie mai mult de Vechiul Testament decît de Noul Testament, care în Apocalipsa (cap. 12) reia vechea imagine cu femeia. El demonstrează deci că această formă de reprezentare profetică a aşteptării mesianice îşi conservase vitalitatea ei în această perioadă de timp. Aşadar şi aici, ca şi în alte părţi, Apocalipsa stă în strînsă legătură cu tradiţia iudaică, încît, cum spune şi profesorul Schelkle, este inutil - odată mai mult - să alergăm la mitologia babiloniană sau grecească, ca izvor direct pentru explicarea Apocalipsei[26].

^° **M. Delcor, *Un psaume messianique de Qumran* în "Melanges Bibliques A. Robert", Paris 1957, p. 334-326.**

CAPITOLUL XVII

SFÎRŞITUL VEACULUI ŞI MÎNTUIREA ÎN MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ

Cărţile canonice ale Vechiului Testament vorbesc foarte puţin despre starea omului după moarte. Pe evreul mozaic îl interesa viaţa de aici.

De aceea, în rugăciunile sale, el cerea lui Dumnezeu o viaţă tihnită şi îndestulătoare. Credincioşii se osteneau să ducă o viaţă plăcută lui Dumnezeu, pentru ca să obţină de la El o abundenţă pămîntească. Aici să fie omul mulţumit, căci mai departe nu este nimic. Iată cum se exprimă autorul cărţii Eclesiast (3, 19) *"Căci soarta omului şi a dobitocului este aceeaşi; aceeaşi soartă au amîndoi; cum moare unul, aşa moare şi celălalt, toţi au aceeaşi suflare şi omul nu întrece cu nimic pe dobitoc..."*

Nu este mai puţin adevărat că există şi texte mai vechi decît Eclesiastul, ce nu exclud o înviere a morţilor: *"Să învieze dar morţii Tăi! Să se scoale trupurile mele moarte ! Treziţi-vă şi săriţi de bucurie, cei care acum locuiţi în ţarină ! Căci rouă Ta este o rouă dătătoare de viaţă şi pămîntul va scoate iarăşi afară pe cei morţi"* (Isaia 26,19).

Ideea despre viaţa viitoare şi-a făcut apariţia abia după exilul babilonic. Cum se ştie, o găsim în cartea Daniel şi în 2 Macabei, dar şi mai bine cristalizată o găsim în cărţile apocrife.

Una dintre marile idei ale apocalipticei este aceea că timpul prezent se va sfîrşi repede şi el va fi urmat de o eră nouă[1]. Apocaliptica, mai aproape de ivirea creştinismului, foloseşte doi termeni tehnici şi anume *ha-olam hazeh* "viaţa aceasta" şi *ha-olam habba* "viaţa viitoare"[2]. în acea viaţă viitoare vor intra drepţii, adică cei ce vor trăi după voia lui Dumnezeu. Păcătoşii nu vor avea parte de ea. Intrarea în viaţa viitoare trebuia să treacă prin anumite examinări sau judecăţi, dar odată terminate toate probele, urma o stare de viaţă plină de mulţumire.

P. Volz, *Die Eschatologic des Jiidischen Gemeinde,* Leipzig 1934, **p.** 150. în greceşte **aion mellon** "viaţa viitoare".

Comunitatea de la Qumran vieţuia în aşteptarea grabnică a apropiatului sfîrşit al veacului. Din descoperirile de la Marea Moartă ne dăm seama că nu puţine cărţi ale bibliotecii de la Qumran erau de factură apocaliptică postiudaică. Chiar se considera drept *"Israel cel de la finele timpurilor" (Regula Comunităţii* 1, 1). în întreg *Comentariul la Habacuc*, convingerea că ea vieţuieşte la sfîrşitul lumii este o presupunere totală. Adesea autorul repetă expresia că sfîrşitul zilelor a sosit sau că este iminent. Referindu-se la timpul cărţii Habacuc, autorul comentariului scrie: *"Dumnezeu a poruncit lui*

Habacuc să scrie ceea ce are să se întîmple cu ultima generaţie, dar desigur finele sfîrşitului veacului nu i l-a comunicat" (Comentariul la Habacuc 7,1 sq). Acest fine de la sfîrşitul veacului, adică al lumii, ce se va adeveri acum, a fost făcut cunoscut maestrului comunităţii de la Qumran, adică Dascălului Dreptăţii *(Comentariul la Habacuc* 7, 4 sq). Astfel, Qumranul a cunoscut mai dinainte ştirea despre iminenta aşteptare a sfîrşitului timpului lumii si a mentinut-o vie.

Cartea Daniel chiar începuse să calculeze curgerea timpului sau a săptămînilor. Literatura apocaliptică, ce a urmat imediat, va continua şi ea calculele[3]. în această perioadă de timp, generaţiile iudaice aşteptau ca Satan, cu puţin înainte de alungarea lui, să dezlănţuie întreaga sa forţă, şi de aceea în *Regula Comunităţii* 1,18 epoca prezentă este numită simplu "împărăţia lui Belial" *(Regula Comunităţii2,*6).

în Evangheliile sinoptice, Isus anunţă timpul mîntuirii ca pe împărăţia lui Dumnezeu. în textele de la Qumran, cuvîntul "împărăţia lui Dumnezeu" *(malkut-Yahweh),* se întîineşte într-adevăr rar, dar conceptul şi ideea sînt totuşi prezente. Pînă acum, această împărăţie a lui Dumnezeu este evidentă şi recunoscută numai în cer, ascunsă însă pe pămînt. De aceea, citim în Sulul *Războiului fiilor luminii: "Dar tu, o Doamne, eşti adorat în gloria împărăţiei tale, iar comunitatea sfinţilor tăi este în mijlocul nostru, pentru a ne da ajutor în veci" (Războiul fiilor...* 12, 7). La sfîrşitul veacului, împărăţia lui Dumnezeu se va arăta vizibil: *"Dumnezeului lui Israel i se cuvine împărăţia şi în sfinţii poporului său îşi va arăta el forţa sa" (Războiul fiilor...* 6, 6). Chiar de pe acum, ideea îşi are greutatea ei, şi se va vedea în viitor lauda unui psalm qumranian: *"Tu eşti prinţul îngerilor şi regele tuturor în măreţie şi Domnul a toată suflarea, căci stai deasupra a toată creatura"* (Psalmul 6, 8). Deocamdată, împărăţia

Karl Hermann Schelkle, *op. cit.* p. 65.

•

lui Dumnezeu este un secret; este prezentă în timp şi în lume, dar ascunsă în comunitatea Lui, desigur comunitatea Qumran[4].

într-un psalm qumranian, această comunitate este comparată cu un vlăstar, din care se dezvoltă un arbore robust: *"Arborii vieţii vor da naştere unui vlăstar pentru o plantaţie eternă, ce prinde rădăcini înainte de a încolţi, prelungindu-şi rădăcinile pînă la rîu... Din acest*

vlăstar vor paşte toate dobitoacele pădurii; toate cele ce vor trece vor călca rădăcinile-sale. In ramurile lui vor locui toate păsările înaripate... Dar cel care face să răsară un vlăstar sfint, pentru o plantaţie de adevăr, ascunde secretul său fără să fie descoperit şi fără să fie cunoscut; taina lui este sigilată" (Psalmul 8,6-11).
Şi în psalmul qumranian (6, 15-18) este cunoscută o parabolă[5] similară, ca o sămînţă ce devine un arbore gigant, care umbreşte tot pămîntul şi se înalţă pînă la cer. Aceste parabole ne amintesc numaidecît de parabola neotestamentară din Marcu 4, 30-32, unde împărăţia lui Dumnezeu este asemănată cu un pom care creşte dintr-o mică sămînţă de muştar. Această plantă a lui Dumnezeu, după Psalmi, este o taină ascunsă, dar şi Evangheliile vorbesc de taina împărăţiei lui Dumnezeu: *"Vouă v-a fost dat să cunoaşteţi taina împărăţiei lui Dumnezeu, iar cei care sînt în afară primesc totul în parabole"* (Marcu 4,11).
Ca şi în Evanghelii, în textele de la Qumran, în mod repetat se spune apoi că această ultimă generaţie în viaţă va trăi împlinirea de la sfîrşitul veacului. Astfel, *Comentariul la Habacuc* spune : *"Dumnezeu a zis lui Habacuc să scrie lucrurile ce au să se întîmple ultimei generaţii, dar momentul acestei împliniri nu i l-a făcut cunoscut"* (7,1 sq). "Această generaţie", însă, nu este o măsurare cronologică, adică întreaga durată a sfîrşitului veacului. Ea poate dura şi durează, cum este evident, mai mult decît o generaţie calculată în mod cronologic[6]. într-adevăr, cartea Habacuc continuă: *"Sfîrşitul veacului merge dincolo de tot ce au spus profeţii, deoarece tainele lui Dumnezeu sînt minunate"* (7, 7 sq). Pentru noi pot deveni mai înţelese, mai clare unele cuvinte ale Evangheliilor, cînd ele anunţă sfîrşitul generaţiei lor, ca de exemplu în Matei 23, 36: *"Toate acestea vor veni peste neamul acesta* " sau în Matei 24, 34: *"Nu va trece neamul acesta, mai înainte ca toate acestea să se întîmple".* Oare arată aici Isus, în mod cert, aşteptarea că finele veacului va veni în
H. W. Hupperfoanier,i?e#fl/m *dai Qumrantext,* în ThZ, 15,1959, p. 81-89. J. Carmignnc tn *Les Textes de Qumran,* Paris, voi. II, 1961, p. 191. Karl Hermann Schelkle, *op. cit.* p. 66.

generaţia Lui, adică în cîteva decenii? Dacă aceste cuvinte ale Domnului trebuie înţelese ca vorbele din textele de la Qumran, atunci

nu indică şi ele o generaţie de treizeci de ani, măsurată matematic, ci generaţia eshatologică[7], ce poate fi extinsă pe o perioadă de timp nedeterminată.

Aşteptarea sfîrşitului veacului a fost o problemă tulburătoare şi pentru Noul Testament[8]. Ne amintim de parabolele din Evangheliile sinoptice, acolo unde se spune că Domnul (Matei 24, 48) sau mirele (Matei 25, 5) a întîrziat să vină. Această problemă a neliniştit si pe creştinii din Tesalonic, deoarece dintre creştini mureau înainte de venirea Domnului (1 Tesaloniceni 4, 15). De asemenea, Petru, în cea de-a doua epistolă a sa trebuie să ne aducă la cunoştinţă că sînt unii grăbiţi care zic: *"Unde este promisiunea despre venirea Lui? De cînd au murit părinţii noştri, şi totul a rămas cum era la începutul creaţiei* /" (2 Petru 3,4).

De asemenea, şi comunitatea de la Qumran se întreba cît să mai aştepte pe Domnul. în această privinţă, *Comentariul la Habacuc* spune: *"însemnarea acestui pasaj este că cel din urmă sfirşit se pre-lungeşte şi foloseşte mai mult timp decît cel care l-au spus profeţii, pentru că secretele lui Dumnezeu sînt nepătrunse"* (7, 7 sq). Pentru interpretul lui Habacuc, din această întîrziere se naşte un îndemn la vigilenţă: *"Oamenii adevărului sînt cei care pun în practică Legea; ale căror mîini nu devin indolente la servirea adevărului şi anume cînd cel din urmă sfîrşit întîrzie să vină peste ei. Căci finele timpului lui Dumnezeu vine potrivit hotăririi, aşa cum el l-a predestinat pentru dînşii, în taina înţelepciunii sale"* (7,10-14).

Tocmai aceasta este şi concluzia pe care Noul Testament o scoate din întîrzierea Domnului: *"Vegheaţi deci, fiindcă nu ştiţi în ce zi va veni Domnul vostru* /" (Matei 24, 42). Şi tot Noul Testament afirmă că timpul lui Dumnezeu are o măsurare a lui: *"O zi pentru Domnul este ca o mie de ani, şi o mie de ani ca o singură zi"* (2 Petru 3,8).

Pentru terminologia "sfîrşitului veacului" va fi important să stabilim în plus, atît cît se poate urmări, cursul evenimentelor de la finele timpului şi împlinirea finală a speranţei mîntuirii, curs pe care putem să-1 descriem numai prin imagini, deoarece tot ceea ce noi, ca oameni, vedem şi ascultăm, trăim în spaţiu şi în timp[9]. Dar

' Cea de la sfirsitul lumii.

Karl Hcrmann Schelkle, ***op.*** *cit.* **p. 67. Karl Herniann Schelkle,** *op. cit.* p. 68.

lumea eshatologică[10] este o lume fără spaţiu şi fără timp. De aceea, putem s-o descriem numai în parabole. Nu este de mirare că tocmai în acest caz limbajul Noului Testament pare să moştenească limbajul alegoric[11] al istoriei, drept concepte ale acestei epoci. Dacă faptul acesta era cunoscut, atunci lectura scrierilor de la Qumran clarifica încă o dată ideile. Deşi acelaşi limbaj alegoric este utilizat şi de alte scrieri iudaice din aceeaşi epocă[12], totuşi este clar că Noul Testament nu este influenţat direct de către Qumran, ci atît Qumranul, cît şi Noul Testament se referă la o amplă tradiţie eshatologică[13]. în textele de la Qumran se vorbeşte de chinurile acestui sfîrşit al timpurilor într-un mod ce ne aminteşte cuvîntările apocaliptice[14] ale lui Isus, din Evangheliile sinoptice (Marcu 13).
După sulul *Psalmilor,* cutremure vor zgudui pămîntul şi uragane şi valuri de foc se vor revărsa asupra lui: *"temeliile zidurilor se vor scufunda ca o corabie în marea cea adîncă şi norii vor alerga cu zgomot mare. Locuitorii pămîntului şi corăbierii vor fi înfricoşaţi de potopul de apă"* (Psalmul 3,13 sq).
Să comparăm acest text cu Luca 21,25-26: *"Vor fi semne în soare, în lună şi în stele. Şi pe pămînt va fi strîmtorare printre neamuri, care nu vor şti ce să facă la auzul urletului mării şi al valurilor; oamenii îşi vor da sufletul de groază, în aşteptarea lucrurilor care se vor întîmpla pe pămînt; căci puterile cerurilor vor fi clătinate".* în psalmul qumranian expunerea continuă: *"Focul va înghiţi toate limbile (seminţiile) lui, pînă ce nu va mai rămîne nimic... se va nimici (pămîntul) pînă la cele mai profunde adîncimi şi pînă la împărăţia morţilor vor pătrunde pîraiele lui Belial"* (3,22-34).
Despre focul final, ce distruge totul în calea lui, ne vorbeşte si Petru în a doua epistolă a sa: *"Ziua Domnului va veni ca un hoţ. In ziua aceea cerurile vor trece cu troznet mare, trupurile cereşti se vor topi şi pămîntul cu tot ce este pe el va arde"* (3, 10). *Războiul fiilor luminii* de la Qumran spune şi el despre sfirsitul veacului: *"Acesta este timpul marii întristări pentru popor, pe care Dumnezeu îl răscumpără; şi în toate pedepsele sale, n-a fost nici una asemeni acesteia, de la început şi pînă la împlinirea izbăvirii eterne"* (1,11).
Cea de la finele timpului.
Figurativ, simbolic.

în special cartea Enoh.
E. F. **Sutclifle,** *The Monks of Qumran,* London, 1960, p. 154.
Ale tulburărilor de la sfirsitul veacului.

Ceva similar aflăm şi în Marcu 13, 19 : *"în Zilele acelea va fi un necaz mare, cum n-a mai fost de la începutul lumii pînă acum şi nici nu va mai fi".*
Ziua judecăţii universale este ziua învierii din morţi[15]. Deoarece cărţile posterioare ale Vechiului Testament, ca de exemplu cartea Daniel (12, 2), a doua Macabei (7, 9-14) şi apoi literatura postbiblică[16], în mod cert învăţau credinţa în învierea generală, de aceea se presupune că această credinţă se afla şj la Qumran. De altfel, ea se manifestă destul de clar. Astfel, în psalmul qumranic, Dumnezeu va face *"să se ridice morţii la judecată din ţarină şi din viermi"* (11, 2). în psalm (6, 29-34) se manifestă speranţa că în momentul judecăţii toţi fiii adevărului se vor deştepta pentru lupta contra necredinţei. Morţii vor învia pentru ă lua parte la lupta eshatologică[17].
îngerii vor interveni în evenimentele finale. Din sulul *Războiul fiilor luminii* aflăm că în lupta finală, pentru nimicirea fiilor întunericului, *"comunitatea spiritelor cereşti[18] şi comunitatea oamenilor vor participa la mare bătălie de nimicire"* (1,10 sq). Idei similare se găsesc în cărţile apocrife. După Testamentul lui Levi (cap.3), în cel de-al doilea cer se află *"spiritele de represalii pentru răzbunarea asupra oamenilor";* în cel de al treilea cer se află acele legături cereşti *"care în ziua judecăţii se vor răzbuna pe duhurile falsităţii şi ale lui Bilial".*
Şi în Nbul Testament, îngerii sînt colaboratorii Dreptăţii. în parabola din Evanghelia lui Matei citim: *"secerătorii sînt îngerii"; "Fiul Omului va veni în gloria Sa şi toţi îngerii împreună cu Ef* (Matei 25, 31). în prima Epistolă către Tesaloniceni (4, 16) vocea arhanghelului şi trîmbiţa lui Dumnezeu vor anunţa începutul parusiei[19]. însuşi Isus va veni înconjurat de îngeri: *"Domnul Isus va apărea cu îngerii puterii Sale"* (2 Tesaloniceni 1, 7). Apocalipsa lui Ioan face şi ea pe îngeri activi, peste tot şi foarte des, în evenimentele istorice de la finele timpului.
Documentul din Damasc (2, 5 sq) ameninţă pe păcătoşi cu pedeapsa pe care îngerii ispititori o vor îndeplini în flăcările focului. Pedeapsa

este zugrăvită în mod special în *Regula Comunităţii* (4,11-14): *"Nefericirea tuturor celor care au făcut răul [va fi] o*

Karl Hermann **Scheikle,** *op. cit.* p. 70.

Testamentul lui Iuda (25,4); Testamentul lui Zabulon (10,1-3); Enoh 92,3

De la sffrşitul veacului.

Spiritele cereşti erau şi sînt îngerii.

riapouCTia "a doua venire" a Domnului Hristos

chinuire nemăsurată din partea îngerilor ispititori; o eternă distrugere prin mînia lui Dumnezeu drept răsplată; o eternă batjocorire şi dispreţ fără sfirşit şi ruşinare crudă, în focul din lacurile cele mai întunecate. Şi veacul [timpul] va deveni pentru generaţiile sale o amară disperare şi o amară suferinţă în cea mai neagră nefericire, pînă ce vor fi distruşi şi nimic nu va mai rămîne sau va mai avea scăpare". De asemenea, cartea *Enoh* zugrăveşte infernul celor condamnaţi ca pe o închisoare în obscuritate şi în foc: *"în întuneric, în lanţuri şi în flăcările focului va fi aruncat duhul vostru cînd va avea loc marea judecată"* (Enoh 103, 8). Cu aceleaşi imagini vorbeşte şi Biblia, în Noul Testament, de focul din infern şi de chinurile de acolo: *\..în iad, în focul cel veşnic, unde viermele nu moare şi focul nu se stinge"* (Marcu 9, 45-46). Alte descrieri mai pitoreşti n-au fost primite în cărţile biblice. Acestea urmăreau numai anunţarea judecăţii, nesocotind deloc ca esenţială o zugrăvire fabuloasă. Desigur, fantezia populară posterioară 3 recurs şi la alte descrieri (ca aceea a îngerilor ispititori, demonii)[20].

Chiar şi bucuria şi strălucirea celor fericiţi este descrisă atît la Qumran, cît şi în Noul Testament, cu imagini similare. Răsplata cerească este *"coroana măreţiei divine cu splendoarea sa în lumina eternă"* (Regula Comunităţii 4, 8), cum spune şi Pavel: *"Voisînteţi speranţa noastră şi bucuria noastră înaintea Domnului nostru în ziua venirii Lui"* (1 Tesaloniceni 2,19); sau cerul este *"eterna bucurie în viaţa veşnică"* (Regula Comunităţii 4, 7). Din Nbul Testament cunoaştem bine promisiunea vieţii' eterne: *"Porunca Lui este viaţa veşnică"* (Ioan 12,50; Romani 2,7; Galateni 6,8; Evrei 9,12).

Viaţa eternă este participarea la cunoaşterea lui Dumnezeu: *"Pentru tot timpul eternităţii, el va face ca oamenii să participe la cunoaşterea binelui şi răului" c(R&gula* Comunităţii 4, 26). Aici putem să

confruntăm cu Io^n: *"Viaţa veşnică este aceea să Te cunoască pe Tine singur Dumnezeu adevărat şi pe Cel care L-ai trimis, pe Isus Hristos"* (17, 3). în scrierea qumraniană, *Psalmii,* viaţa eternă este participarea la comunitatea îngerilor: *"Tu destinezi oamenilor premiul eternităţii, adică să laude dimpreună cu spiritele cunoaşterii numelui tău, uniţi într-un singur imn de laudă şi să anunţe faptele tale cele măreţe în faţa tuturor operelor tale"* (3, 21-23). După Epistola către Evrei sînt reunite în faţa lui Dumnezeu judecător şi a lui Hristos mediatorul noului legămînt, în Ierusalimul ceresc *"miile de îngeri, primii născuţi care sînt înscrişi în ceruri şi sufletele*

Karl Hermann Scheikle, *op.* *cit* p. 71.

drepţilor părtaşi la fericirea cerească" (12, 22-23). îngerii, fericiţii de dinaintea istoriei (dacă prin aceasta se înţelege primii născuţi[21] şi drepţii făcuţi părtaşi fericirii cereşti) sînt o comunitate cerească. Apocalipsa lui Ioan descrie această comunitate în mai multe viziuni. Omul temător de Dumnezeu vieţuieşte într-o nemurire fericită, într-o beatitudine eternă, în comunitatea îngerilor. Această fericire va fi atribuită definitiv după înviere, dar textele qumra-niene presupun că ea va începe imediat după moarte. Aceasta este o credinţă proprie, căci în Vechiul Testament, moartea este totdeauna o stare nesigură şi nenorocită; pentru religioşii de la Qumran, în schimb, nemurirea sufletului şi răsplătirea fericită după moarte sînt o siguranţă absolută. Totuşi, această siguranţă de credinţă putea veni din presupunerile vechi testamentare, deoarece acolo religiosul se simte aşa de sigur în protecţia lui Dumnezeu, încît şi în moarte ea nu va înceta: *"Eu sînt totdeauna cu Tine, o Doamne. Tu m-ai luat de mînă"* (Psalmul 73, 23). în epoca de mai tîrziu a lui Israel, această speranţă a devenit mai certă şi de fapt sulurile de la Qumran ne dau o bună mărturie. Poate că în acest timp, această convingere în nemurire s-a întărit în comunitatea de la Qumran şi sub influenţa ideilor extrabiblice. Majoritatea cărturarilor moderni consideră că ideea ar veni în special din speranţa proprie religiei iraniene sau persane[22].

Pentru aşteptarea neotestamentară, sfîrşitul nu este distrugere şi scăpătare a lumii, ci o nouă creaţie. Şi *Regula Comunităţii* (4, 25) promite că Dumnezeu va lăsa să lucreze pe pămînt, în acelaşi mod, forţele luminii şi ale întunericului: *"pînă la finele stabilit şipînă la*

noua creaţie". Dincolo de judecata asupra răului şi a sfirşitului, care se împlineşte în ea, stă deci noua creaţie. în cartea *Enoh* (90, 28) se aşteaptă un nou Ierusalim şi un nou Templu, tot în aceeaşi carte *Enoh* (91, 16) afirmîndu-se că primul cer va dispare şi va apare unul nou. în prima, a doua, a patra şi a cincea grotă de la Qumran au fost găsite fragmente dintr-o scriere (sau mai multe scrieri), ce descriu noul Ierusalim şi viitorul templu[23]. Comunitatea de la Qumran spera într-o nouă ordine cosmică. Chiar şi aştep-

[21] **Karl Hemiann Scbclkle,** *op. cit* **p. 72.**

A. **Dupont-Sommer,** *Les ecrits esseriieiis decouvmcs preş de la Mer-Morte,* Paris 1959, p. 362.

Profesorul **Yadin** de la universitatea ebraică din Ierusalim, este, încă din 1967, în posesia unui manuscris pe care l-a intitulat al 'Templului", căci în el se vorbeşte despre Templul mesianic, aşa cum era el conceput de către qumraniţi. Din păcate nici pînă astăzi manuscrisul n-a fost dat publicităţii.

tarea eshatologică a Noului Testament ia în considerare o nouă creaţie, un nou pămînt şi un nou cer. în epistola a doua a sa (3, 13), Petru, precum şi Ioan în Apocalipsa lui (21,1) anunţă cu voce tare această speranţă. Noul Ierusalim este descris minuţios în toată splendoarea lui în Apocalipsa (21, 2-22, 2). Qumran, ca şi Noul Testament, spera în împlinirea promisiunii profetice, aşa cum este scrisă în Isaia (65,17 şi 66,12).

Aşteptarea urgentă a sfîrşitului veacului se afla şi în interiorul şi exteriorul Bisericii neotestamentare. Dar noutatea în comunitatea nou testamentară este convingerea că evenimentele de la finele timpului sînt deja începute în înviere[24] şi în trimiterea Duhului Sfînt. Ele se vor împlini desăvîrşit la venirea viitoare a Fiului omului. Aceasta va deveni mai clar printr-un exemplu: Comunitatea de la Qumran aşteaptă infuzia Spiritului Sfînt ca început al noii perioade şi al noii creaţii: *"Apoi Domnul va purifica cu adevărul lui toate acţiunile oamenilor şi va curaţi chiar chipul omului, spâlînd tot duhul erorii, care e născut în carnea lui, şi purificîndu-l cu Spiritul Sfînt de oricare din acţiunile cele rele. Şi el va revărsa peste el Spiritul adevărului, ca apa, peste necurăţenia tuturor erorilor minciunii şi vieţii unui duh impur" (Regida Comunităfii* 4,20 sq).

Cu privire la această aşteptare, Noul Testament poate să anunţe că

transmiterea Sfîntului Duh s-a înfăptuit la Cincizecime (Faptele Apostolilor cap. 2) şi continuă să se efectueze: *"Tatăl vă va da un alt Mîngiietor, care să rămînă cu voi în veci, Duhul Adevărului, pe care lumea nu-L poate primi"* (Ioan 14,16).

Evanghelia lui Ioan face un pas mai departe, prin multele sale afirmaţii. Multe daruri de la finele timpului, pe care Comunitatea de la Qumran le aşteaptă, Evanghelia le declară realizate deja în prezent. Condamnarea şi mîntuirea sînt deja decise în judecată : *"Cine crede în El nu va mai fi judecat, dar cine nu crede este deja condamnat"* (Ioan 3,18). învierea este garantată: *"Eu sînt învierea şi viaţa"* (Ioan 11, 25). Cunoaşterea lui Dumnezeu este deja dată: *"Cine M-a văzut pe Mine, a văzut şi pe TatăT* (Ioan 14, 9). Şi mai presus de orice este promisă viaţa veşnică: *"Cine ascultă de cuvîntul Meu şi crede în Cel care M-a trimis pe Mine, are viaţa veşnică şi nu va veni la judecată, ci a trecut din moarte la viaţă"* (Ioan 5, 24). Evanghelia lui Ioan, în timp ce îşi însuşeşte parte din cuvintele şi ideile oamenilor din timpul ei şi astfel recunoaşte zbuciumările lor, continuă să repete: *"Acela pe care-L căutaţi este deja aici"*[25].

Karl Hermann Schelkle, *op. cit* p. 74. *Idem, ibidem,* p. 75.

CAPITOLUL XVIII

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ ŞI APOSTOLUL PAVEL

Cum s-a mai menţionat, dintre scrierile, mai bine zis cărţile Noului Testament, aceea care li s-a părut cercetătorilor că ar avea cea mai evidentă legătură cu manuscrisele de la Marea Moartă ar fi Evanghelia a IV-a, adică cea după loan. în al doilea rînd, ar veni scrierile sau Epistolele apostolului Pavel.

Atît Comunitatea de la Qumran, cît şi Biserica creştină, aşa cum se desprinde din Epistolele lui Pavel[1], se declară în lume ca Biserici militante, adică luptătoare pentru a birui păcatul şi a obţine mîntuirea. Ideea aceasta se întrevede, pentru Pavel, în Epistola lui către Romani: *"Să îmbrăcăm armele luminii"* (Romani 13, 12), dar cu mai multă claritate se află zugrăvită în epistola către Efe-seni: *"Imbrăcaţi-vâ în armura lui Dumnezeu, ca să puteţi rezista la uneltirile diavolului, deoarece n-avem de luptat împotriva cărnii şi a sîngelui, ci contra căpeteniilor şi puternicilor, contra stăpînitorilor acestei lumi întunecate, contra duhurilor răutăţii răspîndite în văzduh (...) Staţi gata dar, avînd mijlocul încins cu adevărul, îmbrăcaţi cu platoşa*

dreptăţii... Apucaţi scutul credinţei, cu care puteţi stinge toate săgeţile cele înfocate ale celui rău; < luaţi coiful mîntuirii şi spada Duhului, care este cuvîntul lui Dumnezeu" (Efeseni 6,11-17).

In sulul *Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului* se află o descriere detaliată a luptei şi a armelor fiilor luminii, a lăncilor lor, a proiectilelor şi suliţelor lor. Carele de luptă, formaţiunile, dispoziţia oastei, tactica de bătaie etc. sînt descrise după toate regulile artei militare. Ca şi la Pavel, şi aici bătălia nu are loc împotriva inamicilor romani, duşmanii poporului iudeu, ci împotriva forţelor

[1] W. Davics, *Paul and thc Dcad Sea Scrolls: Flesh and Spirit,* în K. Sfcndahl, *Ţlic Scrolls and thc New Testament,* London, 1954, p. 157-182. Cf. şi S. E. Johnson, *Paul and tlie Manual of Discipline,* în HThR, 48,1955, p. 157-165.

finale ale lumii întunericului, adică Satan şi cei care s-au predat lui prin viaţa departe de Dumnezeu[2].

Datorită textelor descoperite la Qumran, cîştigă lumină nouă problema esenţială pentru Pavel şi teologia lui, cea cu privire la păcat şi dreptate, la libertate şi la iertare[3]. Conştiinţa păcatului, comună ambelor doctrine[4], este un motiv de oarecare asemănare între Pavel şi comunitatea de la Qumran[5]. Pînă la descoperirea de la Marea Moartă, doctrina paulină era comparată şi confirmată de cea din cartea apocrifă IV Ezra în care, după cum ne este cunoscut, este îmbibată o conştiinţă aproape identică a păcatului colectiv. Dar cartea IV Ezra a apărut, după cum ştim, în secolul II după Hristos, deci este postpaulină, în orice caz, scrisă după căderea Ierusalimului (70 după Hristos). De aceea trebuie să ţinem cont că tocmai căderea Ierusalimului putea da naştere încredinţării de păcat. Poporul a fost convins că pentru păcatele lui, Dumnezeu a lăsat cetatea sfîntă să cadă în mîinile inamicilor care i-au dat foc si au distrus Templul, reşedinţa lui Yahweh.

Acum, textele de la Qumran ne oferă o altă mărturie sau, mai bine-zis, concepţie, care este prepaulină, dar mai aproape de Pavel. Toate aceste dovezi, una independentă de cealaltă, sînt o mărturie unică a sentimentului iudaic posterior cu privire la păcatul general. Din această condiţie şi din această conştiinţă cu privire la înclinarea spre păcat, Pavel şi textele de la Qumran[6] *deduc că omul nu poate să ajungă prin sine singur la dreptate[7], dar că poate să fie drept, numai*

dacă Dumnezeu îl justifică, adică îi dă dreptatea sau neprihă-*nirea.* Pentru Pavel, *"toţi, iudei şi păgîni, au păcat şi sînt lipsiţi de gloria lui Dumnezeu; ei sînt în mod gratuit justificaţi, fără nici o plată, prin harul Său, prin răscumpărarea făcută de Hristos Isus"* (Romani 3, 9-23 sq.). Şi Pavel mai adaugă: *"Noi credem că omul este justificat (considerat neprihănit) prin credinţă, fără faptele Legii"* (Romani 3, 28). De această concepţie scripturistică a lui Pavel se

[L] K. G. **Kulin,** *Die Theologisclie Wtssenschaft des Neues Testaments* 5, 1954, p. 297-300.

[J] **Karl Hermann** Schclkle, *op. cu.* p. 114. [4] Qumran şi Pavel. Această doctrină a păcatului general nu este numai a Sfîntului Pavel, ci şi a Noului Testament, chiar dacă Pavel face o prezentare mult mai cuprinzătoare, învăţătura o găsim în Evanghelii, ca de exemplu în Luca 13,1-5 şi în epistola I loan 1,8-10.

Karl Hermann Schclkle, *op. cit* p. 115. Adică neprihănirea.

apropie o mărturie aflată în sulul *Imnurilor* sau *Psalmilor* de la Marea Moartă:

"Din pîntecele maicii sale, omul este în păcat
Şipînă la bătrîneţe în declin vinovat.
M-am convins că dreptatea nu este de la om
Şi că o conduită desăvîrşită nu este de făptură umană.
Numai în cer sînt toate faptele dreptăţii".

Psalmul 4,30 sq.[8]

După ce *Manualul de Disciplină* sau *Regula Comunităţii,* în diferitele ei capitole, a cerut împlinirea tuturor normelor şi prescripţiilor legalistice cu cea mai mare atenţie, Psalmul sau Imnul ce încheie *Regula Comunităţii* recunoaşte că toate sforţările omeneşti nu pot atinge dreptatea (neprihănirea), ci numai Dumnezeu poate s-odea:

"Justificarea mea este în Domnul
Şi în mîinile sale e drumul meu fără pată şi curăţia inimii mele
Pentru dreptatea sa, păcatul meu va fi şters."

Psalmul 11,2

Din bunătatea lui vine dezvinovăţirea mea
Pentru dreptatea adevărului său, m-a justificat.
în deplina sa clemenţă, ispăşeşte toate păcatele mele

Şi pentru dreptatea sa, mă curăţeşte de vinovăţia umană
Şi de păcatul tuturor creaturilor.
Psalmul 11,14
După cum se poate observa, Qumran şi Pavel se găsesc în contrast cu iudaismul, în special cu iudaismul de nuanţă fariseeană, care se limita la respectarea habotnică a Legii; dacă s-au făcut spălările rituale prevăzute în Lege, cineva era dezvinovăţit, era justificat de păcatul lui[9]. Recunoaşterea înclinării omului spre păcat în Israel ne conduce la perioada începutului Noului Testament; mai departe, adică mai înainte de Qumran nu poate să

Sulul *Imnelor* se află tradus în mai toate limbile de circulaţie mondială. Mai accesibile nouă stat cele de la marile biblioteci, traducerea lui Dupont-Sommer, a lui J. Carmignac, Luigi Moraldi ş. a.
[9] Karl Hermann Schelkle, *op. cit* p. 115.

conducă. De aceea, la această conştiinţă a păcatului, Pavel poate oferi vestea mîntuirii. La cererea inimii zbuciumate şi chinuite de nevoia de mîntuire, el este în poziţia de a răspunde: "pentru ce poate vesti justificarea prin intermediul credinţei în Isus Hristos?", iar credinţa să-i garanteze dreptatea (neprihănirea) care vine de la Dumnezeu[10].
Fără îndoială, şi Qumranul cerea o aderare de credinţă la vestirea nouă a **Dascălului Dreptăţii,** iar din această credinţă trebuia să decurgă fapte noi de împlinire a legii, corespunzătoare doctrinei deosebit de severe a comunităţii. Diferenţa între Qumran şi Pavel[11] iese la lumină în *Comentariul la Habacuc* (2, 4): "Dreptul va trăi din fidelitatea sa". Gîndul interpretului merge la toţi autorii Legii din casa lui Iuda, pe care Dumnezeu îi va mîntui la scaunul de judecată pentru zbuciumul lor şi pentru credinţa lor în **Dascălul Dreptăţii** (7,18-8,1).
Pentru Pavel, cuvîntul proorocului Habacuc devine argumentul Epistolei sale către Romani: *"Dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în Evanghelie, deoarece în ea este descoperită o neprihănire, pe care o dă Dumnezeu, prin credinţă şi care duce la credinţă, după cum este scris: «Cel neprihănit va trăi prin credinţă»"* (Romani 1, 17). Aşadar, Pavel înţelege cuvîntul în sensul că credinţa nu justifică Legea şi faptele ei. Această idee este expusă mai clar în Epistola către Galateni: *"Că nimeni nu este socotit neprihănit înaintea lui Dumnezeu, prin Lege, este învederat, căci* ***«cel neprihănit prin credinţă va trăi»"***

(Galateni 3,11). Aşadar, la Qumran nu se cere credinţa ca o fidelitate evlavioasă în **Dascălul Dreptăţii,** ce nu este de comparat cu credinţa în Hristos, aceea care îl face pe om neprihănit. La Qumran, credinţa înseamnă acceptarea doctrinei pentru păzirea Legii, pe cîtă vreme, în Noul Testament, credinţa este acceptarea mîntuirii dăruite de Mîntuitorul prin sîngele vărsat pe cruce[12]. Efortul în păzirea Legii este, pentru Qumran, presupunerea şi rezultatul ascultării de poruncă. Pentru Pavel contează numai faptul că justificarea vine gratuit şi că de fapt păcătosul nu mai are cunoştinţă de păcatul lui (Romani 3, 20), adică dispare simţă-mîntul vinovăţiei în urma iertării păcatelor sale.

[10] H. Braun, *Rom. 7, 7-25 urid das Selbstverständnis des Qumran-Fromtnes,* ta ZThK, 1959, p. 1-18, *Zur Rechtfertigung aus Gnade in Qurnran und bei Paulus,* ta ZThK, 56,1959, p. 155-185.

Karl Hermann Schelkle, *op. cit* p. 116.

[12] Karl Hermann Schelkle, *op. cit* p. 116.

în ce priveşte părerea pe care Comunitatea o avea despre sine, este de notat că atît Comunitatea de la Qumran, cît şi Biserica creştină, se recunoşteau ca nişte comunităţi ale celor aleşi, cum s-a amintit mai înainte. în Noul Testament, Pavel a aprofundat şi a dezvoltat învăţătura despre alegerea şi harul Iui Dumnezeu; acestea derivă din conceptele şi din consecinţele ce pot suporta o confruntare între Qumran şi Pavel[13]. Membrii comunităţii sînt aleşi, dar în acelaşi timp ei sînt cei care "personal aleg calea" (Manualul de Disciplină 9,17). Hotărîrea morală şi acţiunea nu sînt cu totul lăsate în umbră; ba chiar se cere de la membri o continuă cercetare de sine şi o disciplină mereu constantă. în consecinţă, se va determina consideraţia şi poziţia lor în comunitate: *"Continuu, an de an, trebuie să examineze spiritul şi faptele lor astfel ca unul să progreseze după măsura înţelegerii sale şi a conduitei sale, în timp ce altul să dea înapoi potrivit lenevirii sale"* (Manualul de Disciplină 5, 24). Dumnezeu n-a ales[14] pe necredincioşi şi pe cei care dispreţuiesc Legea, pentru aceasta nu sînt scuzaţi pentru păcatul lor, ci sînt responsabili pentru el. De aceea, judecata lui Dumnezeu va lovi pe cel necredincios.

Şi pentru Pavel valorează alegerea, alături de o acţiune morală specifică. Nici Qumran, nici Pavel nu insistă asupra opoziţiei dintre har si libertate[15].

Din doctrina alegerii, comunitatea de la Qumran trăgea, drept consecinţă, sentimentul siguranţei ce decurge din iubirea lui Dumnezeu:

"Tu mă cunoşti mai bine decît tatăl meu...
Şipînă Iti bătrîneţe tu ai grijă de mine...
Tu eşti Tatăl tuturor celor ce sînt credincioşi,
Tu te bucuri de ei, ca mama de fiul ei,
Şi ca de un sugaci la sîn, tu te îngrijeşti de toate
Creaturile tale"

Psalmul 9,26-39

De asemenea, şi Pavel îndeamnă la încrederea în harul lui Dumnezeu: *"Ştim că pentru cei care iubesc pe Dumnezeu, El face să conlucreze orice lucru spre bine, pentru cei care sînt chemafi* ***după***

Idem, ibidem, p. 117. [14] *Idem, ibidem,* p. 118.

F. **Notschcr,** *Gotteswege und MenscheuWegw in Bibel und Qumran,* în Bonner Biblische Beitrage, 15,1958, p. 84-87.

planul Lui. Cei pe care i-a cunoscut mai dinainte... Pe cei care i-a hotărît mai dinainte, i-a şi chemat şi pe cei care i-a chemat, i-a şi justificat (socotit neprihăniţi) şi pe cei care i-a justificat, i-a şi *glorificat"* (Romani 8,28-30).

Nu putem admite ca Pavel să fi utilizat scrierile de la Qumran sau să fi împrumutat din doctrinele lor, dar teologia iudaică de la Qumran concordă cu unele idei ale apostolului Pavel, mai ales în concluziile ce pot fi trase din ele. De aceea, cercetătorii creştini sînt de părere că manuscrisele de la Qumran ne servesc pentru a-1 înţelege mai bine pe Pavel[16].

Karl Hermann Schelkle, ***op.*** *ciu* **p.** 118.

ANEXE

TABEL SINCRONIC AL LUMII ELENISTICE

ANI I f.Hr.	EVENIMENTEIN EGIPT	IN PALESTINA	IN SIRIA
336	începe împărăţia lui Alexandru		

	cel Mare.		
323	Moare Alexandru şi imperiul se împarte între diadohii lui		
312	Ptolomeu I invadează Palestina		Demetrios respinge pe Ptolomeu. Seleu-cos I urcă pe tron.
300			Fundarea cetăţii Antiohia.
285	Ptolomeu I abdică. Este urmat de Ptolomeu II Filadelful, care construieşte biblioteca din Alexandria.	Sub jurisdicţie egipteană.	
280			Antioh I Soter cedea-ză Macedonia şi Tra-cia lui Ptolomeu II.
278			E oprită invazia galilor în Asia Mică.
262			Antioh este ucis în lupta

			cu Perganun.
262			Antioh II, succesorul tronului, are război cu Ptolomeu II.
250			Se încheie pace. Antioh se căsătoreşte cu fiica lui Ptolomeu II.
246	Ptolomeu III Everge-tul cuprinde Siria.		Seleucos II Kalinic devine rege.

226			Seleucos III Soter ur-mează tatălui său. E asasinat după patru ani.
223			Antioh III cel Mare îi urmează fratelui său.
221	Ptolomeu IV Filopa-tor devine rege al Egiptului.		
217	Biruinţa lui Antioh III în bătălia de la Rafia;		

	cucereşte Libanul.		
203	Ptolomeu V Epifanes urmează la tron.	Palestina se află sub seleucizi.	
198			Antioh recucereşte Palestina de la egipteni.
192			Invadează Grecia dar e învins de romani.
188			Este alungat din Asia de către Roma.
187			Moare şi e urmat de Seleucos IV Filopator
181	Moare Ptolomeu V şi e urmat de Ptolomeu VI Filometor.		
178	Ptolomeu VII Pisikon aşezat pe tron, după prinderea lui Ptolo-meu VI. Lupta între fraţi.	Revolta macabeilor. Sirienii alungaţi din Palestina.	

175		încercarea seleucizi-lor de a eleniza pe iudei şi samariteni. Templul din Ierusalim este profanat.	Seleucos IV e asasinat de Heliodor şi urmat de fratele lui mai mic, Antioh IV Epifanes.
170			Antioh cuprinde Egiptul, prinde pe Ptolomeu VI, dar e silit de romani să se retragă.
163			Antioh IV moare în Persia. Succesor Antioh V Eupator care este asasinat.
162		Conflict între maca-bei şi elenizanţi. Tratatul cu Roma.	Urcarea pe tron a lui Demetrios I. Intervenţia romană.

200
160
157
152
150
146
Ptoiomeu VI ajută pe Alex. Balaş.

145
143
142
141
Ptoiomeu al Vl-lea promite ajutor lui Demetrios II, dare ucis tn lupte.
Ptoiomeu VII Ever-getul urmează la tron.
140
139
135
Iuda Macabeul, urmat de fratele său, Ionatan.
Conflictul dintre Ionatan şi elenizaţi.
Ionatan acceptă postul de mare preot de la Balaş şi îi promite ajutor.
Ionatan este capturat de Trifon. Fratele său Simon ia comanda, începerea dinastiei haşmonee.
Tratatul cu Siria acordă libertate iudeilor.
Simon cucereşte Gazară şi alungă garnizoana siriană din Ierusalim.
Simon guvernator comandant al armatei şi mare preot.
Simon, soţia şi cei doi copii sînt ucişi. Urmează la tron Ioan Hircan.

Alexandru Balaş pretendent Ia tron, debarcă în Siria, susţinut de romani.
Demetrios I Soter e învins şi ucis de Alexandru Balaş.
Antioh VI Dionisios aşezat pe tron de că-tre Trifon, ca regent.
Trifon uzurpă tronul lui Demetrios II, care e alungat din Antiohia.
Demetrios II Nicator prizonier Ia părţi 10 ani. Trifon execută pe Antioh VI şi ia el tronul, dar e ucis în luptă. Se urcă pe tron Antioh VII Sidetes, fratele lui Demetrios.

129			Antioh VII e ucis în campania părţilor. Demetrios II se întoarce şi ocupă tronul. Rivalitatea

			succesorilor. Declinul Imperiului seleucid.
126			Urcarea pe tron a lui Seleucos V, urmat de Antioh VIII Gripos.
116	Urcarea pe tron a lui Ptoiomeu VIII. Soter II Latirus.		
108	Retragerea lui în Cipru. Urmează Ptoiomeu IX, Alexandru I.		
105		Aristobul urcă pe tron, închide pe Anti-gonos şi Alexandru. Murind, lasă la tron pe soţia lui, Alexandra	
104		Alexandru laneu devine rege şi se căsă-toreşte cu Alexandra.	

		Are război cu Ptoiomeu Latirus. Se aliază cu Cleopatra. Revolta naţiunii.	
96			Urmează pe tron Seleucos VI Epifanes Nicator.
95		Alexandru laneu învins de Demetrios. îşi reface armata şi alungă pe sirieni.	Ascensiunea lui Antioh IX, apoi a lui Filip I. Demetrios Eucerus invadează Palestina, dar e alungat.
88	Ptoiomeu IX ucis în luptă pe mare. Se reîntoarce Ptoiomeu VIII.		
86			Ascensiunea lui Antioh XII Dionisios Epifanes.

80	Moartea lui Ptolomeu VIII. Ptolomeu X asasinează pe mama lui vitregă. E alungat de Ptolomeu XI Filopator, fiul nelegitim al lui Ptolo-meu VIII. Exilat între 58-55 va fi repus de către romani.		
78		Moartea lui Alexandru Ianeu. Este urmat de soţia Iui, Alexandra. Hircan devine mare preot. Este depus de fratele său Aristobul II. Antipater din Idumeea ia partea lui Hircan.	

66		Palestina cucerită de romani, sub Pompei.	Sfirşitul stăpînirii seleucide în Siria.
64		Pompei redă postul de mare preot lui Hircan. El cuprinde Ierusalimul. Aristobul şi cei doi fii sînt luaţi prizonieri la Roma. Iudeea devine provincie romană	
57		Revolta lui Aristobul şi a fiilor lui este înăbuşită.	
55	Intervenţia în Egipt a lui Aulus Gabinius, proconsulul Siriei.		
54		Templul din Ierusalim este jefuit de Crassus.	

51	Moartea lui Ptolomeu XI. Este urmat de fiul lui, Ptolomeu XII şi sora Cleopatra.	-	
47	Cucerirea Egiptului de către Iuliu Cezar. SfTrşitul dinastiei ptolomeice.		

46		Antipater din Idumeea devine procurator al Iudeii. Fiul său, Irod, e prefect în Galilea.	
43		Moartea Iui Antipater.	
40		Antigonos guvernează Iudeea cu ajutorul părţilor. Irod fuge la Roma, unde e recunoscut ca rege peste iudei.	

39			Expulzarea părţilor din Siria de către Ventidius Bassus.
31	Bătălia de la Actium. învingerea Iui Anto-nius şi Cleopatra de către Octavian. Roma anexează Egiptul, care de acum nu mai este o putere.		
19		Reconstrucţ ia Templului de către Irod cel Mare.	
4		Moare Irod.	

05 00OsO\Vllyi*..£..UW›.*>KJi->i-»i-»O'
p. p.p.p.p.p.p.a.p.p.p.p.p.p.p.^
^^ ^^ ^T^ ^^ ^^ ^T^ Hrt HW ^H Hff ^T^ ^"^ ^^ ^^ Hw
£™^
r* r*r›r*rtrir›r›rtr*r›ririr›rt
ii
O O
C
M

O 2
►— 00O>^»O\O>O*OO5^M -J *•• ©
'^••••iQ.O^ilIII—>
'   ■— iS £ 0° ">J HH !rl ^ ^ <* *> W ffi
g -J p, a. a p. •'
33 HI • • • ■
d Qi Q> P[1] Q-
S P-I S ffi ffi f

FAMILIA LUI IROD CEL MARE

Antipater prinţ ldumeu, căsătorit cu Cyparos. prinţesă araba, mort 43 LHr.

	Fasad ucis de părţi 40tHr.	Irod cel Mare mort la 4 LHr. Căsătorit de 10 ori. Cele mai de seamă şotii: *i*	loslf mort 38 LHr.	Pheroras mort 5 LHr.	Salome a m. 10 LHr.
Şotiile lut Irod *l* Copttl lut Irod	J Doris 1 Antipater executat m4LHr.	Mariamna Haşmoneana nepoata Iul Hircan n i Alexandru şl Aristobul executaţi Împreună m7LHr. 1	J Mariamna fiica Marelui Preot Şlmon *i* Irod Flllp primul soţ allrodtadet i Salomea fiica Irodladd soţia Iul Irod	* Maltacea I *l* *l* Archelau şt Antipa rn.8d.Hr. rn.39d.Hr. Soţul Irodiadeiffi all-a căsătorie	*i* Cleopatra *l* Ffflţp teu ai li de Itureaşl Trahonltlda rn.34d. Hr.
1 Nepoţi i Iul Irod	Agripal rn.44d.Hr.	*i* *i* Irod, rege IrocUada rn.48d.Hr. soţia Iul Irod dtnChafcls Flllp prima căsătorie			

i	***i***	***i***
AgripaH m. 93 d.Hr.	**Berenice Drusfla**	

ABREVIERI

1. Periodice şi reviste

A - Amvonul
AASOR - Annual of the American Schools of Oriental Research AFC - Archiv fur Orientforschung AJA - American Journal of Archaeology AJSL - American Journal of Semitic Languages and Literatures ANEP - Ancient Near-East in Pictures (ed. J.B. Pritchard) ANET - Ancient Near Eastern Texts (ed. J.B. Pritchard) ArOr - Archiv Orientalni BA - Biblica! Archaeologist
BASOR - Bulletin of the American Scools of Oriental Research Bib.- Biblica
BIES - Bulletin of the Israel Exploration Society BJRL - Bulletin of the John Rylands Library BO - Bibliotheca Orientalis BOR - Biblioteca Ortodoxă Română BZ - Biblische Zeitschrift CAH - Cambridge Ancient History CBQ - Catholic Biblical Quarterly
DOTT - Documents from Old Testament Times (ed. D.W. Thomas)
FRLANT - Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments
GB - Glasul Bisericii
HUCA - Hebrew Union College Annual
IDB - Interpreter's Dictionary of the Bible (ed. G.A Buttrick)
IEJ - Israel Exploration Journal
JBL - Journal of Biblical Literature
JCS - Journal of Cuneiform Studies
JNES - Journal of Near Eastern Studies
JQR - Jewish Quarterly Review
JSS - Journal of Semitic Studies
MA - Mitropolia Ardealului
MB - Mitropolia Banatului
MM - Mitropolia Moldovei
MO - Mitropolia Olteniei
NovT - Novum Testamentum
Noul Testament şi manuscrisele de la Qumran

OLZ - Orientalistische Literaturzeitung Or - Orientalia Ort - Ortodoxia PEQ - Palestine Exploration Quarterly RB - Revue Biblique RQ - Revue de Qumran RSO - Rivista degli Studi Orientali SEA - Svensk Exegetisk Arsbok StANT - Studien zum Alten und Neuen Testaments Str-B-H - Strack und P Billerbeck, Kommentar zum Neuen Testament StudOr - Studia Orientalia SAO - Studia et Acta Orientalia StTh - Studii Teologice TU - Texte und Untersuchungen
TWAT - Theologisches WSrterbuch zum Alten Testament (ed. H. Ringren und G J. Bottereck)
VT - Vetus Testamentum
VTSup - Vetus Testamentum Supplements
WO - Die Welt des Orients
WZKM - Wiener Zeitschrift fur Kunde des Morgenlandes
ZA - Zeitschrift fur Assyriologie
ZAW - Zeitschrift fur die alttestamentliche Wiessenschaft
ZDMG - Zeitschrift der Deutschen morgenländisches Gesellschaft
ZDPV - Zeitschrift des deuschen Palăstina-Vereins
ZNW - Zeitschrift fur die neutestamentliche Wiessenschaft

2. Pentru manuscrisele descoperite la Marea Moartă

DSS - Dead Sea Scrolls (Manuscrisele de la Marea Moartă)
CD - Documentul de la Damasc
CDC - Cairo Damascus Covenant (Documentul Zadokit)
DSD - Dead Sea Discipline (Manualul de Disciplină sau Statutul Comunităţii)
DSH - Dead Sea Habacuc ori Pesher Habacuc (Comentariul la Habacuc)
1QH - Imnurile sau Psalmii
lQpHab - Comentariul la cartea Habacuc
1QM - Regula Războiului (Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului)
1QS - Statutul Comunităţii sau Manualul de Disciplină

BIBLIOGRAFIE

Despre manuscrisele de la Marea Moartă s-a scris nebănuit de mult. în rîndurile de mai jos semnalăm numai cîteva lucrări dintre cele despre care critica a vorbit mai favorabil.

Allegro J.M., *The Dead Sea Scrolls. A Resppraisal*, ed. II, Middlesex, 1964. **Bardtke H., *Die Handschriftenfunde am TotenMecr*, 1961. Betz O., *Offenbarung und Schriftforschung in dcr Qumransekte,***

Tobingen, 1960. Black M., ***The Scrolls and the Christian Origins,*** **New York, 1961. Black M.,** ***The Dead Sea Scrolls and Christian Doctrine,*** **London, 1966. Brownlee W.H.,** ***The Dead Sea Manual of Discipline,*** **New Haven, 1951.** Burrows Miller, *The Dead Sea Scrolls,* New York, 1955. **Burrows Miller,** ***More Liglit on the Dead Sea Scrolls.*** Carmignac J., *La regie de la guerre*, Paris, 1958.
Collier D., ***New Radiocarbon Methodfor Dating the Past,*** **BA 14 (1951), p.25. Cross F.M.,** ***Tlie Ancient Library of Qumran and Modern Biblical Studies,*** **New** York, 1958.
Davies AP., ***Tlie Meaning ofthe Dead Sea Scrolls,*** **New York, 1956.**
Daniclou J., ***Les manuscrits de la Mer Morte et Ies origines du cltristianisme,*** **Paris** 1956.
Delcor M., ***Les Hymnes de Qumran (Hodayot),*** **Paris, 1962.**
De Vaux R, ***L 'archeologie et les manuscrits de la Mer Morte,*** **London, 1961**
De Vaux R., ***Les manuscrits de la Mer Morte (Bible et Orient),*** **Paris, 1967.**
Driver G.R., ***The Hebrew Scrolls from tlie Neighbourhood of Jerichon and the*** *Dead Sea,* Oxford, 1951.
Driver G.R., ***Tlie Dead Sea Scrolls, The Problem and a Solution,*** **New York, 1965.**
Driver ***G.R., Myths of Qumran (The Annual of Leeds University),*** **VI, 1969.**
Dupont-Sommer A, ***Apercus preliminaires sur les manuscrits de la Mer Morte,*** Paris, 1950.
Dupont-Sommer A, ***Nouveaux apercus sur les manuscrits de la Mer Morte,*** **Paris.** 1952.
Dupont-Sommer A, ***Les ecrits esseniens decouveries preş de la Mer Morte,*** **Paris** 1959.
Elliger K., ***Studien zum Habakuk-Kominentar vom Toten Mear,*** **Tobingen, 1953. Farmer W.R.,** ***Maccabees, Zealots andJosephus,*** **New York, 1956.**

Fritsch C.T., ***The Qumran Community: its History and Scrolls,*** **New York 1956. Frilscb C.T.,** ***Herod the Great and the Qumran Community,*** **tn JBL, 74, 1955, p.** 173 sq.
Gărtner B., ***The Temple and the Community of Qumran,***

Cambridge, 1965. Gaster Th. H., ***The Dead Sea Scriptwes ofthe Dead Sea Sect,*** **London, 1957. Graystone S.M.,** ***The Dead Sea Scrolls and the Originality of Christ,*** **London,** 1956.
Haag H., ***Die Handschriftenfunde aus der Wiiste Judo,*** **Stuttgart, 1966. Hempel J.,** ***Die Texte von Qumran in derheutigen Forschung*** **Gottingen, 1962. Hyatt I.P.,** ***The Dead Sea Discoveries: Retrospect and Challenge,*** **în JBL, 1957,** p.1-12.
Howie C.G., ***The Dead Sea Scrolls and the Living Church,*** **Richmond, 1958. Howlett D.,** ***The Essenes and the Christianity,*** **New York, 1957.** Jeremias J., *Der Lehrer der Gerechtigheit,* Gottingen, 1963. **Kahle P.,** ***Die hebrâischen Handschriften ausderHoUe,*** **Stuttgart, 1951. Koffmann I.,** ***Die Doppeurkunden aus der Waste luda,*** **Leiden, 1968. Lasor W.S.,** ***Dead Sea Scrolls and the Christian Faith,*** **2nd ed., Chicago, 1962. LasorW.S.,** ***The Dead Sea Scrolls and the New Testament,*** **Grand Rapids, 1972.** Llbby W.F., *Radiocarbon Dating* Chicago, 1952. **Levy J.,** ***Recherches essettiens et pytagoriciennes,*** **Geneve-Paris, 1965. Martin N.,** ***The Scribal Character ofthe Dead Sea Scrolls,*** **2 voi. Louvain, 1958.**
Michel A, ***Le Maitre de Justice d'apres les documents de la Mer Morte, la litterature apocryphe et rebbinique,*** **Avignon, 1954.**
Milik J.T., ***Ten years of Discoveries in the Wilderness of ludea,*** **2nd ed. London,** 1963.
Moraldi L., / *manoscriti di Qumran,* Torino, 1971.
Molin G., ***Lob Gottes aus der Wiiste. Lieder und Gebete aus den Handschriften*** *vom Toten Meer,* Freiburg im Breisgau, 1957.
Moscaţi S., ***1 Manoscriti ebraici del deserto di Ghida,*** **Roma, 1955.**
Mowry L., 77ie ***Dead Sea Scrolls and the Early Church,*** **Chicago, 1962.**
Murphy RE., ***The Dead Sea Scrolls and the Bible,*** **Westminster, 1957.**
Notscher F., ***Zur Theologischen Terminologie der Qumran-Texte,*** **Bonn, 1958.**
Notscher F., ***VomAlten zum Neuen Testament,*** **Bonn, 1962.**
Osten-Sacken P., ***Gott und BeliaL. in den Texten aus Qumran,*** **Gettingen, 1968.**
Ploeg J. van, ***The Excavations at Qumran: a Survey ofthe ludaean Brotherhood*** *and its Ideas,* London, 1958.
Rabin C, *Qumran Studies,* Oxford, 1957.

Rabin C. - Y. Yadin, *Essays on the Dead Sea Scrolls*, Jerusalem, 1961.
Ringgren H., 77ic *Faith of Qumran. Theology of the Dead Sea Scrolls,* Philadelphia, 1963.
Roth C, *The Historical Background of the Dead Scrolls,* Oxford, 1958.
Rost *L.,DieDamskusschrift,* Berlin, 1953.
Rowley H.H., *The Zadolcite fragments and the Dead Sea Scrolls,* Oxford 1952.
Rowley H.H., *The Dead Sea Scrolls and their Signifteance,* London, 1955.
Rowley H.H., *The Dead Sea Scrolls and the New Testament,* London, 1957.
Rowley H.H., *lewish Apocalyptic and the Dead Sea Scrolls,* London, 1957.
Schechler S., *Documents of lewish Sectaries. I Fragments of a Zadokite Work,* Cambridge, 1910.

Schonfield HJ., *Secrets ofthe Dead Sea Scrolls,* London, 1956.
Schreiden J., *Les enigmes des manuscrits de la Mer Morte,* Wetteren, 1961.
Schubert K., *The Dead Sea Conununity, its Origins and Teachings,* London, 1959.
Siedl S.H., *Qumran, Eine MSnchsgemeinde im Altcri Bund,* voi. II, Roma, 1963.
Sufcliffe E.F., *The Monks of Qumran,* London, 1960.
Smyth, *Tlie Dead Sea Scrolls,* London, 1956.
SlendahI Kr. (ed), *The Scrolls and the New Testament,* New York, 1957.
Teeple H.M., *TheMosaic Eschatological Prophet,* Philadelphia, 1957.
Toci F.M., / *tnanoscriti del Mer Morto. Introduzione, traduzione e commento,* Bari, 1967.
Trever J.C., *The Untold Story of Qumran,* Westwood, 1965.
Vermds G., *Les manuscrits du disert de Juda,* Paris, 1954.
Vennăs G., *Discovery in the Judaean Desert: The Dead Sea Scrolls and their Meaning,* New York, 1956.
Vermcs G., *The Dead Sea Scrolls in English,* 2nd ed. Middlesex, 1966.

Wallenslein, *Hymnsfrom the Judaean Scrolls,* Manchester, 1960.
Wernberg-MSller P., 77ie *Manual of Discipline translated and annotated with Introduction,* Leiden, 1957.
Wilson E., *The Scrolls from the Dead Sea,* London, 1955.
Woude A.S. van der, *Die messianischen Vorstllungen der Gemeinde von Qumran,* Assen, 1957.
YadinY., *The Message of the Scrolls,* London, 1957.
Zeitlin S., *The Zadokite Fragments: Facsimile... with Introduction,* Philadelphia, 1952.

A. NEGOIŢĂ: REPERE BIO - BIBLIOGRAFICE

1903 - iulie, 3. Se naşte Athanase Negoiţă, în comuna Seaca din judeţul Teleorman.

1916 - Termină şcoala primară, dar nu poate continua studiile liceeale, deoarece izbucnise primul război mondial.

1918 - Absolvă primele patru clase ale Liceului Sf. Haralambie din Turnu Măgurele.

1922 - Urmează cele patru clase superioare ale Seminarului Central din Bucureşti, pe care îl absolvă în anul 1926.

1927 - Se înscrie şi la Facultatea de Litere, secţia clasică, după ce în 1926, trecîndu-si diferenţa de la Seminar la liceu, luînd baca-laureatul, urma cursurile Facultăţii de Teologie.

1930 - îşi ia licenţa în teologie cu nota maximă. Consiliul profesoral îl recomandă pentru o bursă la Ierusalim, unde studiază Vechiul Testament şi limba ebraică, la Ecole biblique et arche-ologique.

1932 - Reîntors în ţară, îşi susţine examenul de doctorat, pe care, de asemenea, îl trece cu nota maximă. Suplineşte catedra de Studii Biblice, catedră vacantă, dar nebugetară.

1933 - Cere intrarea în cler şi primeşte postul de diacon la mănăstirea Zamfira din judeţul Prahova. Cu puţinii bani primiţi de la diaconat, reuşeşte să suplinească şi conferinţa pînă în 1936. Din acest an a fost numit preot la biserica Oborul Vechi din Bucureşti, unde funcţionează şi în prezent.

1939 - Conferinţa de Studii Biblice este transformată în conferinţă de Patristică. Devine asistent definitiv (prin decret regal).

1946 - Suplineşte la Catedra de Exegeza Vechiului Testament, postul rămas vacant prin pensionarea preotului Gala Galaction. Formalităţile de titularizare durează doi ani de zile.

Athanase Negoiţă
1948 - Se desfiinţează, practic, învăţămîntul religios: şcolile de cîntăreţi, seminariile şi academiile teologice din Ardeal sînt închise. Facultatea de Teologie este scoasă din Universitate şi dată Bisericii să şi-o organizeze. Trecînd sub egida Bisericii, facultatea a fost transformată în Institut Teologic de grad universitar. în institut, este încadrat ca lector universitar pentru a preda cursul de limba ebraică.
1952 - Este epurat din învăţămînt, rămînînd doar preot la Biserica Sf. Ioachim şi Ana (Oborul Vechi).
Dăm, în continuare, titlurile principalelor lucrări şi articole ale preotului A. Negoiţă:

1. Lucrări de sine stătătoare

Proorocul Nahum (teza de doctorat), Bucureşti, 1932
Adevărata critică şi metodă, Bucureşti, 1934
Limba aramaică din Noul Testament, Bucureşti, 1935
LarîulBabilonului (Ps. 147), Bucureşti, 1935
Sabbathul Vechiului Testament, Bucureşti, 1935
Codul lui Hamurapi, Bucureşti, 1935
Metoda misionară a profeţilor Vechiului Testament, Bucureşti, 1936
Ctteva numiri de geografie biblică, Bucureşti, 1937
Psalmul XXXIII (Ps. 33), Bucureşti, 1938
Psaltirea în cultul Bisericii Ortodoxe, Bucureşti, 1940
Note filologice asupra cărţii Nahurn, Bucureşti, 1940
Să nu fierbi iedul în laptele mamei sale, Bucureşti, 1940
Habiru sîntEbreii?, Bucureşti, 1940
Regele după Vechiul Testament, Bucureşti, 1940
Plantele amintite în Biblic, Bucureşti, 1941
Psalmii biblici şi psalmii babiloneni, Bucureşti, 1944
Cunoşti tu Ţara Sfintă?, Bucureşti, 1944
Elemente de gramatică ebraică, Bucureşti, 1946
Arheologia biblică a Vechiului Testament, Bucureşti, 1951
Gîndirea asiro-babiloniană în texte, Bucureşti, 1975
Gîndirea feniciană în texte, Bucureşti, 1979
Gîndirea hittită în texte, Bucureşti, 1986
Monumentul istoric Oborul Vechi, Bucureşti, 1991
Teologia biblică a Vechiului Testament, Bucureşti, 1992
Matmscrisele eseniene de la Marea Moartă, Bucureşti, 1993

2. Articole în limba română

Acestea au fost publicate în revistele laice şi ecclesiastice din ţară. Abrevierile cu care sînt desemnate aceste reviste sînt arătate în lista de prescurtări anexată lucrării de faţă.

Terapeuţii, în revista Biserica Ortodoxă Română, an XLII, nr. 2
Cetatea Gaza, în revista Raze de lumină, anul 1931, nr. 2
Săpăturile arheologice din Palestina, în RL, an IV, 1932, nr. 2
Un Paşte la Ierusalim, în RL anul V, 1933, hr.l
Sftntul Ioan Botezătorul, în Revista Teologică Sibiu
Vechiul Testament în Biserica Ortodoxă, în A. an.XX, 1941, nr.3.
Profeţii cerului şi ai pămîntului, FD XIII, 1941, nr.2
Cultul Ortodox şi Vechiul Testament, în A XX, 1941, nr.5
Plantele din Ţara Bibliei, în revista Natura XXX, 1941, nr.6
Cărţi neocanonice în cultul Bisericii Ortodoxe, A. XX, 1941, nr.6
Vechiul Testament în serviciul Sf. Liturghii, A. XX, 1941, nr.7
Armele Vechiului Testament şi cele de astăzi, A. XX, 1941, nr.2
Din morala Talmudului, A. XX, 1941, nr.10-11
Naşterea lui lsus văzută de Coran, U. din 25 dec. 1941
Şcoala lui lsus şi cea a cărturarilor, A. XXI, 1942, nr.7
Ţara Sftntă, în revista Amvonul XXII, 1943, nr.8
Sabatul Vechiului Testament, A. XXII, 1943, nr.9-10
Biblia şi critica modernă, în FD XIV, 1945, nr.1-2
Explicarea Psalmilor, în Ortodoxia, anul 1945, primii 6 psalmi
Texte biblice interpretate fals de sectanţi, St.T anul 1950, nr.5
Instituţii sociale în Vechiul Testament, St.T 1950, nr.9-10
Ideile umanitare ale creştinismului, St.T 1951, nr.5-6
Despre Sabat, în rev. Studii Teologice, 1951, nr.9-10
Evangheliile duminicale şi Triodul, BOR, 1952, nr.3
Religia canaanită, în revista St.T, 1959, nr.9-10
Papirusurile din Elefantina şi Vechiul Testament, MB, 1960, nr.1-2
Manuscrisele gnostice de la Nag-Hamadi, St.T, 1970, nr.7 -8
Eleniştii din Faptele Apostolilor sînt esenienii ?, GB, 1960, nr.7-8
Disensiuni asupra manuscriselor de la Qumran, MA 1960, nr.6-7
Cum se interpreta Scriptura acum 2000 de ani, GB, 1962, nr.7
Mediul din care a ieşit Noul Testament, MO, 1960, nr.12
Comentariul esenian la Habacuc, GB XX, 1961, nr.3-4
O carte ebraică sub acoperămînt egiptean, GB XX, 1960, nr.5-6
Proverbele luiAmenemope, GB XX, 1960, nr.5-6

Istoria lui Israel după studiile mai noi, MB XII, 1961, nr.7-12
Inscripţiile minoice şi descifrarea lor, GB XXI, 1962, nr.l
Descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, MB XII, 1962,1-4
învierea morţilor în manuscrisele de la Qumran, GB XXI, nr.3-4
Organizaţia eseniană şi doctrina ei, St.T XIV 3-4,1962
Manuscrisele de la Qumran şi studiile mai noi, MM, 1962
Dascălul Dreptăţii din manuscrisul de la Qumran, GB XXI, 1962
Ţara Sftntă, MO XIV, 1962
Manuscrisul de la Qumran şi originea creştinismului, GB XXI, 1962
Preotul necredincios din manuscrisul de la Qumran, MB XII, 1962
Dascălul Dreptăţii şi cei doi Mesia la Qumran, MB, 1962, nr.ll
Biblia în cadrul istoriei, MB XIII, 1963, nr.1-2
Calendarul Măsurarea timpului, MB XIV, 1964, nr.l-3
Biblia în cadrul istoriei, II MB XIV, 1964, nr.46 - ;

Limbile semite, teoriile mai noi, NB XIV, 1964, nr.9-10
Manuscrise de gramatici semite în România, St.T, 1965, nr.1-2
Săpăturile arheologice din Palestina, GB XXIII, 1964
Psalmii in cultul Bisericii Ortodoxe, GB XXIV, 1965, nr.11-12
Calendarul Bisericii Creştine, MB XV, 1965, nr.1-3
Tehnica Calendarului Creştin, MB XV, 1965, nr.4-6
Manuscrisele de la Qumran şi influenţa lor, MB XVI, 1966
Săpături recente în Palestina, MA XI, 1966, nr.7-8
Paralele între Noul Testament şi Qumran, MB XVIII, 1968, nr.7-9
Medicina din manuscrisele de la Qumran, în Viaţa Medicală XVI, 1969, nr.7
Cadrul istoric al Bibliei, MB XIX, 1969, nr.10-12
Consultaţia de la Geneva pentru calendar, BOR, martie 1970, nr.3-4
Problema Pastelor creştine, GB XXIX, 1970, nr.5-6
Medicina la mesopotamieni, în Istoria Medicinii, Bucureşti, 1970
Medicina la iudei, în Istoria Medicinii, Bucureşti, 1970
Poştele catolic şi cel ortodox, MA XV, 1970, nr.11-12
Data comună a Pastelor creştine, MB XXI, 1970, nr.4-6
Noul calendar universal, GB XXX, 1971, nr.3-4
Descoperiri noi în Qumran, MB XXI, 1971, nr.7-9
Poştele la dată fixă, în MM XLVIII, 1972, nr.1-2
Orientalistul C. Isopescu, GB XXXI, 1972, nr.9-10
Calendarul mozaic şi Pastele creştin, BG XXI, nr.11-12

Creştinismul - un esenianism evoluat ?, MB XXII, 1973, nr.1-2
Biblia şi Orientul Antic, GB XXXII, 1973, nr.5-6
Cronologia biblică, GB XXXIII, 1974, nr.3-4
Manuscrisele de la Qumran şi Noul Testament, GB, 1973, nr.5-6
S-a descoperit manuscrisul Evangheliei după Marcu ?, St.T, XXVII, 1974, nr.3-4
Bunurilepământeşti după Vechiul Testament, MO, 1976, nr.5-6
Explicarea Bibliei hi manuscrisele de la Qumran, MB, 1977, nr.4-6

3. Articole în limbi de circulaţie

Les sens de mots Cabod ct Ghedola, în,rev "Studia et Acta Orientala", anul 11958, nr.l (Menţionăm că Pr. Ath. Negoiţă este unul din membrii fondatori ai sus-numitei reviste a Societăţii de Studii orientalistice din România, în anul 1956).
La vie deproph&tes selon le synaxaire de l'Eglise Ortodoxe, în "Studia Semitica... Ioanni Bakoş dicata", Bratislava, 1965, p.173-193
ThePsalte in the Orthodox Church, în revista suedeză "Svensk Exegetisk Arsbok", anul XXXII, 1967, p.55-68
L'Ancien Testament dans l'Eglise Orthodoxe, în "Revue d'histoire et pilosophie", Strasbourg, 1967
Les esseniens apres la destruction du deuxieme Temple, în SAO, voi.VI, 1968, p.25-33
Did the Essene survive the 66-73 War?, în RQ, Paris, 1969, vol.6, nr.24, fac.4, p.517-530
La therapeutique monastique dans le passe des pays roumains, în "Le XX-6ne Congrâs internaţional d'histoire de Ia medicine", Bucureşti-Constanţa, septembrie 1970, p.441

L'Affieu de Dieu est la Verbe du Dieu, în revista "Novum Testamentum", Leiden, V0I.XIII, 1971, fasc.1, p.24-37
Esseniens et Voyants, în SAO, voi.VIII, 1971, p.45-58
L'hostilite des Zelotes envers les esseniens et ses causes, în SAO, voI.IX, 1977, p.91-108
Les classes socialcs dans le Code du Hammourabi, în SAO, vol.X, 1980, p.114-127
Remarques sur le calendrier de Qumran, SAO, XI, 1983
în limba germană Pr. Ath. Negoiţă are cîteva subiecte în *Theologisches Wdrterbuch zum Allen Testament,* ce apare la

Kolhammer (Stuttgart-Germania).

4. Broşuri de zidire sufletească

De la Ierusalim la Bethleem, Bucureşti, 1933 *De la Bethania la Golgota,* Bucureşti, 1935 *De la Bucureşti la Ierusalim,* Bucureşti, 1935 *De la Bethleem la Iordan,* Bucureşti, 1935 *Cunoştinţe folositoare pentru suflet,* Bucureşti, 1935 *Drumul Crucii,* Bucureşti, 1938 *Spre Golgota,* Bucureşti, 1938

Stephaatis
EDITURA CREŞTINA

H)

Nimeni nu se mai îndoieşte că se poate stabili o relaţie între manuscrisele descoperite în apropierea Mării Moarte şi scrierile Noului Testament, numai că, dacă există unele similitudini de ordin lingvistic între cele două categorii de texte, există şi esenţiale deosebiri în conţinut, în fondul ideatic. Aşa, bunăoară, *la Qumran, credinţa înseamnă acceptarea doctrinei pentru păzirea Legii, pe cită vreme în Noul Testament, credinţa este acceptarea mîntuirii dăruite de Mîntuitorul prin sîngele vărsat pe cruce.*

ISBN 973-96184-4-8